T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
ULUSLAR ARASI İŞLETMECİLİK BİLİM DALI

SERBEST BÖLGE VE NİTELİKLİ SANAYİ BÖLGELERİNİN İHRACATA OLAN KATKILARININ İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

AYŞE SÜREYYA PEKÇETİN

İstanbul, 2011

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İŞLETMECİLİKBİLİM DALI

SERBEST BÖLGE VE NİTELİKLİ SANAYİ BÖLGELERİNİN İHRACATA OLAN KATKILARININ İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

AYŞE SÜREYYA PEKÇETİN

Danışman: PROF. DR. BURAK ARZOVA

İstanbul, 2011

Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Tez Onay Belgesi

İŞLETME Anabilim Dalı ULUSLARARASI İŞLETMECİLİK Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi AYŞE SÜREYYA PEKÇETİN nın SERBEST BÖLGE VE NİTELİKLİ SANAYİ BÖLGELERİNİN İHRACATA OLAN KATKILARININ İNCELENMESİ adlı tez çalışması ,Enstitümüz Yönetim Kurulunun 15.06.2011 tarih ve 2011--11/14 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliği/~~oyçokluğu~~ ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Öğretim Üyesi Adı Soyadı	**İmzası**
Tez Savunma Tarihi :	27/07/2011	
1) Tez Danışmanı :	**PROF. DR. SABRİ BURAK ARZOVA**	.....
2) Jüri Üyesi :	**PROF. DR. BAŞAK ATAMAN AKGÜL**	.....
3) Jüri Üyesi :	**PROF. DR. HANİFİ AYBOĞA**	.....

GENEL BİLGİLER

İsim ve Soyadı : Ayşe Süreyya PEKÇETİN

Anabilim Dalı : İşletme

Programı : Uluslararası İşletmecilik

Tez Danışmanı : Prof. Dr. S. Burak Arzova

Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – Temmuz 2011

Anahtar Kelimeler : Serbest Bölgeler, Nitelikli Sanayi Bölgeleri, İhracat

ÖZET

SERBEST BÖLGE VE NİTELİKLİ SANAYİ BÖLGELERİNİN İHRACATA OLAN KATKILARININ İNCELENMESİ

Bu çalışmada, küreselleşme süreciyle birlikte,dış ticaret politikalarındaki yeni oluşumlara paralel olarak gelişen serbest bölgeler ve nitelikli sanayi bölgelerinin ihracata olan katkıları incelenmiştir. İlk üç bölümde sırasıyla serbest bölge, nitelikli sanayi bölgeleri, serbest bölge ve nitelikli sanayi bölgelerinin ihracata olan katkıları incelenmiştir.Serbest bölgeler ve nitelikli sanayi bölgelerinin kurulmasının temel amacı; üretim, yatırım ve istihdam olanaklarının geliştirilip, bölgesel kalkınmanın sağlayıp bununla birlikte de ihracatı arttırmaktır.Serbest bölgeler ve nitelikli sanayi bölgelerinden iyi bir planlama, etkin yönetim ve güçlü bir denetim mekanizması ile daha çok yararlanılıp, olumsuzlukların en aza indirilip, ekonomiye özellikle de ihracata olan katkısının arttırılması hedeflenmiştir.Çalışmanın son bölümünde ise serbest bölgeler için Çin Guangzhou Serbest Ticaret Alanı, nitelikli sanayi bölgeleri için ise Mısır Nitelikli Sanayi Bölgesi ihracata katkıları bakımından incelenmiştir.Elde edilen sonuca göre, kurulan serbest bölgeler ve nitelikli sanayi bölgeleri hem iç işletmelere kolaylık sağlamakta hem de yabancı sermaye ve teknolojiyi ülkeye çekmektedir.Bu bölgeler ülke ekonomisine doğrudan ve dolaylı avantajlar sağlamaktadır.Ülke

ekonomisine yeni pazar stratejileri kazandırıp, rekabet gücünü arttırıp,yeni üretim teknolojileriyle birlikte üretim biçimini değiştirip,üretim sürecini hızlandırarak, fiyat ve zamanlama bakımından rekabet üstünlüğü sağlayıp ihracatta artış gerçekleştirip, ihracatta önemli derecede katkıyı sağlamaktadır.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname	: Ayse Sureyya PEKCETİN
Field	: Business Administration
Programme	: International Business
Supervisor	: Professor S. Burak Arzova
Degree Awarded and Date	: Master – July 2011
Keywords	: Free Zone, Qualified Industrial Zone, Export

ABSTRACT

THE EFFECT OF FREE ZONE AND QUALIFIED INDUSTRIAL ZONES ON EXPORT

In this study, the effect of free zones and qualified industrial zones on export are examined within the paralel of globalization of foreign trade politics' new formation.In first three part, free zones, qualified industrial zones and the effect of free zones and qualified industrial zones on export are examined as regularly.The establishing of free zones' and qualified industrial zones' basic aim is develop the production, investment and employment by providing to regional development and increasement of export, as well.Free zones and qualified industrial zones are benefited by well planning, efficient management and strong control mechanism and are aimed to increase to the effect of export by avoiding decreases.In this study's last part, China Guangzhou Free Trade Zone and Egypt Qualified Industrial Zone are examined for free zones and qualified industrial zones.The result of examination, establishing free zone and qualified industrial zone provide not only easiness to the internal operation but also bring foreign capital with technology to the country.These zones provide lots of advantages to country's economy directly and indirectly.Especially,they contributesto develop new market strategies by increasing the competitiveness,altering the production form due to new technology, accelerating the related processes and gaining the supremacy of price and time.As a result of these highly appreciated advantages, the expansion of export is remarkable in upper degrees.

ÖNSÖZ

Yüksek lisans öğrenimim boyunca ve bu çalışmamın hazırlanması süresince, her zaman bana destek olan, fikirleriyle beni yönlendiren ve yardımlarını benden esirgemeyen, değerli hocam ve danışmanım Sayın Prof.Dr.S.Burak ARZOVA'ya

Eğitim hayatımın her döneminde destekleri, sundukları imkanları, hoşgörüleri ve fikirleriyle her zaman yanımda olan, beni daima cesaretlendiren sevgili aileme, şu an aramızda olamayan, kendisini sonsuzluğa uğurlasak da varlığını her zaman bize hissettiren sevgili babama teşekkürü bir borç bilirim.

İstanbul, 2011 Ayşe Süreyya PEKÇETİN

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

TABLO LİSTESİ ..... **v**
ŞEKİL LİSTESİ ..... **viii**
KISALTMALAR ..... **xi**

1.GİRİŞ **1**

2.SERBEST BÖLGE

2.1 Serbest Bölgelerin Tanımı, Amaçları ve İşlevi 4
2.2 Serbest Bölgelerin Genel Özellikleri 8
2.3 Serbest Bölge Türleri 9
2.3.1 Yapılarına Göre Serbest Bölgeler 9
2.3.1.1 Açık Serbest Bölgeler 9
2.3.1.2 Kapalı Serbest Bölgeler 9
2.3.2 Fonksiyonlarına Göre Serbest Bölgeler 10
2.3.2.1 Serbest Ticaret Bölgeleri 10
2.3.2.2 İhraç Malların Üretildiği Serbest Bölgeler 10
2.3.2.3 Serbest Limanlar 11
2.3.2.4 Serbest Üretim Bölgeleri 11
2.3.2.5 Serbest Bankacılık Bölgeleri 12
2.3.2.6 İkiz Fabrikalar 12
2.3.2.7 Serbest Çevre 13
2.3.2.8 Gümrüksüz Satış Mağazaları 13
2.3.2.9 Yatırım Bölgeleri 13
2.4 İhracat Açısından Serbest Bölgelerin Yararları 14
2.4.1 Rekabet Üstünlüğü Yaratması 14
2.4.2 Zamanlama Açısından Sağladığı Yararlar 15
2.5 Serbest Bölgelerin Dış Ticarete Olumlu Etkileri 15
2.5.1 Doğrudan Döviz Gelirlerinin Artması Açısından 15
2.5.2 Transit Ticaret, Liman ve Taşımacılık Hizmetleri Açısından 16
2.5.3 Yabancı Sermaye ve Teknoloji Açısından 16
2.5.4 İstihdam Açısından 16
2.5.5 Serbest Bölgelerde Yeni Politikaların Denenmesi 16
2.5.6 Kıyı Bankacılığı Açısından 17
2.6 Serbest Bölgelerin Dış Ticarete Olumsuz Etkisi 17
2.6.1 Bölgenin Maliyeti – Hasılatı 18
2.6.2 İthalat Baskısı Oluşturma 18
2.6.3 Transfer Fiyatlaması 19
2.6.4 Yerli Firmalara Dış Pazarda Rakip Olma 19
2.6.5 Yabancı Yatırımların Katkısını Azaltma 19
2.6.6 Çevre Kirliliği 20
2.6.7 Yasa Dışı Faaliyetlerin Artması 20
2.6.8 Serbest Bölgelerde İstismar 20
2.6.9 Çalışma Şartlarının Bozulması Açısından 20
2.6.10 İstihdamda Oluşabilecek Sorunlar 21
2.6.11 Teknoloji Transferi ve İşçi Eğitiminde Oluşan Sorunlar 21
2.7 Serbest Bölgenin Hukuki Yapısı 21

3.NİTELİKLİ SANAYİ BÖLGELERİ

3.1 Nitelikli Sanayi Bölgelerinin Tanımı, Amacı ve Özellikleri 27
3.2 Nitelikli Sanayi Bölgelerinin Oluşma Süreci..... 30
3.3 Nitelikli Sanayi Bölgelerinin Dış Ticarete Etkileri..... 32
3.3 1 Nitelikli Sanayi Bölgelerinin Ekonomiye Beklenen Katkıları..... 32
3.3.2 Nitelikli Sanayi Bölgelerinin Avantajları 33
3.3.3 Nitelikli Sanayi Bölgelerine Sağlanan Teşvikler 37
3.4 NSB'lerin Benzeri Düzenlemelerle Karşılaştırılması..... 38
3.5 Nitelikli Sanayi Bölgelerinin Hukuki Yapısı..... 40
3.5.1 ABD-İsrail Serbest Ticaret Anlaşması ve Uygulama Yasası..... 40
3.5.2 ABD-İsrail Serbest Ticaret Anlaşması Uygulama Yasası'nda Yapılan Değişiklik 40
3.5.3 ABD Başkanı'nın Açıklaması..... 40
3.5.4 Ürdün-İsrail NSB Anlaşması ve Protokoller 41
3.5.5 ABD Ticaret Temsilcisi'nin NSB İlanı..... 41
3.6 Nitelikli Sanayi Bölgeleri ve Türkiye..... 42
3.6.1 Türkiye'de Nitelikli Sanayi Bölgeleri Projesinin Gündeme Gelme Süreci……...42
3.6.2 Türkiye'de Nitelikli Sanayi Bölgeleri Kurulabilme İhtimali ve Ne Şekilde Olacağı 44
3.6.3 Nitelikli Sanayi Bölgeleri ve Türkiye Hakkında Genel Değerlendirme 46
3.6.3.1 Türkiye'nin ABD ile NSB Anlaşması İmzalama Talebinin Temel Gerekçeleri 47
3.6.3.2 Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nin Türkiye'ye Katkısı 49
3.6.3.3 NSB Projesinin Askıya Alınması..... 50
3.7 Türkiye'ye Önerilen NSB Modeline Yönelik Değerlendirmeler 61

4.SERBEST BÖLGELERİN ve NİTELİKLİ SANAYİ BÖLGELERİNİN İHRACATA OLAN KATKILARI

4.1 Serbest Bölgelerin İhracata Olan Katkısı..... 64
4.1.1 Serbest Bölgelerde İhracat 64
4.1.2 Serbest Bölgelerde İhracatın Özendirilmesi 65
4.1.3 Serbest Bölgelerde İhracatı Geliştirme 65
4.1.4 Serbest Bölgelerin İhracata Olan Katkıları 66
4.1.5 Serbest Bölgelerin İhracatı Arttırıcı Etkisi..... 69
4.1.5.1 Rekabet Üstünlüğü 70
4.1.5.2 Zamanlama..... 70
4.1.6 Serbest Bölgeler ve İhracata Yönelik Kalkınma Stratejisi..... 70
4.1.7 Serbest Bölgelerin İhracat Açısından Sağlayacağı Katkılar 72
4.1.7.1 Reeksport ve Switch Faaliyetlerini Teşvik Etmesi 75
4.1.7.2 Transit Ticaret ve Karayolu Taşımacılığı..... 76
4.1.8 Serbest Bölgelerin İhracatçılara Sağladığı Katkılar..... 77
4.1.8.1 Dalgalı Kur Rejiminde Kur Farkını Önleme ve Hızlı Beyanname Kapama Avantajı..... 77
4.1.8.2 Bürokrasinin Minimuma İnmesi Avantajı..... 78
4.1.8.3 Dış Ticaret Departmanı Uzmanlarının Serbest Bölgede İstihdamının Avantajı..... 78

4.1.8.4 Serbest Bölgelerden Transit Ticaret Yapma Avantajı..... 78
4.1.8.5 İhraç Ürünlerinin Yarı Mamul veya Daha İleri Seviyede Serbest Bölgede Tamamlanarak İhraç Edilme Avantajları..... 79
4.1.8.6 Dahilde İşleme İzin Belgelerini Kapatma Avantajı 79
4.2 Nitelikli Sanayi Bölgelerinin İhracata Olan Katkısı..... 79
4.2.1 Nitelikli Sanayi Bölgelerinde İhracat..... 79
4.2.2 Nitelikli Sanayi Bölgelerinde İhracatın Özendirilmesi..... 80
4.2.3 Nitelikli Sanayi Bölgelerinde İhracatı Geliştirme..... 81
4.2.4 Nitelikli Sanayi Bölgelerinin İhracata Olan Katkıları..... 81

5.SERBEST BÖLGELER ve NİTELİKLİ SANAYİ BÖLGELERİ İÇİN İNCELEME

5.1 Serbest Ticaret Alanında Çin Halk Cumhuriyeti Uygulaması..... 84
5.1.1 Çin Halk Cumhuriyeti'nde Dış Dünyaya Açılma Modeli 84
5.1.2 Çin Halk Cumhuriyeti'nde Bölge Türleri Uygulamaları 99
5.1.3 Serbest Ticaret Alanında Çin Guangzhou İncelemesi 112
5.1.3.1 Guandong Eyaleti..... 112
5.1.3.2 Guangdong Eyaleti'deki Serbest Ticaret Alanlarına Genel Bakış..... 116
5.1.3.3 Artan Büyüme Olarak Dış Ticaret 117
5.1.3.4 Devletin Rolü ve Guangdong'daki Sürdürülebilir Büyüme İmkanı..... 124
5.1.3.5 Guangzhou Serbest Ticaret Alanı 128
5.1.3.5.1 Guangzhou Serbest Ticaret Alanının Konumu..... 130
5.1.3.5.2 Guangzhou Serbest Ticaret Alanında Nüfus Yapısı... 131
5.1.3.5.3 Guangzhou Serbest Ticaret Alanında Sanayi..... 133
5.1.3.5.4 Guangzhou Serbest Ticaret Alanında Ziraat 137
5.1.3.5.5 Guangzhou Serbest Ticaret Alanında Bilim Teknik .. 139
5.1.3.5.6 Guangzhou Serbest Ticaret Alanında Önde Gelen Endüstriler 140
5.1.3.6 Guangzhou Serbest Ticaret Alanının Avantajları 141
5.1.3.7 Guangzhou Serbest Ticaret Alanının Çin Halk Cumhuriyeti İhracatına Katkısı 142
5.1.3.8 Guangzhou Serbest Ticaret Alanının 2008 Yılı Ekonomik Performansı 145
5.1.3.8.1 Temel Ekonomik Göstergeler (2008)..... 146
5.1.3.8.2 İmalat Üssü Olarak Guangzhou Serbest Ticaret Alanı……...146
5.1.3.8.3 Endüstriyel Kümelenme..... 147
5.1.3.8.4 Endüstriyel Yeniden Yapılanma 149
5.1.3.8.5 Piyasa Olarak Guangzhou Serbest Ticaret Alanı 149
5.1.3.8.6 Hizmet Sektörü..... 150
5.1.3.8.7 Yerel ve Uluslararası Bağlantılar 151
5.1.3.9 Guangzhou'da Ulaşım..... 152
5.1.3.10 Guangzhou Lojistik Endüstrisi'nin Özellikleri ve Gelişimi.... 155
5.1.3.11 Guangzhou Serbest Ticaret Alanının Yatırım Ortamı..... 161
5.1.3.12 Guangzhou Serbest Ticaret Alanında Yatırımda Bulunan Ülkeler ve Firmaları 162
5.1.3.13 Özel Ekonomik Bölgeler ve Hong Kong'a Yakınlığı 165

5.2 Nitelikli Sanayi Bölgelerinde Mısır İncelemesi..... 169
5.2.1 Ürün Standartları ile İlgili Uygulamalar 170
5.2.1.1 İthalatta Aranan Şartlar 170
5.2.1.2 Ticaret Anlaşmaları ve Bölgesel Bütünleşme Hareketleri 173
5.2.1.2.1 COMESA (Doğu ve Güney Afrika Ülkeleri Ortak Pazar Anlaşmaları) 173
5.2.1.2.2 GAFTA (Büyük Arap Serbest Ticaret Anlaşması) ... 174
5.2.1.2.3 PAFTA (Pan Arap Serbest Ticaret Alanı)..... 175
5.2.1.2.4 Agadir Deklarasyonu..... 175
5.2.1.2.5 AB-Mısır Ortaklık Anlaşması 175
5.2.1.2.6 ABD, Mısır, İsrail Nitelikli Sanayi Bölgesi Anlaşması 176
5.2.2 Mısır Arap Cumhuriyeti'nde Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları... 177
5.2.3 2009 yılında Mısır Arap Cumhuriyeti Ekonomisi. 179
5.2.4 Mısır Arap Cumhuriyeti'nde Nitelikli Sanayi Bölgesi Uygulamaları 183
5.2.4.1 ABD, Mısır, İsrail Nitelikli Sanayi Bölgesi Anlaşması 183
5.2.4.2 Mısır Arap Cumhuriyeti'ndeki Nitelikli Sanayi Bölgeleri..... 185
5.2.4.3 Mısır Arap Cumhuriyeti'ndeki Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nin Konumu..... 189
5.2.4.4 Mısır Arap Cumhuriyeti'ndeki Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nin Avantajları..... 190
5.2.4.5 Mısır Arap Cumhuriyeti Ekonomisine Nitelikli Sanayi Bölgelerinin Yararları 191
5.2.4.6 Nitelikli Sanayi Bölgelerinin Mısır Arap Cumhuriyeti'nin İhracatına Katkısı 192
5.2.4.7 Mısır Arap Cumhuriyeti'ndeki Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nin Organizasyon Yapısı 195
5.2.4.8 Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgesi Birimi 195
5.2.4.9 Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgesi Prosedürü ... 197
5.2.4.10 Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nin Sayısal Verilerle İncelenmesi 202

6.SONUÇ 238

EKLER 241

KAYNAKÇA..... 247

TABLO LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1 : NSB ve Serbest Bölge Karşılaştırmalı Maliyet Analizi 36

Tablo 2 : NSB ve Serbest Bölge Karşılaştırmalı İşgücü Analizi 37

Tablo 3 : Çin Halk Cumhuriyetinin İhraç Ettiği Başlıca Ürünler (Milyon Dolar)(%) .. 86

Tablo 4 : Çin Halk Cumhuriyeti'nin İthal Ettiği Başlıca Ürünler (Milyon Dolar) (%) 88

Tablo 5 : Çin Halk Cumhuriyeti'nde İhracatın Madde Grupları İtibariyle Dağılımı 90

Tablo 6 : Çin Halk Cumhuriyeti'nde İthalatın Madde Grupları İtibariyle Dağılımı 90

Tablo 7 : Çin Halk Cumhuriyeti'nin Başlıca Ülkeler İtibari İle İhracatı (Milyon Dolar)(%) 92

Tablo 8 : Çin Halk Cumhuriyeti'nin Başlıca Ülkeler İtibari İle İthalatı (Milyon Dolar) (%) 93

Tablo 9 : Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki Siyasi Bölgelerin Nüfus ve Milli Gelir Payları 100

Tablo 10 : Guangdong Eyaleti'nin Genel Ekonomik Durumu 116

Tablo 11 : 1985 – 1992 Yılları Arasındaki Çin ve Guangdong'da Yabancı Sermaye Girişinin Geçekleşmesi 118

Tablo 12 : 1978 – 1992 Yılları Arasındaki Çin ve Guangdong'un Ticaret, İthalat ve İhracat Oranları 120

Tablo 13 : 1981 – 1990 Yılları Arasında Çin ve Guangdong'da İhracat, İthalat ve Yurtiçi Talebin Gayri Safi Yurtiçi Hasıladaki (GSYİH) Büyümeye Katkısının Karşılaştırılması (%) 122

Tablo 14 : 1980 – 1992 Yılları Arasındaki Guangdong Eyaleti'nin İhracat ve İthalat

İle İlgili Doğrudan Yabancı Yatırım 123

Tablo 15 : 1980 – 1992 Yılları Arasındaki Guangdong Eyaletinin Hammadde İhracatının Yapısı 124

Tablo 16: 1978- 1992 Yılları Arasında Çin ve Guangdong'un Bütçe Oranları (%) 126

Tablo 17 : Guangdong Eyaleti'nin Temel Ekonomik Göstergeleri 146

Tablo 18 : Guangdong'un 9 Ana Sanayi Kolunun 2008 Yılındaki Performansı 147

Tablo 19 : Guangzhou Serbest Bölgesi Şehirlerindeki Kümelenmeler 148

Tablo 20 : Guangzhou Serbest Bölgesi'nin GSYİH Kompozisyonu (%) 150

Tablo 21 : Guangzhou Serbest Bölgesi İçindeki Başlıca Hizmetler Sektörü Alanları/2008 151

Tablo 22 : Girişin Listesi 158

Tablo 23 : Guangzhou'daki Yük Hareketi 160

Tablo 24:1985 – 1992 Yılları Arasında Çin ve Guangdong'a Girişi Geçekleşen Yabancı Sermayenin İçindeki Hong Kong'un Payı 167

Tablo 25 : 1985 – 1992 Yılları Arasında Çin ve Guangdong'un Dış Ticaretinde Hong Kong'un Rolü 168

Tablo 26 : Mısır Arap Cumhuriyeti'nin İthalatında ve İhracatındaki İlk 10 Ülker 182

Tablo 27 : Mısır Arap Cumhuriyeti Ekonomisi Bakımından Önemli Diğer Göstergeler 183

Tablo 28 : Mısır Arap Cumhuriyeti'ndeki Nitelikli Sanayi Bölgeleri, Nitelikli Sanayi Bölgesi Hakkı Verilen Fabrikalar ve Nitelikli Sanayi Bölgesi Kapsamındaki Sanayi Kentleri 184

Tablo 29 : Kayıtlı Firmaların Sektörel Dağılımı 185

Tablo 30 : 22/2/2005'den 30/06/2010'a Kadar Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nin İhracat ve İthalat Değerleri 210

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 1 : Guangzhou-İnci Nehri Deltası Ekonomik Bölgesi 128

Şekil 2 : Guangzhou Serbest Bölgesi'nin Konumu 130

Şekil 3 : Guangzhou Serbest Ticaret Alanında Sanayi 133

Şekil 4 : Guangzhou Serbest Ticaret Alanında Ziraat 137

Şekil 5: Guangzhou Serbest Ticaret Alanında Bilim Teknik 139

Şekil 6 : Guangzhou Serbest Bölgesi'nde Önde Gelen Endüstriler 140

Şekil 7 : Guangzhou Serbest Bölgesi'nin 2009 Yılı Dış Ticareti 143

Şekil 8 : Guangzhou Serbest Bölgesi'nin 2009 Yılı İhracat Yapısı 144

Şekil 9 : Guangzhou Serbest Bölgesi'nin 2009 Yılında İhracat Yaptığı Ülkeler 145

Şekil 10 : Guangzhou'daki Başlıca Lojistik Bölgeleri 156

Şekil 11: Lojistik İle İlgili Yolların Dağılımının Farklı Sınıflandırılması 159

Şekil 12: Piramitler 169

Şekil 13 : 2009 Ekonomik Büyümeye Kamu Sektörünün Katkısı 180

Şekil 14 : 2009 Ekonomik Büyümeye Özel Sektörün Katkısı 180

Şekil 15 : Mısır Arap Cumhuriyeti'ndeki Sanayi Bölgeleri 187

Şekil 16 : Mısır Arap Cumhuriyeti'ndeki Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nin Konumu 189

Şekil 17 : Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nin 2009 Yılında İhracata Olan Katkıları 193

Şekil 18 : Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nin 2010 Yılında İhracata Olan Katkıları 194

Şekil 19 :Mısır Nitelikli Sanayi Bölgesi Organizasyon Yapısı 195

Şekil 20 : Kayıtlı Firmaların Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgelerine Göre Dağılımı 202

Şekil 21 : Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'ndeki Kayıtlı Firmaların Konum ve Bölgelere Göre Sıklık Bakımından Dağılımı 203
Şekil 22 : Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'ndeki Kayıtlı Firmaların İşgücü Bakımından Dağılımı 204
Şekil 23 : Kayıtlı Firmaların İşgücü ve İhracat Durumu Açısından İşçi Sınıfı ve Bölgelere Göre Sıklık Bakımından Değerlendirilmesi 204
Şekil 24 : Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'ndeki Kayıtlı Firmaların İhracat Durumu Açısından Dağılımı 205
Şekil 25 : Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'ndeki Kayıtlı Firmaların İhracat Durumu Açısından Dağılımı'nın İhracat ve Bölgelere Göre Sıklık Bakımından Değerlendirilmesi 206
Şekil 26 : Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'ndeki Kayıtlı Firmaların Sektörler Açısından Dağılımı 206
Şekil 27 : Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'ndeki Kayıtlı Firmaların Sermaye Açısından Dağılımı 207
Şekil 28 : Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'ndeki Kayıtlı Firmaların Yatırım Açısından Dağılımı 208
Şekil 29 : Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'ndeki Kayıtlı Firmaların Gelişimi 209
Şekil 30 : Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgesi'nde İhracat ve İthalatın Gelişimi 221
Şekil 31 : 22 Şubat 2005-30 Haziran 2010 Dönemi Boyunca İlk 10 Ürünün Gelişimi 225
Şekil 32 : 22 Şubat 2005-30 Haziran 2010 Döneminde Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde İlk 10'da Yer Alan ABD'li Alıcı Firmaların İhracatı 227

Şekil 33 : 22 Şubat 2005 - 30 Haziran 2010 Döneminde İsrail'in İthalatı 229

Şekil 34 : Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde Yer Alan 9 Kayıtlı Firmanın Yerleşim Bakımından Dağılımı 232

Şekil 35 : Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde Kayıtlı 9 Firmanın Konum ve Bölgelere Göre Sıklık Durumu Bakımından Dağılımı 233

Şekil 36 : Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'ndeki 9 Kayıtlı Firmanın İşgücü Bakımından Dağılımı 233

Şekil 37 : Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'ndeki 9 Kayıtlı Firmanın İşgücü Açısından Dağılımının İşçi Sınıfı ve Bölgelere Sıklık Bakımından Değerlendirilmesi..... 234

Şekil 38 : Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde Yer Alan 9 Kayıtlı Firmanın İhracat Durumlarına Göre Dağılımı 234

Şekil 39 : Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde Yer Alan 9 Kayıtlı Firmanın İhracat Durumlarına Göre Dağılımının İhracat ve Bölgelere Göre Sıklık Bakımından Değerlendirilmesi 235

Şekil 40 : Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde Yer Alan 9 Kayıtlı Firmanın Sektör Bakımından Dağılımı..... 235

Şekil 41 : Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde Yer Alan 9 Kayıtlı Firmanın Sektör Bakımından Dağılımının Sektör ve Bölgelere Sıklık Açısından Değerlendirilmesi 236

Şekil 42 : Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde Yer Alan 9 Kayıtlı Firmanın Sermaye Bakımından Dağılımı 236

Şekil 43 : Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde Yer Alan 9 Kayıtlı Firmanın Yatırım Açısından Dağılımı 237

KISALTMALAR

AAFA	American Apparel and Footwear Association
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
age.	Adı geçen eser
agm.	Adı geçen makale
AR-GE	Araştırma Geliştirme
AŞ	Anonim Şirket
ATC	Dünya Ticaret Örgütü 2004 yılında Tekstil ve Giyim Anlaşması
AÜ	Ankara Üniversitesi
AUSBF	Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
CAPMAS	Central Agency for Public Mobilization And Statistics
CBE	Central Bank of Egypt
CE	Conformite European
CEO	Chief Executive Officer
CIA	Central Intelligence Agency
CIF	Cost, Insurance, Freight
COMESA	Common Market for Eastern and Southern Africa
Çev.	Çeviren
ÇHC	Çin Halk Cumhuriyeti
ÇHSDK	Çin Halk Siyasi Danışma Konferansı

ÇKP	Çin Komünist Partisi
ÇUŞ	Çok Uluslu Şirketler
DAB	Döviz Alım Belgesi
DEİK	Diş Ekonomik İlişkiler Kurulu
DİİB	Dahilde İşleme İzin Belgesi
Dr.	Doktor
DTM	Dış Ticaret Müsteşarlığı
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
DYY	Doğrudan Yabancı Yatırım
EAD	Employment Authorization Document
EGP	Egyptian Pound
EIU	Economist Intelligence Unit
EOK	Ekonomik Ortaklık Komisyonu
ETKB	Ekonomik ve Teknolojik Kalkınma Bölgeleri
FDI	Foreign Direct Investment
FOB	Free On Board
FTC	Federal Trade Commission
GAFI	General Authority for Investment
GAFTA	Great Arab Free Trade Area
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade
GIS	Geographic Information System

GMD	Goumindang
GOEIC	General Organization for Export and Import Control
GOÜ	Gelişmekte Olan Ülkeler
GSB	Gaziantep Serbest Bölgesi
GSP	Generalised System of Preferences
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GTİP	Gürnrük Tarife İstatistik Pozisyonu
GTS	Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi
GÜ	Gelişmiş Ülkeler
IFC	International Finance Corparation
ILO	International Labour Organisation
IMF	International Monetary Fund
ISO	International Organization for Standardization
IT	Information Technology
ITC	International Trade Centre
İbid.	İbidemin (a.g.e)
İHA	İhlas Haber Ajansı
İTKİB	İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri
İTO	İstanbul Ticaret Odası
KDV	Katma Değer Vergisi
KİT	Kamu İktisadi Teşebbüsü

km.	Kilometre
LTD	Limited
m.	Metre
MEFTA	Middle East Free Trade Area
MOFCOM	Ministry of Commerce
MOFTEC	Ministry of Foreign Trade and Economic Cooperation
MÖ	Milattan Önce
MS	Milattan Sonra
MTI	Ministry of Trade and Industry
NSB	Nitelikli Sanayi Bölgeleri
Nu.	Numara
ODKA	Ortadoğu ve Kuzey Afrika
ODBS	Ortadoğu Barış Süreci
ÖEB	Özel Ekonomik Bölgeler
Par.	Paragraf
PRD	Product Requirements Document
QIZ	Qualified Industrial Zones
RMB	Ren Men Bi
s.	Sayfa
S.	Sayı
SB	Serbest Bölgeler

SBE	Sosyal Bilimler Enstitüsü
SEB	Serbest Ekonomik Bölge
SEZ	Special Economic Zones
SITC	Standart International Trade Classification
ss.	Sayfalar
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SSK	Sosyal Sigortalar Kurumu
STA	Serbest Ticaret Anlaşması
STO	Stratejik Ticari Ortaklık
ŞTİ	Şirket
TABA	Turkish – American Business Association
TDV	Türk Dışticaret Vakfı
TGSD	Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği
TIFA	Trade and Investment Framework Agreement
TİM	Türkiye İhracatçılar Meclisi
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TÜSİAD	Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
TV	Televizyon
ty.	Tarih yok
USA	United States of America
USD	United States Dollar

USTR	United States Trade Representative
Vol.	Volume
WEPZA	World Economic Processing Zones Association

1.GİRİŞ

Teknolojilerin sürekli gelişmesiyle birlikte dünya ekonomisi hızlı bir değişim sürecine girmiş ve bu değişim ekonomide küreselleşme sonucunu doğurmuştur. Küreselleşmenin etkilerini arttırdığı günümüz dünyasında, ülkelerin ayakta kalabilmeleri için, var olan rekabet ortamında kendilerine yer edinebilmeleri ve bir rekabet gücü oluşturabilmeleri gerekmektedir. Küreselleşme ülkelerin dış ticaret politikaları ve bu politikalar içindeki değişik ekonomik enstrümanların kullanım şekillerini de her geçen gün biraz daha etkilemiştir.

Yoğun rekabetin söz konusu olduğu uluslararası ticarette, çabuk karar alma ve bunları aynı hızla uygulama gerekliliğine karşılık, mevzuat yetersizliği ve bürokrasinin ağır işlemesi, hükümetlerin yeni ticaret modelleri geliştirmesini zorunlu kılmış ve bu gelişmelerin bir sonucu olarak serbest bölge ve nitelikli sanayi bölgeleri uygulamaları önem kazanmıştır.

Ülkelerin Dünya ticaretinden daha fazla pay alabilmeleri, üretimlerini artırmalarına ve ürettikleri mal ve hizmetleri dış piyasalarda satabilme becerilerine bağlıdır. Üretim artışı için yeni yatırımlara, yatırımlar için de sermayeye ihtiyaç duyulur. Bunun için hem yurt içi sermaye birikiminin artırılması hem de yabancı sermayenin ülkeye çekilmesi gerekir. Ülkeler yatırım ve üretimlerini artırmak, yeni istihdam olanakları sağlamak, yabancı sermaye girişini hızlandırmak, yeni teknolojilerin kullanılmasını sağlamak, dış finansman ve ticaret olanaklarından daha fazla yararlanmak amacıyla, kendi siyasi sınırları içinde olmasına rağmen gümrük sınırları dışında bölgeler kurmaktadır. Bu bölgeler "Serbest Bölge" ve " Nitelikli Sanayi Bölgesi " olarak adlandırılmakta ve bu bölgelere vergi, resim, harç, kambiyo, gümrük vergisi gibi istisnalar uygulanmak suretiyle avantajlı hale getirilmektedir.

Günümüzde gelişmiş ülkelerde etkin ticari merkezler olarak çok önemli işlevler üstlenen Serbest Bölgeler ve Nitelikli Sanayi Bölgeleri gelişmekte olan ülkeler açısından ise; uluslararası ticaret ve yatırım olanaklarından daha etkin yararlanmak ve ilave istihdam alanları oluşturmak için yeni fırsatların oluşturulduğu bir araç olarak ön plana çıkmaktadır.

Ekonomi ve dış ticaret stratejilerinin önemli bir aracı olarak yararlanılan Serbest Bölgeler ve Nitelikli Sanayi Bölgeleri hukuki çerçevesi ülkeden ülkeye küçük

değişiklikler göstermekle beraber, esas olarak gümrük işlemlerinin askıya alındığı ve yatırımların değişen oranlarda teşvik edildiği özel alanlar olarak tanımlanabilmektedir.

Serbest bölgeler, dünyada özellikle ihracata dayalı kalkınma stratejisini tercih eden ülkeler tarafından ihracatı artırmanın en önemli araçlarından birisi olarak görülmüş ve kullanıla gelmiştir. Bu uygulama çok uluslu şirketlerin karlarını artırmak amacıyla faaliyetlerini serbest bölgelere kaydırmasıyla da desteklenerek yaygınlaşmıştır.

Nitelikli sanayi bölgeleri de üretilen malların kota ve gümrük vergisi olmadan ABD piyasasına girme fırsatı sunması açısından avantajlı bölgelerdir. Bu bölgeler; ihracat için yatırım ve üretimi arttıran, yabancı sermaye ve teknoloji girişini hızlandıran, ekonominin girdi ihtiyacını ucuz ve düzenli bir şekilde temin eden ve dış finansman ve ticaret imkanlarından daha fazla yararlanabilen bölgelerdir.Dünyadaki başarılı uygulamalardan hareketle bu tür bölgelerin yabancı yatırımcıları çekeceği ve ihracata katkı sağlayabileceği düşünülmüştür.Serbest bölge ve nitelikli sanayi bölgeleri uygulamaları ile amaçlanan kalkınmaya uygun ortamı oluşturmak, geleceğin sektörlerini seçip, teşvikleri onlara odaklamak, yani yatırımları gerçekleştirecek yabancı sermaye ile teknolojiyi ülkeye çekip, ülkenin dünya ekonomisinde söz sahibi olmasını sağlamaktır.

Serbest bölgelerin ve nitelikli sanayi bölgelerinin ülkelerin dış ticaretini arttırdığı, yabancı sermaye ve teknoloji transferini hızlandırdığı kabul edilmektedir.

Çalışmamızın konusu; Serbest Bölge ve Nitelikli Sanayi Bölgelerinin İhracata Olan Katkılarının İncelenmesi'dir. Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; genel olarak serbest bölgelerin tanımı, özellikleri, amaçları ve türleri ele alınmış, devamında da ihracat açısından serbest bölgelerin yararları, serbest bölgelerin dış ticarete olumlu etkileri, olumsuz etkileri ve serbest bölgenin hukuki yapısı açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde; öncelikli olarak nitelikli sanayi bölgelerinin tanımı, özellikleri, amaçları ve türleri açıklanmış ve nitelikli sanayi bölgelerinin oluşma süreci, dış ticarete etkileri, hukuki yapısı, NSB'lerin benzeri düzenlemelerle karşılaştırılması, Nitelikli Sanayi Bölgeleri ve Türkiye ve Türkiye'ye Önerilen NSB Modeline Yönelik Değerlendirmeler incelenmiştir.

Üçüncü bölümünde; Serbest Bölgelerin ve Nitelikli Sanayi Bölgelerinin İhracata Olan Katkılarına değinilmiştir. Önce serbest bölgelerin ihracata olan katkısı başlığı altında; serbest bölgelerde ihracat, ihracatın özendirilmesi, geliştirilmesi, serbest bölgelerin ihracata olan katkısı, ihracatı arttırıcı etkisi,serbest bölgeler ve ihracata yönelik kalkınma stratejisi ve serbest bölgelerin ihracatçılara sağladığı katkıları konusu ele alınmış, devamında da nitelikli sanayi bölgelerinin ihracata olan katkıları; nitelikli sanayi bölgelerinde ihracat, ihracatın özendirilmesi, ihracatı geliştirme ve nitelikli sanayi bölgelerinin ihracata olan katkıları incelenmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde; Serbest Bölgeler ve Nitelikli Sanayi Bölgeleri için inceleme konusuna yer verilmiştir.Serbest bölgeler için Serbest Ticaret Alanında Çin Halk Cumhuriyeti ele alınıp, Guangzhou Serbest Ticaret Alanı uygulaması detaylı bir biçimde açıklanmıştır.Nitelikli sanayi bölgeleri için ise Mısır Arap Cumhuriyeti nitelikli sanayi bölgesi uygulaması incelenmiştir.

Son olarak sonuç bölümünde; Serbest Bölge ve Nitelikli Sanayi Bölgelerinin İhracata Olan Katkıları konusunda genel bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır.

2.SERBEST BÖLGELER

2.1 Serbest Bölgelerin Tanımı, Amaçları ve İşlevi

i.Serbest Bölgelerin Tanımı

Serbest bölgeler, bir ülkenin siyasi sınırları içinde olmakla beraber, gümrük hattı dışında bırakılan ve ihracatın artırılması amacıyla ülkenin diğer kesimlerine kıyasla bazı sınai ve ticari faaliyetler için daha geniş teşviklerin tanındığı bölgelerdir.

Dünya'da serbest bölge uygulamasına giden her ülke kendi ekonomik, ticari, sınai ve hatta siyasi durumlarına göre serbest bölgelerini belli bir nizama oturtarak serbest bölgesinin tabi olduğu kurallar arasında, bu bölgelerin o ülkelerin gümrük hudutları dışında sayılması ve özel teşvik hükümlerine tabi olması gibi, ortak noktaları olmakla beraber, özellikle aynı ülkenin diğer yörelerine tanınan teşvikler yönünden her ülkenin ayrı ayrı özel kuralları benimsedikleri ve mevzuatlarını da bu özel kuralları gözeterek düzenledikleri görülmektedir.

Serbest bölge kavramı ile ilgili olarak yerli ve yabancı literatürde çeşitli tanımlara rastlanmaktadır. Ancak bunlar farklı olmakla beraber kapsam ve anlam bakımından, birbirinden farklı değildir.Tanımlarda ortak olan nokta, milli sınırlar içinde, ekonomik sınırlar dışında kalan yerler ilkesinin temel etken olarak kabul edilmesidir.

Bu tanımlardan bazıları şunlardır:

-Serbest Bölgeler, bir ülkenin siyasi sınırları içinde olup da gümrük sınırları dışında tutulan, malların gümrüksüz girip-çıkabildiği, depolanabildiği ve çeşitli işlemlere tabi tutulduğu, ticari, endüstriyel, bankacılık ve sigortacılık faaliyetlerinin geliştiği, ticari faaliyetlerin yoğunlaştığı ve odaklandığı yerlerdir.[1]

-Serbest Bölgeler, dünya pazarlarına yönelik üretime tahsis edilmiş, ithal edilen hammadde ve ara girdilerin nihai ürüne dönüştürüldüğü, fiziki veya idari olarak gümrük işlemlerinin dışında kalan sanayi bölgeleridir .[2]

---

[1] İstanbul Ticaret Odası **,Dünya'da ve Türkiye'de Serbest Bölgeler,** Ekim,İstanbul:1983, s.9.
[2] **Dünya** ,' Serbest Bölgeler ', **,**25 Eylül 1984,s.5.

-Bir ülkenin dış ticaret rejimi için geçerli olan mevzuat ve sınırlamaların, bir bölgede kısmen ya da tamamen uygulama dışı bırakılmasıdır.[3]

-Bir ülkenin ulusal egemenlik sınırları içinde bulunmakla birlikte, gümrük sınırları dışında kalan, ülkede geçerli olan dış ticaret ile diğer mali ve iktisadi alanlara yönelik devlet düzenlemelerinin tamamen ortadan kaldırıldığı veya kısmen uygulandığı bölgelerdir.[4]

-Serbest Bölge, bir ülkenin hükümranlık sınırları dışında kalan bir sahadır.[5]

Yukarıdaki tanımlardan anlaşılacağı üzere serbest bölgeler, ülkede geçerli olan dış ticaret rejimi, gümrük mevzuatı ve diğer yasakların kısmen uygulandığı ya da tamamen uygulanmadığı alanlardır. Ev sahibi ülkeden bölgeye mal girişi ülkenin ihracatı, bölgeden ülkeye mal girişi ülkenin ithalatı kabul edilir. Bölgede faaliyet halinde bulunan firmalar üretimleri için gerekli makine, teçhizat, hammadde ve diğer üretim girdilerini gümrük vergisi ve harcı ödemeksizin bölgeye ithal edebilmektedirler.[6]

Ülkemizde, 6.6.1985 tarihinde kabul olunup, 15.6.1985 tarihli ve 18785 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak, yürürlüğe giren, 3218 Sayılı Serbest Bölgeler Kanunu'nda, serbest bölgelerimizi, diğer ülkelerin serbest bölgelerine kıyasla daha cazip özelliklere sahip olmalarını mümkün kılabilecek hükümler içeren bir şekilde düzenlenmiştir.Kanun maddelerinin açıklamalarında bilhassa bu özelliklerin aydınlatılmasına büyük özen gösterilmiştir.

ii.Serbest Bölgelerin Amaçları

Serbest Bölgeler, özellikle ihracata dayalı kalkınma stratejisini tercih eden ülkeler tarafından ihracatı artırmanın araçlarından birisi olarak görülmüştür.[7] Serbest Bölge uygulaması ile amaçlananlar; kalkınmaya uygun ortamı oluşturmak, geleceğin sektörlerini seçip, teşvikleri bu sektörlere uygulamak, yatırımları gerçekleştirecek

[3] Tansu Çiller,"Dünya'da ve Türkiye'de Serbest Bölgeler ", **Rapor**,Ankara:1983, s.2.
[4] Cem Alpar**, Dünyada ve Türkiye'de Serbest Bölgeler**,Ankara:Dost Kitapevi, 1985,s.13.
[5] Serbest Bölgeler Başkanlığı**,Serbest Bölge Çalışmaları Hakkında Rapor,**Ankara: 1985,s.1.
[6] Yakup Koçak**, Serbest Bölgeler ve Kıyı Bankacılığı,**İstanbul:İGEME Yayınları,1988, s.1.
[7] Kevser Altay Ebiri, "Serbest Bölgelerde Sağlanan Vergisel Teşvik ve Avantajlar", **Vergi Raporu Dergisi**,Sayı. 78(2005), s.45.

yabancı sermaye ile teknolojiyi ülkeye çekip, ülkenin Dünya ekonomisinde söz sahibi olmasını sağlamaktır.

Serbest bölgelerin kuruluş amaçları ülkelerin gelişmişlik düzeylerine ve ekonomik yapılarına göre farklılık göstermektedir. Bununla birlikte ülke içindeki ekonomik faydaları maksimize etmek temel amacı oluşturmaktadır.

Bu temel amaç çerçevesinde benimsenen diğer amaçlar ise söyle sıralanabilir;

- Ülkenin ihracatını artırmak için ihracata yönelik üretimin ve yatırımların artmasını sağlamak,

- Ülkenin kalkınmasında ihtiyaç duyduğu tasarrufları sağlamak için yabancı sermayeyi çekmek ve aynı zamanda teknoloji girişini hızlandırmak,

- Sanayicinin ihtiyaç duyduğu bazı hammadde ve ara malları kolayca ve zaman kaybı olmadan sağlamak,

- Transit ticareti kolaylaştırmak; transit ticaretin kolaylaştırılması döviz girdilerini artırabilir.

- Yeni istihdam alanları oluşturmak; yeni açılan is sahaları, yardımcı kuruluşlar,entegre tesisler, ülkedeki istihdama yardımcı olmaktadır.

- İhracatı, dolayısıyla döviz girdilerini arttırmak; serbest bölgelerde satışı söz konusu olan mal, hizmet ve işgücü gelirleri doğrudan döviz girdileridir. Ayrıca her türlü liman hizmetleri, depo, antrepo ve arazi kira gelirleri döviz gelirlerini artırmaktadır.

- Dış finansman imkanlarından daha fazla yararlanmak; serbest bölgelere tanınan avantajların yardımıyla uluslararası finans kuruluşlarından daha ucuz kredi ve finansman sağlanabilir.

- Yeni politikaların denenmesini sağlamak; daha önce denenmemiş bir takım politikalar, serbest bölgelerde denenerek etkileri görülebilir ve geliştirilebilir.Daha sonra da ülkenin tamamına uygulanabilir.

- Bankacılık, kambiyo rejimi ve benzeri konularda alınan kararların genel uygulamadan önce denenmesine imkan tanımak,

- İthalatı ucuzlatmak ve kolaylaştırmak; serbest bölgelerin bulunduğu ülkelere mal satan yabancı firmalar, kendi depolarını bu ülkelerde kurmaktadırlar.Böylelikle bu malları ithal eden yerli firmalar, daha az stok bulundurmaktadırlar.Bunun sonucunda da ihtiyaç duydukları malları daha ucuz ve daha kolay bir şekilde ithal edebilirler.

- Bankacılık faaliyetlerinde dış piyasalara açılabilmek; serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankalar, yurt içinde geçerli olan bankacılık kanunları dışında işlem yaparlar. Serbest bölgelerde bankacılığa sağlanan avantajlarla uluslararası piyasalarda faaliyet göstermek daha da kolaylaşabilir.

- Gelir ve nüfus dağılımını dengelemek; ülkenin geri kalmış bölgelerinde serbest bölgeler kurulması, hem bölge kalkınmasına hem de istihdama yardımcı olmaktadır. Bununla nüfusun gelişmiş sanayi bölgelerine göç etmesi ve belirli alanlara yığılması önlenebilir.İthal edilen malları iç pazara dönük olarak serbest bölgelerde üretmek, bu malların ithal ikamesini sağlamak ve bu malların üretimini öğrenerek uzmanlaşmak,

- Ülkeye yabancı sermaye ve teknik bilgilerinin akışını teşvik etmek, üretim artışını sağlamak ve uluslararası pazarlama olanaklarından yararlanmak,

- Ülkedeki hammadde kaynaklarının ve ara mallarının üretim sürecinde kullanılması ile katma değer oluşturmak,

- Daha iyi eğitilmiş, yetenekli ve kalifiye insan gücünün sağlanıp; serbest bölgelerin kurulmasıyla, ülkeye yabancı sermaye, yeni teknoloji ve kalifiye elemanları çekmiştir. Buralarda çalışan isçiler yeni çalışma yöntemleri, yeni yönetim biçimleri ve yeni bilgiler edineceklerdir. Bu da yeni bilgilerle donatılmış insan gücünü arttıracaktır.

Serbest bölgelerin kurulmasıyla ilk amacın ne olduğunu ülke tercihleri belirlemektedir.Ülkelerin tercihlerine göre serbest bölgeler ihracat amaçlı olabileceği gibi, ithalata yönelik olarak da faaliyette bulunabilmektedirler. Kimi ülkeler için ise teknoloji transferi veya yabancı sermayenin ülkeye çekilmesi ilk amaç olabilmektedir.

iii.Serbest Bölgelerin İşlevi

Ülkeye yabancı sermaye ve teknolojilerin getirilmesine imkan sağlayacak uygun zeminin oluşturulması, sanayicinin ihtiyaç duyduğu bazı hammadde ve ara

malların kolaylıkla, istenilen miktarda ve zaman kaybı olmadan temin edilebilmesi, sağlanan teşvik ve avantajlarla düşük maliyetli mal üretimi ve ihracı, Türkiye dışından gelen malların transit olarak diğer ülkelere satımı, yeni istihdam olanaklarının oluşturulması, Türk ihraç ürünlerinin ihracatını kolaylaştırmak ve hızlandırmak bakımından bir basamak olması işlevlerini görmektedir.

2.2 Serbest Bölgelerin Genel Özellikleri

Dünya'da kurulmuş olan serbest bölgelerin büyük bölümü az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde toplanmıştır. Bunun başlıca sebebi, bu ülkelerin yatırımcılara sundukları cazip imkanların yanı sıra, sahip oldukları ucuz üretim faktörleridir. Kurulan serbest bölgeler hangi ülke, hangi siyasi sistem ve hangi tipte olursa olsun bir takım ortak özelliklere sahiptirler. Bu ortak özellikleri söyle sıralayabiliriz:

- Serbest bölgeler gümrük dışı bırakılmış alanlardır, fakat siyasal yönden bağımsız değildirler,

- Serbest bölgeler sınırlandırılmış yerlerdir,

- Serbest bölge sadece şehrin bir kısmını kapsamaktadır,

- Serbest bölgeler ikamet alanı değildir (ikamet yasaklanmıştır),

- Serbest bölgeler resmi ve özel kuruluşlar tarafından işletilebilir,

-Serbest bölgeler çeşitli ticari faaliyetlerin yoğunlaştığı ve odaklandığı yerlerdir,

-Serbest bölgelerde bütün parasal işlemler konvertibl dövizlerle yapılmaktadır,

- Serbest bölgeler özellikli bir yönetime sahiptir,

- Ev sahibi ülkeden bölgeye gönderilen mallar ihracat, bölgeden ev sahibi ülkeye gönderilen mallar ithalat sayılır,

- Serbest bölgeden, serbest bölgeye ve diğer ülkelere gönderilen mallarda herhangi bir gümrük işlemi söz konusu değildir,

- Serbest bölgelerde belirli bir süre firmalara vergi muafiyeti sağlanmakta ve kambiyo rejimi uygulanmamasıyla karlarını kolayca transfer edebilmektedirler,

- Serbest bölgelerde ekonomik faaliyetleri desteklemek amacıyla her türlü ulaşım,depolama, enerji, haberleşme, su, kanalizasyon gibi altyapı yatırımları sağlanmaktadır,

- Serbest bölgelerde depolama, yükleme-boşaltma, ambalajlama, işleme, karıştırma, temizleme, montaj-demontaj, bakım-onarım, bankacılık, sigortacılık gibi faaliyetlere izin verilmektedir,

- Serbest bölgeler genellikle geniş hinterlandı olan, uluslararası transit yollar üzerinde bulunan gelişmiş kara, deniz, demir ve hava ulaşım imkanlarına sahip bölgelerde kurulurlar,

- Serbest bölgeler kuruluş kanunlarında yer alan amaçlar, faaliyet konuları, serbestlik dereceleri ve esasları uyarınca işlemlerini yürütürler,

- Serbest bölgelerde malların girişinde miktar, menşe, kalış süresi gibi konularda kısıtlama yoktur,

-Düşük maliyetli işgücünün çoğunlukta olması ve sendikal hakların tamamen veya kısmen olmaması.

2.3 Serbest Bölge Türleri

2.3.1 Yapılarına Göre Serbest Bölgeler

2.3.1.1 Açık Serbest Bölgeler

Bir ülkenin siyasal sınırları içinde olmakla birlikte dış ticaret rejimi için geçerli olan tüm mevzuatın uygulama dışı bırakıldığı bölgeler olup; bu tür bölgelerde her türlü sanayi faaliyetine izin verilmektedir.

2.3.1.2 Kapalı Serbest Bölgeler

Bir ülkenin siyasal sınırları içinde olmakla birlikte dış ticaret rejimi açısından geçerli olan mevzuat ve kısıtlamaların tamamen uygulama dışı bırakıldığı bölgelerdir.Bu bölgelerde, belirli koşullarla belirli faaliyetlerin yapılmasına izin

verilmektedir.Serbest bölgelere gelen mallar henüz ithal edilmemiş kabul edilmekte, dolayısıyla bütün gümrük ve ithal işlemleri dışında tutulmaktadır.Gümrük, ancak mal serbest bölge dışına çıkarılmak istendiğinde söz konusu olmaktadır.Ayrıca siyasal sınırlar içinde bulundukları ve bağlı oldukları ülkelerden bu bölgelere nakledilen mallar ihracat sayılmakta ve dış ticaret rejimine tabi tutulmaktadır.

2.3.2 Fonksiyonlarına Göre Serbest Bölgeler

2.3.2.1 Serbest Ticaret Bölgeleri

Herhangi bir ülkedeki genelde bir liman olmak üzere, belirli bir bölgenin dış ticaret rejimi uygulamaları dışında tutulması durumu oluştuğunda;bu tür bölgeler, büyük bir toplama-dağıtma merkezleri şeklinde karşımıza çıkmaktadır.Bu tür bölgelere dünyanın çeşitli ülkelerinden gelen mallardan gümrük vergisi alınmamakta; gelen mallar belirli bir süre depolarda muhafaza edilmektedir. Bu bölgelerde başlıca; örnekleme, sergileme, mal üzerinde işlem yapma, ambalajlama, yeniden ambalajlama, karıştırma, sınıflama, markalama büyük hacimli malların küçük ticari miktarlar haline getirilmesi,kırma, ayıklama, etiketleme, şişeleme, dereceleme, birleştirme, şekil değiştirme, saflaştırma, millileştirme ve benzeri faaliyetler yapılabilir.Özellikle çok uluslu şirketler, Serbest Ticaret Bölgelerinden büyük ölçüde yararlanmakta, kendilerine ek gelir sağlamaktadırlar.Örneğin,Almanya'ya ihracat yapacak bir Türk firması malını direkt olarak Almanya'ya ihraç ettiği takdirde mal üzerinden büyük ölçüde gümrük vergisi ödeyecektir.Oysa aynı malı önce Türkiye'deki bir serbest bölgeye 40 $'dan ihraç edip ardından da aynı malı ilgili serbest bölgeden Almanya'ya 60 $'dan ihraç ettiğinde, aradaki 20 $'lık fark vergiden tamamen muaf olacak şekilde serbest bölgeden elde edilen bir kar birikimi olmakta ve karın yönlendirilmesi sonucu kazanılan ek bir kazanç olmaktadır.

2.3.2.2 İhraç Malların Üretildiği Serbest Bölgeler

Genel olarak bakıldığında Serbest Ticaret Bölgelerine benzemekle birlikte oldukça farklılıklar göstermektedirler.Bu tür bölgeler, daha çok üretim amaçlı kurulduklarından dolayı üretim faktörlerini etkileyen emeğin çok ucuz olduğu ülkelerde kurulmaktadırlar.Bölgede hafif ve orta endüstri ürünlerinin montajı ve imalatı yapılmaktadır.Bununla birlikte diğer endüstri dallarında ucuz emeği gerektiren mamul ve yardımcı mamul üretiminin yapıldığı dikkati çekmektedir.

Diğer bir adı da İhraç Mallarının Üretimi İçin Kurulan Bölgeler olarak da bilinen Serbest Üretim Bölgeleri, esas itibariyle gümrük formalitelerinden ve vergilerinden muaf olan ve yabancı yatırımcılara serbestçe yatırım yapma imkanlarının da tanınmış olduğu sanayi siteleri görünümündedir.Yatırımcılara verilen gümrüksüz işlemlerin yanında idari ve mali teşvikler de sağlanmaktadır.Ülkenin ihracatını geliştirmeye yönelik olan Serbest Üretim Bölgeleri'ne 30 ayrı ülkede rastlanmaktadır. Bunların en önemlileri arasında Kore, Tayvan, Malezya, Brezilya, Endonezya, Dominik, Seylan ve Çin Cumhuriyeti'ni sayabiliriz.Bu bölgelerde yaygın olan yatırım konuları ise daha ziyade tüketim malları ve elektronik ürünlerinin montajı gibi konular en önde yer almaktadır.Örneğin; teknik aletler, ev eşyaları, mobilya, metal işleme, tekstil, elbise yapımı vb.[8]

2.3.2.3 Serbest Limanlar

Ülkenin belirli bir limanının ithalat-ihracat ve diğer etmenler açısından serbest olarak belirlenmesidir.Bu limanlar,Serbest Üretim bölgeleri ile desteklenir.Serbest Limanlar, alt yapısı, antrepoları ve sinai tesisleriyle birlikte otelleri, gümrüksüz dükkanları, ikametgah merkezleri, dinlenme ve eğlence merkezleri ile desteklenerek transit ticaret ve taşımacılık fonksiyonlarına hizmet etmesi amacıyla kurulurlar.Bir şehir görünümü alan bu tür limanların, başlıca örnekleri arasında Hong-Kong, Singapur, Bahama Adaları, Hanaus (Brezilya) ve Kolombiya'nın San Andres Limanları yer almaktadır.

2.3.2.4 Serbest Üretim Bölgeleri

Ülkelerin, genellikle yabancı sermaye yatırımlarını çekebilmek amacıyla çeşitli teşvik ve özendirme tedbirleri verdiği, büyük üretim komplekslerinin kurulduğu bölgelerdir.Yabancı sermaye bu bölgelere, emeğin nispeten ucuz olması, hammadde-lerin bol ve düşük fiyatlı oluşu, gümrük işlemleri ve her tür vergiden muaf olma gibi avantajlarından yararlanmak üzere yatırım yapmaktadır.Ayrıca yatırımcılara malların gümrüksüz hareketinin yanısıra, mali ve idari teşvikler de sağlayan bu bölgelerdeki faaliyetler başlangıçta reeksport yapılacak mallarla sınırlı iken yerel ekonomilerin gelişmesine bağlı olarak kapsamını genişleterek ülke ithalatına da izin vermiştir.

[8] Serbest Bölgeler Başkanlığı, **Serbest Bölge Çalışmaları Hakkında Rapor,** Ankara:1985,s.2.

Sadece sanayi üretimi ve işlemi yapılan bu bölgelerde, üretime öncelik verilir ve üretilen mallar buradan serbestçe sevkedilir.Yatırımcılara makina ve hammadde getirilmesinde gümrük muafiyeti tanınır.Bu muafiyet mamul ve yarı mamul malların tekrar bölge dışına çıkarılmasında da geçerli olup; karların ülkelere transferlerine de izin verilir.Şili, Pakistan, Endonezya gibi ülkelerde bu tür serbest bölgelerin uygulamaları vardır.

2.3.2.5 Serbest Bankacılık Bölgeleri

Serbest bankacılık alanı veya kıyı bankacılığı fonksiyonunun bir ülkede oluşabilmesi için o ülkenin bilinçli bir şekilde çaba sarf ederek, döviz cinsinden mevduat toplayabilen yabancı bankaları bölgeye çekmesi gerekir..Bu bankalar, bölgede faiz hadleri ile vadelerin tespitinde ihtiyatların veya rezervlerin tutulmasında ve diğer kayıtlamalarda tam serbestinin tanındığı bölgelerdir.

Kıyı bankaları ikiye ayrılırlar :

1- Kağıt Merkezleri

2- Fonksiyonel Merkezler

"Kağıt Merkezleri'nde muameleler sadece muhasebe kaydı olarak cereyan ederken Fonksiyonel Merkezler'de ise mevduat toplama ve kredi verme fonksiyonları fiilen gerçekleşmektedir.[9]Panama ve Bahreyn Serbest Bölgeleri en gelişmişlerindendir. Türkiye'de İstanbul-Ataköy-Galeria'nın E kısmının ikinci katı 1990 yılında çıkan kanunla kıyı bankacılığı olarak tespit edilmiştir.

2.3.2.6 İkiz Fabrikalar

En önemli örneklerine ABD - Meksika sınırında rastlanan bu serbest bölge tipi, aslında, serbest üretim bölgelerinin özel bir şeklidir.Bu tip bölgeler, komşu ülkelerin birbirlerinin mukayeseli üstünlüklerinden yararlanması amacıyla kurulup, geliştirilmekte olup, daha ziyade,ikili ticaretin canlanması şekilinde fayda getirmektedir.Mesela, ABD Meksika sınırında bulunan ikiz fabrikalara, sermaye yoğun kısımları ABD'de yapılmış malların parçaları getirilmekte, burada Meksikalı işçilerin

[9] Kamil Uslu, "Serbest Bölgelerin Yatırımlar ve İstihdam Üzerine Etkilerinin Türkiye Açısından Değerlendirilmesi",(**Yayınlanmamış Doktora Tezi,** Marmara Üniversitesi SBE,1985),s.5.

ucuz emeğinden yararlanılarak monte edilmekte ve tekrar ABD'ye geri satılmaktadır. Bu mallar ABD'ye ithal edilirken, malın bütün değeri üzerinden değil de, sadece, Meksika'da işçinin katma değeri üzerinden bir ithal vergisi alınmaktadır.[10]

2.3.2.7 Serbest Çevre

Ülke sınırları içerisinde yer alan bir bölgede ithal gümrük vergisini kaldırarak yerel tüketimin yapılmasına izin verilen alan olarak ifade edilebilir. Daha çok gelişmekte olan ülkelerde uygulaması mevcuttur.Genel amaç, yurtiçi faaliyetlerle karşılanamayan yerel tüketim ihtiyacına cevap vermektir.Bölgedeki faaliyetler; boşaltma, sergileme, paketleme, işleme, imalat, harmanlama ve örnekleme olarak özetlenebilir.

2.3.2.8 Gümrüksüz Satış Mağazaları

Genellikle havalimanı ve deniz limanlarında kurulan sigara ve çeşitli değerli malların parekende satışa sunulduğu mağazalardır.Transit yolcular için hizmet niteliği taşıyan Gümrüksüz Satış Mağazaları dünya üzerinde giderek yaygınlaşmaktadır.

2.3.2.9 Yatırım Bölgeleri

Bu bölgeler ülkenin diğerlerine oranla geri kalmış yörelerde, ekonomik bakımdan geri kalmış alanlarda uygun yatırım ortamı sağlanması, istihdamın arttırılması amacıyla oluşturulurlar.Çeşitli teşvikler ve vergi indirimlerinin uygulandığı bu bölgeler yabancı yatırımcılardan çok yerli yatırımcılara yöneliktir.Ülkelerin nispeten geri kalmış bölgelerini kalkındırmak için kendi iç yatırımlarına bir takım teşvikler sağlayarak kur-dukları bölgelerdir.Geri kalmış alanlarda istihdam ve yatırımı arttırmak amacıyla ülkeler, yabancı yatırımcılardan ziyade, kendi yatırımlarına teşvikler sağlayarak bu tür bölgeleri oluşturmaya çalışırlar.Buralarda uygulanan teşvikler yabancı yatırımcılara uygulanmaz, sadece yerli müteşebbislere uygulanır.

Bu tip serbest bölge uygulamasını Türkiye'deki ve diğer bazı gelişmekte olan ülkelerdeki "Kalkınmada Öncelikli Yöreler" uygulamasıyla karıştırmamak lazımdır.

[10] Devlet Planlama Teşkilatı, **Serbest Bölgeler Hakkında Rapor**, Ankara,1985,s.3.

Serbest yatırım bölgeleri daha dar bir alan üzerinde daha kuvvetli teşvik araçlarıyla donatılmıştır.Yatırım bölgelerinin ilk denemesi 1977'de İngiltere'de yapılmıştır.[11]

2.4 İhracat Açısından Serbest Bölgelerin Yararları

Serbest bölgeler, esas itibariyle bulundukları ülkenin uluslararası pazar payını arttırmak, başka bir ifade ile daha çok ve daha istikrarlı ihracat yapabilmek amacıyla kurulmaktadırlar.Bu tür bölgelerin kurulması ile amaçlanan; piyasaya müdahaleler olmadan iş gücü, arazi gibi üretim sermayesinin de katkısıyla dünya maliyetlerinde hatta dünya maliyetlerinin de altında üretim yaparak dış pazarlardan daha büyük pay almaktır.

Serbest bölgelerde yapılacak alt yapı tesislerinin pahalı olması nedeniyle serbest bölgelerin işletme olarak ekonomiye yarar sağlamaları, çalıştıracak kuruluşa kar bırakma olasılıkları azdır.Serbest bölgeler ekonomiye dolaylı olarak yarar sağlarlar.Serbest bölgelerin faaliyetinde çeşitli yararların elde edilmesi söz konusudur. Bu yararlar aşağıda sıralanmıştır.

2.4.1 Rekabet Üstünlüğü Yaratması

Serbest bölgelerde üretilerek, dünya pazarlarına satılan mallar fiyat bakımından büyük bir rekabet üstünlüğüne sahiptirler. Çünkü, denizaşırı ülkelerden ,temin edilen aramalı, hammadde, yedek parça, ambalaj malzemesi ve diğer üretim girdilerinin bölgelere getirilmesinin ithalat sayılmaması ve gümrük resmi ödenmemesi önemli ölçüde maliyet düşüşü sağlamaktadır,üretimde gümrüksüz yabancı girdi kullanılan ve serbest bölgelerden dış pazarlara satılan nihai mallar dünya pazarlarında daha iyi rekabet şansına sahiptirler.

Serbest bölgelerin rekabet açısından bahşettiği daha başka üstünlükler de vardır. Serbest bölgelerin gerisindeki temel fikir, Mukayeseli Üstünlükler Teorisidir.Bu fikre göre, serbest bölgelerden ülke de bol ve dolayısıyla ucuz olan girdileri talep edecektir.Serbest bölgeden maksat da zaten bol ve ucuz kaynakları iyi bir şekilde dünya piyasasına çıkarmaktır.

[11] Alpar, s.15.

Ülkede bol ve diğer dünya ülkelerine oranla ucuz kaynaklar, serbest bölgeye çok uluslu şirketler ve uzman yerli şirketler tarafından getirilen modern teknolojilerle birleşerek, dünya piyasasına, mevcut standartlardan daha ucuza mal sunmaktadırlar.Doğu Asya ülkelerindeki,Afrika ülkelerindeki ve Latin Amerika ülkelerindeki serbest bölgelerin çoğu ülkedeki bol ve ucuz insan gücünün emeğini dünya piyasalarına satma maksadıyla kurulmuştur.

Ülkeden serbest bölgeye yapılan mal satışları ihracat sayılmaktadır.Serbest bölgedeki üretimin en azından bir kısmı, yerli hammadde ve girdi talebini arttıracağından ülkenin ihracatı artar.

2.4.2 Zamanlama Açısından Sağladığı Yararlar

Serbest bölgelerde faaliyet gösteren firmalar ülkelerinden dünya pazarlarına satmayı planladıkları malları, önce serbest bölgelere ihraç ederek buralarda depolarlar.Sonra uluslararası pazarları tarayarak mallarını satmak için en uygun şartları bulurlar.Satışta anlaştıkları zaman, hiç vakit kaybetmeden, satışı gerçekleştirme imkanlarına sahiptirler.Çünkü gümrük formaliteleri ve diğer bürokratik engelleri önceden aşarak bölgelere giren mallar, artık en seri bir şekilde sevkiyata elverişli-dir.Yani serbest bölgeler, ihracatçılara hızlı manevra kabiliyeti kazandırmaktadır.

Ayrıca serbest bölgeler, ülkeyi dünya ekonomisiyle de iyi bir entegrasyon havasına sokabilir. Deniz aşırı çalışan, dev yatırımcı kuruluşlarla daha içli dışlı karşılaşıp, görüşme imkanı bulan yerli müteşebbisler, daha iyi münasebetleri kurma ve dünya piyasasını daha iyi tanıma fırsatı bulurlar.

Sonuçta ülkenin ihracatı artar, mallar uluslararası pazarlarda tutunur.

2.5 Serbest Bölgelerin Dış Ticarete Olumlu Etkileri

2.5.1 Doğrudan Döviz Gelirlerinin Artması Açısından

Serbest bölge içinde satışı söz konusu olan mal, hizmet ve iş gücü gelirleri, direkt olarak döviz kazançlarıdır.Bu gelirler serbest bölgelerde döviz cinsinden yabancı paralarla sağlanacaktır.Ayrıca serbet bölgelerdeki her türlü liman servisleri, depo, antrepo ve arazi kira gelirleri, kredi faizleri ve benzeri faaliyetlerden doğan gelirler de

aynı şekilde döviz gelirlerini arttırarak, ödemeler bilançosunun görünmeyen işlemler kısmının fazla vermesini sağlar.

2.5.2 Transit Ticaret, Liman ve Taşımacılık Hizmetleri Açısından

Transit ticaret alıcı ve satıcı piyasaları arasında uygun bir konumda bulunmaktan doğan bir hizmet sektörüdür.

Serbest bölgenin varoluşu transit taşımacılığın artmasını da sağlayabilir.Önemli uluslararası ulaştırma yollarına yakın olan bir ülkede açılabilecek bir serbest bölge sağlayacağı liman hizmetlerindeki etkinlik ve çevre kolaylığı sayesinde daha önce bu ülkeden geçmeyen uluslararası nitelikteki taşımanın saparak bu ülkeye gelmesini ve hem iç para hem de dış para cinsinden taşımacılık gelirlerinin artmasına neden olabilir. (Ülkemiz açısından Mersin Limanı bu imkana sahip bulunmaktadır.)

2.5.3 Yabancı Sermaye ve Teknoloji Açısından

Yabancı sermaye, risk faktörünün düşük olması ve avantajlardan doğacak karlılığın daha da artması sebebi ile serbest bölgelere daha kolay gelmektedir.Özellikle üretim serbest bölgelerinin kurulduğu Latin Amerika ve Uzakdoğu ülkelerinde bu gelişmeler gözlenmiş olmakla birlikte, sermaye ve yeni teknoloji getirme gibi gelişen ülkeler için oldukça önemli katkıların, çok fazla gerçekleşmediği de görülmektedir.Yabancı sermaye gelse bile, yeni teknolojilerin sağlanması, özellikle çok uluslu şirketlerin gelişen ülkelere aktarmakta sakınca görmedikleri sanayi kollarında olmaktadır.

2.5.4 İstihdam Açısından

Serbest bölgeler, hem ticaret ve hem de diğer yatırım ve üretim faaliyetleri için, bölge çevresine yönelik olarak istihdam talebini arttırır. İstihdam artışı, döviz gelirlerini arttırabileceği gibi, istihdamın eğitim ve tecrübesini de artıracaktır.

2.5.5 Serbest Bölgelerde Yeni Politikaların Denenmesi

Serbest bölgeler, yeni gelişen ülkeler için ayrıca birer deneme alanı görevini de görebilirler. Özellikle, ülke ekonomisinin bütünü için aynı anda uygulamaya konulması pratik olmayan bazı yeni iktisat ve maliye politikalarının bu bölgelerde denenmesi, başarılı ve aksayan yönlerinin önceden görülmesi ve ona göre ülke geneline

uygulanması ekonomi için fevkalade sağlıklı bir yol olabilir.Bu konuda ilk akla gelenler, vergi ve kambiyo ile ilgili politikalardır.Örneğin,serbest bölgelerde bazı vergiler kaldırılarak bunların yatırımlar üzerindeki tesirleri ölçülebilir; sonra gerekirse, bu vergiler bütün ekonomiden kaldırılarak, yatırımlar topyekün canladırılabilir; ülke parasının konvertibl yapmak veya yapmamak konusunda da karar vermek için, serbest bölgelerde bir deneme yapılabilir.Serbest bölgelerde "Kıyı Ötesi Bankacılık" denemeleri de yapılabilir.

2.5.6 Kıyı Bankacılığı Açısından

Kıyı bankacılığının bulunduğu serbest bölgelerde, ekonomik faaliyetlerin uluslararası finansman piyasalarından kredi sağlanarak yürütülmesi kolaylıkla başarılabilmektedir.Serbest bölgelerdeki bankacılık faaliyetleri, birçok sınırlamalardan muaf olduğu için, serbest bölgeler çekici bir alan olmaktadır.

Kıyı bankaları serbest bölgelerde gerek hizmet veren, gerekse üretim yapan, ithalat ve ihracat işlerini yönlendiren şirketlere, birtakım hizmetler sunma doğrultusunda çalışırlarken fon fazlalarını da kullanırlar. Özellikle fazlalık ülke içinde oluşturuluyorsa, kıyı ünitelerinden bu fazlalığın yönlendirilmesi daha kolay olmaktadır.[12]

2.6 Serbest Bölgelerin Dış Ticarete Olumsuz Etkisi

Serbest bölgeler, icra ettikleri fonksiyona göre, gerek idari, gerekse işletmecilik faaliyetlerinden doğan mahzurlara yol açabilirler. Bunlarda etkinlik sağlandığı ölçüde, bu mahzurlarda asgariye inecektir.

Başlangıçta iyi bir kuruluş yeri seçilmiş, iyi bir fizibilite çalışması yapılmış, alt yapı donanımı açısından mükemmel ve idari problemleri çözümlenmiş bir serbest bölgenin iyiliklerinin kötülükleri ve, faydalarının zararlarına üstün geleceği her zaman ifade edilmektedir. Fakat, bu gün dünyanın ekonomik şartları her şeyi mükemmel yapmaya imkan vermediği için, serbest bölge uygulamalarından, ülkeler bazı dezavantajlara da katlanma durumundadır. Bu dezavantaj ve mahsurların büyüklüğü, şekli ve önemi serbest bölgenin ülke ekonomisinde işgal ettiği yere, serbest bölgenin

[12] Çiller, s.15.

büyüklüğüne ve hangi tür faaliyetlerin yapıldığı bir serbest bölge olduğuna bağlıdır. Yani, bir serbest limandan, bir serbest ticaret bölgesinden ve bir ihracat işlem bölgesinden vs. gelecek olumsuz etkiler boyut, şiddet ve tip yönünden birbirinden farklıdır.

Başlıca olumsuzluklar şöyle sıralanabilir.

2.6.1 Bölgenin Maliyeti –Hasılatı

Uluslararası standartlarda bir serbest bölge kurmak için yapılması gerekli altyapı harcamaları çok büyük rakamlara ulaşmaktadır. Serbest bölgeler çok gelişmiş kara, deniz ve hava yolları şebekesinin kestiği bir merkezde veya böyle bir merkezin komşuluğunda kurulmalıdır.Böyle bir ulaşım şebekesine sahip olmak çok pahalıya mal olabilir.Bölgelerde ihtiyacı tümüyle karşılayabilecek depo ve antrepolar, yükleme, boşaltma, tesis ve araçları, iskele ve kontainer terminalleri, dünyanın bütün ticaret merkezleriyle anında ilişki kurabilecek haberleşme ağı ve her türlü sağlık, güvenlik ve turizm hizmetleri sağlanmalıdır.Bütün bu tesislere yapılacak yatırımların çok büyük meblağlara ulaştığı ve bu tesislerin kendilerini çok uzun bir sürede amorti ettikleri bir gerçektir.

Serbest bölge kurulurken çok titiz bir maliyet hasılat analizi yapılmalıdır.Böyle analiz yapılmamışsa, sonradan bölgenin maliyeti hasılatını aşabilir.Özellikle serbest üretim bölgeleri kurulduktan ve faaliyete geçtikten sonra geri dönülmesi ve etkilerinin bertaraf edilmesi mümkün olmayan sonuçlar meydana getirirler. Bu yüzden başlangıçta hasılat - maliyet hesapları çok iyi yapılmalıdır.

2.6.2 İthalat Baskısı Oluşturma

Serbest bölge kurulması ithalatı arttırıcı baskı yapabilir. Özellikle gelişmiş ülkelerde yer alan serbest bölgeler, üretim açısından ucuz olan dünya girdilerini kullanmayı tercih etmektedirler.Esasen, genel olarak serbest bölgelerdeki vergi ve gümrük muafiyetleri ileride ihraç edilmek amacı ile de olsa ithalatı çok cazip kılmaktadır.Diğer bir ifade ile serbest bölgenin ithalat eğilimi tanımı gereği ülkenin ortalama ithalat eğiliminin üzerinde olmak durumundadır.Böyle olduğu takdirde, sadece döviz ödemeleri artmayacak,bu bölgelerde kurulacak imalat birimlerinin, girdi-çıktı ilişkileri açısından geriyi beslemesi sözkonusu olmayacaktır.Ancak bu aşamanın tüm

serbest bölgeler için değil de; daha ziyade reeksporta yönelik ve yabancı firmalarının yoğun olduğu Meksika tipi serbest bölge uygulamaları için geçerli olduğunu söylemek mümkündür.

2.6.3 Transfer Fiyatlaması

Yabancı yatırımcılar ve üreticiler, serbest bölge avantajları ile sağladıkları yüksek karları, çeşitli vergilerden kaçınmak için, transfer fiyatları yolu ile ana firmalarına aktarabilirler.Yabancı firmaların sağladıkları katkıyı azaltan bu durum yasal yollarla engellendiği taktirde ise yabancı yatırımcılar için serbest bölgelerin cazibesi ortadan kalkmaktadır.

2.6.4 Yerli Firmalara Dış Pazarda Rakip Olma

Serbest bölgelerdeki yabancı firmalar, dış pazarlar açısından yerli firmalara önemli bir rakip olma durumuna geçebilirler.Yerli firmalar ile ihracat pazarı arasındaki uzaklıktan doğan ulaştırma maaliyeti önemli ise, serbest bölgedeki firmalar, bu engeli büyük ölçüde aşabilecekleri için, yerli firmaların pazarları, yabancı firmalarca kapatılacaktır.Rekabet durumu, aynı şekilde iç piyasa için de geçerli olmaktadır. Çeşitli avantajlardan yararlanarak üretim veya ithalatını gerçekleştiren yabancı firmalar, maliyetlerini düşük tutma imkanına sahiptirler.Bu malların ülkeye ithalinde alınan vergiler, aradaki farkı kapatacak seviyede değilse, yurt içi firmalar maliyet ve kalite itibariyle üstün yabancı mallarla rekabet edemeyecek ve bir ithalat baskısı ortaya çıkacaktır.Bu durumu önlemek için serbest bölge uygulaması bulunan ülkeler çeşitli tedbirler alarak, ortaya çıkan olumsuzlukları giderme yoluna gitmişlerdir.Ya gümrük vergileri yükseltilmekte, ya da serbest bölgelerden mal ithali tamamen yasaklanabilmektedir.

2.6.5 Yabancı Yatırımların Katkısını Azaltma

Yabancı sermayeli firmaların genel bir politika olarak çeşitli vergilerin yanısıra kurumlar vergisinden de kurtulabilmek amacıyla karlarının önemli bir kısmını normal yoldan değil de "Transfer Fiyatları" uygulamak yolu ile ana firmaya aktarma eğiliminde olduğu bilinmektedir.Ancak uygulamada ev sahibi ülke mevzuatı ve denetleme mekanizmaları ile bu tür transferleri minimumda tutabilirler.Oysa serbest bölgelerde faaliyet söz konusu olduğundan, tanım gereği her türlü ticari ve hukuki kolaylık

getirilmek durumundadır ve bu da yabancı firmaların transfer fiyatları uygulamasını teşvik edebilir.Dolayısıyla da bölgenin oluşturduğu katmadeğer, potansiyel değerinin altında kalabilir.

2.6.6 Çevre Kirliliği

Serbest bölgeler, genellikle bir miktar çevre kirliliğine meydan verebilirler. Sınai faaliyetlerden doğan artıklar kontrolsüz bir şekilde çevreye atılır veya denize boşaltılırsa veya alt yapı kurulurken bu tür sorunlara baştan tedbir alınmamışsa bölge kurulup faaliyete geçtikten sonra, bu sorunlar ağırlıklarını hissettirmeye başlarlar. Örneğin deniz suyu kirliliği, liman kirliliği vb.

2.6.7 Yasa Dışı Faaliyetlerin Artması

Serbest bölge bazı gayrimeşru faaliyetlere zemin oluşturma potansiyelini de taşımaktadır. Bu tür faaliyetler, serbest bölgeler dışında da gerekli kontroller yetersiz kaldığında olmaktadır. Eğer serbest bölgelerin çevresi de iyi kontrol edilemez, sınırları kesin olarak belirlenip iyi korunmazsa benzer sakıncalar ortaya çıkabilir.

2.6.8 Serbest Bölgelerde İstismar

Genellikle, yeni gelişen ülkelerdeki serbest üretim bölgelerinde istihdam şartlarının çok düşük olduğu gözlenmiştir. Bir kere, bu bölgelerde işçi ücretleri çok düşüktür ve özel mevzuatlarla çalışanlara sendikal haklar tanınmamaktadır. Ayrıca endüstriyel serbest bölgelerde çalışma saatlerinin uzunluğu, çocuk yaşta işçilerin çok düşük ücretlerle çalıştırılmaları ve kadın işçilerin ağır işlerde düşük ücretlerle çalıştırılmaları önemli bir istismar olayı olarak kabul edilir.

2.6.9 Çalışma Şartlarının Bozulması Açısından

Serbest bölgelerde grev, lokavt gibi çalışma hayatının normal mekanizmalarının işlemesine genellikle izin verilmemekte, bu durum düşük ücretle vasıfsız eleman çalıştırılmasına yol açmaktadır.

Özellikle çocuk işçiler de çalışma hayatının içine çekilmekte ve çoğunlukla kadın işçilere ödenen ücretler erkek işçilere ödenenden daha düşük düzeyde olmaktadır.

2.6.10 İstihdamda Oluşabilecek Sorunlar

Bu konuda oluşabilecek en önemli sorun istihdamın dengesizliğidir. Daha ucuz olduklarından, daha kolay denetlenebildiklerinden ve diğer nedenlerden dolayı çocuk ve kadın işgücünün kullanılması çarpık bir istihdam yapısı ortaya çıkarabilmektedir. Bu bölgelerde 30 yaşından küçük kadın ve erkeklerin iş bulabilme olanağı oldukça fazladır. Daha büyük yaşlar için bu imkanlar daralabilmektedir.

Bunun yanısıra bölgede açılacak yeni bir iş imkanının çekiciliğinden dolayı bölgeye ülkedeki işgücünün akın etmesi, sosyal yaşamla ilgili sorunların yanında, diğer iş alanlarının boşalması sorunlarını da meydana getirmektedir.[13]

2.6.11 Teknoloji Transferi ve İşçi Eğitiminde Oluşan Sorunlar

İhracata yönelik üretim, büyük ölçüde, yarı-vasıflı işçilerin kısa bir eğitimden sonra kolayca çalışabileceği basitlikte, otomatikleştirilmiş, endüstriyel yapılarla gerçekleştirilir.

Üretimin bu basit yapısından dolayı vasıfsız işçilerin zaman içinde vasıflı hale gelmesi olayı Serbest Bölgelerdeki teknolojiyle gerçekleştirilememektedir. İşin çok sayıda, küçük belirlenmiş birkaç harekete bölünmüş olması, kazanılan deneyimin başka bir malın üretiminde hiçbir değer taşımamasına neden olmaktadır. Bu genel özellikten farklı olarak, sadece makine ve gemi yapım alanında çalışan işçiler çok daha karmaşık bir teknolojiyle üretim yapmak zorunda olduklarından eğitilmek durumundadırlar. Böylece belli bir sayıda işçi, usta kademesine hatta daha üst kademelere çıkabilir. Usta durumunda, üretim mühendisi ya da yönetici durumunda olan yerli çalışanlar yoluyla teknik bilgiler ülkede kalabilir. Bu yolla bir ölçüde de olsa bilgi transferi sağlanmış olur.[14]

2.7 Serbest Bölgenin Hukuki Yapısı

Hukuk düzeninde, kamu hukuku ve özel hukuk olmak üzere bir ayrım söz konusudur.

---

[13] Latif Önal,"Serbest Bölgelerde İşçi İşveren İlişkileri",(**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Teknik Üniversitesi SBE,1986) ,s.16.

[14] Sennur Bakır,**Serbest Bölgeler:Genel Bir Değerlendirme**,Ankara:TBMM Yayınevi, 1984,s.50.

Devletin ve kamu kuruluşlarının yapısını ve bu yapıyı meydana getiren birimlerin yetkilerini ve özel kişilerle ilişkilerini düzenleyen kurallar kamu hukukunda, özel kişiler arasındaki ilişkileri nizama bağlayan kurallar da özel hukukta yer alır. Genellikle gerek kamu hukuku sınırlarının nerede başlayıp nerede sona erdiğini belirlemek, gerekse özel hukuk içinde kesin bir sınırlamayı öngörmek mutlak surette mümkün olmayıp, bu durum her ülkenin kendi mevzuatı doğrultusunda değişiklik arzeder.

Kişilerin birbirleriyle, keza devletle olan ilişkilerinde gerekli düzenin sağlanması için gözetilmesi zorunlu kuralları koymak, onların bu kurallara uygun şekilde hareket edip etmediklerini kontrol etmek ve hepsinin müştereken ihtiyaç duydukları hizmetleri sağlamak devletin görevlerinden olup, bunlar Anayasa'da yer alır. Ancak devletin hukuki, iktisadi, siyasi ve sosyal nitelikte olan bu tür görevlerini yerine getirme şekil ve şartlarını gösteren kurallar ise, ayrıntılı bir biçimde kanunla düzenlenir.

Bu kanunlarda, kamu menfaatlerinin en uygun bir tarzda gözetilmesi hedef tutularak, gerekli idari teşkilatın kurulmasını, bu teşkilatın yetkilerini ve özel kişilerle anılan teşkilat arasındaki ilişkilerin düzenlenmesini içeren kurallar belirtilmişse, düzenlenen konu, kamu hukuku alanına girmiş olarak kabul edilir, sözü edilen kamu hizmetlerinin yapılmasında, kamu hukukuna giren idare hukuku kuralları yanında, özel hukuk kurallarının da uygulanması mümkündür.Ancak idare hukuku kurallarının uygulanması zorunlu olan hallerden doğan anlaşmazlıkların çözümü, idare mahkemelerinde aranır. Fakat, hiç bir şekilde idare hukuku kurallarının uygulanması mecburi olmayan kamu hizmetlerinin iflası dolayısıyla doğan ihtilafların yargılanması için ise, adalet mahkemelerine gidilmesi gerekir. İdare mahkemeleri ile adalet mahkemeleri arasında ki uyuşmazlıklar da uyuşmazlık mahkemelerinde çözümlenir.[15]

Bu açıklamalardan da anlaşıldığı üzere, 3218 Sayılı Serbest Bölgeler Kanunu ile bu kanuna dayanılarak çıkartılan Kararname, Yönetmelik ve duyuruların düzen-

[15]Fevzi Demir**,Anayasa Hukukuna Giriş,**5.Basım,İzmir:Barış Yayınları,1984,s.6-7.; Erdoğan Göğer**,Hukuk Başlangıcı,**4.Basım,Ankara:A.Ü. Hukuk Fakültesi Yayınları,1972,s.176-177.;Süheyl Derbil**,İdare Hukuku,**Ankara : A.Ü.Hukuk Fakültesi Yayınları,1960, s.47-77, 337-405.

lendiği konuların ne ölçüde kamu hukuku, keza özel hukuk alanına girdiği hususu uygulamada daima önem arz etmektedir.*

Serbest bölgelerden ülkesinin en başta gelen beklentileri ihracatlarını arttırmak olduğuna göre, bu bölgelerin düzenlenmesiyle ilgili olarak öngörülen kurallar da ülke ekonomisinin gelişmesine yönelik olmakta ve dolayısıyla öncelikle kamu menfaatlerini gözetmektedir. Bu durum, serbest bölgeler mevzuatının, hukuk düzeni içinde, kamu hukukuna girdiği sonucuna varılacaktır.

Serbest bölgelerin hudutlarının belirlenmesinde, faaliyet konularının tespitinde, ülkenin diğer kesimlerine kıyasla değişik düzenleme ve teşviklerin getirilmesinde, keza bu bölgelerde, faaliyette bulunan özel kişilerin kamu birimleriyle olduğu gibi, kendi aralarındaki ilişkilerin düzenlenmesinde kamu kuruluşlarına belli yetkilerin tanınmış olması, durumu daha açık ortaya koymaktadır.

Kuşkusuz özel kişilerin serbest bölgelere tanınan teşviklerden yararlanmaları yolunda bir takım hakları doğmaktadır. Özel kişilerin, kendilerine bahşedilen bu haklardan istifade edebilmeleri doğrultusunda, kamu birimleriyle olan ilişkilerinin de yine serbest bölgeler mevzuatında düzenlenmiş olması, bu mevzuatın, kamu hukuku alanına girdiğini bir kez daha doğrulamaktadır .

Ancak, serbest bölgeler mevzuatında kamu birimleriyle, diğer deyimle idari birimlerle özel kişiler arasındaki ilişkileri düzenleyen kuralların uygulanmasından doğan ihtilaflar için, idari mahkemelere mi, yoksa adalet mahkemelerine mi gidilmesi gerektiği hususunda ana kıstas, uygulanan kuralların hangi hukuk alanına girdiğinin tespit edilmesiyle elde edilebilir.

---

* 3218 Sayılı serbest bölgeler kanunu, kabul tarihi 6.6.1985 olup, 15.6.1985 tarihli ve 18785 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.
-18.6.1964 tarihli ve 18435 sayılı Mükerrer Resmi Gazete'de yayınlanan Devlet Planlama Teşkilatı kuruluş ve görevleri hakkında 223 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 17.maddesi.
-"Serbest Bölge Müdürlüklerinin Kuruluş, Görev, Yetki ve Çalışma Esasları" ile
-"Serbest Bölgelerde Türk Lirasıyla Yapılacak Ödemelere Dair Karar"ın yürürlüğe konulmasına dair 16.8.1985 tarihli ve 85/8901 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, 7.9.1985 tarihli ve 18861 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.
- "Antalya Serbest Belge Yönetmeliği" ve "Mersin Serbest Bölge Yönetmeliği" 12.2.1985 tarihli ve 18896 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.
- Antalya ve Mersin serbest bölgelerinde faaliyette bulunmak isteyenlerin "Faaliyet Ruhsatı Müracaat Formu " ile başvurmalarıyla ilgili 16.11.1965 tarihli ve 18930 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan duyuru.

i.Serbest Bölgeler Kanunu

3218 Sayılı Yasa, Türkiye'de dış satım için yatırım ve üretimi artırmak, yabancı sermaye ve teknoloji girişini hızlandırmak, ekonominin girdi gereksinimini ucuz ve düzenli şekilde sağlamak, dış finansman ve ticaret olanaklarından daha fazla yararlanmak üzere, serbest bölgeler kurulması, yer ve sınırlarının belirlenmesi, yönetimi, faaliyet konularının belirlenmesi, işletilmesi, bölgelerdeki yapı ve tesislerin oluşturulması ile ilgili hususları kapsamaktadır.

Türkiye'de serbest bölgelerin yer ve sınırlarını belirlemeye Bakanlar Kurulu yetkilidir.Serbest bölgelerin, kamu kurum ve kuruluşlarınca, yerli veya yabancı gerçek veya tüzel kişilerce kurulmasına, işletilmesine Bakanlar Kurulu tarafından izin verilir.

Serbest bölgelerde, Ekonomik İşler Yüksek Koordinasyon Kurulu tarafından uygun görülecek her türlü sınai, ticari ve hizmetle ilgili faaliyetler yapılabilir. Fiyat, kalite ve standartlarla ilgili olarak kamu kurum ve kuruluşlarına yasalarla ve diğer mevzuatla verilen yetkiler serbest bölgelerde uygulanmaz.

Serbest bölge olarak ilan edilen yerlerde gereksinim duyulan arazi ve tesisler Kamulaştırma Kanunu hükümlerine göre sağlanabilir. Yerli veya yabancı gerçek veya tüzel kişiler DPT'den ruhsat almak kaydıyla serbest bölgede etkinlikte bulunabilirler.

Serbest bölgede arazinin kullanımı, yapı ve tesislerin projelendirilmesi, kurulması ve kullanılmasıyla ilgili diğer tüm izinler ve ruhsatlar serbest bölge müdürlüğünce verilir ve denetlenir.

Serbest bölge ile Türkiye'nin diğer yerleri arasında yapılacak ticaret, dış ticaret rejimine tabidir. Serbest bölge ile diğer ülkeler ve serbest bölgeler arasında dış ticaret rejimi uygulanmaz. Bedeli 500 ABD dolarının altında olan Türkiye kaynaklı mallar isteğe bağlı olarak ihracat işlemine tabi tutulmayabilir. Serbest bölgelerdeki faaliyetlerle ilgili her türlü ödemeler dövizle yapılır.

Bakanlar Kurulu ödemelerin Türk Lirası olarak yapılmasına da karar verebilir. 3218 Sayılı Yasa'nın 9'uncu maddesinin birinci fıkrası ile Bakanlar Kurulu'na tanınmış olan bu yetki, 07.09.1985 tarih ve 18861 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 85/9801 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kullanılmış ve serbest bölgelerde yatırım sırasındaki mal ve hizmet bedelleri ile işçi ücretleri ve kiraların Türk Lirası üzerinden

ödenebileceği kararlaştırılmıştır. Ayrıca, Serbest Bölge Müdürlüğü ile bu bölgedeki diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlara tüm ödemeler Türk Lirası ile yapılır.

3218 Sayılı Yasa'nın Geçici 1'inci maddesi uyarınca; serbest bölgenin faaliyete geçmesinden itibaren on yıl süreyle 2822 Sayılı Yasa'nın grev ve lokavt ile arabuluculuk hükümleri uygulanmaz. 3218 Sayılı Yasa'nın Geçici 2'nci maddesi uyarınca, bu Yasa bir serbest bölge için, o serbest bölgenin faaliyete geçmesinden itibaren uygulanır.

Faaliyete geçiş tarihi ise, o serbest bölge alanını çevreleyen çit, kule ve kapı inşaatlarının tamamlanması ve bölge müdürlüğü, polis ve gümrük birimlerinin göreve başlaması suretiyle bölgenin resmen açılış tarihidir. Bu hükümden de açıkça anlaşıldığı üzere, serbest bölgelerde 2822 Sayılı Yasa'nın grev, lokavt ve arabuluculuk hükümlerinin uygulanmaması her serbest bölge için 10 yıllık süreyi kapsamaktadır. Bu oldukça önemli bir ayrıcalıktır.[16]

ii.Serbest Bölgeler Yönetmeliği

Serbest Bölgeler Kanun'u Türkiye'de kurulacak bütün serbest bölgelerin alt yapısını oluşturmaktadır. Serbest Bölgeler Kanunu'nun 13. maddesinin vermiş olduğu yetkiye dayanılarak uygulama yönetmeliği hazırlanmış ve 10.03.1993 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikte; serbest bölgelerin kurulması ve işletilmesi, işletici ve kullanıcılar ile ilgili ayrıntılar düzenlenmektedir.[17] Görüldüğü gibi 1985'de kanunlaşan serbest bölge düzenlemeleri ancak 1993'te ayrıntılı yönetmeliğe kavuşmuştur.Türkiye'de serbest bölge uygulamasına geçilmesi ve serbest bölge açıp işletilmesi uzun bir süreçten sonra mümkün olabilmiştir.

Sonuç olarak; 6.6.1985 tarihinde kabul edilen ve 15.6.1985 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 3218 sayılı "Serbest Bölgeler Kanunu" Türkiye'de serbest bölgeler konusunda düzenleme getiren esas kanundur. Söz konusu kanun genel hükümleri ortaya koymakta olup, uygulamaya yönelik daha ayrıntılı hükümler ise bu kanuna istinaden çıkarılan ve 10.3.1993 tarih ve 21520 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Serbest Bölgeler Uygulama Yönetmeliği"nde yer almaktadır.

---

[16] Ahmet Erol, "Serbest Bölgelerde Tanınan Ayrıcalık Ve Teşvikler", **Mükellefin Dergisi,** Sayı.88 (Nisan 2000), s.60-61.
[17] Yıldırım Taylar, **Türk Vergi Açısından Serbest Bölgeler**, Ankara: Mali HukukYayınları,2008, s.35.

iii.Türkiye Serbest Bölgelerinde Geçerli Olmayan Kanunlar

Serbest bölgeler ülke sınırları içinde olmakla birlikte gümrük sınırları dışında sayılmaktadırlar. Aşağıdaki belirtilen kanunlar Türkiye sınırları içinde uygulanmakta ancak, serbest bölgelerde uygulanmamaktadır;[18]

-6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu,

- 1580 sayılı Belediye Kanunu (15. maddenin 5, 22, 25, 32 ve 47 bendleri hariç),

- 5682 sayılı Pasaport Kanunu,

- 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de Seyahat ve İkametleri Hakkındaki Kanun,

- 2007 sayılı Türkiye'deki Türk Vatandaşlarına Tahsis Edilen Sanat ve Hizmetler Hakkındaki Kanun ile ek ve değişiklikleri,

- 2677 sayılı Sivil Hava Meydanları, Limanlar ve Sınır Kapılarında Görev ve Hizmetlerin Yürütülmesi Hakkında Kanun,

- 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu,

- 832 sayılı Sayıştay Kanunu,

- 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu,

Serbest bölgeler konusunda geçerli ana mevzuat yukarıda bahsedilen kanun ve yönetmelikten ibaret olmakla birlikte, serbest bölge faaliyetleri gümrük, ithalat, ihracat, kambiyo, teşvik, KDV, bankacılık gibi konuları da ilgilendirdiğinden, Gümrük Kanunu ve Yönetmeliği, İthalat ve İhracat Rejimi Kararları ve Yönetmelikleri, Dahilde ve Hariçte İşleme Kararları ve Tebliğleri, Türk Parası Kıymetini Koruma Mevzuatı, Katma Değer Vergisi Kanunu ve ilgili tebliğler, Bankalar Kanunu, Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun gibi diğer bazı yasal düzenlemelerde serbest bölge uygulamaları ile ilgili konulara yer verilmiştir.

[18] İsmail Işık ve Mehmet Çabuk, **Vergi, Muhasebe ve Dış Ticaret Uygulamaları Açısından Serbest Bölgeler**, Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınevi, 2007,s.48.

3.NİTELİKLİ SANAYİ BÖLGELERİ

3.1 Nitelikli Sanayi Bölgelerinin Tanımı,Amacı ve Özellikleri

i.Nitelikli Sanayi Bölgelerinin Tanımı

Nitelikli Sanayi Bölgeler'i, Ürdün'de ve Mısır'da ABD'nin onayı ile hükümet tarafından belirlenen bir bölgede elde edilen ürünlerin, ABD pazarına kotasız ve vergisiz ihracı olanağı sağlayan alanlardır.

ii.Nitelikli Sanayi Bölgelerinin Amacı

- Ülkeye daha fazla doğrudan yabancı yatırım çekilebilrnesi,

- Yeni istihdam olanakları oluşturulması ve bu suretle işsizliğin azaltılması,

- Teknoloji trarnsferi ve teknik bilgi getirilmesi,

- ABD'ye ihracatın ve buna bağlı olarak döviz gelirlerinin arttırılması,

- Ürdün'de imal edilen rnalların küresel pazarlarda rekabet yeteneğinin arttırılmasını sağlamak üzere ürünlerin kalitesinin yükseltilmesi,

- Üretim kapasitesinin yükseltilrnesi ve verirnlilikte artış sağlanması,

- Ülkenin uzun dönem itibariyle ekonomik büyümesine katkıda bulunması olarak sıralanabilir.

iii.Nitelikli Sanayi Bölgelerinin Özellikleri

Kasım 1996'da ABD Kongresi tarafından alınan bir kararla, Ürdün-İsrail ve Mısır-İsrail arasında Nitelikli Sanayi Bölgeleri (NSB) kurulmasının önü açılmıştır. Buna göre, bu bölgelerde üretilen ürünlerin ABD'ye ihracatında gümrük vergilerinden ve kotalardan muaf tutulması belirli oranda İsrail girdisi olması koşuluyla sağlanmıştır (Ürdün'deki NSB'lerde %8, Mısır'dakilerde %11.7 oranında İsrail girdisi olması gerekmektedir).

NSB'lerin yerini, ulusal otoriteler belirler, ABD hükümeti onaylar. NSB olarak ilan edilen bu bölgelere mal girişleri Serbest Bölgelerde olduğu gibi gümrüksüz olarak

gerçekleşmektedir.Bu bölgeler ABD-İsrail Serbest Ticaret Anlaşması'na (STA) dayanarak kurulmakta ve uygulamadaki ilk örneğini de Ürdün'de kurulan bölgeler oluşturmaktadır.22 Nisan 1985 yılında imzalanan ABD-İsrail Serbest Ticaret Anlaşması ile İsrail 'den ABD'ye ihraç edilen ve en az % 35 oranında İsrail katkısına sahip olan mallar gümrük vergisinden muaf olarak ABD piyasasına girebilmektedir.Ürdün'de kurulan NSB'lerin temelini bu anlaşma oluşturmaktadır. NSB'ler; Orta-Doğu barış sürecinin desteklenmesi ve bölgede istihdam sorununa katkıda bulunmak için ABD tarafından tek taraflı olarak geliştirilen bir modeldir.

ABD-İsrail STA Uygulama Yasasında 1996 yılında yapılan bir değişiklikle ABD Başkanı'na, STA çerçevesinde İsrail'e sağlanan gümrük vergisi ve kota muafiyeti kapsamına, % 35'lik katkı şartına uyulmak kaydıyla Batı Şeria, Gazze Şeridi ve NSB'de üretilen malların da dahil edilmesi konusunda yetki verilmiştir.

Bu uygulama, ABD Başkanı Bill Clinton tarafından 13.11.1996 tarihinde alınan 6955 sayılı karar ile karşılıklılık ilkesi gözetilmeksizin Ürdün'e sağlanan bir kolaylık niteliği taşımaktadır. İsrail ve Ürdün arasında Kasım 1997'de imzalanan ve Mart 1998'de yürürlüğe giren NSB Anlaşması'yla dünyadaki ilk NSB olan, Al-Hassan Sanayi Sitesi Ürdün'ün İrbid şehrinde faaliyete geçmiştir. Daha sonra Karak şehrinde Al-Hussein Ibn Abdullah II Sanayi Sitesi bu çerçevede faaliyete geçmiştir.Ardından bu kolaylık Mısır'a da sağlanmıştır. Herhangi bir zaman sınırlaması olmayan bu bölgelerde yapılan üretim faaliyeti ile ilgili olarak doğan; gelir ve sosyal hizmet vergileri, gümrük vergisi, malzeme, sabit maliyetler ve yedek parçalarla ilgili vergiler konusunda, firmalara, serbest bölgelerde olduğu gibi muafiyet sağlanmıştır.

21 Kasım 1996'da yayımlanması ile NSB Bildirisi yürürlüğe girmiştir. ABD başkanının tek taraflı olarak iptal etme, erteleme veya sürdürme konusunda bu bildiri üzerinde yetkisi vardır. ABD, periyodik olarak NSB'de İsrail-Ürdün-Mısır birleşik komitelerine gözlemci olarak katılmaktadır. Organize sanayi bölgeleri, serbest bölgeler ve endüstri bölgeleri ülkelerin kendi yasalarıyla işletilen kurumlardır. Ancak NSB, yukarıda da belirtildiği gibi, ABD'nin kendi kurallarını işlettiği İsrail,Ürdün ve Mısır'la yapmış olduğu ticari bir anlaşmadır.

NSB'lerinin sağladığı en büyük avantaj, ürünlerinin dünyanın en büyük pazarı olan ABD'ye gümrük vergisi olmadan girebilmeleridir.Bunun yanı sıra Ürdün'de üretilen tekstil ürünlerine ABD,ithalat kotası uygulamıyor.

ABD, ilk önce Ürdün'deki on sanayi parkını NSB olarak belirledi.Bunlar; Ürdün-İsrail sınırında bulunan Gateway (Köprü) Bölgesi, İrbid şehrinde bulunan Al-Hassan Sanayi Alanı, Amman'da bulunan Al-Tajamouat Sanayi Şehri, Zarka yakınındaki Ad Dulayl Sanayi Bölgesi, Karak şehrinde Al-Hussein Bin Abdullah II Sanayi Alanı, Aqaba Uluslararası Sanayi Alanı, Ürdün'deki Cyber City Park, Amman'daki Al-Qastal Sanayi Bölgesi, Amman'daki Mushatta Nitelikli Sanayi Kompleksi, Zarqa'daki El-Zai Alt Bölgesi'dir.Sonrasında ise bu bölgelere Hashemite Hilwood Üniversitesi Endüstri Parkı eklenmiştir. Devamında da Ma'an Sanayi Bölgesi ve Al Hallabat Sanayi Bölgesi olarak iki yeni NSB kurulmuş ve Ürdün'deki NSB'lerin sayısı 13'e yükselmiştir

2004 yılının Aralık ayında Mısır, ABD ve İsrail arasında Nitelikli Sanayi Bölgesi oluşturulmasına yönelik protokol imzalanmıştır. Bu Protokole göre Mısır'da Büyük Kahire Bölgesi, Suveyş Kanalı Bölgesi ve İskenderiye Bölgesi olmak üzere 3 bölge NSB kapsamına alınmıştır. İlerleyen zamanlarda bu bölgelere Orta Delta Bölgesi de eklenerek NSB'lerin sayısı 4'e yükselmiştir.

Mısır Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nin son hali Büyük Kahire Bölgesi'nde Giza, Shubra Al Kheima, Nasr City, 10 Ramazan, 15. Mayıs Şehri, Badr Kenti, 6 Ekim Kenti, Obour Kenti, Kalyoub Kenti ve Gesr El Suez; İskenderiye Bölgesi (Borg El-Arab dahil), Suyevş Kanalı Bölgesi'nde Port Said, Ismaillia, Suez; Orta Delta'da ise Gharbia, Dakahlya, Monofia, Dommiata olarak şekillenmiştir.

Söz konusu bölgelerde üretilen ürün maliyetlerinde yerli girdinin %35 ve İsrail'den alınacak girdinin %10,5 oranında olması halinde, bu ürünlerin ABD'ye gümrüksüz olarak ihraç edilmesi olanağı getirilmiştir. Söz konusu bölgelere ilişkin uygulama mevzuatı çalışmaları sürdürülmektedir.

ABD Ticaret Temsilciliği, ABD hükümeti ile görüşmelerde bulunduktan sonra, NSB'lerini belirliyor.İki ülke hükümet yetkililerinden oluşan bir komite vergiden muaf olabilecek ürünleri belirliyor.

NSB'ler, yatırımcılara fiyatlar yönünden avantaj sağlayarak diğer benzer ürünlere oranla rekabet olanağı sunmaktadır. Söz konusu fiyat avantajı, nitelikli sanayi bölgesinde elde edilen ürüne gümrük vergisi eklenmeyeceği için ABD pazarında geçerli olan bir fiyat avantajıdır. Tesislerin tevsii ve yenileştirilmesinde de sabit giderlere % 100 vergi bağışıklığı uygulanmaktadır. Sermayenin tamamen transferine izin verilmekte ve üreticilerin pazar ekonomisine alışkanlık kazanmalarına ortam hazırlanmaktadır. NSB'lerin, içinde yer aldıkları kalkınma bölgelerine göre de ayrıca vergi bağışıklıklarından yararlanmaları mümkün bulunmaktadır.

NSB uygulaması, Genelleştirilmiş Tercihler Sistemine yakın olmakla beraber,* esasen, Genelleştirilmiş Tercihler Sisteminden çeşitli açılardan üstünlüklere sahiptir.

-GTS kapsamında ABD'ye gümrük vergisiz olarak ihraç edilebilecek ürün miktarları, rekabet ihtiyacı limiti ile sınırlı iken, NSB'den ABD'ye yapılacak ihracatta bu tarz bir sınırlama (mevcut uygulamada) yoktur.

-GTS ve benzeri diğer yasal düzenlemeler, ABD Kongresi tarafından bir kaç yılda bir gözden geçirilerek yeniden düzenlenirken, NSB uygulamasında herhangi bir süre sınırlaması yoktur.

3.2 Nitelikli Sanayi Bölgelerinin Oluşma Süreci

Nitelikli Sanayi Bölgeleri (NSB) Ortadoğu Barış Sürecini (ODBS) desteklemek için 1996'da ABD Kongresi tarafından uygulamaya geçirilmiş bir projedir. 1998 Mart ayında ABD, Ürdün ve İsrail arasında imzalanan anlaşma ile Ürdün'ün İrbid kenti yakınlarındaki Al-Hassan Sanayi Alanı, Ürdün'ün ilk Nitelikli Sanayi Bölgesine dönüştürülmüştür. Ürdün'deki Nitelikli Sanayi Bölgeleri projesi üç ülkenin taraf olduğu bir girişimdir.Ürdün'de yerleşik olsa da bir NSB'nin kurulabilmesi ve işleyebilmesi için Ürdün'ün yanı sıra İsrail ve ABD'nin de izni ve katkısı şartı bulunmaktadır.[19]

---

* Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi(GTS); gelişmekte olan ülkelerin sanayi malları ihracatlarını arttırabilmek amacıyla, gelişmiş ülkelerin bu ülkelerden yaptıkları ithalatta belirli bir taviz marjı tanımalarını öngörür.
İlk olarak 1 Temmuz 1971 tarihinde Avrupa Topluluğu tarafından uygulamaya konulan ve GATT tarafından "on yıllık" bir dönem için cevaz verilen GTS, 1 Ağustos 1971 tarihinde Japonya, 1976 yılında da ABD tarafından yürürlüğü konulmuştur. Bugün, Avrupa Birliği, ABD, Japonya, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda, Norveç, İsviçre, Rusya Federasyonu, Çek Cumhuriyeti, Slovak Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Bulgaristan ve ülkemiz tarafından uygulanmakta olan otonom GTS düzenlemeleri bulunmaktadır. Bu uygulamalar, gerek tercihli rejim kapsamındaki ürünler, gerek taviz tanınan ülkeler açısından farklılıklar göstermektedir.

[19] Ercan Özer, **Nitelikli Sanayi Bölgeleri**, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2002,s. 8.

Halen Ürdün'de 13 tane Nitelikli Sanayi Bölgesi bulunmaktadır. Bunlar; Ürdün-İsrail sınırında bulunan Gateway (Köprü) Bölgesi, İrbid şehrinde bulunan Al-Hassan Sanayi Alanı, Amman'da bulunan Al-Tajamouat Sanayi Şehri, Zarka yakınındaki Ad Dulayl Sanayi Bölgesi, Karak şehrinde Al-Hussein Bin Abdullah II Sanayi Alanı, Aqaba Uluslararası Sanayi Alanı, Ürdün'deki Cyber City Park, Amman'daki Al-Qastal Sanayi Bölgesi, Amman'daki Mushatta Nitelikli Sanayi Kompleksi, Zarqa'daki El-Zai Alt Bölgesi, Hashemite Hilwood Üniversitesi Endüstri Parkı, Ma'an Sanayi Bölgesi ve Al Hallabat Sanayi Bölgesi'dir.

2004 yılının Aralık ayında Mısır, ABD ve İsrail arasında Nitelikli Sanayi Bölgesi oluşturulmasına yönelik protokol imzalanmıştır.Mısır Nitelikli Sanayi Bölgeleri Büyük Kahire Bölgesi'nde Giza, Shubra Al Kheima, Nasr City, 10 Ramazan, 15. Mayıs Şehri, Badr Kenti, 6 Ekim Kenti, Obour Kenti, Kalyoub Kenti ve Gesr El Suez; İskenderiye Bölgesi (Borg El-Arab dahil), Suyevş Kanalı Bölgesi'nde Port Said, Ismaillia, Suez; Orta Delta'da ise Gharbia, Dakahlya, Monofia, Dommiata olarak şekillenmiştir.Söz konusu bölgelerde üretilen ürün maliyetlerinde yerli girdinin %35 ve İsrail'den alınacak girdinin %10,5 oranında olması halinde, bu ürünlerin ABD'ye gümrüksüz olarak ihraç edilmesi olanağı getirilmiştir. Söz konusu bölgelere ilişkin uygulama mevzuatı çalışmaları sürdürülmektedir.

Nitelikli Sanayi Bölgelerinin yine ABD'nin inisiyatifiyle kurulması düşünülen ülkelerden birisi de Türkiye'dir.

Belirtildiği gibi, NSB'ler, salt ekonomik amaçlarla başlanmış bir uygulama olmayıp, politik boyutları olan bir uygulamadır. Bu bölgelerin oluşturulması, ABD inisiyatifiyle başlamıştır. Amaç; Ürdün, Mısır ve İsrail yönünden "ekonomik güvenliği arttırmak" ve böylelikle bu ülkelere, özellikle de Ürdün'e dolaylı bir ekonomik yardım sağlamak suretiyle Orta Doğu Barış Süreci'ne, katkıda bulunmaktır.[20]

Bu amaç; ülkeye döviz girdisi sağlanması, istihdam oluşturması ve işsizliğin azaltılması, teknoloji ve "teknik bilgi" transferi, dış yatırım gibi olanakların arttırılması yoluyla sağlanmak istenmektedir.

Bununla beraber, NSB'lerin geleceği başta siyasal olmak üzere,çeşitli parametrelere bağlı kalmaktadır. Siyasal yönden bölge güvenliği ve istikrarı belirleyici

[20] Özer, s.8.

rol oynarken, ekonomik açıdan ABD ile Ürdün arasında Ocak 2000 tarihinde imzalanan Serbest Ticaret Anlaşması ve önümüzdeki yıllarda DTÖ kapsamında Çok Taraflı Elyaf anlaşması gereğince tekstil ve konfeksiyon ürünlerine uygulanan kotaların sıfırlanması[21]…gibi hususlar Ürdün'deki Nitelikli Sanayi Bölgelerinin varlığının devam edebilirliği üzerinde etkili olacaktır. Serbest ticaret anlaşması, Ürdün'ün ve Mısır'ın NSB'ler dahil tümünde üretilen ürünlerle ilgili avantajlar sağlayacağı için bu durumda NSB'lerin varlığını sürdürmenin gerekliliği tartışılır olacaktır.[22]

3.3 Nitelikli Sanayi Bölgelerinin Dış Ticarete Etkileri

3.3.1 Nitelikli Sanayi Bölgelerinin Ekonomiye Beklenen Katkıları

-Ülkeye yapılabilecek doğrudan dış yatırımların arttırılması sağlanmıştır.

-İstihdam olanakları oluşturulması ve işsizliğin azaltılması hedeflenmiştir.

-Teknoloji transferi sağlanması ve "teknik bilgi" getirilmesi sağlanmıştır.

-ABD'ye ihracatın ve döviz gelirinin arttırılması hedeflenmiştir.

-Üretim kapasitesinin ve verimliliğinin arttırılması, ürünlerin kalitesinin yükseltilmesi, böylelikle üretilen malların küresel pazarlarda rekabet gücünün desteklenmesi amaçlanmıştır.

- NSB'ler, yatırımcılara fiyatlar yönünden avantaj sağlayarak diğer benzer ürünlere oranla rekabet olanağı sunmaktadır. Söz konusu fiyat avantajı, nitelikli sanayi bölgesinde elde edilen ürüne gümrük vergisi eklenmeyeceği için ABD pazarında geçerli olan bir fiyat avantajıdır.

- Tesislerin tevsii ve yenileştirilmesinde de sabit giderlere % 100 vergi bağışıklığı uygulanmaktadır. Sermayenin tamamen transferine izin verilmekte ve üreticilerin pazar ekonomisine alışkanlık kazanmalarına ortam hazırlanmaktadır.

---

[21] *Pazara Giriş Stratejileri ve Türkiye İçin Bir Pazara Giriş Modeli,*(t.y.) http://www.econturk.org/dtp10.html (8 Mart 2011).
[22] Özer, s.9.

- Bölgelerdeki projeler için gerekli olan altyapı yatırımları inşaat sektorüne de olumlu olarak yansımıştır. Yine ihracat ve ithalat faaliyetleriyle ilgili olarak ulaşım sektörüne de bir hareketlilik gelmiştir.

- NSB'lerde özel sektörün devreye girmesi, yerli şirketler arasındaki birleşmeleri ve yabancı şirketlerle gerçekleştirecekleri ortak girişimleri teşvik etmiştir. Bölgeler yerli şirketler için genişleme ve faaliyet alanlarını çeşitlendirme imkanı oluşturmuştur.Bölgelerde özel sektörün faaliyet göstermesi araştırma ge1iştirme faaliyetlerine katkıda bulunmuş, sermaye ve menkul kıymetler borsasının canlılığını arttırmıştır.

- NSB'ler sıfırdan kurulabileceği gibi, mevcut organize sanayi bölgeleri, serbest bölgeler veya endüstri bölgeleri de NSB olarak tayin edilebilir. Dolayısıyla proje mevcut bölgelerin yeniden yapılandırılması için bir fırsat oluşturabilir.

-Ülkenin uzun dönemli ekonomik büyümesine katkıda bulunulması hedeflenmiştir.[23]

3.3.2 Nitelikli Sanayi Bölgelerinin Avantajları

NSB'lerde sağlanan avantajlar[24] aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- İhraç edilen ürünün bünyesine giren ithal ürünler için ithalde alınan gümrük vergilerinden muafiyet imkanı tanınması,

- ABD pazarına gümrük vergisiz ve kotasız girme imkanına sahip olma,

- Gelir vergisi ve sosyal sigorta keseneklerinden muaf tutulma,

- Yabancı döviz kullanımı açısından herhangi bir kısıtlama getirilmemesi,

- Proje sahibi ve yatırımcı açısından yabancı sermaye olarak herhangi bir sahiplik kısıtlamasının sözkonusu olmaması,

- Sermaye, kar ve ücretlerin transferinin herhangi bir kısıtlama olmaksızın serbestçe gerçekleştirilebilmesi,

---

[23] Özer, s.10.

[24] Enver Güney, "Nitelikli Sanayi Bölgeleri ve Tekstil-Konfeksiyon Sektörlerinin Gelişen Koşullarda Karşılaştığı Sorunlar", **Yaklaşım Dergisi**,Sayı.119 (Kasım 2002), s.16.

- Herhangi bir faaliyet süresi kısıtlamasının olmaması,

- Yabancı döviz kullanımı açısından herhangi bir kısıtlama getirilmemesi,

- Gümrük muafiyetine ek olarak, NSB'lerinde üretilen tekstil ve konfeksiyon ürünlerinin ABD'ye ithalatında kotanın uygulanmaması,

- NSB'lerde üretim yapmanın yatırımcılara sağlayacağı faydanın ortalama büyüklüğü söz konusu mallarda ABD'nin uyguladığı gümrük tarifesi kadar olması,

- NSB uygulamasının herhangi bir süre limiti ile sınırlı olmaması ve uygulamanın herhangi bir yeni koşula sahip olmaması.[25]

- NSB'nin kurulduğu ülke ekonomisine katkısı ise, doğrudan yatırımlarla ihracat ve istihdamın arttırılması, teknoloji transferi ve işgücünün niteliğinin artmasıdır.

Görüldüğü gibi NSB'lerin yatırımcılara sunduğu en büyük avantaj, bu bölgelerde üretilen malların ABD'ye gümrük vergisiz olarak ihraç edilebilmesidir.Ayrıca, gümrük muafiyetine ek olarak, NSB'lerde üretilen tekstil ve konfeksiyon ürünlerinin ABD'ye ithalatında kotanın uygulanmamasıdır.

NSB'lerde üretim yapmanın yatırımcılara sağlayacağı faydanın ortalama büyüklüğü, sözkonusu mallarda ABD'nin uyguladığı gümrük tarifeleri kadar olmaktadır.

ABD'nin ithalatında uyguladığı gümrük vergilerinin en yüksek olduğu ürünler genellikle konfeksiyon ve tekstil ürünleri olmaktadır. Dolayısıyla NSB'lerde konfeksiyon ve tekstil ürünleri imal etmek çok avantajlıdır.

Hangi ürünlerin bu imkandan yararlanmak için uygun olduğuna, NSB'nin bulunduğu ülke hükümeti tarafından tayin edilmiş bir görevli ile ABD'li bir gözlemciden oluşan ortak bir komite tarafından karar verilmektedir.Komite'nin uygun bulduğu ürünlere (N) işareti konulmakta ve bu mallar ABD gümrüklerinde NSB malı olarak işlem görmektedirler. Bahsekonu Komite tarafından verilen onaylar, 1 yıl için geçerlidir. Süre bitiminde bu onayın yenilenmesi gereklidir.

[25] *Ad Dulayl Industrial Park*, (t.y.) http://www.dleil.com/index.php?option=com_content&view=article&id=175&Itemid=159 (4 Şubat 2011).

Nitelikli Sanayi Bölgesi'nde üretilmesi halinde belirli ürünler için yatırımcılar, ABD gümrük rejimine göre alınması gereken gümrük vergilerinden önemli ölçüde muaftırlar. Bu muafiyet oranları;[26]

1- Ayakkabı için % 25 ile % 48 arasında,

2- Erkek ve kadın için üretilen giyim eşyaları, dokumalar, tekstil, konfeksiyon, bluz, pantolon, ceket, yağmurluk, mayolar, anoraklar için % 20 ile % 33.6 arasında,

3-Porselen veya seramikten mamul mutfak, tuvalet ve ev ürünleri, masa örtüsü, mutfak örtüleri, camdan mamul eşyalar ve benzer ürünler için % 18 ile % 34 arasında,

4-Cüzdan ve el çantaları ile bavul ve valiz için % 6 ile % 20 arasındadır.

5-Alkollü ye alkolsüz parfümler ve tuvalet sıvılarında %75,

6-Penisilin içeren ilaçlar ve türevleri üzerinde %49,

7-Veterinerlikte kullanılan ilaçlar üzerinde % 45.[27]

Yatırımcıların bu avantajdan yararlanma derecesini de ABD'nin ürünlere uyguladığı gümrük tarifeleri belirlemektedir Genel itibariyle ABD en yüksek gümrük tarifelerini tekstil ve konfeksiyon ürünlerine uygulamaktadır.[28]

NSB'lerin karşı1aştırrnalı üstünlüklerini göstermesi açısından Tablo 1 'de biri NSB'de diğeri Dubai'de olmak üzere tekstil ve hazır giyim üreten iki Ürdün firmasına ait maliyetler verilmiştir.

[26]Güney, s.17.
[27]Bulletin, "Jordan Time To Investment", 2001, s. 19.
[28] *Qualified Industrial Zones,* (t.y.) http://www.jordanembassyus.org/09172001004.htm (8 Mart 2011).

Tablo 1

NSB ve Serbest Bölge Karşılaştırmalı Maliyet Analizi

	Ürdün'deki bir NSB'de faaliyet gösteren giyim fabrikası	**Jabal Ali Serbest Bölgesi'nde faaliyet gösteren giyim fabrikası (Dubai)***	**Tasarruf Oranı**
Aylık Ortalama İşçi Ücreti ($)	150	250	40 %
1 metrekarelik alan için kira ($)	2.75	3.53	28 %
Fabrika binası için yıllık kira	82.473	121.617	47 %
Vergi			
ABD Gümrük Vergisi	0 %	20 %	20 %

Kaynak: Gümrükte Uzman Görüş, Ocak 2003, sf.35.

Tablo 2'de ise farklı ülkelerde yer alan serbest bölgelerdeki ve Ürdün'de faaliyet gösteren NSB 'lerdeki işgücü maliyetleri verilmektedir.

* Ortalama değerler alınmıştır.

Tablo 2

NSB ve Serbest Bölge Karşılaştırmalı İşgücü Analizi

	NSB (Ürdün-İrbid)	Hanfai Serbest Bölgesi (İsrail)	Cubic Coast (Filipin)	Saint Aizuru Serbest Bölgesi (Dominik Cumhuriyeti)
Vasıfsız işçi maliyeti aylık*	114-132	500-700	134	135-282
Vasıflı işçi maliyeti Aylık	168-200	600-800	183	211-730
Tekniker aylık ücreti	157-429	900-1400	237	614-1533
İşletmeci aylık ücreti	429-857	1600-3500	462	688-2878
Su metreküp	2.14	0.30-1.0	6.39-10.45	0.87
Elektrik Kw / s	0.032-0.052	0.034-0.038	0.084	0.12
Fabrika Kirası metrekare / yıllık	25-30	65-90	60-72	44-48

Kaynak:Gümrükte Uzman Görüş, Ocak 2003,sf.36.

3.3.3 Nitelikli Sanayi Bölgelerine Sağlanan Teşvikler

Ürdün ve Mısır; NSB'lerle tüm üreticilere eşsiz bir fırsat sunmaktadır. Bölgelerin sağlamış olduğu eşi görülmemiş teşvikler yerli ve yabancı çok sayıda firmayı bölgelere çekmektedir.

Bu bölgelerdeki yatırımcıların elde etmiş oldukları ihracat kazançları gelir ve sosyal hizmetler vergisinden %100 olarak muaf tutulmaktadır. Ayrıca yine bu bölgelere yönelik olarak gerçekleştirilen hammadde, ara mal ve sabit varlık ithalatlarında da gümrük vergisi ödenmemektedir.[29]

Endüstriyel üretimdeki yatırımlarla birlikte otelcilik, tarım, hastane, denizyolu ulaşımı ve demiryolu yatırımları 10 yıl süre ile geçerli olmak üzere çeşitli oranlarda

* Değerler $ cinsindendir.

[29]Bulletin, "QIZ A Golden Opportunity For Duty Free And Quota Free Entry Into theUSA Market", 2001,s.2.

gelir ve sosyal hizmetler vergisi istisnalarına sahiptir İstisna oranları kalkınma bölgelerine göre değişmektedir. NSB'ler de yer aldıkları kalkınma bölgelerine göre bu istisnalardan faydalanırlar.İstisna oranları A bölgesinde %25, B bölgesinde %50 ve C bölgesinde %75'tir.[30]

Sağlanan teşviklerden biri de modern altyapı hizmetleri ve sosyal hizmetlerin sağlandığı bölgelerde, bina ve arazi vergisinden muafiyet sağlanmasıdır.Yerel yönetimlerin çeşitli izinlerinde bürokratik yük tamamen kaldırılmakta veya çok azaltılmaktadır. Ayrıca yeni tesisleri ve mevcutları yenileme ve modernize etmeye yönelik yatırımlarda da %100'e varan vergi muafiyetleri uygulanmaktadır.[31]

ABD pazarına gümrüksüz ve kotasız giriş imkanı, yüksek kaliteli düşük ücretli işgücünün bol miktarda tedarik edilebilmesi, bölgelerden elde edilen ihracat kazançlarına sıfır gelir vergisi ve muhteşem altyapı imkanları gibi bileşenlerden oluşan son derece iyi ve yatırımcılarında oldukça ilgisini çeken bu avantajlar ve teşvik1er paketi Century Investment Group CEO'su Mr. Omar Salah tarafından öldürücü karışım olarak nitelendirilmektedir.[32]

NSB'lerde üretim yapmanın yatırımcılara sunduğu en önemli teşvik unsuru, bölgelerde üretilen malların ABD pazarına gümrük vergisiz olarak girebilmesidir.

3.4 NSB'lerin Benzeri Düzenlemelerle Karşılaştırılması

NSB olarak ilan edilen bir bölge "gümrüksüz bölge" olarak kabul görür. Bu bağlamda NSB'ler serbest bölgelere benzetilebilir. NSB'lere de mal girişleri serbest bölgeler gibi gümrüksüz olarak gerçekleşmektedir. Ancak NSB'lerden her yere ihracat yapabilme olanağı yoktur. Bu bölgeler sadece ABD pazarına yönelik olarak tasarlanmış bölgelerdir.Dolayısıyla sadece ABD pazarına ihracat yapılabilmektedir. NSB'lerin serbest bölgelerden en önemli farkı da bu yönüdür.[33]

---

[30] Bulletin, "Investment Climate In Jordan", 1998, s.3.
[31] Mert Ülker, "Nitelikli Sanayi Bölgeleri", **Global Bülten**, (Kasım 2002), s.16.
[32] Javad Abbasi, "A Bounty Of Comparative Advantages", **JORDAN Your' Profit Center In The Middle East**, (1998) , s.5.
[33] Gökhan Oğuz, "Nitelikli Sanayi Bölgeleri, Ürdün Uygulaması ve Türkiye", (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi SBE,2005), s.8.

NSB'lerde malların ABD'ye gümrüksüz ye kotasız olarak ihraç edilebilmesi için %35'lik bir katma değer ön koşulu bulunmaktadır.Serbest bölgelerde ise katma değer ön koşulu bulunmaz.

Organize sanayi bölgeleri, serbest bolgeler, endüstri bölgeleri ve teknoloji geliştirme rnerkezleri gibi uygulamalar ülkelerin kendi yasal düzenlemelerine tabidir.Ancak NSB'lerde ABD kendi kurallarını işletmektedir.

NSB'lerin mevcut sanayi bölgeleri niteliğinde kurulması veya mevcut sanayi bölgelerinin NSB olarak ilan edilmesi mümkündür. [34]NSB'lere serbest bölge statüsünün tanınması veya NSB'lerin serbest bölgeler içinde kurulması imkanı vardır. Irbid'deki Cyber City NSB olmakla birlikte aynı zamanda serbest bolge statüsüne de sahiptir. NSB'lerin serbest bölgeler içinde kurulabilmesine örnek olarak Aqaba Özel Ekonomik Bölgesi içindeki Aqaba Uluslararası Sanayi Alanı verilebilir.[35]

NSB'lere benzer uygulamalardan bir tanesi de serbest ticaret anlaşmalarıdır. STA'larla NSB'ler arasında da çeşitli farklar bulunmaktadır. NSB'ler Ürdün, İsrail, Mısır ve ABD arasında bir uygulamadır. STA'lar ise ikili düzenlemelerdir.

NSB'lerin STA'lardan en büyük farkı ise bu bölgelerde üretilen ürunlerin doğrudan yani belirli bir zaman sürecine yayılmadan vergi ve kota muafiyetine sahip olmasıdır. STA'larda ise ülkeler arasındaki anlaşmaya göre genellikle gümrük tarife indirimleri belirli bir zaman sürecine yayılmaktadır. Örneğin Ürdün-ABD STA'sına göre, iki ülke arasında uygulanan gümrük tarifeleri 10 yıllık bir zaman sürecinde aşamalı olarak ortadan kaldırılacaktır.

STA'larda sektör kısıtlaması bulunmazken NSB'ler belirlenen sektörler için geçerli olmaktadır. Yine NSB'ler ülke içinde belirli bir bölge için geçerli iken, STA geçerlilik bakımından türn ülkeyi kapsamaktadır.

Ürdün'de teşvikler ve vergi muafiyetlerinin dağılımı açısından ülke A, B ve C olmak üzere üç kalkınma bölgesine ayrılmıştır ve en yüksek teşviği en az kalkınrnış bölge olan C bölgesi almaktadır.NSB'ler için bu ayrım yararlanacakları vergi bağışıklık oranları açısından önemlidir.

[34]*Nitelik1i Sanayi Bölgeleri İçin Uygulama Stratejisi*,2002, http://www.turksae.com/face/index.php?text_id=5l, (4 Ekim 2010).
[35]Özer, s.15.

3.5 Nitelikli Sanayi Bölgelerinin Hukuki Yapısı

NSB'lerin hukuki referans noktalarını teşkil eden çeşitli anlaşrna, protokol ve prosedürler vardır. Bunların incelenmesinde konunun anlaşılması ve NSB'lerin ortaya çıkış sürecinin bilinmesi açısından fayda vardır.[36]

3.5.1 ABD-İsrail Serbest Ticaret Anlaşması ve Uygulama Yasası

ABD-İsrail Serbest Ticaret Anlaşması iki ülke arasında 22 Nisan 1985 tarihinde imzalanmıştır. Bu yasa ABD kongresinden geçtikten sonra ABD-İsrail Serbest Ticaret Alanı Uygulama Yasası (United States-Israel Free Trade Area Implementation Act) adı verilerek aynı yıl içinde yürürlüğe konulmuştur. Bu yasaya göre en az %35 oranında İsrail katkısına sahip olup İsrail'den ABD'ye ihraç edilen mallar gümrük vergisi muafiyetine sahip olarak ABD'ye girebilecektir.

3.5.2 ABD-İsrail Serbest Ticaret Anlaşması Uygulama Yasası'nda Yapılan Değişiklik

1996 yılında ABD-İsrail STA Uygulama Yasası'nda genişletmeye gidilrniştir. Buna gore, anılan yasada "İlave Açıklama Yetkisi" adı verilerek 2 Ekim 1996 tarihinde kongreden geçirilen degişiklikle, ABD Başkanı İsrail'e tanınan gümrük vergisi ve kota muafiyetinin kapsamına, %35'lik katkı koşuluna uyulması şartıy1a, Gazze Şeiridi, Batı Şeria ve NSB'de (QIZ-Qualified Industrial Zones) üretilen malların da dahil edilmesi konusunda yetkilendirilmiştir.

3.5.3 ABD Başkanı'nın Açıklaması

ABD Başkanı Clinton uygulama yasasında yapılan değişiklikle kendisine verilen yetkiye dayanarak 13 Kasım 1996 tarihinde 6955 sayılı kararı (NSB Bildirisi-Proclomation) almıştır. Bu bildiri 21 Kasım 1996 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.[37] Başkanın bu bildirisi 14 Aralık 1996'da yayınlanmış, başkanın STA'da yapılan değişiklikle yetkilendirildiği konular tekrar edilmiştir. Yine başkanın yetkilerine dayanarak NSB ürünlerine gümrüksüz giriş sağlamak üzere Armonize Tarife Cetveli 'nde gerekli değişik1ikler yapılrnıştır.

---

[36] Oğuz, s.5.

[37] Emine Bilgili, "Nitelikli Sanayi Bölgeleri Ve Türkiye", 2003, http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/nitelikli%20sanayi%20bolgeler.doc (14 Ocak 2011).

6955 sayılı bildiride İsrail mallarının Batı Şeria, Gazze Şeridi veya NSB'lerden sevkedilmeleri halinde İsrail'den sevkedilmiş sayılacağı belirtilmektedir.

6955 sayılı yasa ile, başkanın NSB alanlarını belirlerne yetkisi ABD Ticaret Temsilcisi'ne (United States Trade Representative-USTR) devredilmiştir. Söz konusu yasaya göre USTR, bu yetkiyi aldığı kararların resmi gazetede yayınlanması suretiyle kullanmaktadır. 6955 sayılı bildiri EK 1 'de yer almaktadır.

3.5.4 Ürdün-İsrail NSB Anlaşması ve Protokoller

Uygulama yasası değişikliği ve bildiri sürecini izleyen dönemde İsrail ve Ürdün NSB'lerin kuruluşuna ilişkin anlaşma yapmışlardır. An1aşma 16 Kasım 1997 tarihinde Katar'ın Doha kentinde imzalanmıştır.[38]An1aşmanın orjinali EK 2'de yer almaktadır. 23.11.1998 tarihinde ise bölge sınırlarının genişletilmesiy1e ilgili ana anlaşrnaya ek bir protokol imzalanmıştır. 1997 tarihli Irbid An1aşrnası'nda ABD, İsrail ve Ürdün taraflarının anlaştık1arı konular ana hatlarıyla şunlardır:

1) İsrail ve Ürdün'ün gümrüksüz alan olarak belirlenen yerleri NSB olarak tahsis etmesi,

2) Taraf ülkelerin, ulusal rnevzuatlarına uygun olarak bölgelere mal giriş-çıkışlarının sağlanmasını temin etmek üzere özel gümrük rejimlerini oluşturrnaları,

3) Tarafların gümrük idarelerinin, %35'lik katma değer koşulunu sağlamak üzere belirlenen katma değerleri sağlayacak malların ithalinde, bu malların gürnrük muafiyetinin söz konusu olması halinde bunu temin etmeleri,

4) Ürdün ve İsrail taraflarınca oluşturulacak bir NSB komitesinin tesis edilmesi ve ABD'li bir temsilcinin bu komitede gözlemci olarak yer alması.[39]

3.5.5 ABD Ticaret Temsilcisi'nin NSB İlanı

USTR tarafından resrni gazetede (Federal Register) ilan edildiği zaman bölgeler belirlenmiş olrnaktadır. İsrail ve Ürdün hükümetleri NSB olarak ilan edilmesini

---

[38]*Agreement Between The Government Of The State Israel And The Government Of The Hashemite Kingdom Of Jordan On Irbid Qualifying Zone*,1997,http://www.moit.gov.il/NR/exeres/2124E799-4876-40EF-831C-6410830D8F02.htm (5 Şubat 2011).

[39]Fatih Bozkurt, "Nitelikli Sanayi Bölgeleri (Qualified Industrial Zones)", **Gümrükte Uzman Görüş,** Sayı:2 (Ocak 2003), s.38.

istedikleri alanlar için USTR'ye başvururlar ve bu başvuru1arında şu konulara yer verirler:

- Coğrafi olarak bölgelerin sınırları,
- Bölgede yer alan ekonomik aktivitelerin genel tanımı (Tanımda ABD'ye gümrüksüz giriş için gerekli İsrail ve Ürdün girdi ve yatırım oranları da yer almalıdır),
- Diğer ülke malları için bölgelerin gümrüksüz alan olarak tespit edilmesi,
- Tekstil ve hazır giyim ürünlerine Uruguay Round Anlaşması menşe kurallarının uygulanması konusunda anlaşma,
- Gümrük işbirliği güvencesi.

3.6 Nitelikli Sanayi Bölgeleri ve Türkiye

Türkiye, ABD'ye belirli ürünlerde ve belirli limitlerde Genelleştirilmiş Preferanslar kapsamında gümrük vergisiz ihracat olanağına sahiptir. Ancak Türkiye'nin önemli ihracat potansiyeli olan tekstil ve konfeksiyon ürünlerinin ABD pazarına girişini kontrol etmek ve sınırlandırmak için yüksek gümrük tarifeleri ile kota uygulaması söz konusudur. Nitelikli Sanayi Bölgeleri, bu bölgelerde üretilen malların kota ve gümrük vergisi olmadan ABD piyasasına girme fırsatı sunar. Bu bölgelerin örnekleri, Orta-Doğu barış sürecinin desteklenmesi için Ürdün'de ve Mısır'da kurulan bölgelerdir. 2002 yılı başlarında Türkiye ile ABD arasında yapılan toplantılarda bu bölgelerin Türkiye'de de kurulması ele alınmıştır. ABD Yönetimince bu konuda hazırlanan yasa taslağı ABD Kongresine sunulmuş ve 7 Ekim 2002 tarihinde Temsilciler Meclisinde kabul edilmiştir. Ancak 2003 yılı Mart ayında ABD Kongresi ilgili yasayı iptal etmiştir.

3.6.1 Türkiye'de Nitelikli Sanayi Bölgeleri Projesinin Gündeme Gelme Süreci

1990'ların başından beri ABD ile Türkiye arasındaki ticari ve ekonomik ilişkiler artarak devam etmektedir. Bu olumlu süreçte, Türkiye'nin daha liberal ve dışa dönük ekonomik yapısı ve ABD ile stratejik ortaklığı önemli rol oynamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanının 14-18.01.2002 tarihlerinde ABD'ye yapmış olduğu ziyaret sırasında, Türk tarafının iki ülke arasındaki uzun dönemli siyasal ve askeri stratejik işbirliğine ekonomik boyutun da eklenmesi yönündeki yaklaşımı

doğrultusunda kurulması kararlaştırılan ABD-Türkiye Ekonomik Ortaklık Komisyonu'nun 26-27. Şubat 2002 tarihlerinde Türkiye'de yapılan ilk toplantısının gündeminin en önemli maddelerinden birini Nitelikli Sanayi Bölgeleri oluşturmuştur.

Bu toplantı sonunda, ABD-İsrail Serbest Ticaret Anlaşması Uygulama Yasası'nda (US-Israel Free Trade Agreement Implementation Act) 1966 yılında yapılan değişiklik uyarınca Türkiye'de NSB'lerin kurulması için temelin atılmasında ilerleme kaydedildiği, iki tarafın karşılıklı olarak hükümetlerine NSB kavramının dinamik olarak izlenmesi tavsiyesinde bulunma kararı aldıkları, bu amaçla bir uzmanlar grubunun eyleme yönelik özlü müzakerelerin hazırlanması için izlemede bulunacağı toplantı sonunda yayımlanan Ortak Basın Açıklamasında yer almıştır. Toplantının odak noktası Türkiye'nin ABD'ye girişinde kota sınırlaması ile karşılaşmakta olduğu, tekstil ihracatı olmuştur.

Bu toplantıdan sonra Nisan 2002'de Washington'da yapılan Ticaret ve Yardım Anlaşması (Trade and Investment Framework Agreement/TIFA) konseyi toplantısında ABD tarafı "ileri teknoloji ürünleri" tanımını NSB kapsamına almayı kararlaştırdığını bildirmiştir. ABD yönetimi tarafından Türkiye'de NSB'lerin kurulmasına ilişkin 23.06.2002 tarihinde AB senatosuna sunulan yasa önerisi tekstil ve hazır giyim; ayakkabı, çanta, bavul gibi deri ürünleri; ABD Başkanı tarafından ileride gerekli görülebilecek hassas sektörleri içermemiştir. Türkiye'de kurulabilecek NSB'lerin emek yoğun tekstil ürünleri yerine ileri teknoloji sanayilerini kapsaması yönündeki ABD yaklaşımını, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) , Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği, (TGSD) ve Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD) gibi kuruluşlar Türk tarafının beklentilerini karşılamaktan uzak görmektedirler.[40]

Ayrıca ABD tarafı NSB'nin özellikle Güney Doğu Anadolu Bölgesi illerinde kurulmasına sıcak bakarken, Türk tarafı ise söz konusu bölgelerin gerek kalifiye iş gücü gerekse ulaşım açısından daha uygun olan limanlarda, altyapısı tamamlanmış sanayi bölgeleri ve mevcut serbest bölgelerde oluşturulmasını istemektedir.[41] Kamuoyunda NSB ile ilgili, siyasi nedenlerle, kuşkular vardır.Özellikle ABD'nin bu bölgeleri Türkiye'nin Güneydoğusunda kurmak istemesi bu kuşkuları arttırmaktadır.Özellikle

[40] Özer, s.7.
[41] **Hürriyet**, 26 Şubat 2002, s.7.

ABD'nin askeri üslerden sonra ekonomik üsler için bu bölgede yoğunlaşması oldukça manidardır.

3.6.2 Türkiye'de Nitelikli Sanayi Bölgeleri Kurulabilme İhtimali ve Ne Şekilde Olacağı

Türkiye'de NSB'lerin kurulması fikri, 2002 yılı başlarında Başbakan Recep Tayyip Erdoğan başkanlığında ABD'ye yapılan geniş kapsamlı resmi ziyaret sırasında gündeme gelmiştir.

Bu ziyaret sırasında öncelikle iki ülke arasında "Stratejik Ticari Ortaklık (STO)" kurulması yolunda çalışmalar başlatılmıştır.

Bu ziyaretin devamı niteliğini taşıyan ve Ankara'da 26-27.02.2002 tarihleri arasında yapılan toplantılar sırasında da İsrail-Ürdün NSB'leri kapsamında bir projenin ilk görüşmeleri yapılmıştır.

Bu toplantılardan sonra ABD yönetimi tarafından, Türkiye'de kurulması düşünülen NSB'lerde tekstil ve konfeksiyon ürünlerini hiç düşünmediklerini ve ağırlıklı olarak ileri teknoloji yatırımlarının tercih edilebileceğini ısrarlı bir şekilde dile getirmişlerdir.

Ancak, bilindiği üzere ileri teknoloji ürünleri için ABD'nin uyguladığı gümrük tarifeleri ihmal edilebilecek seviyede düşük oranlı veya sıfır seviyesindedir.[42]

Türkiye'nin ısrarlı olarak tekstil ve konfeksiyon ürünlerinin kurulacak NSB'lerdeki faaliyetlere dahil edilmesi talebi sadece ABD yönetiminin değil, Ürdün kamuoyunun da tepkisini çekmiştir. Uzmanlar konuyu her iki ülkenin sahip olduğu karşılaştırmalı üstünlükleri dikkate alarak değerlendirmişlerdir.

Türk tekstil ve konfeksiyon sektörünün gelmiş olduğu seviyenin gelişmişliği ve ABD pazarında ciddi olarak aranan bir özelliği olduğu bilindiğinden bu durumun NSB'de üretim yapmanın sağladığı avantajı dışında hiçbir özelliği olmayan Ürdün tekstiline ciddi bir tehlike oluşturabileceği düşünülmektedir.

[42] Bülent Şahinalp, "Nitelikli Sanayi Bölgeleri (Qualified Industrıal Zones – QIZs) Çözüm mü? Yoksa Yeni Başlangıç mı?", **Made in Turkey Dış Ticaret Dergisi**,Cilt.1,Sayı.2 (Mart/Nisan 2002),s.15-18.

ABD'nin uyguladığı kota engelini daha önce İsrail, Ürdün, ABD üçgenini kullanarak aşmaya çalışan Türk tekstil şirketleri bu deneyimden İsrail ve Ürdün tarafından benzer nedenlerle engelleme gördükleri için bir sonuç alamamışlardır.

Doğrudan NSB kurularak sisteme dahil olma çabalarının karşısına, İsrail ve Ürdün'ün yanında ABD'ye tekstil-konfeksiyon ürünleri ihraç eden Pakistan, Çin ve Hindistan gibi ülkelerin çıkması ihtimali de kuvvetlidir.

Türkiye, NSB kurulması yolundaki mücadelesinde hazırlıklı ve sabırlı olmak durumundadır.

Dışişleri Bakanlığı'nın, TİM, TOBB ve TÜSİAD gibi tüm sektörleri temsil eden grupların yazılı isteklerine rağmen yeterli gayreti göstermemesi nedeniyle ABD yönetimi NSB'ler konusunda tekstil, konfeksiyon ve derinin olmadığı bir modelde ısrarlı olmaktadır.[43]

ABD Ticaret Bakanlığı yetkilileri, NSB yasasının çıkma şansının yarı yarıya olduğunu ifade etmektedirler. Bu durumda, mevcut haliyle Türkiye açısından içinde tekstil, konfeksiyon ve deri sektörlerinin yer aldığı bir NSB modelinin en azından yakın zaman için gerçekçi olmayacağını söylemek de mümkündür.

Ancak istenenin gerçekleşebilmesi için de çalışmaların özellikle ilgili birimlerin başında gelen Dışişleri Bakanlığı ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın kontrol ve koordinasyonunda aksatılmadan yürütülmesi ve kısa, orta ve uzun vadeli programların en kısa sürede hazırlanarak gerçekçi politikaların uygulamaya sokulması gerekmektedir.

Öte yandan, NSB'lerin statü gereği "gümrük alanı dışında kalmaları gerektiğinden" gelecekteki yapılanmaları açısından Türkiye Serbest Bölgeleri modelinin uygulanmasından başka bir alternatif bulunmamaktadır. Bu durum Ürdün ve West-Bank'ta kurulan diğer NSB'lerin sağladığı vergi ve diğer avantajlarla karşılaştırıldığında Türkiye Serbest Bölgeler uygulaması NSB'ler için kusursuz bir model olarak karşımıza çıkmaktadır.[44]

[43] Şevket Sürek, "Nitelikli Sanayi Bölgeleri, ABD ve Dışişlerimiz", **Dünya**, 1 Ağustos 2002, s.8.
[44] Güney,s.18.

3.6.3 Nitelikli Sanayi Bölgeleri ve Türkiye Hakkında Genel Değerlendirme

Organize sanayi bölgesi, serbest bölge ve endüstri bölgesi, Türkiye'nin kendi yasalarıyla işletilen kurumlardır. Nitelikli sanayi bölgeleri (NSB) ise ABD'nin kendi kurallarını işlettiği, daha önce İsrail,Ürdün ve Mısır'la yapmış olduğu ticari bir anlaşmadır.

NSB'ler, ABD'ye yapılan ihracatta gümrük ve vergi muafiyetine sahip olması nedeniyle, ABD'nin diğer bir uygulaması olan Genelleştirilmiş Preferanslar Sistemine (GSP) oldukça yakın bir uygulamadır. Fakat, NSB'lerin GSP karşısında iki önemli üstünlüğe sahip olduğu görülmektedir:[45]

-GSP kapsamında ABD'ne gümrük vergisiz olarak ihraç edilebilecek ürün miktarları, rekabet ihtiyacı limiti ile sınırlı iken, NSB'lerden ABD'ye yapılacak ihracatta bu tarz bir sınırlama yoktur.

-GSP ve benzeri diğer yasal düzenlemeler, ABD Kongresi tarafından birkaç yılda bir gözden geçirilerek yeniden düzenlenirken, NSB uygulamasında herhangi bir süre sınırlaması yoktur.

Türkiye'de NSB kurulmasına ilişkin karar, Türkiye ve ABD Ekonomik Ortaklık Komisyonu toplantısında alınmıştır. Türkiye'de kurulacak NSB'ler için ABD Kongresi'nden onay alınması gerekmektedir. Bunun gerçekleşmesi için gerekli yasal düzenlemeler ABD'ce henüz sonuçlandırılmamıştır.[46]

NSB uygulaması, ABD gibi çok büyük bir pazara gümrük vergisiz ve kotasız giriş imkanı verdiğinden, Türkiye için önemli bir avantaj ve rekabet üstünlüğü oluşturabilecektir.

Türkiye, ABD'ye belirli ürünlerde ve belirli limitler dahilinde GSP kapsamında da gümrük vergisiz ihracat olanağına sahiptir.Ancak;

-Türkiye'nin önemli ihracat potansiyeli olan tekstil ve konfeksiyon ürünlerinin yalnız küçük bir bölümünün bu sistemden yararlanma imkanına sahip olması,

---

[45] Güney,s.21.
[46] *Lash: ABD Nitelikli Sanayi Bölgeleri'ne önem veriyor*, (t.y.) http://www.ntv.com.tr/news/163057.asp?cp1=1 (12 Aralık 2010).

-Rekabet üstünlüğü sağlanan ürünlerin GSP sisteminden çıkartılması,

-GSP kapsamında ihracatın ürün bazında rekabet ihtiyacı limiti ile sınırlandırılması, gibi faktörler, NSB'nin, GSP'den daha fazla imkanlar sunması sonucunu getirmektedir.

Türkiye'de kurulacak NSB'nden ABD'ye gümrük vergisiz ihracat imkanı, aynı zamanda Türkiye'ye gelecek doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını özendirecek bir sonucu da beraberinde getirebilecektir. Dolayısıyla, yatırım, istihdam ve sözkonusu bölgelerin az gelişmiş yörelerde kurulması halinde bölgesel kalkınma üzerinde olumlu etkileri olacağı düşünülmektedir.

3.6.3.1 Türkiye'nin ABD ile NSB Anlaşması İmzalama Talebinin Temel Gerekçeleri

-1996 yılında imzalanan Gümrük Birliği Anlaşması, ortak gümrük tarifesi belirlenen Avrupa Birliği normlarında % 9'larla mal alma - gönderme şartlarını zorunlu kılmaktadır.

-Halihazırda Türkiye ABD'ye mal gönderirken % 40'lara varan gümrük vergisi ödediğinden ABD ile ticaret yaparken Avrupa Birliği normlarından daha ağır bir vergilendirmeyle karşı karşıya kalmaktadır. ABD'nin NSB anlaşmasını Türkiye ile imzaladığı noktada Türkiye'nin talebi; kotaların kalkacağı, vergi oranlarının düşeceği eşit şartlarda ticaret yapmaktır.

Ayrıca NSB'nin nerelerde kurulacağı, hangi sektörleri kapsayacağı Türkiye'nin kararına bırakılmıştır. Ancak, ABD'ce bu bölgelerin yüksek teknolojiye dayalı ürünlerin üretiminde yoğunlaşarak tekstil dışındaki (otomotiv vb.) sektörlerde yoğunlaşması gerektiğinin de altı çizilmiştir.

NSB anlaşması öncesi hazırlık platformunda görüşleri alınanlar TOBB (Türkiye Odalar Borsalar Birliği), İhracatçılar Birliği, Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği vb. özel sektör temsilcileri ve onların sendikalarından oluşmaktadır.

Bu temsilcilerin Türkiye'de NSB kurulmasına ihtiyaç olan bölgeler olarak tespit ettiği yerler, Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Marmara Deprem Bölgesi'dir. Bu iki bölgenin yaşadığı sorunlar (savaş ve deprem) aynı olmasa da sonuçları itibariyle

birbirine benzeyen bölgelerdir. Biri yüksek oranda göç almakta, diğeri ise göç vermektedir.

Bu bağlamda, TOBB ile ABD Ticaret Odası arasındaki temasların teşvik edileceği ve destekleneceği; Türkiye-ABD Ekonomik Ortaklık Komisyonu toplantısında karara bağlanmıştır. Ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi kapsamında ABD İzmir'de bir daimi ofis, Gaziantep'te bir Enformasyon Merkezi açacağını ifade etmektedir.

NSB anlaşmasının ön görüşmeleri sonrasında, ABD'nin Genel Tercih Sistemi (GSP) kapsamında sağlanan fırsatlardan yararlanılması konusunda anlaşma sağladıkları; GSP kolaylıklarının el dokuması Türk halı ve kilimleri, Türk tekstil ürünleri, savunma havacılık yapı malzemeleri ve çevre teknolojileri konusunda pazar erişimini rahatlatacağını karara bağladıkları bilinmektedir. Bu sektörler şimdilik ABD'nin onayladığı, iş yapmak istediği sektörler pozisyonundadırlar.

Ancak ABD emek yoğun sektörlerde (tekstil, kuyumculuk ve seramik gibi) ortaklığın başlamasına karşı çıkmaktadır. Dolayısıyla, ABD sürecin daha en başından çıtayı yüksek tutarak, emek yoğun sektörler dışındaki sektörler aracılığıyla, direkt kendi maliyesine akacak yoğun vergilendirmeyle işe başlayacaklarını ilan etmektedirler.

Yaşanan son süreçte Ortadoğu'da ticari merkez/merkezler oluşturulurken İsrail bölgenin olmazsa olmaz ülkesi durumundadır. İşgal altındaki topraklardaki BM Özel Koordinatörlüğü'ne göre İsrail'le ticaret Filistin ticari işlemlerinin % 79,8'ini oluşturmaktadır, bundan sonra gelen Ürdün ile ticaret yalnızca % 2,39'dur. Bu rakamın bu kadar düşük olmasının sebebi; İsrail'in Filistin-Ürdün sınırını (Suriye, Lübnan ve Mısır sınırlarını da) kontrol ediyor olmasına doğrudan bağlanabilir.

Türkiye ise Ortadoğu hakkında tartışmaların çok az yaşandığı bir ülkedir. Muhtemelen bu durumun önemli bir nedeni ABD'nin denetiminde ve kalıcı olmaya aday İsrail-Türkiye yakınlaşmasıdır.

Tarafların, Türkiye'nin ABD'nin Genel Tercih Sistemi (GSP) kapsamında sağlanan fırsatlardan tümüyle yararlanması konusunda işbirliğini güçlendirmek konusunda da anlaştıkları bilinmektedir.

Yeni ve bağımsız bir nitelikli sanayi bölgeleri anlaşması yapılmasının uzun bir süreç alacağı göz önünde bulundurularak, Türkiye var olan anlaşmaya dahil edilmiştir.

ABD'nin Ankara Büyükelçiliği'nden, ABD-Türkiye Ekonomik Ortaklık Komisyonu toplantısıyla ilgili olarak yapılan açıklamalarda, Türkiye'nin, Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi (GSP) Programı altında, ABD'nin tercihli ticaretinden de (genelde gümrüksüz ithalat şeklinde) yararlanmakta olduğu belirtilmiştir.

ABD yasalarına göre Avrupa Birliği ülkeleri GSP'den faydalanamamaktadır ve Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği gerçekleştiğinde GSP'ye uygunluk özelliği de ortadan kalkacaktır.[47]

Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nin Türkiye'de 1996 yılında Amerika ve İsrail arasında yapılan anlaşmanın tadil edilerek kurulacağı ifade edilmektedir.

ABD yönetimi bu anlaşmayı ilk olarak Ürdün'de Nitelikli Sanayi Bölgeleri kurulması için kullanmıştır. İsrail ile yapılan anlaşma, ABD Başkanı'na bu bölgelerin İsrail bağlantısı üzerinden başka ülkelere de kurulmasına imkan vermektedir. Bu avantaj ilk kez Ürdün tarafından kullanılmıştır.Daha sonra Mısır'da da NSB'ler kurulmuş ve uygulamalarıyla beraber hayata geçmiştir.

Türkiye sınırları içerisinde oluşturulacak Nitelikli Sanayi Bölgeleri sayesinde, ABD sanayi ürünleri Ortadoğu, Kuzey Afrika, Akdeniz, Bağımsız Devletler Topluluğu ülkeleri ile Türkiye'nin yakın pazarlarına girebilecektir. Yapılacak anlaşma, ABD-İsrail anlaşmasına ek olursa, Kongre sürecine girmeden 1 ay gibi kısa bir sürede bu bölgelerin Türkiye'de kurulmasına dair anlaşma yapılabilecektir.

Böylece, ülke çıkarlarını gözeten müzakereler sonrasında NSB'nin nerelerde kurulacağı, hangi sektörleri kapsayacağı ile ilgili olumlu sonuçlar alınabilirse NSB'lerin; istihdam ve yatırım hacminde genişlemeye yol açarak ulusal kalkınmaya olumlu katkılarda bulunacağı düşünülmektedir.

3.6.3.2 Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nin Türkiye'ye Katkısı

NSB'ler yıllık 1,2 trilyon USD ithalat hacmi olan ABD pazarına derhal gümrüksüz mal ihracatı imkanı verdiğinden nihai hedef olan Türk-ABD Serbest Ticaret Anlaşması sürecinin ilk adımı olarak değerlendirilmelidir.[48]

---

[47] İlhan Omay, "Çin'in Türkiye Tekstil ve Konfeksiyon Sektörüne Etkisi ve Afrika", **Dünya**, 24 Ağustos 2000, s.12.
[48] Şahinalp, s.16.

-İkili ilişkilere yeni bir vizyon katacağı düşünülen önemli bir enstrümandır.

-Bugüne dek pek varlık gösteremediğimiz bir yığın üründe, ABD'ye ihracat şansı oluşturacaktır.

-Ülkemize arzu edilen yabancı sermaye ve teknoloji transferini sağlayacak bir fırsat olarak değerlendirilebilir.

-NSB'ler sıfırdan oluşturulabileceği gibi mevcut Organize Sanayi Bölgeleri, Serbest Bölgelerin biri veya birkaçı ya da yeni kurulacak Endüstri Bölgeleri NSB olarak seçilebileceği için mevcutların yeniden yapılandırılması açısından da bir fırsat oluşturabileceği düşünülmektedir.

-NSB'lerin ülkemiz sanayiinde ve sanayi kuruluşlarında çok hızlı değişimlere yol açarak üretim ve yatırım imkanını arttırmak suretiyle bir ihracat patlaması meydana getirecek sihirli bir ilaç olarak değil ABD ile uzun vadeli bir ticari işbirliğinin temeli, nüvesi olarak değerlendirmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

-Ayrıca, Körfez savaşı sonrasında uğranılan kaybın boyutları, ABD'nin Irak ile ilgili savaş planlarının uygulanacağı ve burada ülkemizin karşılaşacağı zararın boyutları da dikkate alındığında bu zararın giderilmesine bir nebze de olsa katkıda bulunabileceği göz önünde bulundurularak Nitelikli Sanayi Bölgelerinin ülkemiz menfaatleri için en önemli ürünlerin üretilerek ABD pazarına sunulduğu yerler olarak planlanması ve hayata geçirilmesi için gerekli çalışmaların süratle sonuçlandırılmasında yarar görülmektedir.

3.6.3.3 NSB Projesinin Askıya Alınması

NSB görüşrnelerinin başından itibaren Türk tarafı, bölgelerle ilgili yasal düzenleme yapılırken, bu düzenlemenin içine sektörlerle ilgili kısıtlayıcı hükümler konulmamasını talep etmiştir. 2002 Mayıs ayına kadar Amerikan tarafı sadece tekstil sektörüyle ilgili çekincelerini dile getirirken, Mayıs ayı içerisinde senatoya sunulan yasa tasarısında tekstil sektörünün yanı sıra deri, deri giyim, ayakkabı ve saraciye sektörlerinin de söz konusu bölgelerde faaliyet götermemesi öngörülmüştür. Böylelikle bir anlamda kapsam aşama aşama daraltılrnıştır. Aynı yasa tasarısı Haziran ayında hiçbir değişik1iğe uğratılmadan ABD Temsilciler Meclisi ve Senatosu'na sunulmuştur. Sunulan karar tasarısına Türkiye ve Türk ihracatçıları, sektörel kısıtlamalar sebebiyle

olumlu bakrnamışlardır. Bazı sektörlerin yasayla NSB dışına çıkartılrnış olmasının, ABD tarafının Türkiye'ye ekonomik bir taviz vermiş görünmesine karşın projeden hiçbir sonuç alınamamasına neden olacağını belirten dönemin Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) Başkanı Oğuz Satıcı, Türkiye'nin bölgede ABD'nin en önemli rnüttefiki olarak kabul edilmesine ragmen İsrail ve Ürdün'den farklı düşünülmesinin anlaşılamadığını ifade etmiştir. Satıcı, ABD tarafının bu tutumunun stratejik, siyasi veya ekonomik ortaklık kavramlarıyla hiçbir şekilde bağdaşmadığı ve ABD'nin bu tavrının Türk özel sektörü tarafindan kabul edilemez bulunduğu şek1inde görüş belirtmiştir.[49]

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) Başkanı Rıfat Hisarcıklıoğlu da, İsrail-Ürdün Anlaşması'na ek olarak yapılacak bir NSB Anlaşması'nda İsrail ve Ürdün'e getirilmeyen kısıtlamaların ülkemize yönelik olarak getirilmesini oda olarak rnantıklı bulmadıklarını belirtmiştir.Ancak Türk tarafının bütün bu olumsuz yaklaşımlarına rağmen yasa tasarısı mevcut haliyle Ekim ayında Temsilciler Meclisi'nde kabul edilmiştir. Bu tasarıda, ABD Başkanı'na ürün eksiltme yetkisinin tanınıp, ürün ekleme yetkisinin tanınmaması, Türk tarafının kapsam dışı bırakılan sektörlerin ileride NSB kapsamı içine alınması yönündeki olası girişimlerinin de tekrardan senato kanalından geçirilmesini gerektirecektir. Bu da oldukça uzun ve zahmetli bir süreç anlamına gelmektedir. Türkiye'ye teklif edilen NSB modeli bu haliyle Türk sanayicilerinin çoğu tarafından ileriki yıllarda ABD'den pek fazla bir şey koparamayabileceğimiz gerekçesiyle memnuniyetle karşılanmamıştır.[50]

Bölgelerde ileri teknoloji ürünlerinin üretilmesini talep eden Amerikan yönetimi Irak'a yapılacak harekat öncesi, bölgelerde üretilecek ayakkabı ve deri eşya için gümrük oranlarını sıfırlayabileceğini belirtmiştir. Irak konusunda Türk hükümetinin desteğini almak için yoğun çaba harcayan Amerikan yönetimi 2003 yılının Ocak-Şubat aylarındaki Irak bağlantılı yoğun ekonomik görüşmeler sırasında tekstil konusunda da tutumunu esnetmiş ve "ABD kumaşı kullanılması kaydıyla" ibaresini ekleyerek Türk konfeksiyon sanayisi için de yeşil ışık yakmıştır.NSB projesinin deri, ayakkabı ve konfeksiyon sektörlerini kapsamasını kabul eden ABD yönetimi, bu ürünlerin Amerikan pazarına "Made in USA (Amerikan Malı)" menşei ile girmesini de şart koşmuştur.[51]

[49] **Dünya**, "Sanayici, ABD'de QIZ'ler Güneydoğu'ya Yakışır Diyecek",22 Temmuz 2002,s.7.
[50] Ülker, s.121.
[51] Ayman ye Erşahin, s.19.

Bu ge1işme1er Türk tarafınca rnemnuniyetle karşılanmıştır. Dönemin TİM Başkanı Oğuz Satıcı ABD tarafının verdiği sözlere işaret ederek, NSB'lerin kapsamının genişletilmesinin ABD kumaşı kullanılması zorunluluğu nedeniyle Arnerikan pamukçusu, elyafçısı ve yan sanayisi için de fırsatlar doğuracağını belirtmiştir. Çünkü proje Amerikan sanayicisi için de yeni bir pazar açacaktır ve böylelikle Türkiye ve ABD arasındaki ticaret birkaç yıl içinde 4-5 katına çıkacaktır. Satıcı, NSB'lerin bu haliyle devreye girmesiyle birlikte ABD ile ticaretin birkaç yıl içinde 20 milyar doların üzerine çıkacağını öngörmüş ve bu haliyle projenin Türkiye'nin istihdam sorununu (özellikle Güneydoğu'daki) olumlu etkileyeceğini vurgulamıştır.Satıcı'ya göre proje sayesinde 100 bin kişi istihdam edilebilecektir.[52]

1 Mart 2003 tarihinde Irak'a asker gönderilmesiyle ilgili birinci tezkerenin mecliste reddedilmesinin ardından ABD yönetimi 5 Mart 2003 tatihinde Türkiye'de NSB kurulmasına olanak veren kısmı ilgili yasadan çıkarmıştır.İkinci tezkerenin de mecliste kabul edilmemesi, ABD ile Türkiye arasındaki müzakereler esnasında verilen bütün sözlerin geçerliliğini yitirmesi sonucunu doğurmuştur. 14 Mayıs 2003'te ise ABD yönetimi projeyi askıya alma kararını duyurmuştur.

NSB projesinin askıya alınmasında iki neden ön plana çıkmaktadır. Bunlardan birincisi Irak krizi dolayısıyla gerginleşen ABD-Türkiye ilişkileri, ikincisi ise Türk tarafının ısrarlı bir şekilde proje kapsamına tekstil sektörünü dahil etme çabalarıdır.

Irak Savaşı'nda ABD'nin Türkiye'den istediği desteği alamaması üzerine, Bush yönetimi, NSB'ler konusundaki çalışmaları durdurmuştur. Ancak ABD, NSB projesi ile Irak Savaşı sırasında iki ülke arasında yaşananlar arasında bir ilgi bulunmadığını bildirmiştir.Amerikalı kaynaklar, projenin kongrenin iki kanadının görünür gelecekteki gündeminde yer almamasıyla ilgili problemin, tekstil sektörünün NSB projesi kapsamına alınıp alınmaması noktasında düğümlendiğini belirtmişlerdir. Aynı kaynaklar, Türk tarafının tekstilin dahil olmadığı bir NSB modelini cazip bulmadığını aktardığını ifade ederek asıl sorunun bundan kaynaklandığını, Türkiye'nin Irak operasyonu sırasında izlemiş olduğu politika ile bir ilgisi bulunmadığını kaydetmişlerdir.

[52] İdriz Çokal, "Nitelikli sanayi bölgeleri 100 bin kişiye iş sağlar", *Zaman*, 28 Şubat 2003, http://arsiv.zaman.com.tr/2003/02/28/ekonomi/butun.htm (14 Mart 2011).

ABD'nin bölgelere tekstil ve konfeksiyon sektörlerini dahil etmemesinin ardındaki nedenlerden birisi ülkesindeki güçlü tekstil lobisini karşısına almak istememesidir. Ancak Türkiye'nin ısrarlı olarak tekstil ve konfeksiyon ürünlerinin proje kapsamına dahil edilmesi talebi Ürdün kamuoyunun da tepkisini çekmiştir. Konu her iki ülkenin sahip olduğu karşı1aştırmalı üstunlükler bağlamında değerlendirildiğinde, Türk tekstil ve konfeksiyon sektörünün ge1miş olduğu seviyenin gelişmişliğinin NSB'lerde üretim yapmanın dışında hiçbir özelliği olmayan Ürdün tekstili açısından bir tehdit o1uşturabileceği düşünülmektedir.Daha önce de ABD'nin uyguladığı kota engelini İsrail, Ürdün, Mısır ve ABD'yi kullanarak aşmaya çalışan Türk tekstil şirketleri İsrail ve Ürdün tarafından benzer nedenlerle engelleme gördükleri için bu girişimlerinden bir sonuç alamamışlardır.

Doğrudan NSB kurularak ABD'ye gümrüksüz olarak tekstil ve konfeksiyon ürünleri ihraç etme çabalarına karşı, İsrail,Mısır ve Ürdün'ün yanı sıra ABD'ye tekstil ve konfeksiyon ürünleri ihraç eden Pakistan, Çin ve Hindistan gibi ülkelerin karşı çıkması ihtimali de kuvvetlidir.[53]

Ürdün tekstilde hammadde bakımından dışa bağımlı bir ülkedir. Ürdün NSB' lerinde tekstil sektöründe kullanılan hammaddelerin ithal edilmesi sebebiyle Türkiye'de uygulanacak bir NSB modelinde tekstil sektörünün yer alması, Ürdün'e girdi ihraç eden ülkeler açısından da olumsuz olacaktır.Bu durum da ABD'nin Türkiye'ye sunulan NSB modelinde tekstil ürünlerini tercih etmemesinde önemli rol oynamıştr. Bütün bu tablo uluslararası ticarette kaşılaştırmalı üstünlüklerin, yerini siyasi tercihiere bıraktığının bir göstergesidir[54].

Sivil toplum kuru1uşları, hassas sektörlerin vergi muafiyetinden yararlanabilmesine yönelik olarak Amerikalı sanayicilerin desteğini alabilmek için zorunlu minimum direkt ABD girdisi içeren alternatif bir katma değer önerisi de getirmişlerdir. Buna göre %35'lik katma değerin içindeki en az ve en çok direkt girdi dağılımının ABD için %5-10, İsrail için %1-5, Türkiye için %20-85 şek1inde olması ve bu oranların İsrail minimum direkt girdi oranı %5'i ve zorunlu ABD-İsrail en az direkt girdi kullanım oranı % l0'u geçmeyecek şekilde düzenlenmesi teklif edilmiştir.Ancak

[53] Ayhan Sarısu, "Nitelikli Sanayi Bölgeleri Ve Uygulamaları",**Asomedya,** (Kasım 2002), s. 49.
[54] Emine Bilgili,"Türkiye'de Kurulması Düşünülen Nitelikli Sanayi Bölgeleri",*DTM Dergisi* 2003, http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/nitelikli%20sanayi%20bolgeler.doc(16 Ocak 2011), s. 12.

tüm bu çabalar tekstil ve konfeksiyon başta olmak üzere hassas sektörlerin proje kapsamına dahil edilmesine yetmemiştir. Daha önce değinildiği gibi Irak bağlantılı görüşmelerde sektörel kapsam konusunda mesafe katedilmiş, sözler verilmiş ancak tezkere krizi sonrası bütün bunlar geçerliliğini yitirmiştir.

Türkiye 2003 Aralık ayında Washington'da gerçekleştirilen 2. EOK toplantısında da NSB'ler içerisine emek yoğun ürünlerin dahil edilmesinin yanında konu ile ilgili çeşitli taleplerde bulunmuştur. Ancak ABD tarafı, 21 Aralık 2003 tarihinde söz konusu talepleri resmen reddetmiş ve NSB tasarısını kongreye emek yoğun hassas sektörleri içermeyen asıl şekliyle tekrar sunmayı teklif etmiştir.

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, 2004 yılının Ocak ayında ABD'ye gerçekleştirdiği ziyaret esnasında Türkiye'nin Amerikan yönetiminden en önemli beklentileri arasında yer alan NSB konusunu gündeme getirerek, bölgelere tekstil sektörünün de alınması ricasında bulunmuştur. Ancak Çin'in ucuz malları sebebiyle Amerikan tekstil ve konfeksiyon sektöründe ciddi bir krizin yaşandığını belirten Başkan Bush, Çin rnalları nedeniyle sadece ülkesinin etkilenmediğini Meksika'da da bu konuda duyarlılık oluştuğunu anımsatmış ve Başbakan Erdoğan'ın tekstil ve konfeksiyonla ilgili talebini geri çevirmiştir.[55]

NSB süreci sırasında yaşananlardan ülkemiz adına alınacak dersler vardır. ABD tarafında milli rnenfaat önceliği, lobicilik, eko-politika bağlamında her türlü bütünlük planlı programlı bir şekilde ve ders niteliğinde sahnelenirken Türk tarafında dışişleri, dış ticaret, hazine ve sektörel örgütler rol dağılımında karmaşa yaşamışlardır.

Kurulması düşünülen NSB'ler konusunda Türk tarafında tam bir uzlaşma sağlanamamıştır. NSB'ler Türkiye'de sektörleri de birbirine düşürmüştür. Bölgelerin hemen kurulmamasında tekstil sektörünün baskılarını eleştiren diğer sektör temsilcileri, bu gecikmenin ülkenin aleyhine olduğunu iddia etrnektedirler. Özellikle NSB'lerde üretilecek ürünlerin İsrail üzerinden ABD'ye gitmesi koşulunun Türk-İsrail ticari ilişkilerini ge1iştireceğini savunan iddia sahipleri, 2005 yılının başından itibaren kotalar zaten kalkmış olduğu için bu bölgelerde tekstil yatırımı yapmanın uzun vadede çok büyük fayda getirmeyeceğini bir sav olarak ortaya koymaktadırlar. Tekstil sektörü

[55] *Erdoğan, tekstili sordu Bush, 'krizdeyiz' dedi*,2004, http://www.hurriyetim.com.tr/haber/0..sid- 1@w-1@nvid- 364770.00.asp (15 Mart 2011).

temsilcileri ise Türkiye'nin bölgelerden elde edeceği asıl faydanın ABD'ye tekstil ihracatı noktasında toplandığı şeklinde görüş bildirmektedirler.[56]

ABD, Türkiye'nin en fazla tekstil ve konfeksiyon ihracatı yaptığı ülkeler sıralamasında 2003 yılı itibariyle değer bazında üçüncü sırada yer almaktadır.[57] ABD'nin 2003 yılı itibariyle Türkiye'den ithalatında ise ilk 4 mal tekstille ilişkili sektörlere aittir ve bunların toplam tutarı 1 milyar 309 milyon dolardır. Bu tutar ABD'ye gerçekteştirilen toplam ihracatın %34'ünü teşkil etmektedir. 2004 yılı itibariyle de ABD'nin Türkiye'den ithalatında, dokunmuş ve dokunmamış hazır giyim ve aksesuarlarının ihracatı %23.7'lik bir oranı o1uşturmaktadır.Tekstille ilgili sadece bu iki kategori ABD'nin Türkiye ithalatında mal grupları içerisinde ilk dört arasında yer almaktadır. Rakamlardan da anlaşı1abi1eceği gibi tekstil sektörünün ABD'ye yönelik ihracatta oldukça önemli bir ağırlığı vardır ve ABD tekstille ilişkili sektörlerde yüksek gümrük vergileri uygulamaktadır. Buna karşı1ık ABD'nin bölgelerde üretilmesini istediği ileri teknoloji ürünlerinde gümrük vergileri çok düşük veya sıfırdır. Tekstil sektörü temsilcileri bu noktadan hareketle NSB'lerin mevcut haliyle kurulmaları halinde çok büyük bir artışının olmayacağını ileri sürmektedirler.Tekstil ısrarı yüzünden NSB 'ler çözümsüzlüğe sürüklenmiştir.

Dönemin TABA Başkanı Adnan Nas'ın belirttiği gibi müzakere etmek sadece kendi fikrini karşı tarafa kabul ettirmek demek değildir. Aksine zaman zaman empati yaparak neler yapılabileceğini, nerede uzlaşılabileceğini anlamaya çalışmaktır.Nas'a göre NSB görüşmeleri süresince Türk tarafı NSB'lerin kapsamına tekstil sektörünün alınması konusunda ısrar eden yanlış bir tutum sergilemiştir ve sonuç olarak tekstil bölgelere alınmamıştır.[58] Tekstil konusundaki ısrarımızın yanlış olduğuna ABD'li üst düzey bir oda yetkilisi de dikkat çekmektedir. Zatan havlu ve bornoz dışında satacak fazla bir şeyiniz yok diyen yetkili tekstil ürünlerini Çin ve Şili'den çok daha ucuza aldıklarını ifade etmiştir. Washington daha önce de Türkiye'nin ABD'den talep ettiği daha yüksek kota taleplerini defalarca reddetmiştir. Dolayısıyla Arnerkan yönetiminin tekstil konusundaki tavrı sürpriz olmamıştır.

---

[56] Ali Dölek, "NSB'lerde çözümsüzlük sürecek", *NT V-MSNBC*, 29 Haziran 2004, http://www.ntvmsnbc.com/news/276314.asp?cp1= 1 (14 Mart 2011).
[57] İTKİB, En Fazla Tekstil ve Konfeksiyon İhracatı Yapılan Ülkeler, 2010, http://www.itkib.org.tr/ihracat/DisTicaretBilgileri/.../cin_ulke_raporu.pdf (4 Ocak 2011).
[58] Adnan Nas, "Un, yağ,şeker var ama ABD ile helva yapamıyoruz",**Dünya**, 18 Haziran 2004,s.7

NSB projesinin askıya alınmasını değerlendiren Türk-Amerikan İş Konseyi Başkanı Vural Akışık, NSB'lerin çok az ülke ile yapılan bir anlaşma olduğunu, ayrıcalıklı bir ülke konumunda bulunan Türkiye'ye ait bu konumunu kaybetmesi nedeniyle ABD'nin projeyi gündemden çıkarttığını ve projenin sembolik anlamının önemli olduğu şeklindeki görüşlerini belirtmektedir.[59]

Projenin sembolik anlamının ne kadar anlaşıldığı veya anlaşılmakla birlikte ne kadar müzakereler esnasında akılda tutulduğu tartışmalıdır. NSB'ler siyasal amaçlı ekonornik güven arttrıcı önlem olarak ortaya çıkrnıştır.[60] Ancak müzakereler sırasında bu hususun ne kadar göz önüne alındığı da tartışmalıdır. Türk tarafı sürekli tekstil diye çaba harcamış ancak ABD tarafi yapıcı yaklaşım yerine yapıcı belirsizlik içinde hareket etmiştir.ODKA ülkeleri için demokratik yönetim diyaloğu başlatmak isteyen ABD'nin Türkiye'yi Geniş Ortadoğu'nun gerçekleştirilmesi için demokratik ortak sıfatıyla G-8 toplantısına çağırması anlamlıdır. Birikimlerinden yararlanılacak bir ülke olarak öne sürülen Türkiye ile daha önce stratejik ortak sıfatıyla ABD tarafından Orta Asya ve Irak konularında işbirliği yapılmak istendiği bilinmektedir.Stratejik ortaklık kavramının sıklıkla gündemde olduğu bir dönemde ortaya atılan NSB konusu ABD, İsrail ve Türkiye arasında tesis edilecek ortaklıkla bu kavrarna ayrı bir derinlik kazandırabilirdi. Bu bakımdan proje sembolik anlamda da değer ifade etmektedir. Türkiye demokrasisi ile ODKA bölgesindeki ülkelere model olacak veya birikimlerini bu ülkelere aktaracaksa ekonomik sorunlarından arınmış olmalıdır. Bu noktada bilgi toplumuna geçiş kritik bir öneme sahiptir. Türkiye'nin sanayileşmenin ilk örneği olan tekstilde takılıp kalması Türkiye adına olumlu bir durum değildir.

21.yüzyılda teknolojideki yarış, geçtiğimiz yüzyıldaki sanayileşme yarışndan çok daha acımasız olacaktır. Bu yarışa gerektiği gibi hazırlanrnayanların ise dünyadaki yer ve ağırlığı daralacaktır. Gelişmiş ülkeler, bu düşünce ve ihtiyaçla, varlıklarının devam ve muhafazası için, araştırma geliştirme çalışmalarına büyük kaynaklar ayırmaktadırlar. Türkiye bu açıdan dünyadaki gelişmelerin gerisindedir. Hudson Enstitusü'nün yaptıgı bir araştırmaya göre, uzun seneler bağımsız olup da sanayileşme devrimini gerçekleştiremeyen dört ülkeden biri de Türkiye'dir.[61] Bu tablo da ülkemiz

[59] Yasemin Çongar, "Tezkere cezazı! 'Nitelikli bölgeler' askıda", *Milliyet*, 15 Mayıs 2003, http://www.milliyet.com/2003/05/i5/ekonomi/eko01.html (14 Ocak 2011).
[60] Özer, s.28.
[61] Kamran İnan, **Olaylar ve Düşünceler**, 2. Baskı, İstanbul:Timaş Yayınları, 2003, s.30.

açısından, daha doğru bir ifadeyle ülkemizin bulunması gereken yer açısından olumsuz bir durumdur.

Bilgi toplumuna geçiş bağlamında konuya bakıldığında NSB'ler önemlidir. ABD'de eğer Türkiye'yi örnek ülke olarak sunma düşüncesindeyse, Türkiye'nin ekonomik başarısını da örnek hale getirmek durumundadır. ABD ile ortak politikalar çerçevesinde hareket edilecekse ABD'den bilinçli taleplerde bulunmak önemlidir. "NSB'lerde tekstil isteriz" yaklaşımı yerine, İrlanda ve İngiltere örneklerindeki gibi, ülkede bilgi teknolojileri alanında güçlü yatırımlar başlatılması ABD'den talep edilebilir. Bölge ülkeleri için cazibe merkezi olacak bir model hüviyeti taşıyabilmesi ve demokratik toplumunun katılımcı bir yapıda oluşması için ülkenin bilgi çağının teknoloji ve örgütlenrnesine taşınması son derece önemlidir.

Türkiye, 2004 yılı Nisan ayı içerisinde sektör ayrımı yüzünden hayata geçirilemeyen NSB projesinde dönemin Dış Ticaret Bakanı Kürşat Tüzmen'in ağzından ileri teknoloji ürünleri şeklinde bir sınıflandırmayı tercih ettiğini belirterek politika değişikliğine gitmiştir.Tüzmen'in Türk Amerikan Konseyi'nin 23. yıllık toplantılarına katılmak üzere Washington'da bulunduğu sırada ABD Ticaret Bakanı Robert Zoellick ile görüşmesi sırasında bu tercih ABD tarafına iletilmiştir. Teklif Zoellick tarafından da kabul görmüştür. Bu teklife göre Türkiye bir bakıma bölgelerin kurulamamasında en büyük etken olan tekstil ihracatı talebinden de vazgeçmiş olmakta ve NSB'lerin bilişim ağırlıklı yüksek teknoloji ürünleri üzerine kurulmasını kabul etmektedir. ABD'li Bakan konuyla ilgili çalışmaların hemen başlatılacağı sözünü vermiş olmasına karşın NSB projesiyle ilgili somut adımlar gözlenememiştir. Proje, mevcut durumda her iki tarafin gündeminden de düşmüş görüntüsü vermektedir.

ABD'nin uyguladığı kota ve gümrük engelinin aşmak isteyen Türk firmalarının önünde Ürdün ve Mısır'da yer alan NSB'lerden yararlanma seçeneği de bir alternatif olarak durmaktadır.Ürdünlü ve Mısırlı yetkililer başka çözümler bulana kadar Türk firmalarına NSB'lerden yararlanma çağrısı yapmaktadırlar. Yetkililer ciddi maliyet avantajları, çok iyi altyapı, Ürdün'ün ve Mısır'ın piyasa ekonomisine sahip olması ve Ürdün ve Mısır ekonomisinin barışçı bir ekonomi olması gibi özellikleri ön plana çıkararak Türk firmalarını Ürdün'e ve Mısır'a davet etmektedirler.Yetkililer tarafından kültürel bağlardan ötürü Türk firmalarına özel kolaylıklar gösterilebileceği de

belirtilmektedir.[62] Böylelikle Ürdün ve Mısır Türk yatırımcılarını ülkesine çekmiş olacak, Türk firmaları da tarife ve tarife dışı engeller olmadan ABD'ye diledikleri gibi ihracat yapma imkanına kavuşmuş olacaklardır. Kazan-kazan teorisi çerçevesinde her iki taraf da bu işten kazançlı çıkacaktır, Ancak önemli bir noktasının belirtilmesinde yarar bulunmaktadır. NSB'lerde üretilecek ürünler ABD'ye "made in Jordan" ve "made in Egypt" damgası ile girmektedir.

ABD'ye engelsiz ihracat yapmak isteyen Türk firmaları bu imkanlardan yararlanmak için Ürdün ve Mısır NSB'lerinde yatırım yapmaya başlamışlardır. Gals Tekstil yatırım yapan firmalardan biridir. Firmanın yatırımları Ürdün'ün Irbid şehri yakınlarında yer alan Al-Hassan Nitelikli Sanayi Bölgesi'ndedir Bölgedeki yatırımlarına 2003 yılında başlayan Gals Tekstil, üretime 2004 yılının başında geçti. Firma, bölgedeki üretim tesislerinde ağırlıklı olarak ABD pazarına yönelik olmak üzere yıllık 1 milyon adet pantolon üretmeyi hedeflemektedir.

Şahinler Holding, Ürdün NSB'lerinde yatırımları olan firmalardan bir diğeridir. Bölgelerde iki fabrikası bulunan Holding bunların üçüncüsünü de Şubat 2005'te açmıştır.NSB'lerden birinin tanıtım toplantısında, sadece kota ve gümrük vergilerinden değil tarife dışı engellerden de muaf olduklarını belirten Gökçay, polyesterli kumaşla yapılan ürünlerin ihracatını örnek vererek, bu ürünleri normal yollardan ABD'ye ihraç etmeye kalktıklarından %35 gümrük vergisiyle karşılaştıklarını ancak NSB'lerde gerçekleştirilen üretimde böyle bir sorun olmadığını ve maliyetlerin birdenbire düştüğünü vurgulamıştır. Şahinler Holding bünyesinde Ürdün'de ilk yatırım yapan firma Bilkont Tekstil'dir.Şirket Ürdün'de Sn. Jordan Textile Company adıyla faaliyet göstermektedir. Bilkon'un dokuma ve örme üzerine kurmuş olduğu 10 milyon dolarlık iki ayrı üretim tesisi Ad-Dulayl Endustri Parkı'nda yer almaktadır.

NSB konusunda ABD ile anlaşamayan Türkiye, NSB olmaksızın da İsrail'le işbir1iği olanakları araştırılarak ABD'nin uyguladığı ticari engeller aşılabilir.Pahalı olan işgücü nedeniyle tekstil ve konfeksiyon sektörü İsrail'de zorluklar yaşamaktadır. Bu bağlamda örneğin kumaş İsrail'de kesilip, Türiye'de dikilir ve bitirme işlemi de

[62] *Ürdün Nitelikli Sanayi Bölgesi' Tanıtım Toplantısı*,2004, http://www.amcham.org/ReceptionsNews.aspx?id=3 (3 Şubat 2011).

İsrail'de gerçekleştirilirse malın gümrüksüz olarak ABD'ye gitmesi mümkün olmaktadır.[63]

NSB ile ilgili en büyük adımlardan birisi de Mısır ile ilgili olarak yaşanmıştır. Türkiye'nin 2002 yılından beri uğraştığı ve artık umudunu kaybettiği NSB konusunda 2004 Aralık ayında önemli bir gelişme yaşanmıştır.14 Aralık 2004 tarihinde Mısır'ın başkenti Kahire'de ABD, İsrail ve Mısır arasında ticaret ve sanayi konularına ilişkin tarihi öneme sahip bir anlaşma imzalanmıştır.Anlaşma 1979 barış anlaşmasından bu yana Mısır ve İsrail arasındaki ilk stratejik ortaklıktır. [64]ABD adına Amerikan Ticaret Temsilcisi Robert Zoellick'in hazır bulunduğu anlaşmayı Mısır adına Dış Ticaret ve Sanayi Bakanı Raşid Muhammed Raşid, İsrail adına ise İsrail Başbakan Yardımcısı Ehud Olmert imzalamıştır. Anlaşma daha önce NSB önerisini reddeden Mısır'da NSB kurulmasının ve İsrail girdisi de içermek koşuluyla bu bölgelerde üretilen malların gümrüksüz olarak ABD'ye ihraç edilmesinin yolunu açmıştır. Zoellick'e göre bu anlaşma, İsrail ve Mısır arasında son 20 yılda imzalanan en önemli ekonomik anlaşmadır ve aynı zamanda ABD'nin Ortadoğu'da ge1işmeyi, şefaf1ığı daha ileri boyutlara taşımak, İsrail ve komşuları arasındaki ekonomik ilişkilerin güçlenmesini teşvik etmek üzere bu bölgeyle ticari bağlarını ge1iştirme planının somut ve pratik bir sonucudur.[65] Mısır'da bölgelerin tesis edilmesi, ABD'nin ODKA bölgesinde ekonomik serbest1iği ge1iştirmek üzere ABD Eski Başkan Bush tarafından önerilen on yıl içerisinde (2013'e kadar) MEFTA kurma projesine giden adımlardan biri olarak değerlendirilmiştir.

Kurulacak Mısır NSB'leri, ABD ve Mısır arasında yapılacak tam bir serbest ticaret an1aşmasına doğru ilk adım olmuştur.NSB'ler aynı zamanda İsrail'in Arap komşularıy1a ekonomik entegrasyona gitmesine yönelik olarak daha güçlü adımlar atmasına yardım edebilir. An1aşmanın imzalanması sırasında Muhammed Raşid Muhammed ekonomik boyutların anlaşmada yegane amaçlar olmadığını belirterek, NSB protokolünün kapsamlı bir barışa hizmet edeceği noktasında derin bir inanca sahip

[63] *Türkiye-İsrail Ekonomik İlişkileri*,2010, http://www.mfa.gov.tr/turkiye-israil-ekonomik-iliskileri.tr.mfa (2 Şubat 2011).
[64] "1st Lead: Egypt, Israel, US Sign Historical Trade Agreement", *Finance Custom Wire*, 2004, EBSCOhost veri tabanı, (18 Subat 2011).
[65] "United States, Egypt and Israel to Launch Historic Trade Partnership", *Business Custom Wire*, 2004,EBSCOhost veri tabanı, (20 Şubat 2011).

olduklarını söy1emiştir.[66]Dönemin İsrail Sanayi ve Ticaret Bakanı Ehud Olmert de ABD, İsrail, Mısır ve Ürdün arasındaki NSB'lerin, bu ülkeler arasındaki siyasi ve ticari bağlara güçlü katkıda bulunacağı şeklinde görüşlerini bildirerek bir anlamda Raşid'i teyit etmiştir. Mısır, anlaşmayla birlikte emek yoğun sektörler olan tekstil, deri ve ayakkabı sektörleri ürünlerini ABD'ye kolayca ihraç etme irnkanına kavuşmuştur. NSB'lerin İsraillilere ucuz işgücü, Mısırlılara ise istihdam sağlaması beklenmiştir. Mısır NSB'lerinden ABD'ye ihraç edilecek ürünlerin %11.7 oranında İsrail katkısı içermesi koşulu bulunmaktadır. Mısır'ın bir numaralı ihracat kalemi olan tekstil ve hazir giyim sektöründeki girişimciler, anlaşmanın binlerce kişiye iş olanağı sağlayabileceği gerekçesiyle içinde bulundukları durumu oldukça olumlu karşılamışlardır.Ancak gözlemciler, halkın önemli bir kesiminin İsrail'le iş ilişkilerinin arttırılmasını teşvik eden hükümler içeren söz konusu anlaşmayı "Arap davasına ihanet" olarak değerlendirmişlerdir.[67]

1 Ocak 2005 tarihinden itibaren tekstil ve hazır giyimde kotasız döneme girilmiştir. Bu yeni dönemde Mısır'da yer alan Amerikan ayakkabı ve hazır giyim firmalarının daha rekabetçi olabilmeleri açısından da Mısır'da NSB'lerin kurulması önemlidir. American Apparel and Footwear Association (AAFA) ikinci başkanı Steve Lamar'da Mısır'da kurulmuş olan yeni NSB'lerin Amerikan hazır giyim şirketlerinin Mısır'da daha fazla konuşlanması için bir teşvik olduğunu belirtmektedir.

ABD'nin Tükiye'ye sağlamadığı NSB ayrıcalığını Mısır'a sağlaması Türkiye açısından oldukça önemli bir olaydır. NSB konusunun askıya alınmasının en önemli nedeni tekstil ve konfeksiyon ısrarıdır. ABD'nin Mısır'da sektör kısıtlaması getirmeden tekstil ve konfeksiyonu sektorünü de içerecek bir şekilde NSB kurdurması anlamlıdır. ABD'nin, NSB'lerin ülke bazında kapsamını İsrail ve Ürdün'ün ardından Mısır'ı da uygularnaya dahil ederek genişletmesi ve ODKA ülkelerinden Fas ile de STA yapması bölgedeki Türk tekstilinin otorite gücüne darbe vurmak anlamına gelmektedir.[68]

---

[66] Alan M. Field, "Pushing free trade in the Middle East",*The Journal of Commerce*, 2004,5,51, EBSCOhost veri tabanı, (23 Mart 2011).

[67]"ABD-Mısır-İsrail Kısmi Serbest Ticaret Anlaşması", *Anadolu Ajansı*, 2004, ISI Emerging Markets veri tabanı, (18 Mart 2011).

[68] Şevket Sürek, " Çin'den vergi, ABD'den NSB, Türkiye'ye hava, civa!...",*Dünya*, 2004, ISI Emerging Markets veri tabanı, (19 Şubat 2011).

3.7 Türkiye'ye Önerilen NSB Modeline Yönelik Değerlendirmeler

ABD senatosuna sunulan Türkiye'de kurulması düşünülen NSB'lere ilişkin yasa tasarısında Ürdün modelinden farklı olarak emek yoğun bazı sektörler kapsam dışı bırakılmıştır.Türkiye'nin ihiacat yapısına halen tekstil, demir-çelik ve konfeksiyon gibi sektörler egernendir. Uzun vadeli kalkınma planında Türkiye'nin sırtını bu sektörlere dayamaması gerektiği bir gerçek olmakla birlikte, ABD'nin ticaret politikalarıyla Türkiye'nin ihracatında yapısal bir değişikliği teşvik etmeyi amaçlaması durumunda gümrük muafiyeti tanıyan NSB gibi bir programın etkinliği tartışmalıdır.1994'teki Uruguay Round ve 1997'deki Bilişim Teknolojileri Anlaşmaları'ndan itibaren, ABD'nin yüksek katma değerli imalat sanayilerindeki gümrük vergileri zaten oldukça düşüktür. Bilgisayarlar, yarı iletkenler, ilaç ve benzeri bilişim teknolojisi ürünlerinde gümrük vergisi oranlarının sıfır olması bu duruma örnek olarak verilebilir.Dolayısıyla, gümrük rnuafiyeti türünden ayrıcalıklar, tek başına teknoloji yatırımlarını çekici hale getirmek için yeterli bir teşvik unsuru olmaktan uzak görünmektedir.[69]

Teknoloji yoğun sektörler nitelikli işgücü gerektimektedir.NSB'lerin kurulabileceği bölgelerin pek çoğunda ise yeterli düzeyde nitelikli işgücü bulunmamaktadır. Emek yoğun sektörlerdeki yoğun kurulu kapasitenin ve deneyim kazamış işgücünün yüksek teknoloji sektörlerine kaydırılması ise kısa vadede mümkün gözükmemektedir. Bu noktadan konu ele alındığında bölgesel kalkınmanın sağlanması da hedeflenerek NSB kurulması düşünülen Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ciddi maliyetler gerektiren ileri teknoloji yatırımları yapmak, muhtemel teşvikler ve vergi avantajları dışında yeterince cazip olmayabilir.Bu bölgede de nitelikli işgücü bulunmamaktadır.Ayrıca, yüksek teknoloji üretimi için gerekebilecek teknik bilgi, patent ve lisansın temin edilmesi ve bütün bunların getireceği ekstra maliyetler de dikkate alınması gereken önemli konulardır.

NSB'lerin ileri teknoloji ürünleri ihracatını teşvik edebileceği şeklinde görüşmeler dile getirilmektedir. Ancak Türkiye'nin bu sektörlerin çoğunda rekabet gücü bulunmamakla beraber ithal girdilere bağımlılığı da yüksektir. Ayrıca bu ürünlerin Amerikan pazarına ihracatında herhangi bir kota sınırlaması bulunmadığı gibi çoğu üründe de gümrük vergileri ya sıfır ya da çok düşüktür (% l-%3).[70] Dolayısıyla hem

[69] Oğuz, s.104.
[70] Ülker, s.21.

teknoloji ürünleri üretmek ve ABD'ye ihraç etmek için özellikle NSB projesi gibi bir modele ihtiyaç bulunmamaktadır. Bu bağlamda belirtilen unsurlar ışığında emek yoğun bazı sektörlerin yer almadığı bir NSB modelinin Türkiye açısından kısa vadede avantajları baştan ciddi bir şekilde sınırlanmaktadır.

NSB kapsamında tutulan ürünlerde gümrük tarifelerinin düşük olmasının yanında, bu ürünlerde Türkiye'nin ne ciddi bir rekabet gücü, ne de ABD'ye ciddi bir ihracat potansiyeli ya da kurulu bir ihracat ağı bulunmaktadır. Yüksek düzeyde ithal girdilere bağımlılık ve kalifiye işgücü ücretlerinin ileri teknoloji ürünlerine çok daha önce yönelen Uzak Doğu ülkelerine göre daha yüksek olması, sözkonusu ürünlerin Türkiye'de üretilmesi adına dezavantajlı bir durumdur. Amerika kıtasında bulunan üreticilere göre coğrafi uzaklıktan kaynaklanan nakliye giderleri ve İsrail'in katma değer payı gibi unsurlar nedeniyle maliyetlerin yükselmesi ihtimali bulunmaktadır.Yüksek maliyetler nedeniyle Amerikan pazarında fiyat tutturmanın zorlaşacağı dikkate alındığında NSB'lerin kurulsalar bile kısa vadede yatırım ve istihdam sağlama ihtimalleri düşük kalmaktadır. Bu konuda Hazine de mevcut NSB yapılanmasında yeni bir yatırım ve yabancı sermaye olasılığı göremediğini açıkça ifade etmiştir.[71]

Kongreye sunulan NSB tasarısındaki önemli bir nokta da ABD başkanına tanınan, ithalatta hassas gördüğü sektörleri istediği zaman kapsam dışında bırakabilme yetkisidir.Böylelikle NSB Anlaşması uluslararası politik ge1işmelerin etkisine açık bırakılmaktadır. [72] Bu durum yatırımcılar için bir belirsizlik ortamı oluşturmaktadır.

Türk sanayicisi açısından da, NSB'lerin hangi bölgelerde kurulacağı, üretim tesisleri, coğrafi olarak bu bölgelerin dışında kalacak olan sektörlerin uygulamadan yararlanıp yararlanamayacağı gibi konularda belirsizlikler bulunmaktadır. Belirtilen bütün bu nedenlerle projenin yatırımdan öte ticari boyutu ağırlık kazanmaktadır. Ancak ticari açıdan da Türkiye için kritik öneme sahip sektörleri içermeyen bir NSB modelinin beklentileri karşı1amaktan uzak olduğu USTR ve kongredeki bazı temsilciler tarafından da belirtilmektedir.[73]

---

[71] Sürek, *"Nitelikli Sanayi Bölgeleri"*, s.13.
[72] **Dünya**, "Nitelikli Bölgeler Krizi",23 Ağustos 2002,s.12.
[73] Ülker, s.22.

Türkiye'nin ihracatında belirli sektörlere ağırlık vermek yerine ihracat yapısını çeşitlendirmesi gerekmektedir.2005 yılının başından itibaren kotaların kalkmasıyla birlikte Türk tekstil ve konfeksiyon sektörünün özellikle Çin ve Hindistan gibi rakip ülkelerle rekabet etmesi kolay değildir. Pazarlarının %75'ini oluşturan AB pazarında, AB yetkililerinin Çin'e karşı bir yaptırım uygulamayacakları yönündeki açıklamaları Türk tekstil ve konfeksiyon sektörünü telaşa sevketmektedir.[74] Dönemin Türk-Amerikan İş Konseyi Başkanı Vural Akışık tekstilin dünya ülkelerinde belirli bir gelişrne sürecinde üstünlük sağlayan bir sektör olduğunu ancak ülkeler ileri gittikçe geri kalan bir sektör durumuna düştüğünü belirtmektedir.Türkiye'de tekstilin üstünlüğünün ilelebet tutulmasını istemenin, Türkiye'yi daha ilerilere gitmeye layık görmemek biçiminde değerlendiren Akışık, Türkiye'nin ABD'ye İngiltere gibi tekstildeki gücünü daha üstün sektörlere devretmesi gerektiğini vurgulamaktadır.Genel ihracatımzın %33'ünü tek başına gerçekleştirmeyi övünç malzemesi sayan Türk tekstil ve konfeksiyon sektörü bu ihracatın %75'ini tek pazara (AB), bu %75'in % 42'sini ise sadece Almanya'ya gerçek1eştirmiştir. Sektör tüm yumurtaları aynı sepete koymuş ve karlı, kolay satılan pazarların rehavetiyle zor günler için alternatif olarak yeni pazarlar gerçekleştirememiştir.[75] Sektöre olan bağımlılığın azaltılarak; kalkınma sürecinde katma değer açısından zengin, kişisel bazda rekabet gücü olan ve fikri rnülkiyeti bize ait olan teknoloji-yoğun alanlara yönelinmesi; Türkiye'nin iktisadi bakımdan sınıf atlaması açısından zorunlu gözükmektedir. Mevcut haliyle kısa ve orta vadede faydaları ancak marjinal düzeyde kalabilecek olan NSB modeli, uzun vadede İsrail ve ABD teknolojilerinden yararlanmak suretiyle ülkemizin ihracat yapısında teknoloji ürünlerinin payını arttıracak, katma değeri yüksek ürünlere yönelik yabancı yatırım çekebilecek firsatlar doğurabilecektir. Türkiye'nin, AB pazarında ihracat artışına yönelik olarak izlediği ürün çeşitlendirme stratejisini ABD pazarına da taşıyarak rekabet gücünü arttırması mümkündür.Bu bağlamda düşük katma değerli işlerin Çin ve Hindistan gibi ülkelere bırakılması, İsrail ve İrlanda modellerinin örnek alınması düşünülebilir.

[74] Sürek, *"2005'e 120 sayılı gün kaldı"*, s.5.
[75] Ülker, s.23.

4. SERBEST BÖLGELERİN ve NİTELİKLİ SANAYİ BÖLGELERİNİN İHRACATA OLAN KATKILARI

4.1 Serbest Bölgelerin İhracata Olan Katkısı

4.1.1 Serbest Bölgelerde İhracat

Serbest Bölgeler'in arkasında yatan temel düşünce, ev sahibi ülkenin kalkınma ve büyümesini arttıracağı düşüncesiyle yabancı yatırımları bu bölgeye çekerek özellikle de geleneksel olmayan sanayi mallarının ihracatını uyarmaktır.[76] SB'ler ihracata yönelik yabancı yatırımları özendirici yapısıyla ülkenin ihracatına bu açıdan küçük ama önemli bir katkı sağlayabilir.[77] İhracatla ilgili beklentilerin niteliği ülkeden ülkeye değişmesine rağmen, teknoloji transferi yardımıyla ihraç edilebilir malların üretimini farklılaştırma, SB'lerde yapılacak üretim ile ticarete konu olmayan malların ihracatı arttırma ve geleneksel olmayan sanayi mallarının ihracatının teşviki şeklinde sıralanabilir.

SB'lerin ihracata katkısının yüksek olduğu Güney Kore gibi ülkelerin varlığına rağmen, yine de ihraç mallarının çeşitlendirilmesinde çok fazla iyimser olunmamalıdır. Çünkü son yıllarda, SB'lerde özellikle elektronik ve tekstil gibi kolayca yer değişebilen ve kalifiye işgücü gerektirmeyen birkaç sanayi dalında yoğunlaşma eğilimi görülmektedir.[78] Ayrıca, bu bölgelere yapılan DYY'ların ihracata yönelik ÇUŞ'lerce yapılması ve bu şirketlerinde üretimlerinde gereken aramalının ve hammaddelerin genellikle ana firmadan sağlanması, SB'lerin ihracata katkısını dolaylı yollardan sınırlamaktadır.Böylece, SB'lerde ihraç edilebilir malların üretimine yönelik eğilim, yerli üretimin dünya piyasası standartlarına ulaşacak rekabetçi girdileri sağlayamaması ve bu bölgelerdeki üretim için genellikle büyük miktarda ithalatın yapılması nedeniyle zayıflamıştır.[79]SB'lerin ihracata katkısı yerli girdilerin kalitesinin yükseltilmesiyle bir ölçüde artabilir, ancak üretilen mallar genellikle GOÜ'lerde kıt olan ileri teknoloji ve sermaye-yoğun ara malları gerektirmektedir.

---

[76] R. Alter, "Lessons from the Export Processing Zone in Mauritius", **Finance and Development**, Vol.4, No.28 (December 1991), s.7.
[77] A. Hone, " Export Processing Zones", **Development Digest**, Vol.3,No.10 (March 1972), s.89-92.
[78] Alter, s.9.
[79]J.Ahrens ve A. Mayer –Baudeck, " Special Economic Zones: Shortcut or Raound- aboutway Towards Capitalism", **Intereconomics**, (March / April 1995), s.87- 96.

SB'lerin ihracata katkısı ülkeden ülkeye değişiklik göstermesine rağmen, SB endüstrilerinin yüksek oranda ara malı, hammadde ve bazı parçaları gümrük vergisi ödemeden ithal ettiği dikkate alınırsa bu bölgelerden gerçekleşen ihracatın ülkenin ödemeler bilançosuna veya ekonomik kalkınmasına etkisinin, brüt ihracattan ithal edilen mallar düşüldükten sonra elde edilecek net ihracat üzerinden değerlendirmesi gereği ortaya çıkacaktır.[80] Net ihracatın değeri bir SB'nin ev sahibi ülke ekonomisine sağladığı etkin ekonomik desteğin önemli bir işaretidir.Çünkü net ihracatın değeri SB ile yerel ekonominin geriye doğru bağlantılarını, genişliğini ve SB'deki üretimde ne kadar yerel girdi kullandığını gösterir.

4.1.2 Serbest Bölgelerde İhracatın Özendirilmesi

Kısa dönemde ihracatın ve böylelikle döviz gelirlerinin arttırılmasını, uzun dönemde ise ülke kaynaklarının ihracat endüstrisine kaymasını sağlamak amacıyla alınan önlemler bütünü olarak tanımlanan " ihracatın özendirilmesi" ekonomik kalkınma için önemli bir politika aracıdır. Serbest bölgelerin ihracata olan katkısının arttırılmasıyla ev sahibi ülkenin ekonomisi kalkınacaktır.Bunun için de serbest bölgelerde ihracatın özendirilmesi için önemli çalışmalar yapılmakta ve devamlı yeni projeler üretilmektedir.

4.1.3 Serbest Bölgelerde İhracatı Geliştirme

Serbest bölgelerin ülke ekonomisine katkısı en çok ihracat alanında görülmektedir. Serbest bölgelerde imal edilen veya ambalajlanan ürünlerin maliyetleri, girdi olarak kullanılan hammadde ve yarı mamullerin gümrüksüz ve vergisiz olması nedeniyle düşük olacağından bunların dış pazardaki rekabet gücü artacak ve ihracat bir bakıma kolaylaşacaktır. Buna ucuz işgücünü de eklemek gerekecektir.

Yurt içinden serbest bölgeye satılan her türlü mal ve hizmetler ihracat sayıldığından bunların karşılığı döviz olarak tahsil edilecektir. Serbest bölgede faaliyet gösteren yerli ve yabancı firmaların o ülkeden mal ve hizmetler alımları, o ülkenin ihracatını olumlu yönde etkileyecektir.

[80]ILO, "Export Processing Zones by Sector." 2003, http://www.ilo.org/public/english/dialogue/sector/themes/epz/stats.html (17 Kasım 2010).

Bir ülkede serbest bölgenin bulunması, ihracatçıya manevra olanağı ve büyük esneklik sağlar. Bu sayede ihracatçı, serbest bölgeyi üst gibi kullanarak dış pazardaki satış ve pazar durumlarını yakından izleyerek, malını daha iyi koşullarda satabilir ve sevkiyatını buna göre ayarlar.

Dış ticarette büyük imkanlar sağlayan reeksport ve switch gibi daha karmaşık işlemler, serbest bölgelerde kolaylıkla yapılabilmektedir.

Serbest bölgelerde çalışan ihracatçı firmalar dünya piyasaları ile daha yakından ve daha iyi ilişkiler kurabilirler ve bölge onlara geniş ve rahat tanıtım olanakları sağlar.

4.1.4 Serbest Bölgelerin İhracata Olan Katkıları

Dünyadaki serbest bölge uygulamaları, serbest bölgelerin ekonomiye önemli katkıları olduğunu göstermiştir. Bu katkılar, elbette serbest bölgenin serbestlik derecesine, üretim ve ticaret ağırlıklı olmasına göre değişecektir.

Ülkenin siyasi sınırları içinde bulunmakla birlikte gümrük sınırları dışında kalan, çeşitli amaçlarla kurulabilen ve bu amaçlara hizmet eden faaliyetlerin ev sahibi ülkenin diğer bölgesine göre; ekonomik faaliyetlerin daha çok teşvik edildiği, sınırları belirlenmiş sıkı bir şekilde korunan bölgeler olarak tarif edilen Serbest Bölgeler, 1967'de Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Komisyonu tarafından gelişmekte olan ülkelerin ihracatlarını arttırmada önemli bir araç olarak kabul edilmiştir.[81] Bu gelişmenin ardından tüm dünyada Serbest Bölge sayısı hızla artmaya başlamış ve bu sayı Mayıs 2006 sonu itibariyle cep Serbest Bölgeleri dahil 128 ülkede 1300 olarak tespit edilmiştir.[82]

Gelişmiş, sanayi ağırlıklı üretim Serbest Bölgeleri, ülkeyi yabancı yatırım için çekici kılan ortamı oluşturmakta, beraberinde yeni beceriler, teknolojiler, döviz kazançları ve artan iş imkanları getirmektedir. Serbest Bölgelerden ilk beklenen katkı, ihracatı arttırarak döviz girdisi sağlamaktır.

Serbest Bölgelerin ihracat yönünden sağladığı kolaylıkları şöyle sıralamak mümkündür;

---

[81] Sedat Güner, **Serbest Bölgelerde Vergi Kanunlarının Yeri**,22. Baskı, Ankara: Gümrük Kontrolörleri Derneği Yayınları**,**1999,s. 44.
[82] *WEPZA*, 2006, http://www.wepza.org/DevelopingTradeCapacity.html (10 Ekim 2010).

1. Serbest Bölgelerin sağladığı kolaylıklar nedeniyle ülkenin ihracat imkanlarını ve dolayısıyla ihracat dövizlerini arttırma yönünde olumlu etkisi olabilmektedir. Yurt içinden serbest bölgeye satılan mallar ihracat sayılacağı için, Serbest Bölgede kurulacak yerli yabancı firmalar ülkeden girdi satın aldıkları sürece ülkedeki firmaların ihracatı da artabilecektir. Böylece, ülkeden bölgeye mal ihraç eden firmalar ihracatın sağladığı teşviklerden de yararlanabileceklerdir. Bunun yanında, ülkede bazı mamul malları veya girdisini üreten firmaların serbest bölgede de faaliyet göstermeleri durumunda kendilerine ikili bir yarar sağlayabilecektir.

2. İhracatın arttırılması açısından olumlu katkıları vardır. Serbest bölgelerde kurulu bulunan yerli ve yabancı üretici ve ihracatçı firmalar, gerek hammadde ve diğer girdiler gerekse yarı mamül ve mamül mal ihtiyacını ana ülkeden karşıladıkları oranda, serbest bölgeye mal satışı ihracat işlemi gördüğü için ülkenin ihracat hacmi genişleyecektir.

3.Sanayici, ihraç ettiği malın dışarıdan gelecek hammaddesi için uzunca bir süre beklemektedir. Bazen ise ithalat hiç gerçekleştirilemiyor. Bu nedenlerden dolayı üretim aksamakta dolayısıyla ihracat da gecikmektedir.Bundan dolayı netice alınamayan ihracat bağlantıları da olmaktadır.Oysa serbest bölgelerin varlığı halinde gerekli ithal girdileri bölgeye getirileceğinden, sanayici gerekli ithal işlemlerini yapıp ve gümrük vergisini ödeyerek ihtiyacı kadar girdiyi yurda sokabilir ve malını zamanında üreterek ihracatını gerçekleştirerek hammadde boşluğunu da doldurmuş olacaktır.

4. Diğer bir husus, ihracat işlemlerindeki istikrar ve kolaylıklardır. Ülke içinde yani gümrük sınırları gerisinde yapılan ihracat bağlantıları, malların daha sonradan gümrük ve diğer dış ticaret işlemlerine tabi olmasını gerektirir. Oysa ihraç edeceği malı serbest bölgeye getiren ihracatçı, bundan sonra yapacağı bağlantılara, işlemler araya girmeden cevap verebilecektir. Bu hız ve rahatlık ihracatçıya dış piyasalarda rekabet gücü sağlayacaktır.

5. Serbest bölgelerin ihracata olan katkılarından bir diğeri de ihracatta süreklilik kazandırmasıdır.

6.Malını serbest bölgeye getirerek tüm ihracat formalitelerini tamamlamış olan ihracatçı rahatlıkla dış pazarlardaki satış ve pazar durumu avantajlarını inceleyebilir, malını bağlantı kurduğu anda herhangi bir işleme gerek kalmadan dış ülkelerdeki

müşterisine sevk edebilir. Bu durum ihracatçı firmalara büyük bir manevra kabiliyeti ve esneklik sağlar.

7.Serbest bölgeler vasıtasıyla talep tercihlerine uyumda, daha yüksek bir esneklik kazanılmaktadır. Dış talebin özel tercihleri ev sahibi ülkede üretilmeyen ek malzemenin kullanımını gerektiriyorsa dış girdiler serbest bölgeye gümrüksüz ve formalitelere tabi olmadan getirilebileceği için, istenilen değişiklikler veya ek üretim, serbest bölgede gerçekleştirilerek, zaman ve maliyet tasarrufu sağlanabilmektedir. Bu durumda rekabet şansı daha da artmış olmaktadır.[83]

8.İhracatın en önemli sorunlarından biri nakliyedir.İhracatçı firma daha önce bağlantısını yaptığı malını alıcıya göndermek istediğinde nakliye vasıtalarını ya hiç ya da uygun şartlarda bulamamaktadır.Genelde bu sorun deniz aşırı ihracat bağlantılarında ortaya çıkmaktadır.Eğer ihracatçı firma bağlantısını yaptığı ihracat konusu malı zamanında alıcısına ulaştırmak istediğinde, bazen herhangi bir limanda bulduğu gemi ile anlaşıp malını kamyonlarla bu limana taşıyarak yükleme yapmak zorunda kalıyor. Bu durumda ek bir harcama gerektiriyor. Yapılan bu ek harcamayı ihracatçı firma yaptığından, ihraç konusu malın maliyetinde de bir artış olmaktadır. Maliyet arttırıcı her türlü harcamalarında rekabet azaltıcı bir gücü, etkisi vardır.

9.Yurt içinde bazı mamul mallar veya girdisini üreten firmaların serbest bölgelerde de faaliyet göstermeleri kendilerine bir çok yönde yarar sağlayacaktır. Serbest bölgelerde faaliyet gösteren firmalar ucuz iş gücünden de yararlanarak, ürettiği ürünü daha ucuza mal ederek rekabet gücünü arttırmış olacaktır. Ucuz iş gücünden yararlanma isteği yerli firmaların serbest bölgeye yapacakları ihracatı teşvik edecektir.

10. Bir diğer katkı, reeksport denilen ve yurt dışından ithal edilen malların başka bir ülkeye yeniden ihracatının yapılarak, bu imkandan ihracatçıların faydalanması olayıdır. Serbest bölgelerin bulunduğu yer, eğer bu tür ticari işlerin yapılmasına müsait stratejik bir bölgede bulunuyorsa, dış piyasaların iyi bilinmesi şartı ile serbest bölgeler çok önemli kolaylıklar sağlar. Böylece, ithal edilen malın ülkeye giriş-çıkış işlemleri ortadan kalkmaktadır.

[83] İskender Şengezer,"Serbest Bölgeler",**İGEME 2000 Yılı Faaliyet Raporu**, Ankara:İGEME Yayınları,2000, s.87.

11.Ev sahibi ülkenin, dış ülkelere göndermiş olduğu mallar, herhangi nedenlerle (dış ülkedeki istikrarsız, anlaşmazlık, vs.) geri çekilmek istendiğinde, serbest bölgeye getirilmekte ve uygun ortam ve şartlarda, tekrar ihracatı sağlanabilmektedir. Bu durumda ihracat işlemlerini yeniden yapma külfeti ortadan kalkmaktadır.

12. İhraç edilebilecek malların, serbest bölgelerde daha kolaylıkla dış pazar gereklerine uygun hale getirilebilmesi serbest bölgelerin ihracat için getirdiği önemli katkılardan biridir.

13.İhracatçı, firmaların dünya piyasası ile daha sıkı ilişkiler kurabilmesine, bu firmaların diğer yabancı firmalarla daha rahat ilişki kurabilmelerine ve dünya piyasasını daha iyi tanımalarına serbest bölgeler yardımcı olur.

14.Serbest bölgeler, dünya ticaretine açılan ve iş hayatına açılan pencereler olarak tanımlanabilmektedir.Bu anlamda serbest bölgeler, yerli iş adamları ile yabancı iş alemini karşı karşıya getiren, bir çok yeni konularda işbirliği yapmalarına olanak sağlayan yerlerdir.Bu özelliğinden dolayı da ülke ihracatını arttırmaktadır.

15. Serbest Bölgeler, dış ticaret sektörünün daha rahat ve bilinçli çalışmasına imkan sağlar. Her türlü ihracat piyasalarının daha iyi tanınması, talep analizi ve buna göre ürün geliştirme çabalarına girişilmesi, ihracatı arttıran ve ileriye dönük olarak istikrar sağlayan önemli katkılardır.

Kimi uzmanlara göre, Serbest Bölgelerin öneminin artmasının nedeni küreselleşme ile ilgilidir. Zira, gelişmiş ülkelerde işçi ücretleri gelişmekte olan ülkelere oranla yüksektir. İşyeri kirası, su, elektrik, hammadde, taşıma ücretleri gibi harcamalar konusunda da gelişmekte olan ülkeler daha avantajlıdır. Bu nedenle, ABD, Japonya ve Batı Avrupa'daki şirketler, aynı üretimi gelişmekte olan ülkelere taşımaktadır. Şirketler üretim için seçecekleri ülkelerde serbest üretim bölgelerini tercih etmektedirler. Bunun nedeni de bu bölgelerin tanıdıkları teşvikler ve kolaylıklardır.

4.1.5 Serbest Bölgelerin İhracatı Arttırıcı Etkisi

İhracatın artırılmasında, zaman kaybının olmaması ve diğer firmalara karşı rekabet üstünlüğü sağlamak önemli rol oynamaktadır. Serbest bölgelerde faaliyette

bulunan firmalar, bölge dışında faaliyette bulunan firmalara göre fiyat ve zamanlama açısından avantajlıdırlar. Bu iki etkiyi aşağıdaki gibi açıklayabiliriz.

4.1.5.1 Rekabet Üstünlüğü

Serbest bölgelerde üretilerek dünya pazarlarında satılan mallar fiyat bakımından büyük bir rekabet üstünlüğüne sahiptir. Çünkü denizaşırı ülkelerden temin edilen hammadde, aramalı ve diğer üretim girdilerinin bölgeye getirilmesinin ithalat sayılmaması ve gümrük ödenmemesi maliyetleri önemli ölçüde düşürmektedir. Bu da serbest bölgeye çok uluslu şirketler tarafından getirilen ileri teknoloji ve diğer ülkelere göre o ülkede bol ve ucuz olan diğer kaynaklarla birleşerek, uluslararası piyasalara daha ucuz mallar olarak çıkmaktadır.[84] Böylelikle hem ülkeden bölgeye hammadde çıkısı ile ihracat arttırılmakta, hem de firmalar ucuz mal üretimi ile rekabet üstünlüğü elde etmektedirler.

4.1.5.2 Zamanlama

Serbest bölgelerde faaliyet gösteren firmalar dış sipariş almadan veya dışarıya satmak istedikleri malların tamamını veya bir kısmını önceden serbest bölgeye getirerek burada depolarlar. Satış imkanları doğduğunda hiç vakit kaybetmeden mallar ihraç edilir.

Serbest bölgedeki haberleşme ve ulaştırma imkanları yurt içine göre daha iyi olduğundan ihracatçılara büyük kolaylıklar sağlanmış olur.[85]

4.1.6 Serbest Bölgeler ve İhracata Yönelik Kalkınma Stratejisi

1960'larda GOÜ'lerdeki ithal ikamesine yönelik sanayileşmenin başarısızlığı, aynı yıllarda bu ülkeleri ihracata yönelik kalkınma politikaları uygulamaya itmiştir. Fakat, geleneksel olarak ilksel mal ihracatçısı durumundaki bu ülkelerin amacı yalnız SB'ler gibi özendirici politikalarla yabancı yatırımları çekerek ihracatlarını arttırmak değil, aynı zamanda DYY'lerin beraberinde getirecekleri teknoloji ve yönetim bilgisi ile ihracat yapılarını mamül mallar lehine değiştirebilmektir.Bu yaklaşımda, o yıllarda oldukça popüler olan uzun dönemde dış ticaret hadlerinin GOÜ'lerin aleyhine veya

[84] Ömer Köroğlu, "Serbest Bölgelerin Ülke Ekonomilerine Etkileri", **Yaklaşım Dergisi,** Cilt.7, Sayı.75 (Mart 1999), s.67.
[85]İlhami Vural, "Serbest Bölgelerin Türk Dış Ticaretine Muhtemel Etkileri", **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı.4, s.154.

GÜ'lerin lehine değiştiğini iddia eden Singer-Prebisch Tezi ve GÜ'lerle GOÜ'ler arasındaki ticarette her zaman GÜ'nün kazançlı çıkacağını iddia eden Colonialism gibi iki güçlü düşüncenin etkili olduğu söylenebilir.Bu bağlamda SB'ler GOÜ'ler için,ihracat sanayilerine yabancı yatırımları çekmekte kullanılabilecek araçlar olarak görülmekteydi.Bu DYY'ler beraberlerinde getirecekleri teknoloji, yönetim ve pazarlama bilgileri gibi olumlu etkilerle GOÜ'lere ihracat yapılarını değiştirebilme olanağı verebilecekti.Örneğin Hong Kong, Tayvan ve Güney Kore'deki deneyimler ihracata yönelik DYY'lerin emek bolluğu bulunan ve sermaye kıtlığı çeken ülkelerin mamül mallar ihracatının arttırılmasında önemli bir rol oynayabileceğini göstermiştir.

Ayrıca GOÜ'lerin sanayileşmelerini sürdürebilmeleri için ihtiyaç duydukları döviz dikkate alındığında, SB'lerin mal ihracatı dışında özellikle işçi gelirleri yoluyla döviz kazandırıcı bir etkisinin olması, bu bölgelerin GOÜ'ler açısından değerini oldukça arttırmıştır.Yerel hammadde ve ara malı kullanım oranının %2'lerde seyrettiği ikiz fabrikalardaki işgücünden Meksika'nın elde ettiği döviz kazançları dikkate alınırsa, bu bölgelerin bir çeşit emek ihracatı yapılan bölgeler olduğu söylenebilir.

YSÜ'ler gibi hem etkin bir ihracata yönelik kalkınma politikası uygulayan hem de etkin bir SB politikası uygulayan ülkelerin SB'lerdeki başarısı, doğal olarak bu bölgelerin ihracatının artırılmasına ve ihracatın yapısının değiştirilmesine yardım ettiği düşüncesini de güçlendirmiştir. Bu gibi nedenlerle SB'ler özellikle PG Warr gibi iktisatçılarca ev sahibi açısından çoğunlukla ihracata yönelik kalkınma çerçevesinde değerlendirilmiş ve bu bölgeler ihracatın arttırılmasında stratejik bir araç olarak ifade edilmiştir.

Ülkelere özgü nedenlerden dolayı bir genellemeye gidilemese de, SB'lerin GOÜ'ler ve GÜ'ler arasındaki ücret farklılıklarından kaynaklanan ÇUŞ'lerin faaliyette bulunduğu alanlar olarak çalışmaya devam edebileceği söylenebilir. Ancak zamanla SB'lerin yerelleşmesi sonucu, (bu bölgeler tarafından yerel firmalara sağlanan olanakların yine bu firmaların uluslararası piyasalarda rekabet edebilirliğini olumlu yönde etkilediği sürece) bu bölgelerin ihracata katkısının artacağı söylenebilir. Ortak yatırımlar çerçevesinde elde edilebilecek teknoloji ve yönetim bilgilerinin yanı sıra, işçilerin işi yaparak öğrenmelerinin sonucu ortaya çıkan görme etkileri kuşkusuz GOÜ'nün ihracatını arttırması, çeşitlendirmesi ve yapısını değiştirmesi açısından oldukça değerli olacaktır. Ancak, bu bölgeler her ne kadar ihracata yönelik kalkınma

bazında ele alınsa da, bu bölgelerde gerçekleşen ileriye ve geriye doğru bağlantıların düşüklüğü ve teknoloji transferi gibi ihracatın yapısının değiştirilmesinde ve çeşitlendirilmesinde önemli sayılan etkilerin çok az gerçekleşmesi, bu bölgelerin daha çok işgücü ihracatı yapılan yerler olacağı ve ihracata da (dolayısıyla GOÜ'lerin kalkınmasına) ancak bu yönde bir etkisinin olacağı söylenebilir. Örneğin R.Kumar'a göre, hem Hindistan için hem de diğer GOÜ'ler için yabancı yatırımların SB'de olması tercih edilmeli ve SB'ler, ülkenin işgücü fazlasının ihracı için uygun bir araç olarak tanınmalıdır.

4.1.7 Serbest Bölgelerin İhracat Açısından Sağlayacağı Katkılar

Ticari faaliyetlerde serbest rekabete yer verilmesi, işgücü ve işyeri gibi üretim faktörlerinin daha ucuz olması ve böylece dünya maliyetlerinin altında oluşturulabilen fiyatlarla dış pazarlara girilebilmesi, ihracatın artmasında ve dolayısıyla ülkenin ihracat döviz girdilerinin yükselmesinde önemli rol oynamaktadır. İhraç mallarının uluslararası kalite ve standartlara, ayrıca bazı ülkelerde aranan özel standartlara, işaret ve ambalajlama şekillerine yeteri kadar uymaması, ihracatını arttırma durumunda ve mecburiyetinde olan ülkeler için büyük bir engel teşkil eder. Serbest bölgeleri kuran ülkelerin, bu bölgelerden en önde gelen beklentisi, daha çok ve daha istikrarlı ihracat yapabilmeleridir. Uluslararası piyasalardaki acımasız rekabet gözönünde tutulacak olursa, serbest bölgelerde mümkün olan en ileri teknolojilerin kullanılması gerekmektedir. Dış ticarette başarılı olabilmek için hangi pazarlarda, hangi mallarla, ne gibi avantajlara sahip olduğunun çok iyi bilinmesi ve bu konuda yurt içi ve yurt dışı gelişmelerin sürekli takip edilmesi gerekir. Uluslararası pazarlarda mevcut olan belirsizlikler ihracat işlemlerini sınırlayabilmekte ve başarıyı azaltabilmektedir. İhracatta başarı için ihracat pazarlamasının yurt içinden yapılması yerine, ihracatın yapılacağı ülkenin pazarında gerçekleşmesi faydalı olacaktır.

İhracatı uyarmak için alınması gereken tedbirlerin başında şunları sıralayabiliriz: İhraç mallarının maliyetini düşürme, kalite ve standartların uluslararası seviyeye çıkarılması ve bunun ciddi olarak kontrolü, bu malların sağlık şartlarına ve tazeliğini koruyacak uluslararası standartlara uygun, temiz, düzgün ve sağlam bir şekilde ambalajlanması, gerekli ulaşım ağının kurulması ve enerjinin ucuz bir şekilde karşılanması, tanıtma ve pazarlanmaya önem verme, bu alandaki uzmanlaşmış kuruluşları uyarma ve gerektiğinde yabancı pazarlama kuruluşları ve üreticilerle

işbirliği yapma, kaliteden teknolojiye, tanıtmadan pazarlamaya kadar her konu ile ilgili araştırmaların sürekli olarak yapılması, dünya piyasalarının her mal için günü gününe takip edilmesi, ihracat gelirlerini vergilemede bazı istisna ve esneklikler getirme, üreticilere en son tekniklere göre tesisler kurmaya özendirmek için hızlandırılmış amortisman uygulamalarına imkan verme, ihracata yönelik üretimin ağır basacağı tesislerin makine ve teçhizat ithalatlarında gümrük vergisi muafiyeti, indirim ve kolaylıklar düzenleme vs.Diğer bir ifade ile, ihracatı artırmak için ekonominin dış dünya ekonomilerine ve rekabet şartlarına uyumunun en kısa sürede sağlanması gerekmektedir. Bunun için yapılması gereken, ülke ekonomisinin dış dünya ile rekabet edebilir hale gelişini kolaylaştırıcı esnekliklerin kazandırılmasıdır. Serbest bölgelerin kuruluş amaçlarından en önemlisi de bu esnekliklerin sağlanmasıdır.

Serbest bölgeler, gelişmekte olan ülkelerin veya bir bölgenin ihracata yönelik sanayileşmesi için bir başlangıç teşkil eder. Gelişmekte olan ülkelerdeki serbest bölgelerde emek yoğun üretim ve bazı ara mallarındaki uzmanlaşma bu ülkelerin sanayi malları ihracatını arttırarak ihracatçı sektörlerin kurulmasını sağlar. Bu sebeple uluslararası sektörlere yönelik büyük ölçekli üretimin gerektirdiği özel şartların kolaylıkla sağlanması amacıyla, ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde serbest bölgeler kurulmuştur. Bu tür bölgelerde yapılan üretimin birçok gelişmekte olan ülkede sanayi malları üretiminin temelini teşkil etmektedir. Bu ülkelerde serbest bölgeler 1960'ların ortasından itibaren hızla artan sanayi malı ithalatının ayrılmaz bir parçası olmuştur. Serbest bölgelerden yapılan ihracat şu şekilde olmaktadır.

- Yerli malzeme kullanarak serbest bölgede işlenen veya montajı yapılan malların yeniden ihraç (yeniden ihracat) edilmesi,
- Serbest bölgeye gelen yabancı malların işlem görmeden veya işlenerek üçüncü ülkelere gönderilmesi,
- Yerli mallara ihracat önceliği sağlamak için bu malların bölgeye getirilmesi ve buradan ihraç edilmesi,
- Tamamen yabancı malzeme kullanılarak üretilen veya yerli ve yabancı malzeme karışımı kullanılarak üretilen malların bölge dışına ihraç edilmesi

Görüldüğü gibi, belirli kolaylıklar içerisinde herhangi bir yabancı malzeme bölgeye getirilir ve orijinal şekliyle ya da değiştirilerek üçüncü ülkelere gönderilir. Bu

ise, nihai mallar için gerekli ve yüksek vergi gerektiren yabancı malzeme ve parçaların kullanıldığı ihracat işlemleri ve imalat faaliyetlerinin serbest bölgelerde daha çabuk ve ucuza yapılması, bu ülkeleri deniz aşırı piyasalarda rekabet gücü sağlayan uygun bir yer haline getirir. Kurulan serbest bölgelerde faaliyet gösterecek olan müteşebbisler kalite, standart, ulaşım maliyeti ve pazarlama konularını da iyi düzenlemeleri halinde çok avantajlı bir duruma gelecekler ve diğer serbest bölgelerle rekabet edemeyeceklerdir. Bunun neticesinde de ihracat artacak ve yeni pazarlara giriş hızlanacaktır. Ülke içinden serbest bölgeye satılan her türlü mal ve hizmetler ihracat sayılır ve satış yabancı para birimi ile gerçekleştirilir. Serbest bölgede faaliyet gösteren yerli ve yabancı firmaların ev sahibi ülkeden mal ve girdi satın almaları, çeşitli hizmetlerden yararlanmaları, ülkenin ihracatını arttıracaktır. Malını serbest bölgede depolayan ihracatçı bağlantı kurduğu anda herhangi bir işleme gerek kalmadan dış ülkelerdeki müşterisine sevk edebilir. Böylece, ihracatçı firma büyük manevra kabiliyeti ve esneklik kazanır. Serbest bölgeler yeniden ihracat ve switch faaliyetlerini hızlandırır, yabancı firmalarla daha rahat ilişkiler kurabilme ve dünya piyasasını tanıma açısından yardımcı olur.

Serbest bölgeye giren mallar ihracat sayılacağı için, serbest bölgede kurulacak yerli ve yabancı firmalar ev sahibi ülkeden girdi satın aldıkları sürece ev sahibi ülkenin ihracatı da artacaktır.

Kurulan serbest bölgelerde, firmalar dış sipariş almadan da dışarıya satmak istedikleri malların tamamını veya bir kısmını önceden serbest bölgeye getirerek buradaki depolardan ihraç edebilecekler ve formaliteler asgari düzeye inecektir. Serbest bölgede haberleşme ve ulaşım imkanları yurt içine göre daha iyi olduğundan, ihracatçılara büyük kolaylıklar sağlamış olmaktadır. Serbest bölgelerde yabancı firmalarla yakınlaşma söz konusu olduğundan bu firmaların her türlü faaliyetleri yakından takip edilebilecek, sağlanan bilgiler firma bünyesinde en kısa zamanda veya anında değerlendirilebilecektir. Yabancı ülkelerde pazarları veya bu ülkelerle bağlantıları bulunan yatırımcı ve üretici firmaların hammadde ve teknoloji ihtiyaçlarının gümrüksüz sağlama imkanının bulunması, bu firmaların taahütlerini yerine getirmelerinde yardımcı olacaktır .Serbest bölgelerde faaliyet gösterecek olan yabancı pazarlama şirketleri kanalıyla da ihracat yapılarak dış pazarlardaki idari engeller önemli ölçüde aşılabilecektir.Serbest bölgelerde yabancılarla kurulacak ortak fabrikalar ve bu fabrikaların ihtiyacı olduğu ara malı ve hammaddeleri büyük ölçüde ülke içinden

sağlanacağından bu yoldan elde edilecek gelirlerde ihracatta ek bir artışa sebep olacaktır.

Serbest bölgelerdeki ihracat faaliyetlerini " Reeksport ve Switch Faaliyetleri " ve "Transit Ticaret ve Karayolu Taşımacılığı " işlemleri olmak üzere iki başlık altında daha ayrıntılı olarak incelemek mümkündür.

4.1.7.1 Reeksport ve Switch Faaliyetlerini Teşvik Etmesi

Bir ülkenin ticaretten elde edeceği başarıyı yalnız o ülkenin ürünlerinin satımından ibaret görmemek gerekir. Yeniden ihracat, " ithal mallarının önemli bir fiziki değişikliğe uğratılmadan dış ülkelere satılmasıdır". Yeniden ihracat işlemi, genellikle bir malın fiyatının düşük olduğu ülkeden ithal edilip, yüksek olduğu ülkeye ihraç edilmesi şeklinde olmaktadır. Bu yolla dış ülkelerden gelen bir mal etiket, marka ve ambalaj değiştirmek veya biraz işlenmek suretiyle yabancı ülkelere kolayca ihraç edilebilmektedir.Bu durumu Türkiye örneği ile açıklarsak; 20.6.1980 gün ve 8/1152 sayılı kararnameye ek olarak çıkarılan Türkiye ile diğer ülkeler arasındaki ticareti geliştirme kararı, aslında ülkemizde yapılabilecek yeniden ihracat faaliyetleri için gerekli ve yeterli hususları kapsamaktadır.Ülkemizin yeniden ihracat faaliyetlerinden azami derecede faydalanmasını sağlayacak bazı avantajları vardır.Orta Doğu ülkelerindeki satın alma gücü ve talep artışları dış dünya ülkeleri için beklenmedik bir çabuklukta ve boyutlarda gelişmiştir.Gelişme safhasında olan bu pazarlarda dış dünya ile pazarlama ilişkileri henüz gelişmiş değildir.Büyük bir hızla büyüyen Orta Doğu pazarının ihtiyacının birçok alanda miktar ve mal çeşidi bakımından Türkiye'nin üretimiyle karşılanması mümkün değildir.Eğer önümüzdeki yıllarda istenen malların ülkemizde üretilmesi mümkünse, pazarın elde tutulması bakımından şimdilik bu pazara yeniden ihracat yoluyla girilmesinde fayda vardır.Çünkü bu yolla ileride kendi üretimimizin pazarlanmasında faydalanabileceğimiz ticari ilişkiler kurulmuş olacak, pazar tecrübesi kazanılacaktır.Aksi takdirde, yabancı menşeli mallar, yabancı firmaların pazarlaması ile bu pazarlara yerleşecekler ve ileride kendi mallarımızı satmamız zorlaşacaktır.Siyasi bakımdan dünyanın en hareketli bölgelerinden olan Orta Doğu'daki ülkelerin, diğer birçok ülkeyle olan siyasi ilişkileri bu ülkelerle olan ticaretlerini olumsuz yönde etkilerken, inanç, örf, adet, gelenek ve sosyolojik özellikler, ticari ilişkilerde Türkiye'nin tercih edilmesini sağlamaktadır.

Yeniden ihracat konusunda Türkiye'de ambalajlama, marka değiştirme yapılabilecek ve menşei şehadetnamesini rahatlıkla verebilecek formaliteleri kolaylaştıracak bir organizasyon kurulduğunda bu işlemler kolaylıkla yapılabilecektir. Ülkemizde pek bilinmeyen, bir ülke malının bir başka ülkeye menşe şehadetnamesinde herhangi bir değişiklik yapmadan doğrudan pazarlanması, alıcı ve satıcı firma arasında organizatör, aracı, arabuluculukla gelir sağlanması olarak ifade edilen switch, bugünkü şartların gerektirdiği hizmet türü olarak kurulan serbest bölgelerde daha kolay gelişme imkanı bulabilecek ve ülkemizin döviz geliri artacaktır.

4.1.7.2 Transit Ticaret ve Karayolu Taşımacılığı

Transit ticaret, " bir ülkeden başka bir ülkeye ihraç edilen malların üçüncü bir ülke sınırı içinden geçmesidir". Bu konuyu Türkiye üzerinden bir örnekle açıklayacak olursak, ülkemiz coğrafi açıdan transit ticarete çok elverişli bir konuma sahiptir.Uluslararası ticarette Avrupa'yı Orta Doğu'ya bağlayan tek karayolu Türkiye üzerinden geçmektedir.Batı'nın Orta Doğu ile deniz bağlantısını sağlayan Karadeniz ve Akdeniz'de ülkemizin kıyısı bulunmaktadır.Ayrıca İran ve Irak ile kara sınırı olup da aynı zamanda Akdeniz'de limanı olan ülkemiz büyük bir transit ticaret avantajına sahiptir.Taşımacılığın kolaylıkla yapılması ve iş akımının sağlanması, serbest liman aracılığı ile daha kolay olabilecektir.Türkiye'den en fazla transit eşya, limanlar yoluyla geçmektedir ve limanlar aracılığı ile geçen transit eşya Türkiye'ye daha fazla fayda sağlamaktadır.Limanlara gelen eşyanın tamamı Türk kamyonları, Türk araçları tarafından taşınmaktadır.Bu anlamda, limanlara gelen eşyayı arttırmak Türkiye açısından büyük önem taşımaktadır.Serbest bölgelerin faaliyete geçmesi limanlarımıza deniz yoluyla gelecek olan transit eşyayı arttıracaktır.Transit ticaretin gelişmesi için serbest bölgelere mutlak ihtiyaç vardır.Bugün ABD ile veya İskandinav ülkeleri ile Orta Doğu arasında direkt olarak işleyen ticari, sınayi, mali faaliyetler ülkemizde kurulan serbest bölgeler üzerinden geçerse Türk ekonomisi net bir kazanç sağlar.Serbest bölge olmadığı takdirde, liman bölgelerinde sık sık veya güç şartlar altında yeterli tesisler ve depolama imkanlarından yoksun olarak yapılacak olan transit ticaret faaliyetleri serbest bölgelerin kurulmasıyla daha da gelişme gösterir.Bu tür faaliyetlerde zamanla yerli girdilerin kullanılması da mümkün olacağından transit ticaretin ülkemize bırakacağı katma değer artacaktır.Ülkemizden kara taşımacılığı şeklinde yapılan transit taşımacılık, serbest bölgelerle desteklendiğinde bugünkü kara transit taşımacılığının ülkemize

bıraktığı döviz miktarından çok daha fazlasını bırakacak ve ülkemizden yapılan transit ticaret süreklilik arz edecektir.

Sonuç olarak, serbest bölgeler ile transit ticaret arasında çok yakın bir ilişki olduğunu söyleyebiliriz. Transit ticaretle ileri giden ve bu faaliyetten gelir sağlayan ülkeler önce serbest bölgeleri kurmuşlardır .Ülkemiz açısından Mersin bu imkana sahip bulunmaktadır.

4.1.8 Serbest Bölgelerin İhracatçılara Sağladığı Katkılar

4.1.8.1 Dalgalı Kur Rejiminde Kur Farkını Önleme ve Hızlı Beyanname Kapama Avantajı

Yeni ulusal ekonomik programla, sıcak para ve müdahaleci kur politikasından dalgalı serbest kur rejimine geçişle beraber kurların gün ve gün sürekli artışı (özelikle vadeli ihracatta) kur farkı sorununu oluşturmaktadır. İhracat faturasının kesildiği tarihteki Merkez Bankası döviz alış kuru ile ihracat bedelinin geldiği tarihteki yüksek döviz alış kuru arasındaki olumlu fark, kambiyo karı ya da hasılat olarak muhasebe kayıtlarına işlenmekte ve bununda vergisi ödenmektedir. Bu olumsuz durumu önlemek için eşya önce ihracatçı firmanın Serbest bölgedeki şubesine ya da iştiraki olduğu firmasına ihraç edilir ve bölgedeki banka hesabından mal bedeli hemen transfer edilerek, döviz alım belgesi (DAB) kesilerek kur farkı ve vergilendirilmesi olayı yok edilmektedir.[86]

Bu konuyu Türkiye üzerinden açıklarsak; Türkiye'nin her hangi bir yerindeki bir gümrük idaresinden, ihracat rejimi çerçevesinde ihraç edilecek olan bir eşya, gümrük idaresinden ihracat işlemi bitirilip eşyanın Türkiye'nin siyasi sınırını geçmesini müteakip ihracat işlemi gerçekleştirilmiş olmaktadır.Ancak bu şekilde sınırlardaki gümrük idaresinden yurtiçindeki çıkış gümrüğüne manifesto teyidi gelmesi ile gümrük beyannamesi kapanarak, beyanname arkasına "intaç tarihi" ya da şimdilerde görüldüğü gibi beyannamenin ön tarafına fiili ihracat tarihi (Türkiye siyasi sınırlarını terk ettiği tarih) vurulmakta, ondan sonra KDV beyannamesindeki matraha dahil edilerek, yeminli mali müşavir iade raporunu yazabilmektedir. Çoğu zaman bu işlem uzun bir zamanı kapsamaktadır. Oysa, aynı eşya gümrük işlemi bitirilip Serbest Bölgeye getirilmesi

[86]Atilla Bağrıaçık ve Yalçın Boz, "Dalgalı Kur Rejiminde Serbest Bölgelerin Türk İhracatçısına Sağladığı Avantajlar", **Mali Çözüm Dergisi,** Sayı: 55 (2001) , s. 26.

halinde ihracat işlemi gerçekleştirilmiş olarak intaç tarihi hemen alınabilmektedir. Ayrıca, 27 Numaralı SMMM-YMM Kanunu tebliğine göre zorunlu hale gelen gümrük beyannamelerinin gümrük idaresince teyidi işlemi çok hızlı bir şekilde gerçekleştirilebilmektedir.[87]

4.1.8.2 Bürokrasinin Minimuma İnmesi Avantajı

Serbest Bölgelerde; 06.02.2006 tarihinden önce faaliyete başlayanlar için vergi mevzuatı geçerli olmadığından, vergi idaresine KDV, kurumlar vergisi, gelir vergisi, muhtasar beyanname, geçici vergi beyannamesi gibi beyannamelerin verilmesi söz konusu olmadığından bu tip bürokratik işlemlerin yol açtığı zaman kayıpları yaşanmamaktaydı. Ancak, 5084 sayılı Kanun ile birlikte belirtilen tarih itibariyle faaliyete başlayan mükellefler için, KDV hariç sözü edilen beyannamelerin tamamı verilmeye başlanmıştır.

4.1.8.3 Dış Ticaret Departmanı Uzmanlarının Serbest Bölgede İstihdamının Avantajı

Serbest Bölgede istihdam edilen dış ticaret uzman ve elemanları için ülkelerin sosyal güvenlik mevzuatlarına göre primleri ödenmekte olup, ücret gelirlerinden stopaj yapılarak ödeme yapma yükümlülükleri söz konusu değildir. Serbest Bölgelerin sağladığı bu olanakla hem ücreti yüksek uluslararası yerli ve yabancı pazarlamacılar istihdam edilmekte, hem de her türlü iletişim giderlerinden KDV muafiyeti olması işlemsel maliyeti düşürmektedir.

4.1.8.4 Serbest Bölgelerden Transit Ticaret Yapma Avantajı

Özellikle, Serbest Bölgelerde istihdam edilecek profesyonel pazarlamacılar vasıtası ile sadece ev sahibi ülkenin malı değil, tüm dünya ülkelerinin malını yine tüm dünyaya ev sahibi ülkedeki vergi ve dış ticaret mevzuatına tabi olmadan, bürokrasi ile uğraşmadan pazarlayarak kar elde etmek teşvik edilmektedir.

[87] Bağrıaçık ve Boz, *İhracatçılarımızın ve Yabancı Sermaye ile Ortak Yatırım Düşünen Firmalarımızın Tek Çıkar Yolu Serbest Bölgeler*, s. 19.

4.1.8.5 İhraç Ürünlerinin Yarı Mamul veya Daha İleri Seviyede Serbest Bölgede Tamamlanarak İhraç Edilme Avantajları

Teknolojik gelişmelere bağlı olarak üretim işleminin giderek artan şekilde bölünebilirliği nedeniyle bir üretimin nihai olarak aynı tek yerde bitirilmesi olgusu giderek önemini kaybetmektedir. En ucuz girdi temini için yatay işbirliğine ve organizasyonuna gidilerek, dış kaynaklara baş vurulmaktadır. Böylece ev sahibi ülkede yarı mamul olarak üretilen ürünlerin serbest bölgeye gönderilerek, dış ülkelerden daha ucuza getirilen girdilerle birleştirilerek bölgeden ihraç edilmesi, hem fiyat rekabeti sağlamakta, hem de birleştirilen giderlerin geçici giriş ve çıkışında söz konusu olan maliyetli ve zaman alıcı işlemlerden muaf olarak uluslararası şartlarda işlem yapılmasına neden olmaktadır.

4.1.8.6 Dahilde İşleme İzin Belgelerini Kapatma Avantajı

Dahilde İşleme İzin Belgelerini Kapatma Avantajı'nı Türkiye'deki uygulama üzerinden açıklamak gerekirse ihraç edilecek ürünün bünyesinde kullanılmak üzere dış ülkelerden daha ucuz girdi ithalatı söz konusu olduğundan, ithalattaki vergileri ödeme yerine, teminatla ertelemek için Dış Ticaret Müsteşarlığı'ndan Dahilde İşleme İzin Belgesi (DİİB) alınır. İhracat gerçekleştiğinde, gümrüğe verilen teminat çözdürülür. Eğer bir aksilik olur da ihracat gerçekleştirilemez ise; alınamayan vergilerin aylık yüzde 10 gecikme faizi ile tahsili yanında Gümrük Kanunu'nun 238 inci maddesine göre alınamayan vergilerin 2 kat daha cezasının ödenmesi sözü konusudur. Bu durumda teşvikli eşya Serbest Bölgeye gönderilirse, teşvik belgesi kapanabilmekte ve yukarıda söz edilen cezalar tahakkuk edilen ettirilmemektedir. Aynı zamanda firmalar kısmı teminat çözümüne gidebilmektedirler.

4.2 Nitelikli Sanayi Bölgelerinin İhracata Olan Katkısı

4.2.1 Nitelikli Sanayi Bölgelerinde İhracat

Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nin arkasında yatan temel düşünce bu bölgelerde üretilen malların kota ve gümrük vergisi olmadan ABD piyasasına girme fırsatına sahip olmasıdır.Nitelikli Sanayi Bölgesi olarak ilan edilen bu bölgelere mal girişleri serbest bölgelerde olduğu gibi gümrüksüz olarak gerçekleşmektedir.Nitelikli Sanayi Bölgesi,ilk kez 1998'de ABD tarafından, Ortadoğu barış sürecinin desteklenmesi ve bölge

ekonomisinin güçlendirilmesine çözüm bulmak üzere geliştirildi ve bu modelle bölgedeki yatırımlar teşvik edilerek ABD'ye gümrüksüz ve kotasız ihracat yapabilme esnekliği getirildi.Gümrüksüz ve kotasız ihracat yapabilme esnekliğiyle birlikte döviz gelirlerinin de arttırılması hedeflenmiş ve yabancı döviz kullanımı açısından herhangi bir kısıtlama getirilmemiştir.İhracatın arttırılması ile birlikte üretim kapasitesinin ve verimlilik arttırılıp, ürünlerin kalitesi de arttırılıp, ürünlerin kalitesi yükseltilerek üretilen malların küresel pazardaki rekabet gücü de artmaktadır.

Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nin ihracatı arttırmasıyla birlikte ülkenin uzun dönemli ekonomik büyümesine katkıda bulunmak hedeflenmiştir. Bu hedeflere ulaşmak için bugüne kadar Ürdün'de 13 adet, Mısır'da ise 4 adet Nitelikli Sanayi Bölgesi uygulaması faaliyete geçirilmiştir.

4.2.2 Nitelikli Sanayi Bölgelerinde İhracatın Özendirilmesi

Kısa dönemde ihracatın ve böylelikle döviz gelirlerinin arttırılmasını, uzun dönemde ise ülke kaynaklarının ihracat endüstrisine kaymasını sağlamak amacıyla alınan önlemler bütünü olarak tanımlanan " ihracatın özendirilmesi" ekonomik kalkınma için önemli bir politika aracıdır. Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nin gümrüksüz ve kotasız ihracat yapabilme esnekliği ile birlikte ev sahibi ülkenin ekonomisi kalkınacaktır. Bunun için de Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde ihracatın özendirilmesi için önemli çalışmalar yapılmakta ve devamlı yeni projeler üretilmektedir. Ekonomiyi canlandırmak, işsizliği azaltmak ve halkın refah düzeyini artırmak amacıyla çok sayıda projeler üretilip, yürürlüğe konulmuştur. Uygulanan bu projeler sayesinde, ülke ekonomisinin yıllık ihracatında büyük bir artış sağlanmıştır. Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde, ABD pazarına gümrüksüz mal sokabilmenin verdiği avantajlardan yararlanılması, Nitelikli Sanayi Bölgesi'nin sunduğu özel ekonomik fırsatların değerlendirilip, zaman kaybetmeden yatırıma gidilmesine olanak sağlamaktadır.

Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde ihracatın özendirilmesinde amaçlanan yabancı yatırımların, ihracata dayalı üretimin (tekstil, konfeksiyon) ve teknoloji transferinin özendirilip, ihracatın ya da genel olarak döviz kazandırıcı işlemlerin gerçekleştirilmesidir.

4.2.3 Nitelikli Sanayi Bölgelerinde İhracatı Geliştirme

Serbest bölge deneyiminin istenen sonuçları vermemiş olması yetkilileri NSB'lerin geliştirilmesi, serbest bölgeler uygulamasıyla gerçekleştirilemeyen hedeflerin gerçekleştirilebilmesi umuduyla, istekli kılmıştır.

Nitelikli Sanayi Bölgeleri (NSB), bu bölgelerde üretilen malların kota ve gümrük vergisi olmadan ABD piyasasına girme fırsatı sunar. NSB olarak ilan edilen bu bölgelere mal girişleri serbest bölgelerde olduğu gibi gümrüksüz olarak gerçekleşmektedir. Böylece bunların dış pazardaki rekabet gücü artacak ve ihracat bir bakıma kolaylaşacaktır. Buna ucuz işgücünü de eklemek gerekecektir.

Bu bölgelerde üretilen malların ABD piyasasına gümrüksüz ve kotasız girişini garanti eder, toplam gelir ve sosyal vergi muafiyeti vardır, ithal edilen mallar gümrük vergisine tabi değildir, proje sahipliği üzerinde kısıtlama yoktur, kambiyo kısıtlaması yoktur, NSB'nin süresi sınırsızdır, ücret, kar ve sermayenin asıl ülkeye gönderilmesi serbesttir.

Örneğin; Ürdün'de Nitelikli Sanayi Bölgelerinde faaliyet gösteren firmaların tamamı tekstil ve konfeksiyon sektörü firmalarıdır. Bölgelerde ciddi bir gümrük kontrolü bulunmamakta, işlemler genellikle güvene dayalı beyan usulüyle yürümektedir. Bölgelerde giriş çıkışlarda kontrol yoktur, hatta bölgelerin etrafı bile çevirili değildir. Malların bölgelere gümrüksüz girişi geçici ithalat rejimi çerçevesinde yapılmaktadır.

4.2.4 Nitelikli Sanayi Bölgelerinin İhracata Olan Katkıları

- NSB'ler ülke ekonomisine önemli katkılarda bulunmuşlardır. İlk aşamada NSB'ler ülke ekonomisinin dışa açılmasını ve küresel pazarlara entegre olmasını sağlarnıştır.

- Ekonomik büyümenin temel sütunlarından biri haline gelen NSB'ler aynı zamanda dünya pazarlarına açılmanın da dayanak noktası haline gelmişlerdir.[88]

- NSB'ler ihracatın büyümesine önemli katkılarda bulunmuştur.

[88] " King Meets Delegation Representing Investors at QIZ ", *Petra News Agency*, 2004, ISI Emerging Markets veri tabanı, (10 Ocak 2011).

- NSB'ler ABD'ye gümrüksüz ve kotasız ihracat imkanı sağlarlar.

- NBS'ler dış yatırım olanaklarını arttırmışlardır.

- Herhangi bir zaman sınırlaması olmayan NSB'lerde yapılan üretim faaliyeti ile ilgili olarak doğan; gelir ve sosyal hizmet vergileri, gümrük vergisi, malzeme, sabit maliyetler ve yedek parçalarla ilgili vergiler konusunda, firmalara, serbest bölgelerde olduğu gibi muafiyet sağlanmıştır.

- NSB'ler, yatırımcılara fiyatlar yönünden avantaj sağlayarak diğer benzer ürünlere oranla rekabet olanağı sunmaktadır. Söz konusu fiyat avantajı, nitelikli sanayi bölgesinde elde edilen ürüne gümrük vergisi eklenmeyeceği için ABD pazarında geçerli olan bir fiyat avantajıdır.

- Tesislerin tevsii ve yenileştirilmesinde de sabit giderlere % 100 vergi bağışıklığı uygulanmaktadır.Sermayenin tamamen transferine izin verilmekte ve üreticilerin pazar ekonomisine alışkanlık kazanmalarına ortam hazırlanmaktadır.

-NSB'lerin, içinde yer aldıkları kalkınma bölgelerine göre de ayrıca vergi bağışıklıklarından yararlanmaları mümkün bulunmaktadır.

- NSB'ler ülkedeki yatırım miktarının artmasında da etkili olmuşlardır.

-NSB'ler ülkeye yapılabilecek doğrudan dış yatırımların arttırılmasını sağlamışlardır.

- ABD'ye ihracatın ve döviz gelirinin arttırılması sağlanmıştır.

-Üretim kapasitesinin ve verimliliğinin arttırılması, ürünlerin kalitesinin yükseltilmesi, böylelikle üretilen malların küresel pazarlarda rekabet gücünün desteklenmesi sağlanmıştır.

- Ülkenin uzun dönemli ekonomik büyümesine katkıda bulunulmuşlardır.

- Bölgelere akan sermaye ve artan fabrika sayısı ihracatta patlarnaya neden olmuştur.

- Bölgelere gelen yatırımlarla birlikte teknoloji ve teknik bilgi transferi de sağlanmıştır.

- Ekonomik genişlemede yüksek oranlı ihracat büyümesiyle birlikte, artan yatırımlar ve hükümet harcamaları da artan bir rol oynayacaktır.

- İkili ilişkiler baz alındığında NSB'ler mevcut ilişkilere yeni bir vizyon katabilecek önemli bir enstrumandır. Ayrrıca bugüne kadar pek bir varlık gösterilemeyen pek çok üründe ABD'ye ihracat şansı gerçekleştirebileceklerdir.

NSB'lerin ihracata olan katkıları ekonomik bakımdan oldukça önemli bir paya sahiptir. Bununla birlikte, NSB'ler sıfırdan kurulabileceği gibi, mevcut organize sanayi bölgeleri, serbest bölgeler veya endüstri bölgeleri de NSB olarak tayin edilebilir. Dolayısıyla proje mevcut bölgelerin yeniden yapılandırılması için bir fırsat oluşturabilir. Ancak NSB'ler, ülke sanayisinde ve sanayi kuruluşlarında süratli değişimlere yol açarak üretim ve yatırım imkanlarını arttırmak suretiyle ihracat patlamasi meydana getirecek sihirli bir değnek olarak değil, ABD ile uzun vadeli bir işbir1iğinin temeli, nüvesi olarak değerlendirmek daha sağlıklı bir yaklaşımdır.

5.SERBEST BÖLGELER ve NİTELİKLİ SANAYİ BÖLGELERİ İÇİN İNCELEME

5.1 Serbest Ticaret Alanında Çin Halk Cumhuriyeti Uygulaması

5.1.1 Çin Halk Cumhuriyeti'nde Dış Dünyaya Açılma Modeli

Dış Dünyaya Açılma Modeli, Çin'deki temel ekonomik reformların başlatıldığı yıllardan itibaren kademeli olarak kıyı kentlerde uygulamaya konulan Özel Ekonomik Bölgeler, Açık Kıyı Kentler, Serbest Ticaret Alanları ve Açık Sınır Kentler'i aracılığıyla gerçekleştirilen, Çin özelliğini taşıyan ekonomik kalkınma modelidir.

Dış Dünyaya Açılma Modeli Çin, reform ve dış dünyaya açılma sürecinin daha iyi gerçekleştirilmesi ve ekonomik kalkınmanın canlandırılması için 1980'den itibaren Guangdong Eyaletindeki Shen Zhen, Zhuhai ve Shantou'da, Fujian Eyaletindeki Xiamen'de ve biri de bütün Hainan Eyaletini kapsamak üzere beş özel ekonomik bölgeyi kurmuştur. 1984'de 14 kıyı kenti yabancı yatırımlara açılmıştır. Bu kentler şöyledir: Dalian, Qinhuangdao, Tianjin, Yantai, Qingdao, Lianyungang, Nantong, Shanghai, Ningbo, Wenzhou, Fuzhou, Guangzhou, Zhanjiang ve Beihai. Daha sonra 1985'ten itibaren devlet, Yangtze Nehri Deltası, İnci Nehri Deltası, güney Fujian'daki Xiamen-Zhangz- hou-Quanzhou üçgeni, Shandong ve Liaodong yarımadalarını ve He-bei ve Guangxi açık kıyı ekonomik bölgelerini tek bir açık kıyı kusağı olarak birleştirerek açık kıyı bölgelerini genişletmeyi kararlaştırmıştır.

Çin hükümeti, 1990'da Shanghai'deki Pudong Yeni Bölgesini yabancı yatırımlara açmaya karar vermiş ve Yangtze Nehri boyunca yeni bazı kentler kurmuştur. Bu şekilde Yangtze Nehri vadisi boyunca uzanan ve Shanghai'daki Pudong Yeni Bölgesinin "ejderha başı"nı oluşturduğu bir açık kentler zincirini meydana getirmiştir. 1992'de Devlet Konseyi, bazı sınır kentleri yanısıra iç eyaletler ve özerk bölgelerin başkentlerini açmayı kararlaştırdı.

Bunlara ilave olarak, büyük ve orta büyüklükteki kentlerde 3 serbest ticaret alanı, 2 ihracat işleme bölgesi,200 kadar devlet düzeyinde ekonomik ve teknolojik kalkınma bölgesi ile bilim parkları ve yüksek teknoloji geliştirme bölgeleri kurdu. Sonuçta, kıyı alanlarını nehir, sınır ve iç bölgelerle birleştiren çok düzeyli, çok kanallı ve çok yönlü bir açılma modeli ortaya çıkmıştır.

i.Çin Halk Cumhuriyeti'nin Dış Ticareti

Ülke ekonomisinin yeniden yapılanma sürecinin bir gereği olarak, 1979 yılından itibaren Çin'de görülmeye başlanan ekonomik reform çalışmaları içinde, mülkiyet sistemi, işletme yönetim ve finansmanı ile dış ticaretin yönetimine ilişkin çeşitli düzenlemeler önemli yer tutmaktadır.

Çin, ticaret politikasını uygularken tarife ve tarife dışı idari uygulamalara yer vermektedir.Tarife dışı uygulamalar, merkezi ve bölgesel düzeydeki devlet kurumları tarafından yürütülmektedir.

Çin'de ekonomi yönetiminin temel sorunu kuralların açık olmamasıdır.Genellikle yazılı kuralların varlığı yönünde bir boşluk olduğu belirtilmektedir.Kuralların uygulanma aşamasında ise sübjektif yorumlara ve ani değişikliklere maruz kalınabildiği bildirilmektedir.

1979 yılından bu yana Çin dünya ihracatı içindeki payını iki katına çıkarmış ayrıca ihracat artış hızı, dünya ihracat artış hızının üzerinde olmuştur. 2009 yılında ihracat 1,2 trilyon dolar olarak gerçekleşmiştir

Yabancı sermayeli şirketler ihracat artışına önemli katkıda bulunmuşlardır. 1992-07 döneminde yabancı sermayeli şirketlerin ihracata katkısı 17,4 milyar dolardan (toplamın %20'si) 696 milyar dolara (toplamın %57'si) yükselmiştir. Bununla birlikte 2000 yılında devlet mülkiyetli şirketlerin ihracat içindeki oranı %47 iken 2007 yılında bu oran %18,5 olarak gerçekleşmiştir. Yerli özel sermayeye sahip şirketlerin ihracat içindeki oranı da giderek artmaktadır.

Yine son dönemde özellikle yabancı sermayeli şirketlerde üretimde katma değer düzenli bir şekilde artmaktadır. Katma değeri yüksek ürünlerin yanı sıra, eczacılık ürünleri ve geleneksel Çin ilaçları ihracatında da büyük artış görülmektedir. Çin'in ihracatındaki artışın en dikkate değer sebeplerinden birisi bu ülkenin sahip olduğu geniş çaplı ve ucuz işgücü avantajı olmuştur.

Çin'de büyük bir endüstriyel devrim ve değişim yaşanmaktadır. 1978'e kadar devlet mülkiyetli kuruluşlar ağır basarken, bu tarihten itibaren yerel hükümetlerin himayesindeki "kollektif şirketler" giderek özel müteşebbisler ya da yabancı sermayeli kuruluşlar ve ortak teşebbüsler üretimden pay almaya başlamışlardır. Devlet sektörünün

endüstriyel çıktı içindeki payı neredeyse yarı yarıya düşmüştür. Bununla birlikte devlet sektörü sermaye yoğun ve genellikle büyük ölçekli endüstrileri elinde tutma eğilimini sürdürmektedir.

Buna rağmen bugün Çin, Hindistan ve Rusya gibi komşularının yanında, dış ticaretinin GSYİH içindeki payı açısından daha açık bir ekonomi görüntüsü sergilemektedir.

Çin'in ihracat yaptığı başlıca ürünler incelendiğinde, otomatik bilgi işlem makineleri gibi katma değeri yüksek ürünlerin Çin'in toplam ihracatından aldığı payın artığı gözlemlenmektedir. Çin'in ihracatını yaptığı başlıca ürünler ile ilgili verilere aşağıdaki tablodan erişilebilir.

Tablo 3

Çin Halk Cumhuriyeti'nin İhraç Ettiği Başlıca Ürünler

(Milyon Dolar) (%)

		DEĞER (milyon $)			PAY, %		
GTİP	**ÜRÜN ADI**	**2008**	**2009**	**2010**	**2008**	**2009**	**2010**
TOPLAM	**TÜM ÜRÜNLER**	**1.428.869**	**1.202.047**	**1.578.444**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
8471	Otomatik bilgi işlem makineleri, üniteleri	105.621	101.591	139.107	7,39	8,45	8,81
8517	Telli telefon-telgraf için elektrikli cihazlar	89.886	86.458	105.987	6,29	7,19	6,71
8901	Yolcu gemileri, gezinti gemileri, feribotlar, yük gemileri, mavnalar	17.224	23.800	35.182	1,21	1,98	2,23
8541	Diotlar, transistörler vb. yarı iletkenler, piezo elektrik kristaller	17.076	15.509	32.017	1,20	1,29	2,03
8528	Televizyon alıcıları, video monitörleri ve projektörler	35.240	26.662	31.893	2,47	2,22	2,02
8473	Yazı, hesap, muhasebe, bilgi işlem, büro için diğer makine ve cihazların aksamı	31.991	26.200	31.313	2,24	2,18	1,98
8542	Elektronik entegre devreler	24.731	23.634	29.649	1,73	1,97	1,88
9013	Sıvı kristalli tertibat, lazerler, diğer optik cihaz ve aletler	23.558	20.337	27.852	1,65	1,69	1,76
8443	Kendine has fonksiyonlu elektrikli makine ve cihazlar	19.864	17.078	23.590	1,39	1,42	1,49
8504	Elektrik transformatörleri, statik konvertisörler, endüktörler	16.700	14.681	20.201	1,17	1,22	1,28
9403	Diğer mobilyalar vb. Aksam, parçaları	13.728	13.661	18.049	0,96	1,14	1,14
4202	Deri ve kösele vb. Deri seyahat eşyası	13.943	12.792	18.017	0,98	1,06	1,14
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	13.660	12.546	17.062	0,96	1,04	1,08

6110	Kazak, süveter, hırka, yelek vb. Esya (örme)	16.056	14.907	17.014	1,12	1,24	1,08
8708	Kara taşıtları için aksam, parcaları	14.615	11.532	16.662	1,02	0,96	1,06
6204	Ayakkabı; dış tabanı, yüzü kaucuk ve plastik diğer	14.081	13.151	15.041	0,99	1,09	0,95
9401	Oturmaya mahsus mobilyalar, aksam-parcaları	13.196	11.679	14.947	0,92	0,97	0,95
6104	Kadın/kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, panolon vs. (örme)	9.970	10.481	14.513	0,70	0,87	0,92
6402	Ayakkabı; dış tabanı, yüzü kaucuk ve plastik diğer	10.622	11.054	14.453	0,74	0,92	0,92
8516	Elektrikli su ısıtıcıları, elektrotermik cihazlar (şofbenler)	11.772	10.504	13.299	0,82	0,87	0,84
8544	İzole edilmiş tel, kablo; diğer izole edilmiş elektrik iletkenleri; fiber optik kablo	11.943	9.265	12.898	0,84	0,77	0,82
8529	Radyo, televizyon, radar cihazları vb cihazların aksam ve parcaları	12.266	9.571	12.431	0,86	0,80	0,79
8525	Radyo/televizyon yayını için verici cihazlar; televizyon, dijital, görüntü kayde.	10.852	9.725	11.435	0,76	0,81	0,72
8534	Baskı devreler	10.324	8.617	11.219	0,72	0,72	0,71
4011	Kaucuktan yeni dış lastikler	8.062	7.686	10.390	0,56	0,64	0,66
6403	Ayakkabı; yüzü deri, tabanı kaucuk, plastik, tabi, suni vb. kösele	9.721	8.306	10.366	0,68	0,69	0,66
9405	Diğer aydınlatma cihazları, lambalar, ışıklı tabela, plaka vb.	9.242	7.560	10.110	0,65	0,63	0,64
8415	Klima cihazları-vantilatörlü, ısı, nem değiştirme tertibatlı	9.588	7.102	10.087	0,67	0,59	0,64
9503	Diğer oyuncaklar, küçültülmüş modeller, bulmacalar	8.632	7.784	10.072	0,60	0,65	0,64
8481	Muslukçu, borucu eşyası-basınç düşürücü, termostatik valf dahil	9.765	7.554	9.828	0,68	0,63	0,62
3926	Plastikten diğer eşya	8.279	7.522	9.799	0,58	0,63	0,62
8518	Mikrofon, hoparlör, kulaklık, ses yukseltici setler, mesnetleri	8.055	7.093	9.446	0,56	0,59	0,60
6203	Erkek/erkek çocuk için takım, takım elbise, ceket vs.	9.353	8.333	9.336	0,65	0,69	0,59
8521	Video kayıt ve gösterme cihazları	10.444	10.869	8.623	0,73	0,90	0,55
8536	Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizatı	7.446	6.175	8.611	0,52	0,51	0,55
9504	Topluca oynanan oyunlar için eşya; bilardo, bovling tertibatı	13.914	9.879	8.421	0,97	0,82	0,53
9506	Jimnastik, atletizm, diğer spor ve açık hava oyunları eşyası	7.169	6.196	7.835	0,50	0,52	0,50
8414	Hava-vakum pompası, hava/gaz kompresöru, vantilatör, aspiratör	6.448	5.756	7.805	0,45	0,48	0,49
7308	Demir/çelikten inşaat ve aksamı	9.158	7.466	7.614	0,64	0,62	0,48
8543	Kendine has fonksiyonlu elektrikli makine ve cihazlar	5.072	4.997	7.402	0,35	0,42	0,47

Kaynak: Global Trade Atlas

İhracat artışına karşılık pek çok ihraç ürününün ithal girdiler içermesi nedeniyle ithalatta da önemli bir büyüme olmuştur. Petrol ve maden cevherleri gibi hammadde ithalatında düzenli bir artış eğilimi görülmektedir. Zira, yerli üretim artık ihtiyacı karşılamaktan uzaktır.

Çin, maruz kaldığı yatırım patlaması karşısında çelikte olduğu gibi büyük miktarlarda ara malı da ithal etmektedir. Özellikle Çin'de hasadın kötü olduğu yıllarda gıda ithalatında da artışlar görülmektedir.

Tablo 4

Çin Halk Cumhuriyeti'nin İthal Ettiği Başlıca Ürünler

(Milyon Dolar) (%)

GTİP	ÜRÜN ADI	2008	2009	2010	2008	2009	2010
TOPLAM	**TÜM ÜRÜNLER**	**1.131.469**	**1.003.893**	**1.393.909**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
8542	Elektronik entegre devreler	130.585	120.752	157.943	11,50	12,03	11,33
2709	Ham petrol (petrol yağları ve bitumenli minerallerden elde edilen yağlar)	128.960	88.896	134.936	11,40	8,86	9,68
2601	Demir cevherleri ve konsantreleri	59.291	50.168	78.911	5,24	5,00	5,66
9013	Sıvı kristalli tertibat, lazerler, diğer optik cihaz ve aletler	48.511	38.247	51.316	4,29	3,81	3,68
8703	Otomobil, steyşın vagonlar, yarış arabaları	14.036	14.354	28.912	1,24	1,43	2,07
8471	Otomatik bilgi işlem makineleri, üniteleri	22.870	21.764	26.860	2,02	2,17	1,93
1201	Şerbetci otu kozalakları (taze/kurutulmuş/dane/toz vs.) Lupulin	21.816	18.790	25.089	1,93	1,87	1,80
8517	Telli telefon-telgraf icin elektrikli cihazlar	18.870	19.087	22.590	1,67	1,90	1,62
8541	Diotlar, transistorlar vb. yarı iletkenler, piezo elektrik kristaller	16.755	15.578	22.339	1,48	1,55	1,60
2710	Petrol yağları ve bıtumenli minerallerden elde edilen yağlar	29.968	16.561	22.245	2,65	1,65	1,60
7403	Arıtılmış bakır, işlenmemiş bakır alaşımları	10.249	15.879	22.144	0,91	1,58	1,59
8473	Yazı, hesap, muhasebe, bilgi işlem, büro için diğer makine ve cihazların aksamı	15.608	13.658	19.281	1,38	1,36	1,38
8708	Kara taşıtları için aksam, parçaları	11.079	12.390	17.934	0,98	1,23	1,29
2701	Taşkömürü; taşkömüründen elde edilen briketler, topak vb. Katı yakıtlar	3.544	10.578	17.016	0,31	1,05	1,22
2603	Bakır cevherleri ve konsantreleri	10.374	7.812	12.609	0,92	0,78	0,90
7404	Bakır hurda ve döküntüler	5.966	6.087	12.230	0,53	0,61	0,88
8534	Baskı devreler	11.079	9.469	12.080	0,98	0,94	0,87

8536	Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizatı	9.780	9.022	12.009	0,86	0,90	0,86
8504	Elektrik transformatörleri, statik konvertisörler, enduktörler	8.713	8.655	11.850	0,77	0,86	0,85
8486	Yarı iletken disk, elektronik entegre devresi, düz panel göstergesinin imalatı icin	6.170	4.815	11.485	0,55	0,48	0,82
3901	Etilen polimerleri (ilk şekillerde)	7.822	9.321	11.064	0,69	0,93	0,79
8802	Diğer hava taşıtları, uzay araçları	8.765	9.439	10.886	0,77	0,94	0,78
8443	Matbaacılığa mahsus baskı makineleri, yardımcı makineler	7.253	7.049	10.764	0,64	0,70	0,77
2905	Asıklık alkoller vb. Halojenlenmis, sulfolanmıs, nitrolanmıs/nitrozalanmış türevleri	8.051	6.682	10.712	0,71	0,67	0,77
2902	Siklik hidrokarbonlar	9.083	8.465	9.940	0,80	0,84	0,71
8479	Kendine özgü fonksiyonlu makine ve cihazlar	7.861	5.977	9.525	0,69	0,60	0,68
3907	Poliasetaller, diğer polieterler, epoksit-alkid reçineler vb (ilk şekilde)	6.774	6.135	8.544	0,60	0,61	0,61
8532	Sabit, değişken ayarlanabilir elektrik kondansatörleri	6.828	6.091	8.045	0,6	0,61	0,58
9001	Optik mamuller (lif, demet, kablo, polarizen eşya, lens, gözlük)	6.334	6.389	7.511	0,50	0,64	0,54
2917	Polikarboksılık asıtler, anhidritleri, halojenurleri ve türevleri	6.486	5.994	7.362	0,57	0,60	0,53
8529	Radyo, televizyon, radar cihazları vb. cihazların aksam ve parçaları	8.397	6.234	7.316	0,74	0,62	0,52
3920	Plastikten diğer levha, yaprak, pelikül ve lamlar	3.962	4.174	6.874	0,35	0,42	0,49
3902	Propilen ve diğer olefinlerin polimerleri (ilk şekillerde)	4.839	5.868	6.874	0,43	0,58	0,49
3903	Stıren polimerleri (ilk şekillerde)	5.900	5.411	6.672	0,52	0,54	0,48
4703	Sodalı ve sülfatlı odun hamuru	5.352	5.423	6.534	0,47	0,54	0,47
2711	Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	2.891	3.349	6.348	0,26	0,33	0,46
8481	Muslukçu, borucu eşyası-basınç düşürücü, termostatik valf dahil	5.126	5.059	6.135	0,45	0,50	0,44
8523	Ses ve diğer fenomenleri kaydetmek için disk, bant, katı hal kalıcı depolama aygıtları	5.628	5.089	6.131	0,50	0,51	0,44
4403	Yuvarlak ağaçlar	5.180	4.084	6.070	0,46	0,41	0,44
8507	Elektrik akümülatörleri, separatörleri	6.298	5.302	5.722	0,56	0,53	0,41

Kaynak: Global Trade Atlas

Tablo 5

Çin Halk Cumhuriyeti'nde İhracatın Madde Grupları İtibariyle Dağılımı

MADDE GRUPLARI	2007 (Milyar ABD $)	MADDE GRUPLARI	2008 (%)
Gıda ve canlı hayvan, vs.	30,8	Elektrikli makine ve ekipmanlar	12,5
İçecek ve tütün	1,4	Hazır giyim	11,2
Gıda dışı hammaddeler	9,2	İplik ve tekstil	10,7
Mineral yakıtlar ve yağlar	19,9	Petrol ve petrol ürünleri	8,4
Hayvani ve bitkisel yağlar	0,3		
Kimyasallar ve kimya ürünleri	60,4		
Hafif sanayi ürünleri, kauçuk, mineraller, demir vs.	219,9		
Makine ve ulaştırma ekipmanları	577,2		
Diğerleri ile birlikte toplam	1218		

Kaynak: EIU, Country Report Şubat 2010

Tablo 6

Çin Halk Cumhuriyeti'nde İthalatın Madde Grupları İtibariyle Dağılımı

MADDE GRUPLARI	2007 (Milyar ABD $)	MADDE GRUPLARI	2008 (%)
Gıda ve canlı hayvan, vs.	11,5	Elektrikli makine ve ekipmanlar	19,1
İçecek ve tütün	1,4	Petrol ve petrol ürünleri	14,3
Gıda dışı hammaddeler	117,9	Endüstriyel makineler	8,8
Mineral yakıtlar ve yağlar	104,8	Tekstil	5,8
Hayvani ve bitkisel yağlar	7,3		
Kimyasallar ve kimya ürünleri	107,5		
Hafif sanayi ürünleri, kauçuk, mineraller, demir vs.	102,9		
Makine ve ulaştırma ekipmanları	412,5		
Diğerleri ile birlikte toplam	955		

Kaynak: EIU, Country Report Şubat 2010

ABD Çin'in ihracattaki en büyük pazarıdır. 2010 yılında ABD'ye ihracat 283,1 milyar $ olarak gerçekleşmiştir. ABD'nin yanı sıra Çin'in önemli miktardaki ihracatı, Asya kıtasında Hong Kong, Japonya ve Güney Kore'ye yönelmiştir. Diğer taraftan Japonya, Güney Kore ve Tayvan Çin'in ithalatında ve karşılıklı ticarette giderek önemi artan ticari partnerleridir.

AB ülkeleri de Çin'in önemli ticari partnerleri arasındadır. Hong Kong özel durumu nedeniyle Çin için bir antrepo ve reeksport merkezi durumundadır. Bu durum Hong Kong'u Çin dış ticaret istatistiklerinde olduğundan daha önemli bir partner gibi göstermektedir.

Türkiye, 2010 yılında Çin'in ihracat yaptığı ülkeler arasında % 0,76'lık payı ile 25. sıradadır. Çin'in ithalat yaptığı ülkeler arasında Türkiye %0,23'lük payı ile 48. sıradadır. 2008-2010 yılları arasında Çin'in ihracat ve ithalatından Türkiye'nin aldığı pay, artış göstermiştir.

Çin'in ihracatındaki ilk 30 ülke ve bu ülkelerin aldıkları pay, aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 7

Çin Halk Cumhuriyeti'nin Başlıca Ülkeler İtibari İle İhracatı

(Milyon Dolar) (%)

		DEĞER (milyon $)			PAY, %		
SIRA	**ÜLKE ADI**	**2008**	**2009**	**2010**	**2008**	**2009**	**2010**
	DÜNYA	**1.428.869**	**1.202.047**	**1.578.444**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
1	ABD	252.327	220.706	283.184	17,66	18,36	17,94
2	Hong Kong	190.772	166.109	218.205	13,35	13,82	13,82
3	Japonya	116.176	97.209	120.262	8,13	8,09	7,62
4	G. Kore	73.905	53.630	68.811	5,17	4,46	4,36
5	Almanya	59.192	49.932	68.069	4,14	4,15	4,31
6	Hollanda	45.921	36.689	49.711	3,21	3,05	3,15
7	Hindistan	31.516	29.570	40.880	2,21	2,46	2,59
8	İngiltere	36.079	31.267	38.776	2,52	2,60	2,46
9	Singapur	32.325	30.050	32.333	2,26	2,50	2,05
10	İtalya	26.608	20.246	31.136	1,86	1,68	1,97
11	Tayvan	25.886	20.466	29.642	1,81	1,70	1,88
12	Rusya Fed.	33.011	17.508	29.592	2,31	1,46	1,87
13	Fransa	23.307	21.445	27.648	1,63	1,78	1,75
14	Avustralya	22.244	20.660	27.228	1,56	1,72	1,72
15	Brezilya	18.775	14.125	24.464	1,31	1,18	1,55
16	Malezya	21.383	19.632	23.817	1,50	1,63	1,51
17	Vietnam	15.139	16.278	23.121	1,06	1,35	1,46
18	Kanada	21.790	17.663	22.208	1,52	1,47	1,41
19	Endonezya	17.210	14.739	21.973	1,20	1,23	1,39
20	BAE	23.564	18.573	21.238	1,65	1,55	1,35
21	Tayland	15.521	13.325	19.755	1,09	1,11	1,25
22	İspanya	20.755	14.069	18.172	1,45	1,17	1,15
23	Meksika	13.849	12.302	17.874	0,97	1,02	1,13
24	Belçika	14.863	10.877	14.303	1,04	0,90	0,91
25	Türkiye	10.598	8.334	11.960	0,74	0,69	0,76
26	Panama	7.851	6.513	11.942	0,55	0,54	0,76
27	Filipinler	9.088	8.586	11.564	0,64	0,71	0,73
28	İran	8.047	7.922	11.097	0,56	0,66	0,70
29	Güney Afrika Cum.	8.596	7.365	10.807	0,60	0,61	0,68
30	Suudi Arabistan	10.781	8.962	10.368	0,75	0,75	0,66

Kaynak: Global Trade Atlas

Çin'in ithalatındaki ilk 30 ülke ve bu ülkelerin aldıkları pay, aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 8

Çin Halk Cumhuriyeti'nin Başlıca Ülkeler İtibari İle İthalatı Milyon Dolar) (%)

		DEĞER (milyon $)			PAY, %		
SIRA	**ÜLKE ADI**	**2008**	**2009**	**2010**	**2008**	**2009**	**2010**
	DÜNYA	**1.131.469**	**1.003.893**	**1.393.909**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
1	Japonya	150.634	130.749	176.304	13,31	13,02	12,65
2	G. Kore	112.154	102.125	138.024	9,91	10,17	9,90
3	Tayvan	103.325	85.706	115.645	9,13	8,54	8,30
4	ABD	81.486	77.433	101.310	7,20	7,71	7,27
5	Almanya	55.910	55.904	74.378	4,94	5,57	5,34
6	Avustralya	36.284	39.175	59.698	3,21	3,90	4,28
7	Malezya	32.112	32.206	50.375	2,84	3,21	3,61
8	Brezilya	29.632	28.311	38.038	2,62	2,82	2,73
9	Tayland	25.627	24.846	33.201	2,26	2,47	2,38
10	Suudi Arabistan	31.072	23.582	32.862	2,75	2,35	2,36
11	Rusya Fed.	23.784	21.099	25.811	2,10	2,10	1,85
12	Singapur	20.062	17.636	24.583	1,77	1,76	1,76
13	Angola	22.370	14.661	22.810	1,98	1,46	1,64
14	Hindistan	20.341	13.704	20.856	1,80	1,37	1,50
15	Endonezya	14.377	13.538	20.760	1,27	1,35	1,49
16	İran	19.581	13.223	18.236	1,73	1,32	1,31
17	Şili	11.362	12.561	17.755	1,00	1,25	1,27
18	Fransa	15.651	13.023	17.101	1,38	1,30	1,23
19	Filipinler	19.502	11.936	16.199	1,72	1,19	1,16
20	Kanada	12.777	11.917	14.791	1,13	1,19	1,06
21	İtalya	11.657	11.027	13.990	1,03	1,10	1,00
22	Güney Afrika Cum.	9.206	7.774	11.424	0,81	0,77	0,82
23	İngiltere	9.561	7.862	11.301	0,85	0,78	0,81
24	Kazakistan	7.726	6.231	11.034	0,68	0,62	0,79
25	Umman	11.647	5.343	9.757	1,03	0,53	0,70
26	Hong Kong	12.944	8.267	9.501	1,14	0,82	0,68
27	İsviçre	7.352	5.851	8.371	0,65	0,58	0,60
28	Belçika	5.339	5.845	7.827	0,47	0,58	0,56
29	Vietnam	4.337	4.741	6.971	0,38	0,47	0,50
30	Meksika	3.696	3.852	6.809	0,33	0,38	0,49
48	Türkiye	1.975	1.733	3.153	0,17	0,17	0,23

Kaynak: Global Trade Atlas

ii.Çin Halk Cumhuriyeti'nin Dış Ticaret Politikası

Çin her ne kadar dünya ekonomik konjonktürünü kendine uyarlamaya çalışıp "Sosyalist Piyasa Ekonomisi"ni benimsemiş olsa da, devlet sektörü ekonominin temel direği olmayı sürdürmektedir. Ancak Çin ekonomisinin dinamizmi özel, kollektif ve yabancı sermayeli girişimlerden kaynaklanmaktadır.

Çin son dönemde yabancı sermayeyi çekme konusunda çok başarılı olmuştur. 1990'ların başından itibaren gelişmekte olan ülkelere yapılan yatırımların başında Çin yer almıştır. Çin hükümeti yabancı yatırımlara ayrıcalıklı muamele yerine ülkenin bu anlamda bir doyuma ulaştığı düşüncesi ile yerli ve yabancı yatırımlara eşit muamele anlamına gelen uluslararası kabul görmüş, "Milli Muamele" ilkesini uygulamaya koymuştur. Bununla birlikte altyapının zayıf olduğu batı ve iç bölgelerde özellikle uzun vadeli projeler için bazı özel teşvikler düşünülmektedir.

ÇHC'de mevcut Dış Ticaret Kanunu 1995 yılında yürürlüğe girmiştir. Dış Ticaret, yabancı sermayeli kuruluşlar istisna tutulmak üzere, ticaret planlama mekanizması ilkeleri çerçevesinde Dış Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Bakanlığı (MOFTEC) tarafından yürütülmektedir.Dış ticaret, ulusal ve bölgesel düzeyde örgütlenmiş Dış Ticaret Şirketleri (FTC) yoluyla gerçekleştirilmektedir.İhracata ilişkin zorunlu planlama kaldırılmakla birlikte bazı ürünler üzerindeki lisans uygulaması devam etmektedir. Ancak ithalatın planlı gelişimi, yerli üretimi korumak ve döviz rezervini kontrol etmek amacı ile önemini sürdürmektedir.[89]

1994 yılı itibariyle ülkede, dış ticaret için zorunlu planların iptal edilmesi, toplam ithalat değerine ilişkin ilkelerin uygulanması, ihracat yoluyla döviz kazanılması ve ithalatın dövizle ödenmesi, önemli malların ithalatı ve ihracatına ilişkin kota yönetiminin iyileştirilmesi, gümrük tarifesi oranlarındaki ayarlamaların sürdürülmesi ve dış ticarete ilişkin mevzuatın hızlandırılması dahil olmak üzere dış ticaret sisteminde önemli reformlar yapılmıştır. 1995'te bazı malların ithalatına ilişkin önemli izin ve kota kısıtlamaları kaldırılmıştır. Bu reformlar Çin'in, dış ekonomik ve ticari faaliyetlerinin uluslararası ticaret örgütlerinin standartlarına uygun olmasını sağlamak ve uluslararası ekonomisinde geçerli olan kurallara uygun mekanizmayı kurmak için gerçekleştirilmiştir.

[89] Deniz Çakıroglu, "Çin Ülke Raporu",**İGEME 2008 Yılı Faaliyet Raporu**, Ankara:İGEME Yayınları,2008,s.3.

Çin, dış ticaret politikasını uygularken tarife ve tarife dışı idari uygulamalara yer vermektedir. Tarife dışı uygulamalar, merkezi ve bölgesel düzeydeki devlet kurumları (MOFCOM) tarafından yürütülmektedir. Çin'de ekonomi yönetiminin temel sorunu kuralların açık olmamasıdır. MOFCOM tarafından belirlenen kuralların yanısıra yerel yönetimler tarafından da ilave koşullar getirilebilmektedir. Dolayısıyla ticaret politikası alanında tek bir uygulama bulunmamaktadır. ÇHC mevzuatı birçok alanda yeterince açık olmayıp, bazı durumlarda yazılı net bir kuralın dahi olmadığı gözlenmektedir. Bazen uygulamalar gizli kararlara göre yapılmaktadır. Bu durum ise, uygulamada kişisel yorumlara ve kuralların sık sık değişmesine yol açmaktadır. Bunun sonucu olarak Çin ile ticari ilişkiler riski de beraberinde getirmektedir.[90]ÇHC, DTÖ taahhüdü çerçevesinde gümrük vergilerini kademeli olarak indirmiştir. Ancak vergiler halen yüksek seviyelerdedir. Çin özellikle hassas ürünlerde pazarını yüksek düzeydeki gümrük vergileri ve ithalat kısıtlamaları ile korumaktadır. Gümrük vergileri hassas olmayan ürünler için % 3 olmak üzere, ürünün hassaslık derecesine göre % 80'lere kadar çıkmaktadır. Gümrük vergileri nihai ürünlerde daha fazla, girdi olarak kullanılan ürünlerde ise azdır.

Gümrük vergileri devlete gelir sağlanmasından ziyade ticareti düzenlemek amacıyla kullanılmaktadır. Dolayısıyla, gümrük tarifeleri, Çin'in ticaret politikası önlemlerinin temel özelliğini teşkil etmektedir. Diğer bir deyişle, ÇHC liberal ticaret politikasına geçisin bir sonucu olarak, idari uygulama şeklindeki tarife dışı engellerden ziyade gümrük tarifesi ve kur politikası ile ticaretini düzenlemeye devam etmektedir.

İşlendikten sonra ihraç edilmek üzere, Dahilde İşleme Rejimi kapsamında ithal edilen ürünler ile serbest ticaret alanlarına gelen ürünler gümrük vergisinden muaf tutulmaktadır. Çin'de 5 adet Özel Serbest Bölge bulunmaktadır. Bu bölgelere gelen ürünler indirimli veya sıfır gümrük vergisine tabidirler. İthal İzni Belgesi ile serbest ticaret alanlarına ithal edilen ürünlerin söz konusu tercihten yaralanabilmeleri için ürünlerin ihraç edilmesi zorunluluğu bulunmaktadır. Ürünlerin iç piyasaya satılabilmesi için merkezi yönetimden izin alınması gerekmektedir.

[90]Çakıroğlu, s. 7

• Ticari Korunma Araçları

Çin, ticari korunma aracı olarak etkin bir şekilde anti-damping ve anti-sübvansiyon önlemlerini kullanmaktadır. Söz konusu önlemlerin yaygın olarak kamu işletmelerinin katıldığı alanlarda olduğu gözlenmektedir. Bunun nedeni, bu işletmelerde iş gücünün önemli bölümünün istihdam edilmesi ve ithalat artışı ve reformlardan hemen etkilenmesidir. Önlem getirilen sektörlerin başında kağıt, demir-çelik ve kimyasal ürünler gelmektedir.

• Tarife Dışı Engeller

ÇHC tarafından kullanılan çeşitli "tarife dışı engeller" ile ülke ekonomisinin korunması hedeflenmektedir. Bu engeller ve kullanım şekilleri aşağıda özetlenmiştir.

Gümrük Değerinin Belirlenmesi: Gümrük değerinin belirlenmesinde açık bir kural bulunmamaktadır. Aynı ürün değişik gümrük kapılarında farklı vergiye tabi olabilmektedir. Gümrük değerinin hesaplanmasında tamamen keyfi bir uygulama vardır. Bazen gümrük değerinin tespitinde firmalar ile gümrük yetkilileri arasında pazarlıklar dahi yapılabilmekte, bu nedenle anlaşmazlıklar oluşmaktadır. Bu dağınık yapının ortadan kaldırılması amacıyla, 1 Ocak 2001 tarihinde yürürlüğe giren yeni Gümrük Kanunu ile gümrük değerinin hesaplanmasında DTÖ kurallarına uygun olarak "bağlantı değeri" esas alınmaya başlanmıştır. Ancak, bu sistemin olumlu sonuç vermesi önümüzdeki dönemde uygulamanın ne ölçüde etkin olarak sürdürüleceğine bağlıdır.

Gümrük Muayenesi: Ürünlerin gümrüklerde muayenesi ve denetimin tamamı devlet kuruluşları tarafında yapılmakta olup, gümrüklerde bağımsız bir muayene kuruluşunun çalıştırılmasına izin verilmemektedir. Bu ise anlaşmazlık halinde ihracatçıların mağduriyetine neden olabilmektedir.

Standartlar ve Teknik Düzenlemeler: Çin tarafından, standartlar ve teknik düzenlemeler yaygın bir şekilde tarife dışı engel olarak kullanılmaktadır. İmalat sanayi ürünlerinde ürünün Çin'e ithalatından önce kalite belgesi temini gerekmektedir. Bu belgenin temini ise zaman alan ve maliyetli bir iştir. Standartlar alanında ithal ve yerli ürünlere uygulanan iki ayrı mevzuat vardır. Yerli ve ithal ürünlere farklı uygulama yapılmaktadır. 700'den fazla ürünün ithalat ve ihracatında zorunlu kontrol uygulaması bulunmaktadır. Bu uygulamaya tabi olan sektörler arasında işlenmiş gıda ürünleri,

tekstil, kimyasallar, kağıt, demir-çelik, otomobil, makine ve bazı hammaddeler bulunmaktadır.

Devlet Yardımları: Çin'de ihracata dönük devlet yardımları yaygın olarak kullanılmaktadır. Devlet işletmelerine ucuz ve imtiyazlı banka kredisi açılmakta, genelde firmalarca bu kredilerin geri ödemesi dahi yapılmamaktadır. İhracatın teşvik edilmesi amacıyla, girdi maliyetlerinin dünya fiyatlarına çekilmesini teminen, dünya fiyatı ile yerli maliyet arasındaki fark ihracatçılara teşvik olarak ödenmektedir.

Miktar Kısıtlamaları ve Etkili Önlemler: İthalat Kotaları, Çin'e yapılacak ithalatta, tarım ürünlerinde yaygın bir şekilde kota uygulaması bulunmaktadır. DTÖ katılım anlaşmasına göre Çin, ithalat kotalarını belirli bir takvim çerçevesinde kaldıracaktır. İthalat Lisansı, MOFCOM ülke genelinde ithalat lisansı uygulaması yapmakta olup, birçok ürün ithalat lisansına tabidir. İthal lisansı için müracaat eden firmaların yeterli dövize sahip olduklarını ve ithalatın gerekli olduğunu kanıtlamaları gerekmektedir. Ayrıca, ithalat lisansının temininde genelde resmi yetkililer ile iyi ilişkilerin kurulmuş olmasının belirleyici olduğu görülmektedir. Dağıtım Kanalları, ithal edilen ürünler için yabancı firmalara dağıtım kanalları kurma hakkı tanınmamaktadır. İthal ürünlerin dağıtımı yerli firmalar tarafından gerçekleştirilmektedir. Çin'in geniş coğrafik yapısı nedeniyle, genelde ülke geneline yayılmış dağıtım firmaları bulunamamakta, dolayısıyla ürünün dağıtımında birden fazla aracı kullanılmaktadır. Bu ise özellikle otomobil ve ilaç sektörünü olumsuz etkilemekte, tüketici nezdinde maliyetlerin artmasına ve ürüne olan güvenin azalmasına neden olmaktadır.

iii.Çin Halk Cumhuriyeti'nde Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Çin'in global ekonomiye açılmasında en önemli etken; yabancı sermaye yatırımlarının teşvik edilmesi ve bu yatırımın kıyı bölgelerine yönlendirilmiş olmasıdır. 1978'de komün üretim sistemi değiştirilerek üretimi teşvik edici politikalar uygulanmaya başlanmış ve 1985'de piyasa merkezli üretim politikası uygulamaya geçirilmiştir. Bu yeni dış ticaret ve yatırım rejimi kapsamında yabancı yatırımın teşvik edilmesi amacıyla bazı düzenlemeler yapılmıştır. Yabancı sermaye yatırımını başlatan politikalar arasında, 1979'da yapılan, 1986 ve 1990'nda yeniden düzenlenen Ortak Girişim Yasası bulunmaktadır. 1979'da, özel ekonomik bölgeler kurulmuştur. Bunu, 1984'te 14 şehri kapsayan, ekonomik ve teknolojik geliştirme bölgeleri izlemiştir.

Çin'in güneydoğu kıyılarına doğrudan sermaye akışı sonucunda, Fujian ve Guangdong bölgelerini, Taiwan ve Hong Kong'u içine alan, daha büyük bir Çin'in oluşturulması sağlanmıştır. 1990'lı yıllar boyunca, yabancı sermaye yatırımındaki artışa, artan ulusal sermaye akımı ve büyük döviz fonları da eşlik etmiştir. Sınırlamalar hafifletilmiş olsa da, doğrudan yatırım hala kontrol altında tutulmaktadır. Portföy yatırımları, daha sıkı denetim altındadır. Çinli bireylerin ve girişimcilerin, yabancı para değer birimindeki finansal aktifleri almaları ve yabancıların da, Renminbi değer birimindeki Çin finansal aktiflerini almaları önlenmiştir.

Çin hükümeti yabancı yatırımları çekebilmek için çeşitli yatırım güdüleri sağlamak üzere önemli gayretler göstermiştir. Son iki on yıllık dönemi aşkın bir süre, yabancı yatırımları çekmek için, yatırım çevresini geliştirmek amacıyla hükümet politikalarını sürekli olarak yeniden düzenlemiştir. Çin'in çok başarılı olan üç politikasını şu şekilde belirtebiliriz.[91]

1. Yabancı yatırımcılara yönelik ayrıcalıklı vergi düzenlemeleri,

2. Yabancı yatırımcılar için hazırlanmış esnek anlaşma formları ki, ikisi birlikte yatırım yapmanın maliyetini azaltmaktadır.

3. Özel ekonomik alanların kurulması.

Gelişmekte olan ülkelerdeki yüksek vergi oranları, yabancı yatırımcıların ortak şikayetidir. Bununla birlikte Çin'deki gerçek durum bunun tersidir. Özellikle Çin'de Ortak Girişim için kurumlar vergisi oranı birçok alanda % 15 iken, gelişmekte olan ülkelerde bu oran ortalama % 30 ve daha yüksektir. Çin'de yabancı yatırımları çekmek için düzenlenen başka bir politika da, hükümetin yabancı yatırımcılara önerdiği esnek anlaşma formlarıdır. Bu form düzenlemeleri şunları kapsamaktadır:

1. Tamamı yabancılara ait olan girişim

2. Eşit Ortak Girişim

3. Kooperatif şeklinde olan Ortak Girişim

[91] Chengze Fan Simon, **Çin Doğrudan Sermaye Yatırımlarını Çekmede Neden Başarılıdır: İşlem Maliyeti Yaklaşımı**, Bekir Gövdere (çev.), Dış Ticaret Dergisi Yayınları, 1999, s.7.

4. Süreç ve montaj tesisleri.

5. Takas ticareti (Yabancı tarafın makine ve teçhizat sağladığı ve üretimin bir kısmıyla geri ödendiği ticaret)

Son olarak, özel ekonomik bölgelerin (ÖEB) oluşturulması, Çin'de yabancı yatırımları çekmede önemli katkılar yapmıştır. Çin, açık kapı politikasını uygulamaya başlandığında enerji, ulaşım ve iletişim imkanlarında ciddi bir sıkıntıyla karşılaşmıştır.

Eğer bu kıt kaynaklar Çin'deki tüm alanlara eşit şekilde dağıtılsaydı, yabancı yatırımcılar her yerde karlarını önemli ölçüde sınırlayabilecek olan yetersiz alt yapı ile karşılaşabilirlerdi ve bu da onların Çin'de yatırım yapma güdülerini azaltabilirdi. Birkaç özel ekonomik alanın kurulması Çin hükümetine elindeki kıt kaynakları bu bölgelerdeki alt yapı oluşumuna yoğunlaştırma ve aktarma olanağı vermiştir. Enerji, ulaşım ve iletişim darboğazlarının azalması, özel ekonomik bölgelerdeki yabancı yatırımları cazip hale getirmiştir: Gerçekten de bir sonuç olarak yabancılarca finanse edilen, enerji, ulaşım ve telekomünikasyon yatırımları da büyük oranda artmıştır.

Uygulanan reformlar ve açık kapı politikaları doğrultusunda ülkeye giren doğrudan yabancı yatırımların getireceklerinden yararlanacak olan Çin, bu amaçla 1978'de önce Guangdong'da üç ve Fujian'da bir tane olmak üzere dört özel ekonomi bölgesi, ardından 14 kıyı şeridi şehrini faaliyete açmış, daha sonra bunlara Hainan özel ekonomi bölgesi ve Pekin kıyı şeridi de eklenerek bu sayılar 5 ve 15'e yükselmiştir. Ardından 1992 yılında iç bölgelerde Abazen, ve Batıda Henan, Gansu, Yunnan, Guizhou, Siangxi, Shanxi, Xinjiang ve iç Mongolya ekonomik kalkınma bölgeleri, ileri teknoloji parkları ve özel sınır ekonomi alanları kurulmuştur. Bunların arasında Guangdong'un Hong Kong'a ve Fujian'ın Tayvan'a yakın olmaları sebebiyle doğrudan yabancı yatırımlarının %70'i bu merkezlere gelmektedir.

5.1.2 Çin Halk Cumhuriyeti'nde Bölge Türleri Uygulamaları

Merkezi hükümet serbest ticaret uygulamalarını Çin genelinde değil bölgesel olarak başlatmıştır. İlk serbestlik Hong Kong'un hemen kuzeyindeki Guangdong eyaletinde başlatılmış daha sonra kıyı şeridindeki eyaletler kuzeye doğru reform programı içerisine alınmıştır. Hong Kong ve Guangdong, uzun süre Çin'in dışarı açılan ticaret kapısı olmuştur ve bu bölgelerde ticari altyapı gelişmiştir. Ancak son yıllarda

ticari serbestleşmenin coğrafi olarak genişlemesi ve anakara Çin'deki daha çok üretici ve ticaret firmasına dış ticaret hakkı tanınması ile Hong Kong- Guangdong firmalarının tekeli kırılmaya başlamıştır.

Serbest ticaret uygulamalarının ilk olarak başladığı doğu kıyısındaki bölgeler çok hızlı kalkınırken, batı kesimler geri kalmıştır. Doğu eyaletlerinde 3.724 dolara çıkan kişi başına milli gelir, batıda 300 dolara düşmektedir.

Bu çerçevede, pazar oluşturabilecek nüfusun 1,29 milyar kişi olmadığı, ancak en iyimser tahminlerle 200-300 milyon kişi civarında olduğu ve ülkenin kıyı bölgelerinde yoğunlaştığı söylenebilir.Dolayısıyla, kısa ve orta vadede ülkenin bu kesimlerinde pazar potansiyelinin daha fazla olduğu ortaya çıkmaktadır. İşçi ücretlerinin düşüklüğü satın alma gücünü belirleyen önemli bir etkendir. Hong Kong'lu yatırımcılar çeşitli ortaklıklarla Çin'de 3 milyon işçi kullanarak yaptıkları üretimden ücretler üzerinden 12 milyar Dolar kazanç sağlamaktadırlar. Dolayısıyla satın alma gücü anakara Çin'den daha fazla Hong Kong'da yükselmektedir.

Çin'deki mevcut siyasi bölgeler itibariyle 2000 yılı nüfus payları ve milli gelire katkıları Tablo 9'da gösterilmektedir.

Tablo 9

Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki Siyasi Bölgelerin Nüfus ve Milli Gelir Payları

Bölgeler	Nüfus Payı	Milli Gelir Payı	Bölgeler	Nüfus Payı	Milli Gelir Payı	Bölgeler	Nüfus Payı	Bölgeler
Guangdong	7%	10%	Hunan	5%	4%	Shaanxi	3%	2%
Jiangsu	6%	9%	Heilongjiang	3%	3%	Chongqing	2%	2%
Shandong	7%	9%	Anhui	5%	3%	In.Mongolia	2%	1%
Zhejiang	4%	6%	Beijing	1%	3%	Xinjiang	1%	1%
Hebei	5%	5%	Guangxi	4%	2%	Guizhou	3%	1%
Henan	7%	5%	Jiangxi	3%	2%	Gansu	2%	1%
Liaoning	3%	5%	Jilin	2%	2%	Hainan	1%	1%
Shanghai	1%	5%	Yunan	3%	2%	Qinghai	0%	0%
Hubei	5%	4%	Tianjin	1%	2%	Ningxia	0%	0%
Sichuan	7%	4%	Tianjin	1%	2%	Ningxia	0%	0%
Fujian	3%	4%	Shanxi	3%	2%	Tibet	0%	0%

Kaynak: MOFCOM

Uzun süre kapalı bir ekonomik sistem uygulayan Çin, globalleşen ve ekonomide hızla liberalleşen dünyaya ayak uydurmak zorunda kalmıştır. Çin'de

uygulanan rejim ve ticaret politikası gereği, merkezi ve bölgesel düzeyde tarife ve tarife dışı engeller uygulanmaktadır. Çin, vergilerini kademeli olarak düşürmesine rağmen, tarifeler genel görüş itibariyle yüksek bulunmaktadır. Burada temel amaç ithalatın kısılması yoluyla yerel endüstrinin korunmasıdır. İthalat tarifeleri bu durumları ile ticari imkanları engelleyen başlıca unsur olmaktadır.

Çin, 1978'de ulusal ekonomide reform yaparak adım adım dünyaya açılmaya karar vermiştir. Öncelikle 1980'de Shenzen, Zhauhai, Shantou, Xiamen ve Hainan adası olmak üzere beş özel ekonomik bölge kurmuştur. Altyapı yatırımları tamamlanmış bu bölgelerde vergi indirimleri, uluslararası ticarette kolaylık gibi yabancı yatırımcılar için cazip ve esnek politikalar uygulanmaktadır. Ulusal ve finansal planlamada ayrı statüleri olan bu bölgelerin ekonomik yönetim açısından sahip olduğu otorite il düzeyindedir.

1984'te ise 14 sahil kentinde yatırım bölgesi kurmuştur. 1985'te kıyı şeridinden iç bölgelerdeki ırmak kıyısı yerleşim yerlerinde de ekonomik bölgeler kurulmasına karar verilmiştir. Çin yönetimi bir yıl sonra bu bölgeleri genişletme kararı almıştır. Bu bölgelerin sayısı her geçen yıl hızla artmıştır. 1992'den bu yana Ulusal Konsey sınır bölgelerinde bulunan bazı şehirleri, iç bölgelerin baş şehirlerini ve otonom bölgeleri yabancı yatırıma açmıştır. Bunun yanısıra orta ve büyük boyutlu şehirlerde toplam 3 adet serbest ticaret alanı, 200 kadar ekonomi ve teknoloji geliştirme bölgesi, bilim parkları ve yüksek teknoloji geliştirme bölgesi, 2 İhracat İşleme Bölgesi kurulmuştur. Farklı ayrıcalıklar sunan bu bölgeler her tür yabancı yatırımı çekmek için yoğun tanıtım faaliyeti içerisindedirler.

Çin'deki özel ekonomik bölgeler, yabancı sermayeyi ve teknolojiyi çekmek amacıyla kurulmuştur.Çin'in özel ekonomik bölgeleri, ihracata yönelik ekonomik gelişmedeki önemi ve iç ekonomik gelişmedeki etkisi ile ikili bir rol üstlenmektedirler. Çin'de çok çeşitli bölge türleri olmakla birlikte bunları aşağıdaki gibi toplamak mümkündür.

a) Özel Ekonomik Bölgeler

Özel ekonomik bölgelerin oluşturulması, Çin hükümetinin önemli bir politikasıdır. Çin'in dış dünyaya açılma "pencereleri" olan özel ekonomik bölgeler,

ülkenin reform ve açılma çabalarının itici gücünü oluşturan motorlar ve deney alanları işlevini görmektedirler.

Beş özel ekonomik bölgenin bir çoğu, Çin'in güneydoğusunda bulunmaktadır. Bunlar: Zhuhai,Shantou, Shenzhen, Xiamen ve daha sonra ilave edilen Hainan bölgesidir.

327.5 kilometre karelik Shenzhen Özel Ekonomik Bölgesi, Hong Kong sınırındaki Guangdong Eyaletinin güneyinde yeralmaktadır ve iki kısıma bölünmüştür: Shantou'nun doğu banliyölerinde 22.6 kilometre karelik bir alanı kaplayan Longhu ve Shantou'nun güneydoğusunda 30 kilometre karelik bir alanı kaplayan Guangdao Yarımadası.

121 kilometre karelik Zhuhai Özel Ekonomik Bölgesi, Guangdong Eyaletinin güneyinde, İnci Nehrinin halicinin batısında yer almaktadır ve güneyde Macao ile bitişiktir.

Xiamen Adası ve Gulang Adacığını kapsayan 131 kilometre karelik Xiamen Özel Ekonomik Bölgesi ise Fujian Eyaletinin Xiamen kentinde bulunmaktadır.

Çin'in en büyük özel ekonomik bölgesi olan 34,000 kilometre karelik Hainan Özel Ekonomik Bölgesi, Çin'in en güneyindeki Hainan ada eyaletinin tamamını kapsamaktadır. 1992'de Yangpu Yarımadasında Hainan'in kuzey batısında 30 kilometre karelik Yangpu Kalkınma Bölgesi kurulmuştur.

ÖEB'lerdeki firmalar bu bölgelerde kullanılmak üzere ithal edilen mallara ilişkin tarife indirimleri ve vergi avantajlarından yararlanmaktadır. Bu bölgelerde ithal edilen ürünler sadece bölge içinde kullanılıp iç piyasada satışa sunulamazlar.

ÖEB'in kurulmasında, bir yandan yabancı yatırımların cezbedilmesi ve bu sayede ihracatın arttırılması hedeflenirken, diğer yandan serbest piyasa şartlarının denendiği laboratuvar olması amaçlanmıştır. ÖEB'ler Güney Çin sahillerinde, Hongkong (Zhuhai, Shantou, Shenzhen) ve Tayvan'a (Xiamen) yakın olarak seçilmiştir. ÖEB'lerin özellikle buralardan seçilmesinde, Çin'in Tayvan ve Hong Kong ile bütünleşme ve dış ekonomik gelişmesini hızlandırmak gibi iki hedef bulunuyordu.

Bölgelerden üçü Guangdong Eyaletindeydi: Hong Kong'un kuzeyinde Shenzhen, Portekiz'e ait Macau'nun kuzeyinde Zhuhai, ve Güney Tayvan'ın karşısında Shantou. Dördüncüsü, Tayvan boğazı kenarında Fujian eyaletinin güney kısmında yer alan Xiamen idi. Shenzhen ve Zhuhai bakir balıkçılık ve pirinç yetiştirme bölgeleriydi. Shantou (yerel dilde Swatow) ile Xiamen (yerel dilde Amoy) savaş öncesi antlaşma limanlarıydı. Özellikle, Güneydoğu Asya'daki Avrupa sömürge imparatorluklarıyla zengin bir deniz aşırı ticaret tarihine sahiptiler. Tayvan Çinlilerinin çoğu Swatow'dan, Malezya, Singapur ve Endonezya'daki deniz aşırı Çinliler ise Amoy'dan gelmişlerdir.

Bu bölgelerin seçilmesindeki belirleyici faktörler, kısmen komünizm öncesi eski antlaşma limanları deneyimi olması kısmen de daha yakın tarihteki dünya çapında, en çok da Tayvan'da, gelişen piyasa ekonomisi deneyimleriydi. 1960'larda üç ihracat işleme limanı kurulması sayesinde Tayvan, 1980'lerin başlarında önemli bir ticari güç olarak ortaya çıkmıştır.

Bunlardan başka, Asya kaplanlarında önemli ekonomik güç olan Çinlilerin bu bölgeden göç etmiş olmalarının ve onların bu bölgede yatırım yapmaları için çekici olabileceği (Çinlilerdeki hemşericilik, merkezi ana yurtlarına olan bağlılık) gibi faktörlerin de göz önünde tutulduğu dikkatlerden kaçmamalıdır.

ÖEB'lerdeki firmalar bu bölgelerde kullanılmak üzere ithal edilen mallara ilişkin tarife indirimleri ve vergi avantajlarından yararlanmaktadır. Bu bölgelerde ithal edilen ürünler sadece bölge içinde kullanılıp iç piyasada satışa sunulmazlar. ÖEB'lere ek olarak ülkede 14 "Açık Kıyı Şehri" ve bölgesi, yabancı yatırım projelerine izinlidir ve bu projelere yatırım teşvikleri verilmekte, gerekli ekipman ve teknoloji ithalatına gümrüksüz giriş imkanı sağlanmaktadır. Ayrıca 14 kıyı şehrinden iç bölgelerdeki 16 ırmak kıyısı yerleşim yerinde, 200 kadar Ekonomik ve Teknolojik Gelişme Bölgesi bulunmaktadır. Bu bölgeler yabancı yatırımcılar için çeşitli kolaylıklar sağlamaktadır. Bilim Parkları ve İleri teknoloji Geliştirme Bölgelerinde ise özellikle ileri teknoloji gerektiren aktiviteler için bazı imtiyazlar sunulmaktadır. Bu avantajlar arasında vergi imtiyazları, özel finansman, inşaat yardımı, hammaddeler içi ithalat izni zorunluluğundan muafiyetler sayılabilir.[92]

[92] Çakıroğlu, s. 20.

Özel ekonomik alanların bir diğer önemli fonksiyonu, Çin Ulusal Halkları Kongresince (Chinese National Peoples Congress) sağlanan bağımsız yasal haklardır. Bu çerçevede yönetimin etkinliğini arttırmak ve bürokratik prosedürleri azaltmak için, ÖEB yönetimine yetki verilmiştir. Bürokratik etkinlikteki bu yükselme, yabancı yatırımcıların yerel hükümetle olan ilişkilerinde işlem maliyetlerini azaltarak, ÖEB'lerdeki yabancı yatırımları cazip kılmaktadır.

Büyük ölçüde işlenmiş ürünlerin ihraç edilmesi amacıyla kurulan özel ekonomik bölgeler, bilim ve sanayiyi ticaretle birleştirmekte ve ihracatı kolaylaştırmayı amaçlayan tercihli politikalar ve özel ekonomik yönetim sistemlerinden yararlanmaktadırlar. Bu düzenleme, öteki ülkelerin ihraç ürünleri işleme bölgelerinde kullanılmakta olan ve anavatana iade edilmelerinden sonra Hong Kong ve Macao özel idari bölgelerinde kullanılması öngörülen sistemden farklıdır. Çin'in özel ekonomik bölgeleri, yabancı yatırımcılar için ayrıcalıklı koşullar sunmaktadır. Örneğin, yabancı yatırımcılar özel ekonomik bölgelerde iç bölgelere göre daha elverişli vergi oranlarından yararlanmaktadırlar ve yabancı işadamları için giriş ve çıkış formaliteleri azaltılmıştır. Devlet, özel ekonomik bölgelerin bağımsız ekonomik yönetim hakkı parametrelerini önemli ölçüde arttırmıştır. Bu bölgeler, yabancı yatırımların çekilmesi, ileri teknoloji ve yönetim deneyiminin ithal edilmesi, Çin'in uluslararası pazarlardaki güncel eğimleri ve faaliyetlerinin izlenmesi, ihracatının arttırılması, döviz kazandırıcı faaliyetlerin canlandırılması, uluslararası ekonomik ve teknolojik işbirliğine katılımının kolaylaştırılması ve uluslararası ekonomi ve ticaret alanında uzmanlaşan bilimsel ve teknolojik personel için bir eğitim sahası oluşturulması amacıyla kurulmuştur. Devletin tercihli politikalarından yararlanan bu beş özel ekonomik bölge, kuruluşlarından bu yana ulusal ekonomik kalkınma alanında sürekli olarak öncülük yapmışlardır.1995 yılında bu beş özel ekonomik bölgenin GSYİH'sı 180 milyar Yuana, toplam ithalat ve ihracat hacimleri de 55 milyar dolara çıkmıştır. Şu anda, bu beş özel ekonomik bölge, ekonomik açıdan Çin'de ve hatta dünyada en hızlı gelişen bölgelerdir.[93]

[93] *Kent Planlaması,* (t.y.) http://www.sinoturkish.com/ckm/index.php?option=com_content&task=view&id=36&Itemid=33&limit=1&limitstart=1 (27 Kasım 2010).

b) Ekonomik ve Teknolojik Kalkınma Bölgesi

Firmalara uluslararası standartlarda kolaylık ve destek hizmeti sağlamak amaçlanmıştır.

Çin'in dışa açılan bölgelerinin bir kısmını oluşturdu. Dışa açılan bir kentte mükemmel altyapı tesislerinin kurulması uluslararası standarda uygun bir yatırım ortamı oluşturur. Çin'de yabancı sermayeyi çekmek ve kullanmak yoluyla yüksek ve yeni teknoloji sektörü başta olmak üzere modern sanayi yapısı oluşurken kentler ve civarlarında dış ekonomi ve ticareti geliştiren önemli bölgeler de ortaya çıktılar.

1988 yılında Çin devlet konseyi ilk kez olarak dışa açılan 14 sahil kentinde devlet düzeyindeki ekonomik ve teknolojik kalkınma bölgelerinin kurulmasını onayladı. Bu 14 kent şunlardır: Dalian, Qinhuandao, Tianjin, Yantai, Qingdao, Lianyungan, Nantong, Minhang, Hongqiao, Caohejing, Ningbo, Fuzhou, Guangzhou ve Zhanjiang. Simdiye kadar, devlet düzeyindeki ekonomik ve teknolojik kalkınma bölgelerinin sayısı 200'e ulaştı. Aralarından 27'si Çin'in doğu sahilinde, 22'si orta batısında bulunuyor. Bunlardan baska, Suzhou kentindeki sanayi bölgesi, Jinqiao İhracat Ürünler İmalatçılığı Bölgesi, Ningbo Daxie Ekonomi ve Teknoloji Kalkınma Bölgesi, Xiamen Haicang Yatırım Bölgesi ve Hainan Yangpu Kalkınma Bölgesi'nde ekonomik ve teknolojik kalkınma bölgeleriyle ilgili politikanın uygulanması devlet konseyi tarafından onaylandı.

Dışa açılan bölgelerin önemli bir kısmını oluşturan devlet düzeyindeki ekonomik ve teknolojik kalkınma bölgelerinin çoğunluğu eyaletler ile özerk bölgelerin merkez kentlerinde ve dışa açılan sahil kentleri ile dışa açılan diğer kentlerden ayrılan bir bölgede bulundular. Bu bölgelerde uluslararası standarda uygun yatırım ortamı oluşturmak için her açıdan mükemmel altyapı tesisleri inşa edildi ve yabancı sermayeyi çekmek yoluyla başta yüksek ve yeni teknoloji sektörü olmak üzere modern sanayi yapısı oluşturuldu. Bu nedenle ekonomik ve teknolojik kalkınma bölgeleri de, bulundukları kentler ve komşu bölgelerin dış ekonomik ve ticari gelişmesini sağlayan önemli bölgelerdir.

ETKB'lerin bir dezavantajı ise şudur: Bu bölgelere yönelik olarak uygulanan politikalar ve hizmetler yabancı sermayeyi çekmek üzere tasarlandığından, yerli sermaye bu yatırım ortamından yabancı sermayeyle eşit düzeyde yararlanamıyor.

Yabancı firmalar yatırım amaçlı ekipman ithalatında vergi ve tarife muafiyetinden; dış ticaret ve sermaye yönetimi konularında da daha avantajlı uygulamalardan yararlanıyorlar. Öte yandan bölgesel gelişmişlik farklılıklarından dolayı ülkenin doğu, batı ve orta kısımlarındaki ETKB'ler arasındaki ara açılıyor. Bu durum, ekonomik altyapı, yatırım ortamı ve kamu yatırımlarındaki farklılıklar yüzünden aynı bölgedeki ETKB'ler arasında da yaşanıyor.

c)Yüksek Teknoloji ve Endüstriyel Gelişme Bölgeleri

Bilimsel ve teknolojik ilerlemenin transferini sağlamak amacıyla oluşturulmuştur.

d) Açık Kıyı Kentleri ve Açık Kıyı Ekonomik Bölgeleri

Nisan 1984'te yabancı yatırımcılara tercihli muamele yapacak on dört sahil kenti açıldı. Bunların çoğu, aralarında Shanghai, Tianjin, Guangzhou (Canton) ve Dalian gibi nüfusları milyonu aşan eski Antlaşma Limanları ve I. Dünya Savaşı öncesi Doğu Asya'nın ticaret ve finans metropolleri olan kentlerdi.14 açık kıyı kenti, sürekli bir ekonomik kalkınmaya sahne olmuştur. Bu 14 Açık Kıyı Kenti şunlardır: Dalian, Shang hai, Qinghuangdao, Ningbo, Tainjin, Wenzhou, Yantai, Fuzhou, Qingdao, Guangzhou, Lianyungang, Zhanjiang, Nantong, Beihai.[94]

Savaştan önce, antlaşma limanlarının hepsinde küçük, batılılaşmış, yabancı ticarethanelerde komprador (acente) olarak çalışan bir orta sınıf vardı. Limanlar 1984'te açıldığında, o dönemlerden kalma yabancı dilleri konuşan ve ticaretin bütün numaralarını bilen kimseler hala çoktu. Bu kentler ÖEB'lere kıyaslandığında ideolojik nedenlerden dolayı devlet ekonomisinin planladığı biçimde kalmaları gerekiyordu. Oysa ÖEB'lerde yatırım tavanı yoktu. 14 kentten en büyük ikisi olan Shanghai ve Tianjin merkezi hükümetin onayı olmadan 30 milyon Doların üstünde yatırım çekemiyordu. Dalian'da maksimum limit 10 milyon Dolar, öbür kentlerde 5'er milyon Dolar idi.

1995'te bunların toplam sinai üretimlerinin değeri, bir önceki yıla göre yüzde 5.8 artarak 1,591.96 milyar Yuan'a çıkmıştır. Eski işletmelerin dönüştürülmesi, ürünlerin güncelleştirilmesi ve kalitelerinin arttırılması, ileri teknoloji kullanılması ve yüksek teknoloji projelerinin geliştirilmesi alanlarında da büyük ilerlemeler

[94]*Çin Ekonomisi*, (t.y.) http://www.frmtr.com/ekonomi-iktisat-isletme/766382-cin-ekonomisi.html (27 Kasım 2010).

kaydedilmiştir. Binlerce yeni markalı ürün, uluslararası pazarlara girmiştir. Ayrıca, bu açık kentlerde kurulan ekonomik ve teknolojik kalkınma bölgeleri, yabancı yatırımcılar için bir ilgi odağı haline gelmiştir. 1995'te 14.96 milyar dolar tutarında yabancı yatırım, bu 14 açık kıyı kenti tarafından kullanılmıştır.

Yangtze Nehri Deltası, İnci Nehri Deltası, güney Fujian'daki Xi-amen-Zhangzhou-Quanzhou üçgeni, Shandong ve Liadong yarımadaları, Hebei ve Guanxi'deki yedi açık kıyı ekonomik bölgesindeki dışarıya dönük ekonominin geliştirilmesinde cesaret verici ilerlemeler kaydedilmiştir. Amaç, öteki yerlerle mübadeleler, sanayi ve tarımın birleştirilmesi ve kentlerden kasabalara ekonomik süzülme yoluyla bunların modernleşmiş, kültürel olarak ileri düzeye ulaşmış müreffeh bölgelere dönüştürülmeleridir. Son yıllarda Yangtze Nehri Deltası, yabancı yatırımcıların ilgi odağı haline gelmiştir. Yangtze Nehri Deltası, Çin'deki en büyük sanayi ve ticaret kenti olan Shanghai ve Jiangsu Eyaleti'nin güney kesimi ile Zheijang Eyaletinin kuzey kesimindeki 13 kent ve bunların çevresindeki kasabalar ve büyük kırsal alanlardan oluşmaktadır. 1995 yılının sonuna kadar burada 55,000 yabancı sermayeli işletme onaylanmış ve 90 milyon doların üzerinde yabancı yatırım yapılmıştır.

e) Sınır ve Ekonomik İşbirliği Bölgeleri

Sınır ticareti ve ihracat işlemlerini desteklemek, ülkelerarası komşuluk ilişkilerini geliştirmek amacıyla oluşturulmuşlardır.

f) Pudong Yeni Bölgesi ve Yangtze Nehri Boyundaki Açık Kuşak

350 kilometre karelik Pudong Yeni Bölgesi, Huangpu Nehrinin doğu yakasında Shanghai'ın eski kısmının karşısında yeralmaktadır. Bu alan, Pudong'un, Shanghai'ın sahip olduğu coğrafi konum, profesyonel personel ve sağlam ekonomik temel avantajlarından yararlanarak yukarıda Yangtze Nehri boyunca yer alan kentlerin ekonomik faaliyetlerini kanalize eden ve yönlendiren ve bunların dışa açılmasını destekleyen bir "ejderha başı" işlevi görebilmesi için oluşturulmuştur. Daha da önemlisi, Shanghai kentini bir uluslararası ekonomik, mali ve ticaret merkezi konumuna getirmek ve Yangtze Nehri Deltası ve bütün Yangtze Nehri vadisi ekonomisinde büyük bir atılım gerçekleştirmek için lokomotif işlevi görmüştür. Pudong Yeni Bölgesi, 1990'larda ve hatta gelecek yüzyılda Çin'in ekonomik yapılanma stratejisinin

vazgeçilmez bir unsuru olacaktır. Devlet, Pudong Yeni Bölgesinde, özel ekonomik bölgelerin yararlanamadığı bazı özel tercihli politikalar uygulamaktadır. Örneğin, özel ekonomik bölgelerde uygulanan gümrük vergileri, gelir vergisi ve ithalat ve ihracat izni şartlarının azaltılması veya kaldırılması şeklindeki tercihli politikalara ilave olarak devlet, Pudong'un yabancı işadamlarının mali kuruluşlar, büyük mağazalar, süpermarketler ve öteki üçüncül teşebbüsleri kurmalarına izin vermesine imkan tanımaktadır. Devlet ayrıca Shanghai kentine, bir menkul kıymetler borsası kurma izni vermiştir ve hisse senedi ihracına izin vermektedir.

1990'da Devlet Konseyi, Pudong Yeni Bölgesinin yapımına ilişkin genel planı onaylamış, 1991 yılında da inşaat fiilen başlamıştır. Beş yılda bölge büyük bir hızla gelişmiştir. 1995'te GSYİH'ye katkısı bir önceki yıla göre yüzde 22 artarak 41.18 milyar Yuan'a çıkmıştır. Bölgede şu anda 3,501 yabancı sermayeli teşebbüs bulunmaktadır (bunların 60'i tanınmış uluslararası çok uluslu şirketler tarafından desteklenmektedir) ve yabancı yatırımlar, bir önceki yıla göre yüzde 37.5 artarak 14.25 milyar dolara ulaşmıştır. İhracat hacmi de 1995 yılında bir önceki yıla göre yüzde 37.5 artış göstererek 2.48 milyar dolara çıkmıştır. Bunlara ilave olarak altyapı inşası hızlandırılmıştır. Yeni tamamlanan Nanpu ve Yangpu köprüleri, Huangpu Nehrinin iki yakasını birleştirmektedir ve Huangpu Nehrinin kıyısındaki 468 metre yüksekliğindeki Oriental Pearl TV Gökdeleni, Shanghai'in sembolü olmuştur. Bu arada, daha küçük dört kalkınma bölgesi olan Waigaoqiao Serbest Ticaret Bölgesi, Liujiazui Finans ve Ticaret Bölgesi, Jinqiao İhraç Ürünleri İşleme Bölgesi ve Zhangjiang Yüksek Teknoloji Parkı'ı bulunmaktadır. Liujiazui Finans ve Ticaret Bölgesinde, 100'ün üzerinde kapsamlı binanın yapımı tamamlanarak bu bölgenin bir finans ve ticaret merkezi olması sağlanmıştır. Toplam 1,664 Çin - yabancı ortak girişimi, gümrüklü depolama, ihraç ürünlerinin işlenmesi ve antrepo ticaretinden oluşan işlevleri takviye edilmekte olan Waigaoqiao Serbest Ticaret Bölgesinde faaliyet göstermektedir. Pudong'da büyük bir sinai alt bölge olan Jinqiao İhraç Ürünleri İşleme Bölgesi'nin 1995 yılındaki sinai üretim değeri 10 milyar Yuan olmuştur. Modern biyolojik tip projeleri, mikro-elektronik, bilgi teknolojisinin yeraldığı ve temel sanayiler olarak optik, mekanik ve elektroniğin birleştirildiği Zhangjiang Yüksek Teknoloji Parkı'nda, toplam yatırım tutarı 570 milyon dolar olan 20'den fazla projenin uygulanmasına başlanmıştır.

Pudong Yeni Bölgesi'nin kurulmasından sonra devlet, Haziran 1992'de dört eyalet başkenti (Hefei, Nanchang, Changsha ve Chengdu) ile altı kentten (Wuhu, Juijiang, Yueyang, Wuhan, Huangshi ve Chongqing) oluşan on kentin daha açılmasını onaylamıştır. Şu anda Yangtze Nehri boyunca uzanan açık kuşak, doğuda Pudong'dan batıda Sichuan eyaletindeki Chongqing'e kadar uzanmakta ve Shanghai ile birlikte Jiangsu, Zhejiang, Anhui, Jiangxi, Hunan, Hubei ve Sichuan eyaletlerindeki 27 büyük ve orta büyüklükteki kenti, sekiz vilayeti ve 1,000'den fazla ilçeyi kapsamaktadır. Geniş bir alana, büyük bir nüfusa ve zengin doğal kaynaklara sahip olan ve Yangtze Nehri boyunca uzanan serbest kuşak, önemli bir sinai ve tarımsal temele sahiptir. Ayrıca, önemli sayıda nitelikli bilimsel ve teknolojik personel ile oldukça ucuz arazi ve işgücü maliyetleri bulunmaktadır. Burası, Çin'in ekonomik açıdan en önemli iç bölgesidir ve kalkınma için büyük bir potansiyele sahiptir. Pudong ve Yangtze Nehri boyunca uzanan alanların gelişmesi ve açılması, orta ve batı bölgelerinin gelişmesi ve açılması için büyük önem taşımaktadır ve mükemmel yatırım fırsatları ile ileride ortaya çıkacak büyük pazarlar sunmaktadır.

g) Serbest Ticaret Alanları

Dış ticaretin, yabancı yatırımların ve uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi amacıyla oluşturulan alanlardır.

Serbest ticaret alanlarının kurulması, Çin hükümetinin, dışa açılmanın genişletilmesi ve yabancı yatırımların cezbedilmesi için uygulamaya koyduğu bir başka önemli tedbirdir. Çin'deki bir serbest ticaret alanı, öteki ülkelerdeki serbest limanlara veya serbest ticaret bölgelerine benzeyen dışa kapalı tesislerin bulunduğu küçük bir özel alandır. İhraç ürünlerinin işlenmesini ve dış ticareti birleştiren, özel gümrük tarife politikalarını uygulayan ve özel idare yöntemleri uygulayan bir gümrük denetimli hizmet alanıdır.1990 ve 1992 yılları arasında Çin hükümeti, 13 serbest ticaret alanının kurulmasını onaylamıstır.Bunlar: l) Waigaoqiao Serbest Ticaret Alanı 2) Tianjin Limani Serbest Ticaret Alanı 3) Dalian Serbest Ticaret Alanı 4) Shatoujiao Serbest Ticaret Alanı 5) Futian Serbest Ticaret Alanı 6) Guangzhou Serbest Ticaret Alanı 7) Zhangjiagang Serbest Ticaret Alanı 8) Haikou Serbest Ticaret Alanı 9) Qingdao Serbest Ticaret Alanı 10) Ningbo Serbest Ticaret Alanı 11) Fuzhou Serbest Ticaret Alanı 12) Xiangyu Serbest Ticaret Alanı 13) Shantou Serbest Ticaret Alanı'dır

Çin'de serbest ticaret alanları kurulmasına yönelik ilk adımlar, pürüzsüz bir şekilde devam etmektedir. Eylül 1995'e kadar 13 serbest ticaret alanındaki 3,425 işletme gümrük idaresine tescil edilmiştir. Bunlara, her biri 5 milyon doların üzerinde yatırımı bulunan 75 işletme dahildir. Bu işletmelerdeki yatırımların yüzde 34'ü yabancı işadamlarına aittir. Serbest ticaret alanlarındaki toplam yatırım 2.8 milyar dolar, bunların kayıtlı sermayesi 2.2 milyar dolar ve fiilen kullandıkları yabancı sermaye de 620 milyon dolardı.

1996 yılına gelindiğinde ise serbest ticaret alanının sayısı Shenzen Yantian Serbest Ticaret Alanı ve Zhuhai Serbest Ticaret Alanı'nın eklenmesiyle 15'e yükselmiştir.

10 yıllık gelişme sürecinden sonra, Çin Serbest Ticaret Alanları yavaş yavaş bölgesel olarak yapılanmaya başladı.Bu yapılanma, Güney'de Guangzhou-Shenzhen'e bağlı İnci Nehri Deltası Bölgesi, Orta'da Shanghai- Qingdao'ya bağlı Yangthze Nehri Deltası Bölgesi ve son olarak Kuzey'de de Tianjin- Dalian-Qingdao'ya bağlı Bohai Bay bölgesi olarak gerçekleşmiştir. Bu üç bölgesel serbest ticaret alanı Çin ekonomisinin gelişimine çok büyük katkı sağlamıştır.[95]

2011 yılı itbariyle ise, Çin üç Serbest Ticaret Alanı'na sahiptir.Bunlar; Yangthze Nehri Deltası Bölgesin'de yer alan Shanghai Wai Gaoqiao Serbest Ticaret Alanı,Bohai Bay Alanı'nda yer alan Tianjin Serbest Ticaret Alanı ve İnci Nehri Deltası bölgesinde yer alan Guangzhou Serbest Ticaret Alanı olarak sıralanmaktadır.

h) Açık Sınır Kentleri

Açık Sınır kentler, komşu ülkelerle ekonomik ve ticari iş birliğini geliştirmek amacıyla 1992'den itibaren oluşturulmaya başlanmıştır.1992 yılının Mart-Temmuz döneminde Çin, Huichun (Jilin Eyaleti), Suifenhe ve Hiehe (Heilongjiang), Manz-houli ve Erenhot (İç Moğolistan), Tacheng, Bole ve Yining (Xinjiang), Hekou, Wanding ve Ruili (Yunnan) ve Pingxiang ve Dongxing (Guangxi) kentlerini açmıştır. Devlet ayrıca sınır ve kıyı eyaletleri ve özerk bölgelerinin yedi başkentini (Nanning, Kunming, Urumqi, Hohhot, Harbin, Changchun ve Shijiazhuang) ve Taiyuan, Hefei, Xining ve

[95] *Çin Bültenleri*,(t.y.) http://www.tusiad.org.tr/FileArchive/ChinaBusinessInsight_11_May_2010.pdf (12 Aralık 2010).

Yinchuan dahil olmak üzere iç eyaletler ve özerk bölgelerin 11 başkentini açmıştır. Bu açık sınır kentleri, komşu ülkelerle ekonomik ve ticari işbirliğinin geliştirilmesi konusundaki avantajlarından yararlanacak bir konuma sahiptir. Bugün, bu açık kentlerin tamamı kendi altyapı inşaatlarını hızlandırmakta ve yabancı ülkelerle sınır takas ticareti ve ekonomik işbirliğini geliştirmektedirler. Devlet Konseyi yönetmelikleri çerçevesinde bu 13 sınır kenti, kendi ekonomik işbirliği bölgelerini kurma ve kıyıdaki ekonomik ve teknolojik kalkınma bölgelerinde uygulanmakta olanlara benzer tercihli politikaları uygulama yetkisine sahip bulunmaktadırlar. Bu açık sınır kentleri, ekonomik refahları ve sosyal ilerlemelerine büyük katkıda bulunan sınır ticaretinin, ihracatın ve turizmin geliştirilmesi için büyük gayret göstermektedirler. 1995'te 13 açık sınır kentinin toplam GSYİH'sı, açılmadan önce 1991 yılındaki düzeyi ile karşılaştırıldığında yüzde 91.2 artarak 19.12 milyar Yuan'a ulaşmıştır. Aynı yıl içinde bu 13 açık sınır kentinde 287 yabancı sermayeli işletme kurulmuş ve fiilen 890 milyon dolar yabancı sermaye kullanılmıştır.

ı) İhraç İşleme Bölgeleri

İhracata yönelik üretimin arttırılması amacıyla oluşturulmuşlardır. Bu tür yerlerde ithalat her türlü vergiden muaftır, iç piyasaya satış yasaktır. Anılan 2 ihracat işleme bölgesi serbest ticaret bölgelerine benzemektedir.

i)Turizm ve Tatil Bölgeleri

Turizm ve tatil alanlarına yabancı yatırımları çekmek amacıyla oluşturulmuşlardır.

j) Çin'in Tayvan Eyaleti Yatırım Bölgesi

Tayvan'a yatırımları çekmek amaçlanmıştır.

Çin'de bölgesel veya ulusal seviyede çeşitli türlerde 4.000 civarında gelişme bölgesi olduğu tahmin edilmektedir. Resmi kaynaklara göre ise ülke çapında 3.837 adet gelişme bölgesi ve endüstriyel parkın olduğu belirtilmektedir. Ancak bunların 1.251'nin yerel hükümet veya ülke konseyinden uygunluğunun alındığı belirtilmektedir .Bununla birlikte Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 14 Mart 2007 tarihli verilerine göre, Çin'deki serbest bölgelerde yaklaşık 40 milyon kişi çalışmaktadır.

Çin'deki bu bölgelerde yeterli altyapı, üstyapı ve resmi işlemlerde kolaylıkların yanı sıra bazı teşvik ve avantajlarda uygulanmaktadır.

-Özel ekonomik bölgelerde kullanılmak üzere ithal edilen mallara ilişkin tarife indirimleri ve vergi avantajlarından yararlanılmaktadır. Bu bölgelerde ithal edilen ürünler sadece bölge içinde kullanılır ve iç piyasada satışa sunulamazlar.

-On dört kıyı şehri ve bölgesinde yabancı yatırım projelerine izin ve yatırım teşvikleri verilmekte, gerekli ekipman ve teknoloji ithalatına gümrüksüz giriş imkanı sağlanmaktadır.

-Daha içerilerde kurulan ekonomik ve teknolojik gelişme bölgelerinde, yabancı yatırımcılar için çeşitli kolaylıklar sağlanmaktadır.

-Bilim parkları ve ileri teknoloji geliştirme bölgelerinde, özellikle ileri teknoloji gerektiren aktiviteler için; vergi imtiyazları, özel finansman, inşaat yardımı, hammaddeler için ithalat izni zorunluluğundan muafiyet gibi bazı imtiyazlar sağlanmaktadır.

-Serbest ticaret alanı ve ihraç işleme bölgelerinde ithalat her türlü vergiden muaftır. Ancak iç piyasaya satış yasaktır.

5.1.3 Serbest Ticaret Alanında Çin Guangzhou İncelemesi

5.1.3.1 Guandong Eyaleti

Bölgesel trendler açısından, reform döneminin başından beri ekonomik büyüme Çin'in doğu kıyılarında daha hızlı gerçekleşmiştir.1980'ler boyunca ve 1990'ların başında en yüksek büyüme oranlarından bazıları komşu Hong Kong'tan gelen artan sermaye akışı, teknoloji ve girişimci becerisine bağlı olarak güneyde bulunan Guangdong ve İnci Nehri Deltası'nda yaşanmıştır. Ancak, 2000'lerin başından itibaren Shanghai, Jiangsu ve Zhejiang şehirlerini kapsayan Yangtze Nehri Deltası Guangdong'a yetişmiştir.

2007 yılı itibariyle Jiangzu, Zhejiang ve Shanghai Çin'in ihracatının %39.1'ini gerçekleştirirken, toplam doğrudan yabancı yatırımın (DYY) %38.2'sine ev sahipliği yapmıştır.Guangdong ise aynı yıl itibariyle toplam ihracatın %30.3'ünü gerçekleştirirken toplam DYY'nin %18.4'ünü almıştır.Çin'in kıyı bölgelerinde yaşanan

ihracat artışı büyük ölçüde Tayvan ve Hong Kong gibi ülkelerde bulunan Çinlilerin artan yatırımının bir sonucudur.Tayvan'dan gelen bu şirketlerin Çin'de 1990 yılından beri 100 milyar doların üzerinde yatırım yaptığı tahmin edilmektedir.

Bütün bu gelişmelere rağmen, iç bölgeler ve özellikle batı illeri geride kalmıştır. Servetin çok az bir kısmı kıyı bölgelerinden diğer bölgelere gelebilmiştir.Bu bölgelerden gelen on milyonlarca işçi doğu kesimde çalışmakta ve kazandıkları parayı memleketlerinde evlerine göndermektedirler. Çin'in orta ve batı kısımlarına yerli ve yabancı yatırım çekmeyi hedefleyen en önemli adım 1997 yılında atılmış, 11. 5 Yıllık Kalkınma Planı'nda (2006-2010) bölgesel farklılıklar öncelik olarak nitelendirilmiştir. Ancak yatırımcıyı iç bölgelere çeken asıl etkenler bu bölgelerde tüketici piyasalarının doğuşu ve kıyı bölgelerde artan maliyetler olmuştur. Yine de zayıf insan kaynakları ve fiziki alt yapı bu bölgelerdeki ekonomik büyümenin önünde engel teşkil etmektedir.2007 yılında iç bölgelerde gerçekleşen DYY'nin oranı bir hayli düşüktür.

Ancak son yıllarda ticari serbestleşmenin coğrafi olarak genişlemesi ve anakara Çin'deki daha çok üretici ve ticaret firmasına dış ticaret hakkı tanınması ile Hong Kong-Guangdong firmaları üzerinden yapılan ticaret ciddi ölçüde azalma eğilimine girmiştir.

Ancak dış ticaret departmanları yeni oluşturan anakara firmalarının, başta dış ticaret konusunda yetişmiş insan kaynakları eksikliği ve deneyimsizlikleri nedeniyle ortaya çıkan sorunlar, halen bir çok batı firmasını Hong Kong ve Şanghay'daki aracılar ile çalışmaya yöneltmektedir. Diğer yandan, son yıllarda Merkezi hükümet tarafından önemli bir mücadele başlatılan kaçakçılığın da yoğun olarak bu bölgelerde yapıldığı söylenmektedir.[96]

Guangdong'un GSYİH'sı 2007 yılında %14.5'lik artarak 3.108 milyar RMB olmuştur. Bu GSYİH ile Taiwan, Singapur ve Hong Kong da geride bırakmıştır.2008 sonu itibariyle bu rakamın 3.570 milyar RMB'ye ulaşması ve Çin Eyaletleri içindeki ilk

[96]*Çin Halk Cumhuriyeti'ne İhracat Nasıl Yapılır?*, (t.y.) http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=231&dil=TR&ulke=CHC (9 Mart 2011).

sırasını koruması beklenmektedir. Guangdong, Çin'in toplam GSYİH'sının, %12.5'ini üretmektedir.

i.Sanayi

Guangdong içindeki İnci Nehri Deltası (Guangzhou ve Shenzhen şehirlerini de içeren) Bölge'nin toplam GSYİH'sının yaklaşık %80'ini üretmektedir.Guangdong, Taiwan ve Hong Kong'a yakınlığı nedeniyle bu bölgeler için bir ithalat merkezi konumundadır.Hafif sanayi konusunda çok güçlü olan bölge, ağır sanayi ve yüksek teknoloji üretimine doğru kaymaktadır.Ağır sanayinin toplam sanayi üretimindeki payı 2000'de % 47 iken 2007'de % 61'e çıkmıştır.Yüksek teknolojinin üretim değeri ise 2000 yılından bu yana 5 kat artarak 1.475 milyar dolar RMB'ye ulaşmıştır.

ii.Hizmet Sektörü

Sanayi üretiminin yanında hizmet sektörü de Guangdong'da son derece güçlüdür ve GSYİH'nın % 43.3'ünü oluşturmaktadır.11. beş yıllık planda Guangdong için biçilen rol bölgenin finansal, lojistik ve alışveriş merkezi olmasıdır. Bu doğrultuda önümüzdeki dönemde bölgede toptan ve parakende ticaret sektörlerinin yanında lojistik, finans, fuarcılık ve firma hizmetleri sektörlerinin gelişmesi beklenmektedir.

iii.Turizm

Turizm, Guangdong'un güçlü olduğu diğer bir alandır.2007 yılında gelen denizaşırı yabancı turist sayısı 23.3 milyon; yerli turist sayısı ise 122 milyondur.

iv.Yabancı Yatırım

2007 sonu itibariyle Guangdong Çin'e yapılan yatırımın % 20.5'ini çekmektedir.2007 yılında Bölge'nin aldığı yabancı yatırım 17.1 milyar dolardır. Guangdong'daki yabancı yatırımcılar en çok üretim sektöründe yoğunlaşmaktadırlar.

Bilgisayar aksesuarları, bilgisayar, biyolojik ürünler, mekanik ve elektrikli aletler, kimya, hazır giyim ve oyuncak üretimi gibi sektörler en fazla yatırım çeken sektörlerdir.IBM, Intel, Hitachi, Samsung, Nokia, Sony, General Electric, P&G, Amway, ICI, Ericsson, Siemens, Panasonic, Bosch, Toshiba, Sanyo, Nestle, Pepsi, Coca-Cola, Toyota ve Mitsubishi Guangdong'a yatırım yapan büyük şirketlerden

bazılarıdır.Önümüzdeki dönemde yabancı yatırımların hizmet sektöründe de yoğunlaşması beklenmektedir.

v.İhracat

Guangdong'un ihracatı Çin eyaletleri içinde ilk sıradadır ve ülkenin tüm ihracatının % 30.3'üne denk gelmektedir. En önemli ihraç ürünleri elektrik ve elektronik aletler, bilgisayar ve iletişim teknolojisi, makine ve ekipmanlardır.2007 yılında Guangdong Çin'in tüm ithalatının % 27.7'sini oluşturmaktadır. Bir üretim merkezi olması dolayısıyla Guangdong, büyük miktarlarda sermaye malları ve ara malları üretmektedir.En önemli ithal malları elektrik ve elektronik ürünleri, bilgisayar ve iletişim teknolojisi ürünleridir.

Guangdong'un tüketici piyasası Çin'deki en büyük tüketici piyasasıdır ve Çin tüketici malları parakende satışlarının %12'si Guangdong'da gerçekleşmektedir.

Guangdong'daki ortalama kişi başına gelir 4.400 dolar seviyesindeyken Shenzen'de bu rakam 10.000 dolara yükselmektedir. Bilgi teknolojileri, elektrik ve elektronik Guangdong'da öne çıkan sektörlerdendir. Guangzhou, Zhuhai ve Foshan bölgesinde de kişi başına gelir 10.000 dolara yaklaşmaktadır.Yükselen gelir seviyesi ve ekonomik yeniden yapılanma nedeniyle tüketici harcamalarının yapısı da değişmiş ve yiyeceğin payı azalarak ulaşım, iletişim, eğitim ve kültürel aktivitelerin payı artmıştır.Guangdong'da alışveriş merkezi kavramı yerleştirilmeye çalışılmaktadır ve entegre alışveriş ve eğlence merkezlerinin yapımı devam etmektedir.

Guangdong 2005 yılından bu yana en fazla patent başvurusu yapılan eyalettir. Son beş yıl içerisinde altyapıya 583.5 milyar RMB yatırım yapılmış olup telekomünikasyon, ulaşım ve elektrik altyapısının iyileştirilmesine yönelik 292 projeden 197'si tamamlanmıştır.

Tablo 10

Guangdong Eyaleti'nin Genel Ekonomik Durumu

Şehirler	GSYİH (Milyar RMB)	Kişi Başına Gelir (RMB)	Sanayi Üretimi (MilyarRMB)	Perakende Satışları (Milyar RMB)	İhracat (Milyar Dolar)
Guangzhou	710.9	71.808	241.1	259.5	37.9
Shenzen	680.2	79.645	329.9	191.5	168.5
Zhuhai	89.6	61.693	47.5	30.1	18.5
Foshan	360.5	61.199	233.2	94.7	26.2
Huizhou	110.5	41.044	50.3	35.4	14.6
Dongguan	315.2	46.027	143.1	69.6	60.2
Zhongshan	123.8	49.488	82.5	39.6	17.3
Jiangmen	110.7	37.779	57.6	40.9	8.7
Zhaiqing	59.3	35.695	16.8	19.7	2.2

Kaynak: Guangdong Statistical Yearbook 2008

5.1.3.2 Guangdong Eyaletindeki Serbest Ticaret Alanlarına Genel Bakış

1991 ve 1992 yılında Guangdong'da üç serbest ticaret alanı kurulmuştu.1993'ün ortalarında tüm Çin'de serbest ticaret alanının sayısı on üçe yükselmişti.Bu önemli bir rakamdı.

Çin'deki en küçük serbest ticaret alanı Shenzen'deki Shatoujiao alanıydı (0.2 kilometre kare) ve 1992 yılının Eylül ayında kurulmuştu.1993'ün ortalarında, altmış iki firma yüksek teknoloji işleme projesi ile ilgili işletme kurmak için bu alanda odaklanmıştı.Dış yatırımlar ise ağırlıklı olarak Hong Kong, Macau ve Tayvan'daydı.

Shenzhen'deki bir diğer serbest ticaret alanı ise Futian Serbest Ticaret Alanı idi..1993 yılının Mayıs ayında Guangzhou'da 1.4 kilometre kare alan üzerine kurulmuş ve faaliyetine başlamıştır.Guangzhou serbest ticaret alanının önemi antrepo ticaretinin olmasıydı.Entegre olabilsin diye, bölge Guangzhou Ekonomik ve Teknik Kalkınma Bölgesi'nin hemen bitişiğindedir.

Serbest ticaret alanının başarılı olduğunu söylemek için oldukça erkendir.Bu bölgeler gümrük vergisinden muaf olacak ve ithalat- ihracat işlemlerini hızlandıracak bununla birlikte ekonomik ve teknolojik gelişme bölgelerinin daha hızlı gelişmesine katkıda bulunacaktır.Ulusal olarak, serbest ticaret alanlarının yerleşim bölgesi sayısını kontrol etmede ve yönetmede problemler söz konusudur.

Guangzhou'daki ekonomik bölgelerin çok oluşu, Çin'in ekonomik coğrafyasının özelliklerinin değişimini ve karmaşasını göstermektedir.Bu aşamada güvenlik amaçlı, farklı bölgeler Guangdong'un en kalkınmış kısımlarının kıyı şeridinde sıralanmıştır.Bölgelerin kademesel olarak iç içe geçmesine ve kendine özgü imtiyazlarını kurulduktan sonra kaybetmelerine rağmen, yeni serbest ticaret bölgeleri kıyı ve kara bölgeleri arasındaki farkı arttırmıştır.

Modern Çin'de en büyük ekonomik dinamoyu oluşturan unsur, tercih edilen bu bölgelerin Hong Kong ve Macau'ya yakın olmasıdır.

5.1.3.3 Artan Büyüme Olarak Dış Ticaret[97]

Çin'in dış ticaretindeki en çarpıcı büyüme Serbest Ticaret (Açık Kapı) stratejiyle birlikte başlamış ve Guandong'un şaşırtıcı büyüme hızıyla birlikte devam etmiştir.[98]

Tablo 12'ye bakıldığında;1980 ve 1992 yılları arasında milli ihracatın eyalet payı % 12'den % 22'ye yükselmiştir.1993'ün sonlarında ise, bu oran % 29'a ulaşmıştır.[99] Aynı dönemdeki ithalat payı ise, % 2'den daha az iken % 14'e yükselmiştir, bu göz ardı edilecek bir durum değildi.

Ağırlıklı olarak, milli ve eyalet ticaret oranları arasındaki büyük fark Guandong'un dış ticaret büyümesinin şaşırtıcı gelişmelerinin yaşandığı reform döneminde ortaya çıkmıştır.

Guandong'da, 1980 ve 1992 yılları arasında ihracat ve ithalat değerleri toplamı GSMH oranı olarak % 16'dan % 71'e yükselmiştir ve bu durumu veriler açısından Çin ile kıyasladığımızda oransal değerleri % 13 ve % 38 olarak gerçekleşmiştir.

---

[97] Ezra F. Vogel,'One Step Ahead in China: Guangdong under Reform',**Reforming Foreign Trade,** John Kamm (drl.), Massachusetts: Harvard University Press,1989, Aktaran: Brian Hook, **Guangdong China's Promised Land**,New York: Oxford University Press, 1996, s.169.

[98] Robert F. Ash ve Y.Y. Kueh,' For detailed consideration of Guangdong's foreign trade since 1978', **' Economic Integration within Greater China'**, Aktaran: Brian Hook, **Guangdong China's Promised Land**,New York: Oxford University Press, 1996, s.169.

[99] Brian Hook (Ed.), **Guangdong China's Promised Land**, New York: Oxford University Press, 1996, s.169.

Verilerde* hata olsa bile, Guangdong'un bölgenin gelişime en açık eyaleti olduğundan şüphe edilemez.

Tablo 11

1985 – 1992 Yılları Arasındaki Çin ve Guangdong'da Yabancı Sermaye Girişinin Geçekleşmesi

Gerçekleşen Girdi (100 Milyon ABD Dolar)						
Doğrudan Yabancı Yatırım				Tüm Yabancı Sermaye		
	Milli	GD	Oran (%) (2) / (1)	Milli	GD	Oran (%) (5) / (4)
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1985	16.61	5.15	31.01	46.47	9.19	19.78
1986	18.74	6.44	34.36	72.58	14.28	19.67
1987	23.14	5.94	25.67	84.52	12.17	14.40
1988	31.94	9.19	28.77	102.26	24.40	23.86
1989	33.92	11.56	34.08	100.59	23.99	23.85
1990	34.87	14.60	41.87	102.89	20.23	19.66
1991	43.66	18.23	41.75	115.54	25.82	22.35
1992	110.07	35.52	32.27	192.02	48.61	25.32
1985- 92	312.95	106.63	34.07	816.87	178.69	21.87

*Amerikan doları cinsinden ticaret rakamlarının yuan temelli GSYİH'ya katkısını ölçmek için yuana çevrilmesi, 1980'nin ikinci yarısında hatalı yuan değer kayıplarının etkisi altında ihracat ve ithalatı abartma eğilimine sürüklemiştir.

Sabit Sermaye Birikimine Katkısı (%)						
	Doğrudan Yabancı Yatırım			Tüm Yabancı Sermaye		
	Milli	GD	Oran (%) (8) / (7)	Milli	GD	Oran (%) (11)/(10)
	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
1985	1.92	8.20	4.27	5.37	14.64	2.72
1986	2.14	10.26	4.79	8.29	22.76	2.74
1987	2.36	8.80	3.72	8.64	18.04	2.09
1988	2.64	9.67	3.66	8.46	25.67	3.03
1989	3.08	12.51	4.06	9.14	25.97	2.84
1990	3.75	18.73	5.00	11.05	25.95	2.35
1991	4.22	20.28	4.81	11.16	28.72	2.57
1992	7.73	21.25	2.75	13.48	29.08	2.16
1985- 92	4.07	15.99	3.93	10.17	25.74	2.53

Kaynak: 1. ve 4. Sütun: ZGTJNJ 1993, s.647; 2. ve 5. Sütun:GDTJNJ 1991, s.316; 1993, s. 363. 7'den 12'e kadar olan sütun: Sabit sermaye yatırımları rakamlarının yer aldığı Tablo 8.Döviz kuru konversiyon için kullanıldı:Nicholas R. Lardy, ' Chinese Foreign Trade 'The China Quarterly, cilt.131, s. 706, Tablo 6; ve ZGTJNJ 1993, s.646.

Not: Tüm ABD Dolar rakamları Yuan'a dönüştürülmüş, resmi yıllık ortalama döviz kuru olarak kullanılmış, tüm sabit sermaye yatırımları harcamaları rakamsal olarak yüzde (%) biçiminde gösterilmiştir.'Tüm Yabancı Sermaye ' DYY'ları, dış borçlanmaları ve diğer yabancı yatırım türlerini kapsamaktadır.

Tablo 12

1978 – 1992 Yılları Arasındaki Çin ve Guangdong'un Ticaret, İthalat ve İhracat Oranları

	İhracat (100 Milyon ABD Dolar)			İthalat (100 Milyon ABD Dolar)			Ticaret / Oran (%)			
							İhracat		İthalat	
	Milli	GD	Oran (%) (2)/(1)	Milli	GD	Oran (%) (5)/(4)	Milli	GD	Milli	GD
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1978	97.5	13.88	14.24	108.9	2.04	1.87	4.67	12.62	5.22	1.85
1979	136.6	17.02	12.46	156.7	2.43	1.55	5.30	12.74	6.08	1.82
1980	181.2	21.95	12.11	200.2	3.56	1.78	6.07	13.40	6.68	2.17
1981	220.1	23.73	10.78	220.2	6.65	3.02	7.70	14.27	7.70	4.00
1982	223.2	22.56	10.11	192.9	8.01	4.15	7.97	12.87	6.88	4.57
1983	222.3	23.85	10.73	213.9	9.31	4.35	7.55	13.21	7.26	5.16
1984	261.4	24.87	9.51	274.1	11.17	4.08	8.34	13.12	8.91	5.89
1985	273.5	29.53	10.80	422.5	24.26	5.74	9.45	15.70	14.70	12.98
1986	309.4	42.51	13.74	429.0	25.58	5.96	11.16	23.00	15.45	13.84
1987	394.4	54.44	13.80	432.2	36.28	8.39	13.01	25.07	14.28	16.71
1988	475.2	74.84	15.75	552.8	51.10	9.24	12.56	25.34	12.56	17.30
1989	525.4	81.86	15.58	591.4	48.31	8.17	12.23	23.41	13.76	13.85
1990	620.9	105.60	17.01	533.5	57.49	10.78	16.87	34.30	14.55	27.64
1991	718.4	136.88	19.05	637.9	85.10	13.34	18.91	40.90	16.80	33.40
1992	850.0	184.40	21.69	806.1	111.79	13.87	19.41	44.34	18.49	26.88
Ortalama:										
1978 – 85	201.98	22.17	10.98	223.68	8.43	3.77	7.25	13.57	8.05	5.16
1986 – 92	556.24	97.22	17.48	568.99	59.38	10.44	15.13	32.32	15.13	21.59

Kaynak: 1.,4. ve 7. Sütun: ZGTJNJ 1993, s.31 ve s.633; 2.,5. ve 8. Sütun:GDTJNJ 1991, s.57 ve s.303; 1993, s. 77 ve 349; ve QJZDGD 1949-88, s. 182.Döviz kuru konversiyon için kullanıldı:Lardy,N.R., ' Chinese Foreign Trade ', in The China Quarterly, cilt.131, s. 706 (Tablo 6); ve ZGTJNJ 1993, s.646.

Not: Guangdong için rakamlar 1978-1980 yıllarında Henian'ı kapsamaktadır.Hanian 1986 yılında bağımsız bir eyalet olmuştur.1978-79 yıllarındaki milli ticaret rakamları ve 1980'den 1996 yılına kadarki gümrük istatistikleri Dış Ekonomik İlişkiler ve Ticaret Bakanlığı'ndan alınmıştır.ABD Doları Yuan'a dönüştürülmüş, resmi yıllık ortalama döviz kuru olarak kullanılmış, ticaret oranlarındaki GSMH / GSYİH Yuan olarak ele alınmıştır.GSMH yerine, Guangdong'un ticaret oranının temeli olarak GSYİH kullanılmıştır.

Karmaşık girdi-çıktı analizi olmaksızın, uluslararası ticaretin Guangdong'un GSMH'sına katkısını ölçümlemek zordur. Bunun yerine, aşağıdaki tahminler (şüphesiz, kümelenmiş haliyle) 1980 yılı başlangıcından bu yana dış sektörlerin değişen rolünün göstergeleri olarak sunulmuştur. (Tablo 13)

Örneğin 1980'lerin ilk yarısındaki rakamlar, her ne kadar mutlak değeri göstermesede, ihracata bağlı katkı ve GSYİH'nin gelişimine olan yurtiçi talebin Guangdong ve Çin'deki benzerliği açısından fikir vermektedir.1980'lerin son dönemlerinde ise, bu durum değişiklik göstermiştir. Bu değişikliklerin gidişatı aynı* olmasına rağmen şiddeti aynı şekilde gerçekleşmemiştir.Bunun sonucunda da, 1990'ların başında, GSYİH'nın büyümesinde ihracatın rolü tüm ülke genelinde oldukça yüksek bir biçimde gerçekleşmiştir.Bu durum ülkenin benzer noktalarında farklı olarak yaşanmıştır.1980'lerde Gunagdong'un ihracata dayalı GSYİH büyüklüğü artarak gerçekleşmiştir.

DYY'nin büyük bölümü; ihracata ve yatırıma yönelik gerçekleşmiştir. Guangdong'un ihracata dayalı ekonomik büyümesine paralel olarak yatırım alanında önemli adımlar atılmıştır. Doğrudan yabancı yatırımların çoğu ihracat odaklıdır ve bu yatırımların Gunagdong'un ihracat genişlemesinde de karşılıklı olarak önemli rol oynadığı çok açıktır.

Tablo 14'de görünen rakamlar, örneğin, DYY - ihracatla ilgili (ihracat işlemleri kurulunu ve Hong Kong adına pek çok girişimciyi kapsamaktadır) 1992 yılındaki Guangdong'un toplam ihracatının yarısını oluşturmaktadır.1985 yılıyla karşılaştırıldığında ise bu oran sadece % 17'dir.*

DYY'nin büyük bölümü hafif sanayide yeralan üretim faaliyetlerine doğru yönelmektedir. Bu durum 1980 ve 1992 yılları arasında şaşırtıcı bir gelişme olarak görülmemiştir. Toplam eyalet ihracatındaki hafif sanayi ürünlerinin ve tekstilin ortak payı % 32'den % 58'e yükselirken (Tablo 15'de) aynı dönem boyunca, çiftçilikle ilgili ihracatın payı ise % 41'den % 23'e düşmüştür.

İhracatın değişen mal bileşimi Tablo 15'de açıklanmaktadır. Tablo 15 Guangdong'daki ekonomik gelişmelerin seviyesindeki değişimleri yansıtmaktadır. Bu temel yapısal değişiklik sıradan bir sanayileşme getirisidir. Ekonomi ilk safhada ham maddeleri değiştirir (özellikle tarımsal), ayrıca üretim faaliyetlerinin genişlemesinde de ayırt edici özelliktedir.

---

* Hem Guangdong hem de Çin iç talepte düşüşle karşılaşmalarına rağmen, ihracat talebinde göreceli bir yükseliş yaşamışlardır.

* 1978 yılından beri Guangdong'un dış ticaretinin detaylı değerlendirilmesi. Bakınız. Ash and Kueh, ' Economic Integration within Greater China'.

Elbetteki sanayileşme, Guangdong'da 1950'lerin ilk dönemlerinden beri seyretmektedir.1978 sonrası kalkınmada dikkat çeken şey, sürecin hızlandırılmış doğası ve ithalat değil ihracat promosyonuna yaptığı vurgudur.

Tablo 13

1981 – 1990 Yılları Arasında Çin ve Guangdong'da İhracat, İthalat ve Yurtiçi Talebin Gayri Safi Yurtiçi Hasıladaki (GSYİH) Büyümeye Katkısının Karşılaştırılması (%)

	GSYİH Büyümesi			GSYİH Büyümesine Olan Katkı								
				İhracat			İthalat			Yurtiçi Talep		
	Milli	GD	Oran (2)/(1)	Milli	GD	Oran (5)/(4)	Milli	GD	Oran (8)/(9)	Milli (1)-(4)-(7)	GD	Oran (11)/(10)
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(5)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
1981	4.45	8.20	1.84	1.91	2.62	1.37	-1.26	-2.30	1.82	3.80	7.88	2.07
1982	8.49	11.50	1.35	1.51	1.75	1.16	-0.82	-2.12	2.66	7.78	11.87	1.53
1983	10.18	6.39	0.63	1.58	3.59	2.27	-3.05	-2.46	0.81	11.65	5.26	0.45
1984	14.58	14.78	1.01	2.69	3.48	1.29	-4.32	-2.90	0.67	16.21	14.20	0.88
1985	12.93	19.56	1.51	5.11	11.05	2.16	-14.25	-17.49	1.23	22.07	26.00	1.18
1986	8.51	11.19	1.32	7.27	22.86	3.14	-4.69	-5.47	1.17	5.93	-6.20	-1.05
1987	11.10	17.37	1.56	5.41	12.80	2.37	-2.52	-13.89	5.52	8.21	18.46	2.25
1988	11.28	15.23	1.35	2.19	12.13	5.54	-0.06	-3.61	56.11	9.15	6.71	0.73
1989	4.34	6.97	1.61	0.72	1.60	2.23	2.15	6.06	2.82	1.47	-0.57	-0.39
1990	3.73	11.21	3.01	11.02	30.73	2.79	-7.12	-18.10	2.54	-0.16	-1.52	9.76
Ortalama												
1981-85	10.07	11.99	1.19	2.61	4.66	1.79	-5.13	-5.83	1.14	12.59	13.16	1.05
1986-90	7.74	12.34	1.59	5.51	16.38	2.97	-2.50	-7.14	2.86	4.73	3.10	0.66

Kaynak: Brian Hook (Ed.), **Guangdong China's Promised Land**,New York:Oxford University Press, 1996, s.153.

Not:Tüm rakamsal değerler 1980 yılındaki sabit fiyatlardır.Bakınız.D.H.Perkins'in 'Reforming China's economic system', Journal of Economic Literature, Cilt.26 No.2 (Haziran 1988), s.628-9.İhracat ve ithalat fiyat endeksleri Çin Uluslararası Ekonomik İlişkiler ve Ticaret 1991 tarihli yıllığından alınmış ve hem ulusal hem de Guangdong'un ticaret verilerinin fiyat seviyesni düşürmek diçin kullanılmıştır.İhracat ve ithalatın GSYİH'ya katkısı; ihracat veya ithalatın mutlak değişimi, GSYİH'nin mutlak değişimi ve GSYİH'nin yıllık büyüme oranı olarak tahmin edilir.

Tablo 14

1980 – 1992 Yılları Arasındaki Guangdong Eyaleti'nin İhracat ve İthalat İle İlgili Doğrudan Yabancı Yatırım

DYY İle İlgili İhracat (Milyon ABD Dolar)									DYY İle İlgili İhracat (Milyon ABD Dolar)	
	İhracat İşleme Komisyonu		Ticari Karşılığı		DYY Girişimleri		Toplam Değer		DYY Girişimleri	
	Değer	Pay (%)	Değer	Pay (%)	Değer	Pay (%)	Değer (1)+(3)+(5)	Pay (%) (2)+(4)+(6)	Değer	Pay (%)
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1980	82.33	3.75	6.65	0.30	-	-	88.98	4.05	-	-
1985	272.5	9.23	8.70	0.29	22.16	7.49	303.36	17.01	336.56	13.87
1989	578.17	7.10	62.67	0.77	2,276.71	27.90	2,917.55	35.77	1,950.92	40.40
1990	583.32	5.52	77.78	0.74	3,723.83	35.26	4,384.93	41.52	3,297.44	57.36
1991	799.72	5.84	95.06	0.69	5,327.48	38.93	6,222.26	45.46	4,513.02	53.03
1992	999.23	5.42	96.69	0.52	8,159.06	44.25	9,254.98	50.19	6,014.96	53.80

Kaynak: GDTJNJ 1991, S. 304; 1993, s.351.

Not:2., 4., 6., ve 8. sütundaki rakamlar toplam ihracattaki yüzdelik dilime aittir; benzer bir şekilde, 10. sütundaki rakamlar da toplam ithalatın yüzdelik dilimine aittir.Guangdong Eyaleti'nin toplam ihracatının diğer öğeleri (İhracat İle İlgili - Diğer DYY) 1. ve 8. sütunda gösterilmiştir, bunlar hammadde ihracatıdır. (Tablo 13)

Tablo 15

1980 – 1992 Yılları Arasındaki Guangdong Eyaletinin Hammadde İhracatının Yapısı

Ürün İhracatları			Hammadde İhracatının Yapısı (Toplam = %100)			
	Değer (Milyon ABD Dolar)	Toplam İhracatın Payı (%)	Çiftçilik	Çiftçilik İşlemleri	Hafif Sanayi ve Tekstil	Sanayi ve Madenler
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1980	2,105.74	95.95	31.50	9.80	32.12	26.58
1985	2,450.31	82.99	32.65	8.84	39.44	19.07
1989	5,250.12	64.20	19.40	7.60	53.10	19.90
1990	6,175.31	58.48	17.02	8.13	54.80	20.05
1991	7,465.61	54.45	16.60	7.40	55.67	20.33
1992	9,184.46	49.81	14.36	8.11	57.59	19.94

Kaynak: GDTJNJ 1991, s.304; 1993, s.351.
Not: Mal ihracatındaki düşüş trendi FDI'ların büyüyen önemini yansıtır.İlgili ihracat Tablo 14'de görülebilir.

5.1.3.4 Devletin Rolü ve Guangdong'daki Sürdürülebilir Büyüme İmkanı

Devlet, Guangdong'un son zamanlardaki ekonomik dönüşümüne ciddi katkı sağlamıştır ve şüphesiz eyaletin ekonomik geleceğine katkıda bulunmaya devam edecektir.1980'li yıllar boyunca eyaletteki devlet eliyle yapılan sabit yatırımlar artmıştır. Büyük ölçekli altyapı projeleri bir yana, devletin sahipliğinde gerçekleşen ekonomik aktivitelerin verimsiz olduğu ve devre dışı bırakılması düşüncesi ön plana çıkmıştır. Bu durum diğer alternatiflerin değerlendirilmesine yol açmıştır. Guangdong da daha önceden devletin endüstriyel girişimi olarak bilinen "joint venture" birleşmeleri pazar odaklı hale gelmiştir. Bu bağlamda, aşırı merkezileştirilmiş kontrol ve hantal bürokrasiyi simgeleyen 1978 öncesi dönemin aksine rekabeti tetikleyecek özel girişimlere de izin verilmiştir.

Devletin ekonomik aktivitelerdeki payını belirleyebilmek için devlet bütçesinin ve GSMH'nın bilinmesi konusunda tedbirli davranılmıştır. Kalkınmanın ilk aşamasında altyapı kurulumlarını desteklemek üzere devlet harcamalarda bulunmuştur. Ardından, tüketicilerin sosyal refah için talepleri gündeme gelmiş ve harcamalar sağlık, eğitim ve konut sektörlerinde devam etmiştir. Hem üretim hem de hizmet alanında yapılan bu

harcamalar, doğrudan ekonomik kalkınmada etkili olmasa bile, GSMH'daki devletin bütçe payının arttığını göstermiştir.

Her iki durumda da, Guangdong 1978'den sonra yine gerilemeye girmiştir. Tablo 16'da da görüldüğü gibi devletin bütçe gelirleri ve harcamalarının GSMH'daki oranı düşmüştür. Bu eğilim adem-i merkeziyetçiliğin yaygınlaşmaya başladığının işaretidir. 1978'den önce Sovyet sisteminde, merkezi planlama dahilinde devlet bütçesi kapsamlı bir finansal enstrüman olarak düşünülebilir durumdaydı. Bu durum, sadece çalışma sermayesi gereksinimlerini ve sabit yatırımları finanse etmemiş, aynı zamanda eğitim, sağlık, milli savunma gibi üretim dışı da kullanılmıştır.Bütçedeki zorunlu kar dağıtımları, fiyatlandırma politikaları ve ücret düzenlemeleri devletin gelirlerinde düşüşe sebebiyet vermiştir.

1978'den sonra başlatılan reformlar arasında devlet yatırımları için kar alıkoyma, fiyatlar ve ücretlerdeki kontrolü kaldırmak için düzenlemeler hazırlama örnek gösterilebilir.Bu atılımlar var olan finansal düzenlemelerde ulusal değişikliklere sebep olmuştur, Tablo 16'da da görüldüğü gibi devlet bütçesi/GSMH oranı dikkat çekici şekilde düşmüştür. Göreceli olmasına rağmen, bütçe kısıtlamaları Guangdong ve ülke genelinde[*] aynı oranda gerçekleştirilmiş ve bu durum 1978 yılında eyalet bazında gelir/harcamanın GSMH'ye oranını düşürmüştür.[**]Guangdong'un bütçe/GSMH oranı yıllar boyu ulusal ortalamalardan düşük seyretmiştir.[***]Shanghai ve Liaoning'in aksine, Guangdong merkezden yapılan büyük ölçekli finansal transferlere maruz kalmıştır. Beijing tarafından dağıtılan bütçe ayrıcalıkları, yetki alanındaki endüstrilerin devlet hazinesine ait sorumluluklarını azaltmıştır.Bunlara rağmen, 1990'ların başında, Guangdong'un bütçe/GSMH oranı dört Asya kaplanından ve gelişmekte olan ülkelerden düşük kalmıştır. Bu durum sadece aşırı merkeziyetçilik altında yapılan reformlara bağlanamaz. Dahası, göreceli düşük oran, eyalet hükümetinin altyapı yatırımları ve sosyal refaha katkıda bulunma kapasitesi üzerindeki hazine zorlamalarını yansıtır.[****]

---

[*] 1978 ve 1992 yıllarındaki GYMH ile eyaletin toplam bütçesi (girdi ve çıktı) arasındaki ilişki ispat edilmiştir. Sayısal değerler Guangzhou için 0.54, Çin için ise 0.55 olarak hesaplanmıştır.

[**] 1978 yılında, Guangdong'un GSMH'sinin gelir, gider oranı % 21 ve % 15'di.Çin'e ilişkin değerler ise % 34 ve % 31'di.

[***] Genel olarak, Guangdong'un gelir/GSMH ile gider/GSMH'nın her ikisinin oranları 1980 yılından sonra milli değerlerin % 50'si ile % 60'ı arasındadır.

[****] Son zamanlardaki şiddetli kent trafiği tıkanıklığı, çevre kirliliği, bozulmuş tıp hizmetleri ve sağlık hizmetleri gibi konulardaki reformlar son zamanlardaki olumlu gelişmelerin belki çok küçük bir kısmını oluşturabilir.

Tablo 16

1978- 1992 Yılları Arasında Çin ve Guangdong'un Bütçe Oranları (%)

	Gelir / GSMH			Gider / GSMH			Toplam Bütçe / GSMH		
	Milli	**GD**	**Oran (2)/(1)**	**Milli**	**GD**	**Oran (5)/(4)**	**Milli**	**GD**	**Oran**
	(1)	**(2)**	**(3)**	**(4)**	**(5)**	**(6)**	**(7)**	**(8)**	**(9)**
1978	33.75	21.36	0.63	30.97	14.63	0.47	64.72	35.99	0.56
1980	24.28	14.69	0.61	27.13	10.15	0.37	51.41	24.84	0.48
1985	21.81	11.84	0.54	21.56	11.00	0.51	43.37	22.84	0.53
1986	23.31	12.92	0.55	24.04	14.04	0.58	47.35	26.96	0.57
1987	20.96	11.50	0.55	21.67	11.13	0.51	42.63	22.63	0.53
1988	18.68	9.79	0.52	19.24	10.49	0.55	37.92	20.28	0.53
1989	18.43	10.43	0.57	19.01	10.76	0.57	37.44	21.19	0.57
1990	18.72	8.90	0.48	19.51	10.24	0.52	38.23	19.14	0.50
1991	17.84	9.96	0.56	18.85	10.25	0.54	36.69	20.21	0.55
1992	17.28	9.71	0.56	18.26	9.58	0.52	35.54	19.29	0.54

Kaynak: ZGTJNJ 1993, milli değerler için s. 31 ve s.217; ve Guangdong'un değerleri için GDTJNJ 1987, s.367; 1989, s.367; 1993, s.383.
Bakınız.Brian Hook (Ed.),**Guangdong China's Promised Land**,New York:Oxford University Press, 1996, s.153'deki kaynaklardan GSMH / GSYİH bilgisine bağlıdır.
Not: Guangdong Eyaleti için GSYİH,GSMH'dan büyüktür, bu ayrı ayrı oranlara dayanarak kullanılmıştır.Toplam bütçe de, gelir ve gider toplamına göre belirlenmiştir.

Bu düşünceler, Guangdong'un kişi başına düşen milli gelirin yükselmesine rağmen, ekonomik kalkınma ve sosyal refahı sağlayabilmesi için gereken bütçe gelirleri oranı hususunda tedbirli olma gereğini ortaya koymuştur.Var olan duruma karşılık, Guangdong'un yakın gelecekteki güçlü ekonomik kalkınma ivmesini sürdürebileceğine dair soruları akla getirmektedir. Shenzen, Guangdong metrosu, Yantian limanı, Shantou, Jeiyang ve Chaozhou şehirlerindeki havalimanları gibi yapımı süren projeler, eyalete olan güvenin arttığının göstergesidir. Aslında, dört doğu asya kaplanının kalkınma geçmişine ayrıntılı bakıldığında, Guangdong'un hedeflerine ulaşmak için yeterli kalkınmayı başaramaması için bir sebep yoktur. Hatta, Güney Kore 1962'den sonraki 30 yıl boyunca uzun süreli GSMH'sını ortalama 8.6 arttırmıştır ve bu durum Guangdong'un 1978 sonrasındaki reform döneminde elde ettiğinden daha azdır.[*] Beklenmeyen büyük sorunlar ve gelecek yıllardaki eyaletsel büyümede yavaşlama hesaba katılsa bile, Guangdon'un 1960'larda asya kaplanlarının elde ettiği başarılı performansa yakın gelecekte erişebileceğine inanmak mantıklı görünmektedir.

[*] Brian Hook (Ed.), **Guangdong China's Promised Land**, New York:Oxford University Press, 1996,s.154. ile Kihwan Kim ve Kwang Choi, "Strategies for Structural Adjustment and Rapid Development in Korea", **Western Economic Association International Pacific Rim Congress,** Hong Kong, Ocak 1994, s.8-13 karşılaştırılmıştır.

Durumu doğru teşhis edebilmek için iki önemli nitelik dikkate alınmalıdır. Bunlardan ilki Gunagdong'un son yollardaki büyüme momentumunu koruyup koruyamayacağıdır. 2000 ve 2010 arasında GSMH hedefleri, 1990'lı yıllar ve önümüzde yüzyılın ilk on yılı için ortalama 13.4 ve 12.4 olarak belirlenmiştir.* 1990'lı yıllardaki ortalama büyüme başta şart koşulan niteliklerin gerçekleştirildiğini göstermiştir.** Fakat, bazı çevreler, Guangdong'un darboğazlar yaşamaya yakın olduğu için son zamanlardaki kalkınma ivmesinin sekteye uğrayacağını düşündürmektedir. Resmi kaynaklar dahi modernizasyon adına bazı engellerle karşılaşılacağını göstermektedir. Üretim altyapısı mantık dışı***, bölgesel kalkınma dengesiz****, ağır altyapı yatırımları ise eyalet bütçesine sermaye yükü getirecektir, teknik ve bilimsel zemin ise zayıftır.

Söz konusu ikinci nitelik ise, asya kaplanlarının önceki tecrübelerinden ortaya çıkmıştır. Bu dört ülkenin ekonomik dönüşümünü sağlayan fonksiyon şudur, gelişmiş batı ülkeleri (Japonya ve ABD) bu evrede büyük ölçekli endüstriyel ekipman ve hammadde ithal etmiş ve buna ek olarak ABD ve Batı Avrupa işlenmiş malzemeler için pazar imkanı sunmuşlardır.***** Küresel ekonomik çevrenin beşinci kaplanın gelecekteki büyümesine imkan tanıyıp tanımayacağı ise belirsizdir. Fakat, açıkça söylenebilir ki ABD hükümeti ve ekonomisinin Guangdong'un ihracatı üzerindeki etkisi eyaletin ekonomik geleceğini olumlu yönde etkileyecektir. Çin'in en sevilen ülke statüsünün yenilenmesinin politik ve insani haklarla bağdaştırılması ileriye dönük bir adım olarak değerlendirilmektedir.Sino-ABD ilişkilerindeki belirsizlik ise Guangdong'un bu durumdan potansiyel olarak yaralanması fırsatının altını çizmektedir.

---

* Buradaki rakamlar 22 Şubat 1994 tarihinde Draft Programme for Economic and Social Development in Guangdong (1990-2010) 'dan alınmıştır.

** Eyaletin yıllık büyüme oranları sırasıyla şu şekilde belirlenmiştir: 1991 yılında % 14.3; 1992 yılında % 19.9; 1993 yılında ise % 21'dir.

*** Zhu Senlin; Guangdong'un tarım ve üretim sektörleri içindeki üçüncül sektörün hızla azalan gücü gibi yurtiçi orantısızlıklarına kendi bakış açısıyla değinmektedir. Birincil, ikincil ve üçüncül sektörlerin 2010 yılı için planlanan oranlarında 26:40:34'den 5:31:64 değerinde bir değişim beklenmektedir.

**** Eyaletin büyüme hızının faydaları orantısız biçimde üç ÖEB'den ve İnci Nehri Deltası bölgesinden tahsil edildi.

*****Tayvan'ın modern ekonomik dönüşümünün değerlendirilmesi Simon Kuznets tarafından geliştirilmiştir.Bakınız. W. Galenson (Ed.),**"Economic Growth and Structural Change**,**Economic Development and Structural Change in Taiwan: The Postwar Experience of the Republic of China,** Ithaca: Cornel University Press,1979.

5.1.3.5 Guangzhou Serbest Ticaret Alanı

İnci Nehri Deltası ekonomik bölgesi, Çin'in başlıca ekonomik bölgelerinden ve temel üretim alanlarından biridir.Bu alan İnci Nehri'nin Güney Çin Denizi'ne döküldüğü yerde bulunmaktadır. Bölge aralarında Guangzhou (bölge merkezi) Shenzhen,Foshan, Zhuhai, Jiangmen, Zhongshan, Dongguan, Huizhou ve Zhaoqing olan 9 şehirden oluşmaktadır.[100] Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'da bu bölgede yer almaktadır.

(**Şekil 1:** Guangzhou-İnci Nehri Deltası Ekonomik Bölgesi)

Guangzhou Eyaleti, Guangdong Bölgesi'nin hem ticari merkezi hem de başkenti konumundadır.

Guangzhou Serbest Ticaret Alanı, 1992 yılında Huangpu Bölgesi'nin doğusu, Guangzhou Ekonomik ve Teknolojik Kalkınma Bölgesi'nin ise yakınlarında kurulmuştur. Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nın bulunduğu mevki Guangzhou

[100] *İnci Nehri Deltası*, (t.y.) http://www.igeme.gov.tr/KKS/userfiles/file/PRD.pdf (2 Şubat 2011).

Baiyun Havaalanı'nın yakınlarındadır. Bu bölgede temel sanayiyi kapsayan uluslararası ticaret, lojistik, işleme sanayi ve bilgisayar yazılımları teşvik edilmektedir.

İnci Nehri üzerindeki deltada kurulu olan Guangzhou, Çin'in en büyük liman kentlerinden biridir.Batısında Guangksi özerk bölgesi, kuzeyinde Hunan ve Jiangksi eyaletleri, kuzeydoğusunda Fujian yönetim bölgesi, güneyinde de özel yönetim bölgeleri olan Hong Kong ve Makao ile Güney Çin Denizi bulunur. Çin'in en uzun kıyı şeridine sahip eyaletidir.

Hongkong ve Macao gibi ticari açıdan önemli kentlere yakınlığı ve 2210 yıllık tarihi ile Çin'in en önemli tarihi ve kültürel bakımdan en zengin 24 kenti arasında yer almaktadır. Ayrıca günümüzün modern dünyasında Guanzghou, Çin'in hem politik hem kültürel hem de teknolojik gelişmelerinin önemli merkezlerinden biri durumundadır.

Guangzhou, tarihsel zenginliğini günümüze devam ettirmektedir. Kent görsel güzellikleri nedeniyle bir çok farklı isimle adlandırılmaktadır. Antik çağlarda Fanyu olarak bilinen Guangzhou, tarih öncesi devirlerden Taş Devrine kadar dayanan bir yerleşme göstermektedir. Çin'in en büyük ve önemli liman kenti olmasından dolayı Guangzhou; Dongjiang, Xijiang ve Beijiang nehirlerinin arasında kalan 7.475 kilometrekarelik yerleşim alanıyla, 6.66 milyonun yaşadığı bir kenttir.[101]

Dışa açılım reformları sonucunda çok hızlı bir gelişme sürecine giren ÇHC'nin gelişmesinin en önemli etkenleri ülkeye gelen yabancı sermaye ve artan dış ticarettir. Dış ticarette 1978'de 32. sırada olan Çin, 2008 yılında ticaret hacmi ile dünyada 3. sıraya yükselmiştir. DTÖ üyeliğinin getirdiği ivme de dış ticaretini arttıran önemli bir faktör olmuştur. Gayri safi milli hasılaya %40'ın üzerinde katkıda bulunan dış ticaret ve tamamlayıcı sektörler en önemli istihdam sağlayan sektörler arasındadır. Merkezi hükümet serbest ticaret alanı uygulamalarını Çin genelinde değil bölgesel olarak başlatmıştır.

İlk serbestlik Hong Kong'un hemen kuzeyindeki Guangdong eyaletinde başlatılmış daha sonra kıyı şeridindeki eyaletler kuzeye doğru reform programı içerisine

[101] *Guangzhou'da Görülmeye değer yerler,* (t.y.) http://www.guangzhoufuari.com/guangzhoubilgi.asp (12 Şubat 2011).

alınmıştır. Hong Kong ve Guangdong, uzun süre Çin'in dışarı açılan ticaret kapısı olmuştur ve bu bölgelerde ticari altyapı gelişmiştir.

5.1.3.5.1 Guangzhou Serbest Ticaret Alanının Konumu

(**Şekil 2:** Guangzhou Serbest Bölgesi'nin Konumu)

Guangzhou Serbest Ticaret Alanı, Guangzhou'nun doğusunda konumlandırıldı. Burası Guangzhou, Hong Kong ve Macao ortasındaki deltada yer almaktadır.İnci Nehri Deltası ile arasında araba ile 1.5 saatlik mesafe vardır.Guangzhou Havaalanı'ndan Manila, New York, Tokyo, Osaka, Bangkok, Singapur, Sidney, Melbourne ve Los Angeles vb. pek çok havalimanına da uçuş bulunmaktadır.[102]

i.Guangzhou'nun Doğusuna Odaklanmak

' Yeni şehir bölgesinin tasarım sürecinde öncü olmak'.

Büyük şehir alanlarının planlı yerleşiminin temelinde ' güneyde keşif, kuzeyde üstünlük, doğuda genişleme, batıda da koordinasyon vardır.Yerleşim yapısı, çok şehirlilik ağından ve kuzey, güney, doğu ve eski şehir kümesinden meydana gelir.Doğu kümesi, yüksek teknolojiye yönelik üretim tabanlıdır.

Guangzhou Serbest Ticaret Alanı; Guangzhou'daki başlıca ekonomik büyüme alanı, endüstriyel teşviğin temel kaynağı ve Guangzhou'nun doğusunun kent oluşumudur.

[102] *GDD Location,* (t.y.) http://eng.luogang.gov.cn/public/showArchive.jsp?catid=91|97 (9 Mart 2011).

Guangzhou Yerel Yönetimi, şimdiden, Guangzhou'nun doğu bölümünün düzenlemelerini Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nı esas alarak şehrin fonksiyonlarına göre yürütebileceğini planlamaktadır.Guangzhou'nun doğu bölgesi; Guangzhou Ekonomik ve Teknolojik Kalkınma Bölgesi'ni,şehirin semtlerini birleştirmek amacıyla kurulmuş Xintang ve Yonghe'yi, kapsamlı üretim esasını, yüksek teknoloji gelişmelerini ve üretim merkezini, iyi yapılandırılmış ulaşım merkezi ve lojistik altyapı ve çevre dostu alanlarındaki yaşamı, Guangzhou Kentsel Kalkınma raporlarında belirtilen 2010 Asya Oyunlarını kapsar.[103]

1984 yılında Guangzhou Ekonomik ve Teknolojik Kalkınma Bölgesi, 1991 yılında Guangzhou Yüksek Teknoloji Sanayi Geliştirme Bölgesi,1992 yılında Guangzhou Serbest Ticaret Alanı ve 2000 yılında Guangzhou İhracat İşleme Bölgesi kurulmuştur.Bu bölgelerin resmi işleri de faaliyetlerine geçmeleriyle birlikte başlamıştır.

5.1.3.5.2 Guangzhou Serbest Ticaret Alanında Nüfus Yapısı

i.Nüfus

2005 yılının Nisan ayında, Guangzhou'daki bölge yönetiminde düzeni sağlamak için Guangzhou Serbest Ticaret Alanına bağlı Luogang Bölgesi kurulmuştur. Luogang Bölgesi'nin yetki alanında 5'ten fazla sokak ve 1 kasaba bulunmaktadır.Bu alan 393.22 kilometrekare olup, toplamda 370.000'lik nüfusa sahiptir.

Bu alan Luogang Bölgesi'nin yetki alanı içinde bulunmakla birlikte, Guangzhou Xiagang'ı, Doğu Bölgesi'ni, Lianhe'yi, Luogang'u, Yonghe'yi ve Jiulong Kasabası'nı kapsamaktadır. Burada yer alan Luogang Bölgesi'nin nüfusu 313.500'dür ve 158.000'i yerli nüfusa, 155.500'ü ise göçmen nüfusa aittir.

Bu bölgede 100.000'den fazla nüfus kalifiye teknik personel olarak bulunmakta ve bunlardan 10.000'ni kolej ya da master ve doktorasını tamamlamış yüksek eğitimlidir, 12 üst düzey çalışma yeri ve şube bulunmakta ve 25.000 kişi de orta ve üst düzey meslek seviyesindedir. Buradaki 1500'den fazla nüfus ise Serbest Ticaret Alanı'na Çin'e denizaşırı memleketlerden gelen üst düzey bilgiye sahip olan kişilerdir,

[103] *GDD Advantages*, (t.y.) http://eng.luogang.gov.cn/guidebook/advantage.jsp?catid=93|111 (9 Mart 2011).

buradaki 700 kurluş da bu kişilerce kurulmuştur, burada çalışan 2 kişiye "Thousand Talents Program" tarafından ödül verilmiştir.

2009 yılının Haziran ayında ise, Guangzhou Serbest Ticaret Alanı Central Talent Work Coordination Group tarafından denizaşırı gerçek çalışma alanı olarak onaylanmıştır. Burada yeteneklere yol gösteren program çalışmaları yerine getirdi ve 15 çalışma alanı belirledi.[104]

ii.Tarihi Ünlüler

Luogang Bölgesi çok derin tarihi geçmişe sahiptir, pek çok tarihi kişilik ve devrimci hareketler geçmişinde yer almıştır.Üç etkili önemli kişilik tarihinde yer almıştır.Bunlar; tarihi ünlü - Zhong Yuyan, devrim şehidi - Wei Yongzhi ve Japon karşıtı general- Kong Kequan'dır.

iii.Kültürel Aktiviteler

Luogang derin bir kültürel mirasa sahiptir.Geçmişe ait arkeoloji araştırmaları yapılmakta ve bu dönemlere ait pek çok arkeolojik kalıntı bulunmaktadır.Bu dönemlere ait antik eserler ise şunlardır: Luogang Bölgesi'nde Zhou Hanedanlığı.Zhou

Hanedanlığı, Qing Hanedanlığı'ndan beri çoğu yerli Central Plains'ten Guangzhou'daki eski hanedanlıklara yerleştiler ve buraya Central Plains'ın kültürünü de beraberlerinde getirdiler.Geleneksel halk kültürünün hareketlerinde ise Luogang Şiir Topluluğu,Luogang Xiangxue Çin Halk Gösteri Grubu, Fotoğrafçılık, Resim ve Hattatlık ile Şiir ve Yazı yer almaktadır.

Bu kültürel yapılarla beraber, Luogang Bölgesi'nde yer alan halk sanat topluluğunda Cantonese opera klubü, rocknroll topluluğu, halk müziği topluluğu, yaşlı vatandaşlar için Yangko Topluluğu ve Halk Şarkıları Klübu vb. kültürel aktiviteler de yer almaktadır.

[104] *Population*, (t.y.) http://eng.luogang.gov.cn/public/showArchive.jsp?catid=91|236 (2 Mart 2011).

5.1.3.5.3 Guangzhou Serbest Ticaret Alanında Sanayi

(**Şekil 3** : Guangzhou Serbest Ticaret Alanında Sanayi)

Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nın 2009 yılında, toplam sanayi çıktısının değeri 343.779 Milyar Yuan'dır ve böylece Guangzhou'nun toplam çıktı değerinin içindeki yeri % 18.89'dan % 25.5'e yükselmiş, 2008 yılındaki oranından da %2.2'lik bir artış yaşanmıştır. Son dönemde ise sanayi çıktı değerinin 49.3 Milyar Yuan'a ulaşan kısmı da senelik toplama eklenmiştir.[105]

i.Hafif Sanayi'den Ağır Sanayi'ye Geçiş Oranı

2009 yılında, hafif sanayiden ağır sanayiye geçiş oranı bir önceki seneye göre 43.43:56.57'den 45.22:54.78'e ayarlanmıştır. Ağır sanayinin toplam çıktı değeri 188.137 Milyar Yuna'a ulaşmış ve %14.3'e yükselmiştir. Hafif sanayinin toplam çıktı değeri ise 155.462 Milyar Yuan'a ulaşmış ve % 25.1'e yükselmiştir. Hafif sanayinin büyüme oranı, ağır sanayiye göre % 10.8 oranında artış göstermiştir.

ii.Sanayinin Ekonomik Etkisi

2009 yılında, Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nın sanayisine 95.999 Milyar Yuan'a varan değer eklenmiştir. Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nın GSYİH'sı % 72.63'e, sanayinin büyümesine katkısı ise % 69.73'e ulaşarak, serbest ticaret alanının GSYİH'sı % 12.49 noktalarına ulaşmıştır.

[105] *Our History*,(t.y.) http://eng.luogang.gov.cn/public/showArchive_.jsp?catid=91|96&id=20 (2 Mart 2011).

Sanayi işletmelerinin oluşturduğu kar % 12.4 oranında artış göstererek 27.588 Milyar Yuan olarak gerçekleşmiştir. Sanayi işletmelerinin ekonomik etkilerinin kapsamlı endeksi % 363.27'ye, büyük ölçeklerde üretilen ürünlerdeki indirim oranı ise sanayi işletmelerinde % 95.97'ye ulaşmıştır.

iii.Önde Gelen Altı Sanayi

2009 yılında, başta elektronik ve iletişim hizmetleri üretimi endüstrisi ve yiyecek-içecek üretimi endüstrisi,toplam çıktı değerinin önde gelen altı sanayisini % 18.93 oranında arttırarak 284.201 Milyar Yuan'a, Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nın toplam sanayi çıktı değerini ise % 82.67'ye, endüstriyel büyümeye yaptığı katkısı ise % 85.12'ye ulaştırmıştır.

Kimyasal ürün üretim endüstrisi ve kimyasal- metaryel çıktı değerine dayalı elektronik ve telekomünikasyon tesisleri üretimi, metal maden bilimi ve işleme endüstrisi, yiyecek- içeçek üretimi endüstrisi, elektrikli makine ve teçhisat üretimi endüstrisi, taşıma hizmetleri, üretim endüstrisi sırasıyla 76.377,101.889, 33.957, 36.234,16.977 ve 18.767 Milyar Yuan'a ve % 22.22,% 29.64, % 9.88,% 10.54, % 4.94 ve % 5.46 oranlarına ulaşmıştır.

iv.Yüksek Teknoloji Endüstrisi

2009 yılında, Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nın ana büyüme noktası yüksek teknoloji endüstrisindeki gelişmeleri hızlandırıp yüksek teknoloji endüstrisi işletmelerine dayalı olarak ilerleme göstermiştir.

Sonuç olarak, Gunagzhou Serbest Ticaret Alanı'nın yüksek teknolojisi hem üretimin hem de verimliliğin büyümesini sağlamaktadır.Bu dönemlerdeki üretimde, yüksek teknoloji işletmeleri ve yüksek teknoloji ürünlerinin her ikisinin çıktı değeri 100 Milyar Yuan'ı aşıp, sırasıyla 104.388 Milyar Yuan'a ve 138.6 Milyar Yuan'a ve % 7.77 ve % 20.27 oranlarına ulaşmıştır.Yüksek teknoloji işletmelerinin toplamdaki senelik karı Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nın toplam endüstri karından 5.009 Milyar Yuan'a, % 97.98'e ve % 85.58 oranına ulaşmıştır.

v.Başlıca Endüstri Kuruluşları

2009 yılında, 50'den fazla kuruluşun toplam endüstri çıktı değeri 239.666 Milyar Yuan'a, Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nın toplam çıktı değeri ise % 69.72'ye ulaşmıştır. Buradaki 4 kuruluşun her birinin çıktı değeri 10 Milyar Yuan'ın, 14 kuruluşun her birinin çıktı değeri 5 Milyar Yuan'ın ve 280 kuruluşun her birinin çıktı değeri ise 10 Bin Yuan'ın üzerindedir ve bu rakamlar bir önceki senenin değerlerine göre fazladır ve bu kuruluşlar toplam çıktı değerinden 321.334 Milyar Yuan, Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nın toplam çıktı değerinden % 93.47 kazanmakta ve bunlar endüstriye 92.098 Milyar Yuan katma değer, Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nın endüstrisine ise % 95.94 oranında katma değer sağlamakta, geçmiş yılın oranlarıyla karşılaştırıldığında da bu oranın % 3.17 noktalarına yükseldiği görülmektedir.

vi.Üçüncül Sanayi

2009 yılında,katma değer Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nın üçüncül sanayisini 33.147 Milyar Yuan'a ulaştırıp, seneden seneye % 22.06 oranında arttırarak, % 5.37 ve % 4.15 noktalarında her biri ayrı ayrı olmak üzere ikincil sanayinin büyüme oranından ve Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nın GSYİH'den daha fazla bir oranda düzenlenmiştir.Böylece temelde, Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nın GSYİH'nin hızlı büyümesi desteklenmiş ve bu oranlar toplam hissenin % 25.08'idir.

11. Beş Yıllık Plan'nın hedefleri ise bir önceki senenin planlarını % 1 seviyesinden daha fazla olarak bir sonraki yıl gerçekleştirmektir.Modern hizmet endüstrileri; kontrol ve tespit,lojistik sevkiyatı,bilim-teknik AR-GE,bilgi teknolojileri hizmetleri, v.b. arasında yer alan verimli kuruluşların hizmetleriyle ilgili olup, temelde Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nın ekonomik gelişiminin hızlı büyümesin ve bunun arttırılması istenmiştir.2009 yılının katma değeri, üçüncül sanayi tarafından 18.2 Milyar Yuan'a ulaşıp, seneden seneye % 41 oranında artarak, Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nın GSYİH'nin oranından % 10 daha fazla, % 13.8 seviyesine vararak gerçekleştirmektedir.

Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nın önde gelen üç üçüncül endüstrisi ile ilgili katma değerleri; diğer hizmet endüstrileri, nakliye, posta ve telekonünikasyon ile

bunlara ilaveten toptan ve perakende satış üzerinden sırasıyla % 30.28, % 29.58, %28.92 şeklinde gerçekleşmiştir.

vii.Ulaşım

Ulaşımın faaliyet hasılatı 58 Milyar Yuan'a ulaşıp, buradaki katma değeri 9.806 Milyar Yuan olup, seneden seneye gösterdiği artışı ise % 7.03, % 15.03 şeklinde gerçekleşmiştir.Bu durum Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nın üçüncül endüstrisinin katma değer büyüme oranından daha azını göstermektedir ve görünüşte de finansal krizden etkilenmiştir.Burada temsil edilen kuruluşlar ise, Çin Southern Havayolları,COSCO Gemileri, Guangzhou-Huizhou Demiryolları vb.

viii.Toptan ve Perakende Satış

2009 yılında, Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nın toptan ve perakende satışından % 16.91 oranında artışla, 9.585 Milyar Yuan katma değer sağlandı.Toptan ve perakende satış kuruluşları belirlenen ölçünün üzerinde %46.51 oranındaki artışla, 101.095 Milyar Yuan'lık satış hacmine ulaşmışlardı.Buradaki toptan satışın satış hacmi % 53.77'lik artış oranıyla 92.405 Milyar Yuan olarak gerçekleşmiş ve toplam satış hacmi % 91.40 olmuştur.

Satış hacmindeki perakende satışı ise %2.47'lik düşüşle 8.690 Milyar Yuan, toplam satış hacmi ise %8.60 olarak gerçekleşmiştir.Burada temsil edilen kuruluşlar ise; CNOOC Arıtma ve Kimyasal Şirketi,Guangzhou Baosteel Southern Ticaret Şirketi, China Shipping & Sinopec Suppliers Şirketi.

ix.Gayrimenkul (Taşınmaz Mallar)

2009 yılında,Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nda taşınmaz malların imar ve inşası konusunda 23 proje yer aldı ve bunlardan başlıca temsil edilenleri ise Science Town Mountain Villa, Kehui Jingu, Vanke Milestone, Longguang Feng Jing Monte ve Wang Kang Garden vb.

Toplam yatırım 2.866 Milyar Yuan tutarındadır.2009 yılında, emtia konutlarının inşaat alanı % 47.6 artış oranıyla, 1.1702 milyon dönüme ulaşmış, satış alanı ise % 26.64 düşüş oranıyla 218.700 dönüm olmuştur.Emtia konutlarının satış hacmi ise % 23.28 oranında düşüşle 1.113 Milyar Yuan olarak gerçekleşmiştir.

x.Diğer Hizmetler

Tüm üçüncül endüstriler,diğer hizmetler ve kategorilere ait olan toptan ve perakende satışların, ulaşımın ve taşınmaz malların dışındadır.2009 yılında, diğer hizmetler % 60.12'lik artış oranıyla 10.036 Milyar Yuan'lık katma değere ulaşmıştır.Bunların içinde yer alan finansal kiralama,ticaret hizmetleri, bilimsel araştırma ve teknik hizmetler,depolama,bilgisayar hizmetleri ve yazılım endüstrisi sırasıyla % 32, % 23, % 13 ve % 10 oranında; yine aynı sırayla 7.8, 3.6, 3.3 ve 2.4 Milyar Yuan tutarında faaliyet karıyla gerçekleşmiştir.

5.1.3.5.4 Guangzhou Serbest Ticaret Alanında Ziraat

(**Şekil 4:** Guangzhou Serbest Ticaret Alanında Ziraat)

Guanzhou Serbest Ticaret Alanı ılıman iklimin, bol yağışın ve verimli toprakların olduğu Yengeç Dönüncesi'nin güneyinde kurulmuştur. Zirai kaynaklar, meyve, sebze, kümesçilik ve pirinç açısından oldukça zengindir. Eski zamanlardan beri, buradaki nüfus zirai ekim ve büyütmeyle uğraşmaktadır. Buradaki çoğu ürün hem yurt içi hem de yurt dışında tanınan Luogang ' Nuomizi ' Litchi bitkisini, (Litchi, Sonn ve Nuomici), Luogang mine taşı türü (Biyu) Litchi bitkisini, Zengcheng Gualv Litchi bitkisini, Luogang şeker portakalını, carambola bitkisi gibi büyük şeker meyveleri karışımını (Averrhora Karambola gibi), büyük Bayburt meyvesi ağaçlarını, Wampee bitkisini, guava bitkisini, siyah zeytini, longan meyvesini, Zengcheng deniz pirincini, fakse pakchoi bitkisini, tavuklara yedirilen Jiufo bahçe bitkisini ve piliçlerin dondurulmasında kullanılan Huocon bitkisini kapsamaktadır. Bunların arasında yer alan, Luogang "Nuomici" litchi bitkisi ve Luogang şeker portakalına oldukça fazla

önem verilmektedir. Bu ürünler Guangzhou'nun tanınan ürünleridir ve Sino-Canadian Mixed Chemical Fertilizer Plant tarafından 'Gök kuşağı' adıyla özel amaçlı gübrelenip üretilmektedir.[106]

Büyük çabalar sonucunda, işlem mekanizması, zirai modlar, zirai yapıdaki düzenlemeler, kırsal kesime ait piyasa ekonomisi sistemleri ki bu sistemler bu bölgelerin önemli oranda değerini arttırmıştır ve zirai sanayileşmenin başarısını aleni biçimde iyi seviyelere ulaştırmıştır. Ulusal yapılar, köy ve belediyeye ait model alanlar, ziraat endüstrisi işletmelerinin kurduğu örnek projeler; bölgesel, porfesyonel, seri üretim, ulaşım ve zirai ürünlere bağlı işlemler, zirai ekonomiye ait geleneksel olan ekip - biçme tarzı şehir sanayisine geçişle birlikte değişmeye başlamıştır.Ziraat endüstrisi işletmelerinin ana model projeleri Juifo Bahçe Temelli- Güneydoğu Asya'daki büyük bahçe fidanlığını, "South Asia Tropical Fruit Model Base" - Tarım Bakanlığını, "Spark Project Model Project"-Bilim ve Teknolıji Bakanlığını, Guangzhou'nun on temel modern tarımından biri olan - Jiufo Tangxia Fruit World, başlıca ulusal zirai kuruluşu olan- Jiufo Fengxia Jiangfeng Original Breed Chicken Farm, başlıca yerel zirai kuruluşları olan- Jiufo Xiezhuang Liangtian Original Breed Pigeon Farm, , Jiufo Yantang Zhouxing Chufa Plantation Base, Jiufo Fengxia Lizhi Live Pig Model Area, Jiufo Spotted Chicken Export Base, Huocun Chilled Chicken Export Base, Jiufo Leek Flower Production Model Area, Patchouli Plantation Base, Yonghe Dongling Vegetable and Fruit Logistics Base and Hengfa East Fish Export Base' i kapsamaktadır.

Bol ekolojik kaynaklar tarafından desteklenen, üstün derecede doğal güzelliğe sahip olan temeli sebzecilik, meyvecilik, çiçekçilik ve bahçeciliğe dayanan, oldukça bereketli meyve alanları ve kırsal alan özelliğine sahip bu ekolojik köylerde ziraat tatmin edici gelişme göstermiştir. Ancient Litchi Ecological Park, Gardenia Forest Park, Xiangxue Park, Qingqing Village, Baiyun Manor, the Flower, Fruit and Vegetable Area of Shiling Reservoir, the Forest Park of Jinkeng Reservoir and Phoenix Mountain Park gibi ekolojik parkların çoğu ziraatçilik,mesire yeri, turizm ve eğlence için kurulmuş ve Guangzhou Serbest Serbest Ticaret Alanı'nın ekolojik kartviziti ve kentsel tarımını oluşturmuştur.

[106] *GDD Agriculture*, (t.y.) http://eng.luogang.gov.cn/public/showArchive_.jsp?catid=91|96&id=19 (5 Mart 2011).

5.1.3.5.5 Guangzhou Serbest Ticaret Alanında Bilim Teknik

(**Şekil 5:** Guangzhou Serbest Ticaret Alanında Bilim Teknik)

2009 yılında, 155 yeni bilim-teknik kuruluşu onaylanıp, kabul edilmiştir. Bunlardan 103 endüstri kuruluşu Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nda bilim teknik kuruluşu olarak topluca kabul edilmiş, toplam endüstri çıktı değeri , % 7.77 oranında bir artışla 104.388 Milyar Yuan'a ulaşmıştır.

2009 yılında, Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nda bilim - teknik kuruluşu olarak kabul edilen 69 kuruluşun toplam endüstri çıktı değeri ise %30.36 olarak gerçekleşmiştir.[107]

i.Bilim ve Teknoloji Parkı İnşası

2009 yılında, ileri teknoloji bölgesinde bulunan 4274 bilim ve teknoloji kuruluşunun toplam işletme gelirleri bir önceki yıla göre % 34.42'den fazla artış oranıyla 266.988 Milyar Yuan'a ulaşmış, toplam endüstri çıktı değeri ise % 34.87 artış oranıyla188.02 Milyar Yuan olarak gerçekleşmiştir. Tianhe Bilim ve Teknoloji Parkı, Huanghuagang Bilim ve Teknoloji Parkı, Özel Bilim ve teknoloji Parkı, Nansha IT Parkı gibi özel niteliklere sahip endüstri parkları hızlı büyüme göstermişlerdir.

Dört parkın toplam işletme gelirleri % 29.18 artış oranıyla 81.289 Milyar Yuan'a ulaşmış,Yüksek Teknoloji Bölgesi'nin toplam gelirlerinin oranı ise % 30.45 olmuştur.Guangzhou Bilim Şehri'nin toplam işletme geliri ise % 71.07 artış oranıyla

[107] *GDD Sci-tech*, (t.y.) http://eng.luogang.gov.cn/public/showArchive_.jsp?catid=91|96&id=18 (5 Mart 2011).

142.44 Milyar Yuan olarak gerçekleşmiştir.Yüksek Teknoloji Bölgesi'ndeki toplam gelirleri ise % 53.35'dir.

ii.Bilim ve Teknoloji Finansmanı ve Teknik Personel

2009 yılında, Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nda teknik personelin sayısı % 90.24 artış oranıyla 17.900 kişi olarak belirlenmiştir.Buradaki, 16.943 üyenin % 80.59 artış oranıyla R&D personeline ait olduğu saptanmıştır.

Bilim-teknik çalışmalarındaki harcamalar toplamda 5.565 Milyar Yuan'a, bunlardan R&D harcamaları ise % 17.16 oranında yükselerek, bir önceki yıldan 697 Milyar Yuan daha fazla olarak 4.758 Milyar Yuan seviyesinde gerçekleşmiş,bilim teknik çalışmalarındaki toplam harcamalar ise % 85.5 oranında olup, toplam GSYİH'deki yeri ise % 3.6 şeklinde meydana gelmiştir.

5.1.3.5.6 Guangzhou Serbest Ticaret Alanında Önde Gelen Endüstriler

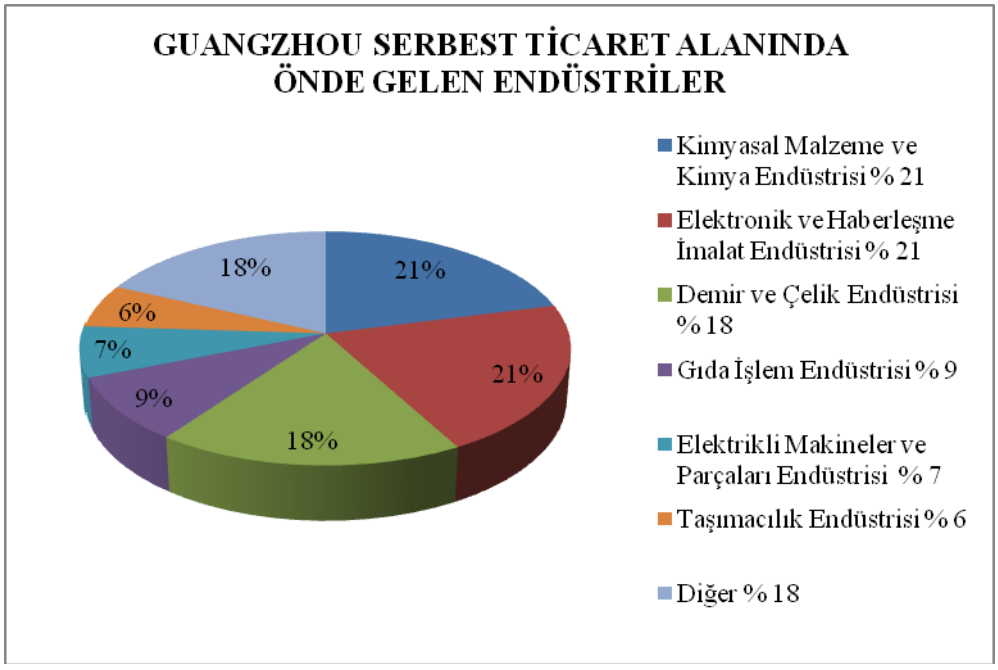

(**Şekil 6 :** Guangzhou Serbest Ticaret Alanında Önde Gelen Endüstriler)

Bu grafikte; Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nda önde gelen endüstriler gösterilmiştir. Zarar vermeyen kimyasal maddelerin önde gelen altı endüstrisi; elektronik, tıp ilacı, yiyecek ve içecek, metalurji ve metal işlemi ile otomobil ve otomobil parçalarının gelişimi sağlamaktadır.

Toplam endüstri üretim değerinin miktarı, Guangzhou Serbest Ticaret Alanın'daki üretim toplamın % 80'idir.Endüstriyel fazlalığın etkisi hızlanarak artmaktadır. R&D ve diğer üst düzey endüstri zinciri firmaları gibi diğer endüstriler de basit yöntemlerden ilerleme göstermiş ve üretimin esasını gerçekleştirmişlerdir.Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nda endüstri üretimini gerçekleştiren firmalar aşağıdaki gibidir.[108]

Zararsız Kimyasallar: P & G, Amway, Colgate, Dupont, ICI, LG Chemical, International Flavors and Fragrances, Ligaoman, Sunrider, ELF.

Elektronik: SONY, Light-On, Volkswagen, Jabil, Panasonic, LG-TOPS.

Tıp İlacı: Schering, Baxter, Xiangxue, Koncen.

Yiyecek ve İçecekler: Pepsi, Nestle, Meadjohnson, Watsons, Wrigley, Dingyi, Wangwang, Warner, Lee Kum Kee, Yakult.

Metalurji ve Metal İşlemi: Guangzhou Zhujiang Steel, YUSCO, Guangzhou Pacific Tinplate Co. Ltd, Ma Steel.

Otomobil ve Otomobil Parçaları: Honda, Showa. Delphi, Cenje, Moriroku, Junxing, Apac.

Büyük Üretim Kuruluşları: Bu bölgede, dünyanın en büyük çiklet ve diş macunu üreticileri yer almaktadır.En büyük klima kompresör üretimi ve en büyük ürün yönetimi ve paslanmaz çelik üretimlerinden bir tanesinin temeli burada atılmış olup Çin'deki ilk ihraç edilen arabanın üretim yeri de burada kurulmuştur.

5.1.3.6 Guangzhou Serbest Ticaret Alanının Avantajları

Guangzhou Serbest Ticaret Alanı, yatırım için oldukça ideal bir yerdir.[109]

Rekabet avantajları şunlardır:

1.Basit ve etkin idari yapının olması,

[108] *Leading Industries*, (t.y.) http://eng.luogang.gov.cn/aboutus/features.jsp?catid=91|98 (5 Mart 2011).
[109] *Focusing on the East of Guangzhou*, (t.y.) http://eng.luogang.gov.cn/guidebook/advantage.jsp?catid=93|111 (6 Mart 2011).

2.Geniş çapta ayrıcalıklı politikaların olması,

3.Farklı yatırım alanları ve projelerin kullanılabilirliğinin olması,

4.ISO9001 ve ISO14001 belgesiyle Çin'deki ilk yerel yönetimin olması

5. Uluslararası uygulamaların takibinde Tek Noktadan Hizmet vermesi,

6.İyi yapılandırılmış bir altyapıya sahip olması,

7.Avantajlı coğrafi konumunun bulunması,

8.Tianlu Gölü ve Guangzhou'nun ünlü turistik yerleri ' Luogang'daki Geçici Kokulu Kar gibi güzel manzaralı yerlerinin olması rekabet avantajıdır.

5.1.3.7 Guangzhou Serbest Ticaret Alanının Çin Halk Cumhuriyeti İhracatına Katkısı

Serbest Ticaret Alanları, Çin Halk Cumhuriyeti ekonomisinin gelişimi için oldukça önemli bir yere sahiptir.

İhracatta teşvik sağlaması, istihdam oluşturması, ekonominin büyüme oranlarında artış ve gelişme sağlaması bakımından da serbest bölgeler Çin ekonomisinde önemli gelişmeleri beraberinde getirmiştir.

Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'ndaki gıda, içecek, oyuncak ve giyim gibi emek yoğun tüketim malları üretimi 1980'lerde başlamıştır.1985 yılından sonra özellikle Hong Kong kaynaklı endüstriyel değişim 1990'ların başına kadar hafif sanayi üretiminin artmasına neden olmuştur. Bu dönemde yüksek teknolojili makine ve ekipman, kimyasal ürün, elektronik ve otomotiv endüstrisi gibi ağır sanayi ürünlerinin üretimi artmış ve artan bu üretim doğrudan ihracata da yansımıştır.

Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nda ihracatı yapılan ürünlerin başlıcaları; gıda ve içecek, otomobil ve parçaları, ulaşım araçları, elektrikli makineler, elektronik, kimyasallar, hazır giyim, tekstil, oyuncak, lazer diodları, dijital elektronikler, CDROM'lar, telefon, bataryalar, devre levhaları, ölçüm makineleri, aydınlatma cihazları, lambalar, metal ürünleri, inşaat malzemeleri, motosikletler, günlük giyim, kilit, ses cihazları, endüstriyel seramikler, sanatsal seramikler, iğne işleri, çocuk hazır

giyim, çiçek, balık, alüminyum ürünleri, motosikletler, iç giyim, elektrikli aletler, ağaç işleme, mobilya, makine, bisiklet, kağıt ve bataryalardır.

Dünyanın üretim üssü olarak bu bölge, bazı sanayi kollarında lider rol üstlenmektedir.Bazı oyuncak kategorilerinde bu bölge dünya üretiminin %60'nı gerçekleştirmektedir.Diğer önemli ürünleri ise ayakkabı, aydınlatma ürünleri ve mobilyadır.Üretim üssü olarak sahip olduğu bu lider konumu ihracatta da kendisini göstermiştir.Özellikle ihracat ürünleri bakımından oyuncak, ayakkabı, aydınlatma ürünleri ve mobilyada Guangzhou Serbest Ticaret Alanı önemli bir paya sahiptir.

Çin ekonomisinin gelişmesi bakımından ihracatı arttırıcı pek çok yöntem izlenmiştir. Özel sektör şirketlerine izin verilmesi bu yöntemlerden en önemli olanıdır. Çin'de özel sektör şirketlerine izin verildikten sonra Guangdong bölgesi genelinde 2000-2008 döneminde özel sektör şirketlerinin ihracatı 614 milyon dolardan 71 milyar dolara yükselmiştir.

2008 yılında hazır giyim, mücevherat, ilaç, makine ve elektronik cihazlar ve motorlu araçlar ihracatı en hızlı büyüyen sektörleri olmuştur.

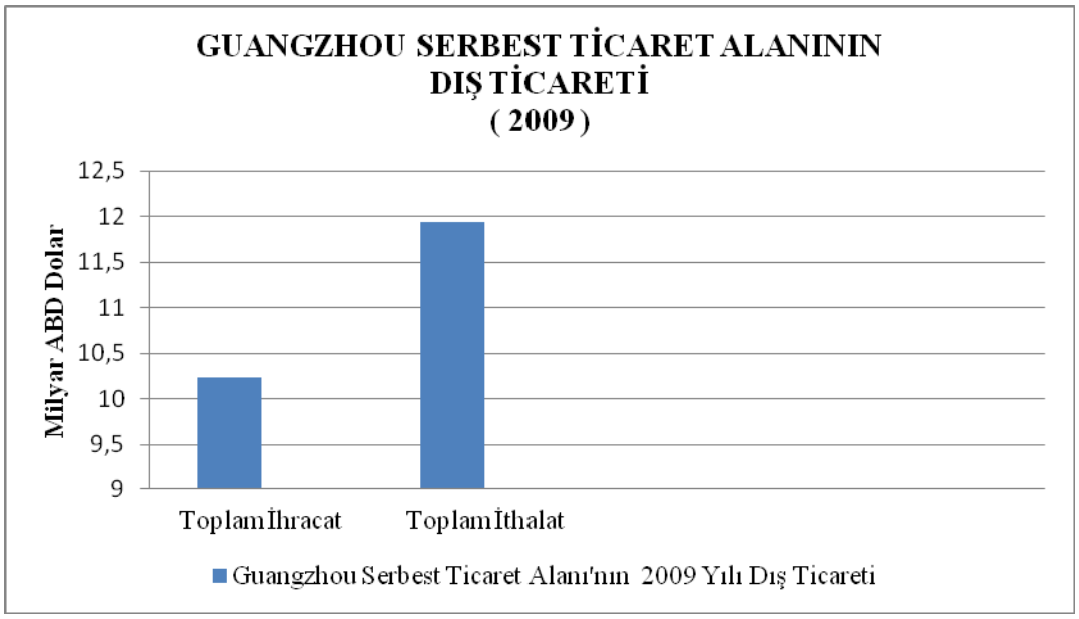

(**Şekil 7 :** Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nın 2009 Yılı Dış Ticareti)

Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nın dış ticaretini toplam ihracat ve ithalat,ihracat yapısı ve ihracat yapılan ülkeler bakımından değerlendirdiğimizde; 2009

yılı ihracat ve ithalat değerinin toplamı bir önceki yıla göre artış göstermiş ve 22.17 Milyar ABD Dolar'a ulaşmıştır.

Toplam ihracat değeri % 2,63 oranında düşüşle birlikte 10.232 Milyar ABD Dolar'a, toplam ithalat ise % 2,97 oranında artışla 11.939 Milyar ABD Dolar'a ulaşmıştır.

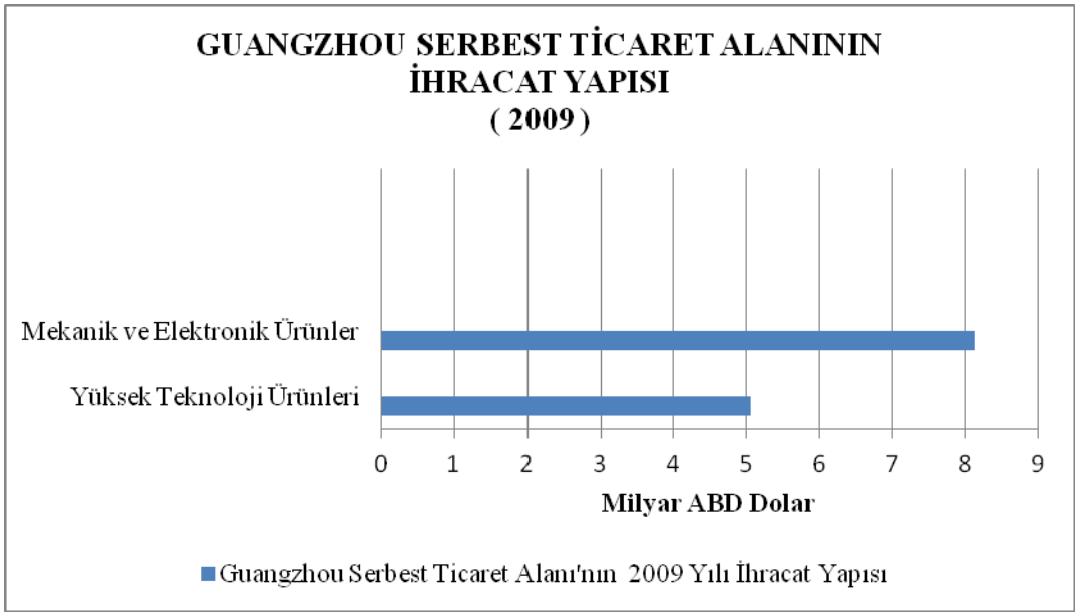

(**Şekil 8** : Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nın 2009 Yılı İhracat Yapısı)

2009 yılı ihracat yapısını incelediğimizde ise, yüksek teknoloji ürünlerinin ihracat değeri % 0,57 oranında artışla birlikte 5.063 Milyar ABD Dolar'a yükselmiştir.Sahip olduğu bu ihracat değeriyle Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nın toplam ihracatının % 49,48'lik kısmını elde etmiştir.Mekanik ve elektronik ürünlerin toplam ihracat değeri % 1,44 düşüş oranıyla 8.137 Milyar ABD Dolar olmuştur.Bu oran da; Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nın toplam ihracatının % 79,53'ü demektir.

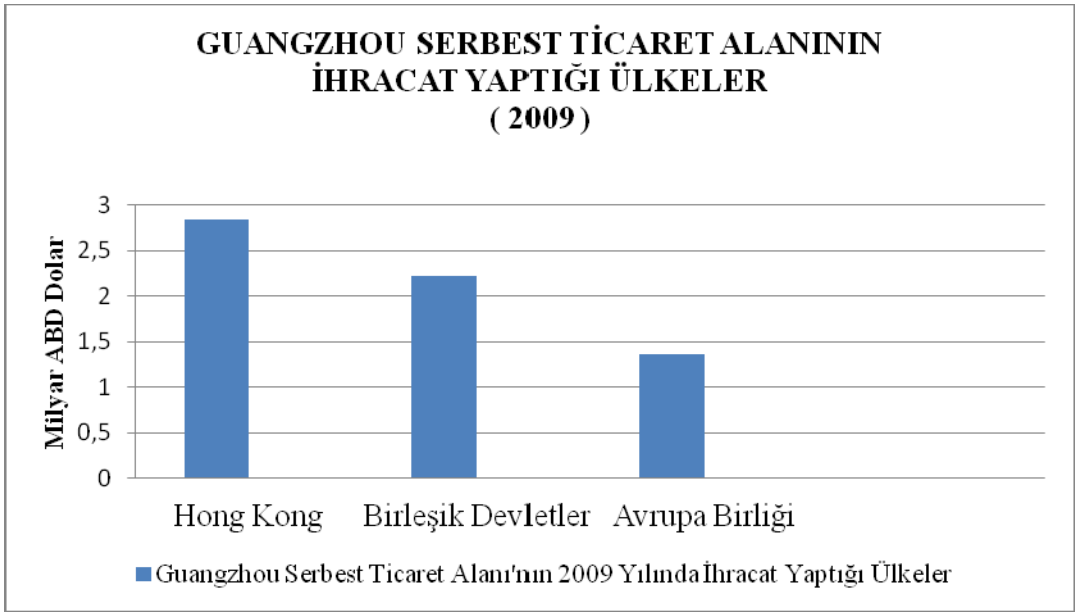

(**Şekil 9 :** Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nın 2009 Yılında İhracat Yaptığı Ülkeler)

2009 yılında ihracat yapılan ülkeleri incelediğimizde ise; Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nın ihracat gerçekleştirdiği önde gelen üç ülkenin (bölgenin) olduğu göze çarpmaktadır.Bu ülkeler; Hong Kong, Birleşik Devletler ve Avrupa Birliği'dir.Toplam ihracat oranları sırasıyla; 2,838 Milyar ABD Dolar, 2,227 Milyar ABD Dolar ve 1,365 Milyar ABD Dolar'dır.Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nın toplam ihracatındaki oranları ise sırasıyla % 27,74, % 21,77 ve % 13,33'tür.2009 yılının toplam ihracatında Hong Kong ve Birleşik Devletler sırasıyla % 1,12 ve % 17,47 oranında artış göstermiş ama toplam ihracatın Avrupa Birliği'ne yapılan kısmında ise % 28,83 oranında gerileme görülmüştür.

5.1.3.8 Guangzhou Serbest Ticaret Alanının 2008 Yılı Ekonomik Performansı

- GSYİH'da ortalama %12,6'lık büyüme gerçekleşmiştir.

- Guangzhou Serbest Ticaret Alanı, Çin GSYİH'sindan %9,5 pay almaktadır.

- Guangzhou Serbest Ticaret Alanı Çin'in sanayi üretiminden %11 pay almaktadır.

- Guangzhou Serbest Ticaret Alanı Çin toplam ihracatından %27,1% pay almaktadır.

- Guangzhou Serbest Ticaret Alanı Çin toplam tüketim malları perakende satışlarından %8, 6 oranında pay almaktadır.

5.1.3.8.1 Temel Ekonomik Göstergeler (2008)

Tablo 17

Guangdong Eyaleti'nin Temel Ekonomik Göstergeleri

ŞEHİRLER	Yüz Ölçümü (Km2)	Nüfus (Milyon)	GSYİH (Milyar RMB)	GSYİH Büyüme (%)	Kişi Başına GSYİH (RMB)	Endüstriyel Katma Değer (Milyar RMB)	Parakende Satışlar (Milyar RMB)	İhracat (Milyar $)	Gerçekleşen Yabancı Yatırımlar (Milyar $)
Guangzhou	7434	10,2	821,6	12,3	81233	298,8	314,0	42,9	3,6
Shenzhen	1953	8,8	780,7	12,1	89814	420,7	225,1	179,7	4,0
Zhuhai	1688	1,5	99,2	9	67591	51,7	36,0	21,2	1,1
Foshan	3848	6,0	433,3	15,2	72975	302,7	117,8	29,0	1,8
Huizhou	11158	3,9	129,0	11,5	33077	61,5	42,3	18,0	1,4
Dongguan	2465	7,0	370,3	14,0	53285	169,0	83,8	65,6	2,4
Zhongshan	1800	2,5	140,9	10,5	56106	95,4	47,7	18,7	0,7
Jiangmen	9541	4,1	128,1	10,8	30973	71,3	48,9	9,7	0,9
Zhaoqing	14856	3,8	71,6	14,2	18951	24,5	23,4	2,4	0,9

Kaynak: Guangdong Statistical Yearbook 2009

5.1.3.8.2 İmalat Üssü Olarak Guangzhou Serbest Ticaret Alanı

Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'ndaki gıda içecek, oyuncak ve giyim gibi emek yoğun tüketim malları üretimi 1980'lerde başlamıştır. 1985 yılından sonra özellikle Hong Kong kaynaklı endüstriyel değişim 1990'ların başına kadar hafif sanayi üretiminin artmasına neden olmuştur. Bu dönemi yüksek teknolojili makine ve ekipmanları, kimyasal ürünler, elektronik ve otomotiv endüstrisi gibi ağır sanayi üretimi ve ihracatı izlemiştir.

Dünyanın üretim üssü olarak bu bölge, bazı sanayi kollarında lider rol üstlenmektedir. Bazı oyuncak kategorilerinde bu bölge dünya üretiminin %60'nı gerçekleştirmektedir. Diğer önemli ürünler ise ayakkabı, aydınlatma ürünleri ve mobilyadır. Kısaca Guangdong, özellikle Guangzhou Serbest Ticaret Alanı 9 ana sanayi kolunda uzmanlaşmıştır:

Tablo 18

Guangdong'un 9 Ana Sanayi Kolunun 2008 Yılındaki Performansı

9 sanayi kolunun endüstriyel üretim Değeri	Brüt çıktı (milyar RMB)	Brüt çıktının büyüklük içindeki payı (%)
9 Sanayi Kolu	4569,3	69,8
Yeni Gelişen Sanayi Alanları	3114,2	47,6
Elektronik Bilgi İşlem	1537,4	23,5
Elektrikli Aletler ve Özel Amaçlı Aletler	964,8	14,7
Kimyasal Maddeler ve Ürünler & Petrol Rafine ve İşleme	612,0	9,4
Geleneksel Sanayi Alanları	941,7	14,4
Tekstil ve Hazır Giyim	362,6	5,5
Gıda ve İçecek	298,6	4,6
İnşaat Malzemeleri	280,5	4,3
Potansiyel Sanayi Alanları	513,5	7,8
Tomruk ve Kağıt Üretimi	170,6	2,6
İlaç	49,9	0,8
Motorlu Araçlar	293,0	4,5

Kaynak: Guangdong Statistical Yearbook 2009

Yabancı sermaye yatırımları Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nın endüstriyel gelişiminde temel rol oynamıştır. 2008 yılında bu bölgede kullanılan yabancı sermaye 16,9 milyar $ olmuştur. Bu değer Çin'e olan toplam sermaye girişinin %18,3'ünü ifade etmektedir.Hong Kong kaynaklı yabancı şirketler tarafından yapılan ihracat Guangdong'un toplam ihracatı içinde % 62,3 paya sahip olmuştur.

Shenzhen, Dongguan ve Guangzhou, gibi şehirler yakınlıkları dolayısı ile Hong Kong kaynaklı yabancı sermayenin en yoğun olarak görüldüğü yerlerdir

Çin'de özel sektör şirketlerine izin verildikten sonra Guangdong bölgesi genelinde 2000-2008 döneminde özel sektör şirketlerinin ihracatı 614 Milyon ABD Dolar'dan 71 Milyar ABD Dolar'a yükselmiştir.

5.1.3.8.3 Endüstriyel Kümelenme

Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nda endüstriler kümelenmeler halinde oluşturulmuştur. Deltanın her iki kıyısında farklı sanayi profilleri bulunmaktadır. Doğu

kıyısı elektronik ve bilgi teknolojisi ürünlerine yoğunlaşmışken batı kıyısı ev gereçleri ürünlerinde odaklanmıştır.

Tablo 19

Guangzhou Serbest Ticaret Alanı Şehirlerindeki Kümelenmeler

ŞEHİR	KÜMELENMELER
Guangzhou	Otomobil ve parçaları, ulaşım araçları, elektrikli makineler, elektronik, kimyasallar, hazır giyim, tekstil, işletme hizmetleri, bilişim, oyuncaklar.
Panyu*	Spor eşyalar, tekstil, hazır giyim, mücevherat, oyuncaklar, elektrik üretim cihazları, konteynır.
Shenzhen	Elektronik, bilgisayar ürünleri, haberleşme ürünleri, oyuncaklar, plastik, saatler, yağlı boyalar, liman hizmetleri, lojistik, finansman, matbaacılık, yapay bitkiler.
Dongguan	Elektronik, bilgisayar, yedek parçalar, hazır giyim, mobilya, ayakkabı, oyuncaklar, saatler, duvar saatleri, bıçaklar, mutfak gereçleri, lehim makineleri, balık tutma ekipmanları.
Huizhou	Lazer diodları, dijital elektronikler, CDROM'lar, telefon, bataryalar, devre levhaları, ölçüm makineleri, plastik ve kimyasallar.
Zhongshan	Aydınlatma cihazları, lambalar, metal ürünleri, motosikletler, günlük giyim, kilitler, ses cihazları.
Foshan	Endüstriyel seramikler, sanatsal seramikler, iğne işleri, tekstil, çocuk hazır giyim.
Chencun*	Çiçek, balık yetiştiriciliği ve seracılık.
Nanhai*	Tekstil, alüminyum ürünleri, motosikletler, iç giyim.
Shunde*	Elektrikli aletler, ağaç işleme, konteynır, mobilya, makine, bisiklet.
Jiangmen	Tekstil, hazır giyim, kağıt, bataryalar.

Kaynak: Michael J. Enright, Edith E. Scott, Kamun Chang, "Regional Powerhouse: the Greater Pearl River Delta and the Rise of China" John Wiley & Sons (Asia) Pte Ltd, 2005.

* Panyu Guangzhou'nun bölgesi. Chencun, Nanhai ve Shunde Foshan'nın bölgesidir.

5.1.3.8.4 Endüstriyel Yeniden Yapılanma

Guangdong yatırımcılara çok uygun bir iş ortamı sunmaktadır. Hükümet tarafından 2004 yılında yapılan araştırma yatırımcıların Guangdong'un altyapısından, destek hizmetlerinden genel olarak memnun olduklarını göstermektedir. Ancak bölgede hammadde ve enerji sıkıntısı bulunmaktadır. Ek olarak bazı durumlarda işgücü eksikliği de bildirilmektedir. Tüm bunlar Guangdong bölgesinin sanayinin yeniden yapılandırılmasını gerekli kılmıştır.

Hafif sanayi yerine ağır sanayine doğru bir kayma yoluna gidilmiştir. 1995-2008 döneminde hafif sanayinin ağır sanayine oranı 1,39'dan 0,62'ye düşmüştür. Emek yoğun sanayilerin Guangzhou Serbest Ticaret Alanı çevresinde, telekomünikasyon araçları, otomotiv, petrokimyasal üretiminin gelişim faaliyetlerinin ise Guangzhou Serbest Ticaret Alanı içinde yoğunlaştırılması planlanmaktadır. Özellikle Guangzhou ve Huizhou şehirlerinde ağır sanayinin geliştiği görülmektedir.

Guangzhou, Çin'deki üç ana otomotiv üretim merkezinden biri olma yolundadır. 2008 yılında Guangdong'da üretilen motorlu taşıt sayısı 881.800 adete ulaşmıştır. Bu sayı genel üretimin yaklaşık %10'una karşılık gelmektedir. Honda'nın 1998 yılında bir fabrika açması Guangzhou'da bir kümelenmenin başlamasına öncülük etmiş, bunu Nissan, Toyota ve Hyundai izlemiştir.

Guangdong'da başta Japon Denso olmak üzere yaklaşık 450 otomobil yedek parça üreticisi şirket bulunmaktadır.Bunların pek çoğu dünyaca tanınan şirketlerdir. Bunun yanı sıra Foshan, Zhongshan, Shenzhen ve Huizhou Daya Körfezi gibi şehirlerde de bu alanda özel üretim bölgeleri kurulmuştur.

Guangzhou Serbest Ticaret Alanı aynı zamanda petrokimya endüstrisi açısından da gelişmektedir. 2006-2010 dönemindeki endüstriyel planda Guangdong ilinde 5 petrol rafinerisi, 5 petrokimya fabrikası,5 etilen fabrikası kurulmasına büyük ağırlık verilmiştir.

5.1.3.8.5 Piyasa Olarak Guangzhou Serbest Ticaret Alanı

Guangzhou Serbest Ticaret Alanı Çin ana karasının en geniş ve karmaşık piyasalarından biridir. Tüketici mallarına olan güçlü talep, artan gelir ve turist talebinden kaynaklanmaktadır. 2008 yılında Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nın kişi

başına düşen GSYİH'sı 62.644 RMB olmuştur. Bu rakam Çin genelindeki kişi başına düşen gelirin 2,8 katına karşılık gelmektedir. Bölge Çin toplam nüfusunun %3,6'sı ile toplam perakende tüketim malları satışlarının %8,6'sına sahiptir.

2008 yılında bölgedeki perakende tüketim malları satışları 2007 yılına nazaran % 19,9 oranında artarak 936,6 milyar RMB'ye ulaşmıştır. Guangzhou ve Shenzhen, Guangzhou Serbest Ticaret Alanı piyasasındaki %33,5 ve %24,0 oranları ile başlıca tüketim malları pazarlarıdır. Guangdong'da Çin'in diğer yerlerine nazaran tüketim biçiminde daha üst düzeylere doğru bir kayma gözlenmektedir. Örneğin; kişisel bakım ve otomobil talebinin artmış olması gibi. 2008 yılında hazır giyim, mücevherat, ilaç, makine ve elektronik cihazlar ve motorlu araçların satışları en hızlı büyüyen sektörler olmuştur.

Çin'in DTÖ'ye olan taahhütleri doğrultusunda dağıtım kanallarının serbestleşmesiyle birlikte perakende sektörü hızla büyümektedir. Bu çerçevede yerel perakendeciler ile yabancı perakendeciler arasındaki rekabet giderek artmaktadır.

Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nın perakende alanı; çok katlı mağazalar, zincir mağazalar, süpermarketler, depo tarzı marketler ve özel amaçlı mağazalar şeklinde çok çeşitli ve modern bir karakter taşımaktadır. Carrefour, Walmart, Watson's ve Park'N Shop vb. Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'ndaki başlıca yabancı perakendecilerdir.

5.1.3.8.6 Hizmet Sektörü

Son 20 yılda ekonominin kompozisyonunda hizmetler sektörünün payı artar hale gelmiştir. Eğitim, dinlenme, seyahat, ve iletişim hizmetleri talebi giderek artmaktadır. Son yıllarda hizmetler sektörüne yapılan yabancı yatırımlar da artmaktadır.

Tablo 20

Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nın GSYİH Kompozisyonu (%)

	1980	**2008**
Tarım (%)	25,8	2,4
Sanayi (%)	45,3	50,3
Hizmetler (%)	28,9	47,3

Kaynak: Guangdong Statistical Yearbook 2009

Tablo 21

Guangzhou Serbest Ticaret Alanı İçindeki Başlıca Hizmetler Sektörü Alanları/2008

Milyar RMB	Ulaştırma, depolama, posta hizmetleri	Toptan ve Perakende	Finansman ve Sigorta	Emlak	Otel ve yiyecek tedarik hizmetleri
Guangzhou	75,5	835	38,4	55,3	21,6
Shenzhen	31,6	74,4	101,2	67,9	15,1
Zhuhai	3,2	11,1	3,7	5,0	2,4
Foshan	20,4	32,4	9,8	22,4	10,5
Huizhou	4,9	10,7	2,3	6,2	3,2
Dongguan	3,8	27,9	9,9	36,1	7,1
Zhongshan	2,7	12,0	3,9	5,1	4,1
Jiangmen	6,1	9,9	3,2	3,5	2,5
Zhaoqing	2,5	8,2	1,1	2,7	2,8

Kaynak: Guangdong Statistical Yearbook of 2009

Guangdong yönetimi özellikle Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nda hizmetler sektörünün geliştirilmesinin hızlandırılmasını hedeflemektedir.Guangdong'un 11. 5 yıllık programına göre (2006-2010),Guangzhou ve Shenzhen metropoliten şehirlerinde hizmetler sektörünün gelişimi güçlendirilecektir.

5.1.3.8.7 Yerel ve Uluslararası Bağlantılar

Guangzhou içinde tamamlanmış bir deniz, kara ve hava ulaşım şebekesi bulunmaktadır. Guangzhou Serbest Ticaret Alanı şehirlere otoyol ve demir yolları ile bağlanmıştır. Metropoliten bölgesindeki şehirlerin birbirine ulaşımının ekspres bir otoyol ile bir saate indirilmesi projesi 2020 yılında bitecektir. Bu yol; bir "A" harfine benzeyecek iki ana akstan oluşacaktır. Ana bağlantı: (Guangzhou-Shenzhen,Guangzhou-Zhuhai), 2 adet ikinci derece bağlantı: (Guangzhou-Zhaoqing,Xiaolan içinde Zhongshan-Jiangmen,Dongguan-Huizhou) ve Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nın iki yanındaki şehirleri birbirine bağlayan 2 adet görece alt bağlantı: (Shunde-Panyu-Dongguan, Zhongshan-Humen) mevcuttur.Otoyolun toplam uzunluğu 570 km. olacaktır. Ana aks 2010 yılında tamamlanmıştır.

2008 yılında, Guangzhou'daki yolcu trafiği 1,9 milyara ulaşmıştır. Bu rakam Guangdong trafiğinin %78,3'üne karşılık gelmektedir.

Guangzhou'da bulunan limanlar, mamül maddelerin yurtdışına gönderilmesi sırasında önemli rol oynamaktadır. Guangzhou, Yantian, Shekou ve Shenzhen'in Chiwan limanı başlıca limanlardır.2008 yılında Shenzhen, Singapur, Şanghay ve Hong Kong'dan sonra dünyanın dördüncü en yoğun limanı olmuştur.

Kara ulaştırması açısından Guangzhou'da 53.000 km. otoyol bulunmaktadır. Hong Kong-Guangzhou arası 2 saat, Hong Kong-Shenzhen arası 45 dakikadır. Hong Kong, Macau ve Zhuhai ulaşılması çok kolay olan merkezlerdir. Bu uzaklıklar, yürütülen projeler ile önümüzdeki dönemde daha da kısalacaktır.

Guangzhou'da 6 adet havaalanı bulunmaktadır. (Hong Kong ve Macau dahil). Guangzhou Baiyun havaalanı in Çin'deki 3 büyük merkezden biridir.

Guangzhou'nun sahip olduğu hava,kara ve deniz ulaşım ağının oldukça gelişmiş olması başta Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nın iç ve dış bağlantılarındaki ulaşım olanaklarına en büyük katkıyı sağlamıştır.Özellikle ulaşım maliyetlerinin yüksekliği, maliyetlerin daha da artmasına sebep olmaktadır.Bu açıdan Guangzhou Serbest Ticaret Alanı oldukça avantajlıdır çünkü maliyetlere eklenecek olan ulaşım masrafları ortadan kalkıp, kar olarak firmalara geri dönecektir.

5.1.3.9 Guangzhou'da Ulaşım

Guangzhou; Çin'in 10 milyonluk nüfusuna sahip ve 70'li yılların son dönemlerinden itibaren büyümesine hız vermiş, bunu da rakamsal olarak ispat etmiş en önemli şehirlerinden biridir.Özellikle de İnci Nehri Deltası Guangzhou'nun hem ticari hem de nüfus yoğunluğu bakımından en önemli bölgesidir.Bölgenin nüfus yoğunluğundaki artış hızla ilerlemektedir.[110]

Guangzhou'daki nüfus yoğunluğunun bir sonucu olarak, araç sayısındaki artışta da hızlı bir ilerleme kaydedilmiştir.Trafik karmaşasının yoğunluğundan kaynaklı sıkıntı Guangzhou'nun ulaşım ağında etkili bir yönetimi de beraberinde gerektirdi. İleri bakım tekniklerinin uygulanması, yeni çıkan bilgilerin yapılandırılması, eksik trafik

[110]Xiaoyi Ma, "Guangzhou Comprehensive Transportation Development Strategy (2010-2020)", **Traffic and Transportation Studies**, ASCE, 2010.

çalışmalarının düzeltilmesini kapsayan emniyetli ve çevre odaklı çalışmalar bu sıkıntıların giderilmesine yönelik olarak gerçekleştirildi.

Yapılan çalışmalar ve ulaşım ağının gelişimine yönelik çalışmalar sadece şehrin mimari yapısını ilgilendiren bir konu değildi, pek çok faktörle beraber sosyal, ekonomik, çevresel ve teknolojik olarak bir bütünlük sağlıyordu.Ulaşım sistemi pek çok sosyal gerçekliği, dinamik davranışları ve karmaşık yapılanmayı da oldukça yakından etkilemiştir.Ulaşım ve trafik sistemleri arasındaki ilişki GIS'e bağlı olarak, Çin'in Guangzhou eyaletinde ulaşım ve trafik sistemlerinin yapılanmasını sağlamıştır.[111]

i.Ulaşım Sistemleri, Guangzhou'nun İhtiyaçları ve Kullanıcılar

i.i Guangzhou Kent Ulaşım Ağı

2000'lerin sonlarında Guangzhou şehrinin gelişme bölgelerinin sahası 297 kilometre kareye ulaşıp ve derinlemesine bir şekilde gelişme göstermiştir.Çin'in güneyindeki ulaşım yapısını incelediğimizde, Guangzhou'daki yol ağı tüm yönlerine doğru 2053 km'lik yol uzunluğu şeklinde genişlemektedir.Yol ağının yoğunluğu 8,4 kilometre karedir.Toplam yolun yüzölçümü 28 milyon metre karedir.

2005 yılındaki Guangzhou metrosunun ulaşım ağını incelediğimizde, bu dönemde Guangzhou metrosu iki şeritliydi. Biri 18,5 km uzunluğunda ve 16 istasyona sahipken ikincisi ise 23,3 km uzunluğunda ve 20 istasyona sahipti.Üçüncü şeridin ilk bölümü 2005'in sonlarında açılmıştı ve 8 istasyona sahipti.2010 yılında da, demiryolu ağına havalimanı demiryolu ekspresi dahil edilmişti ve metroya 9 şerit daha eklenip, uzunluğu da 255 kilometreye ulaşmıştı.

Otobüs ulaşımı ağında ise 320 otobüs rotası oluşturulmuştu. Guangzhou'da 16 otobüs şirketi ve bu şirketlerin de toplamda 7000 otobüsü bulunmaktaydı ve her gün 5 milyon yolcunun seyahat ediyordu. Taksi sayısı ise 16.000'den fazlaydı ve bunlardan 7150'si belirli bir bölgede konumlanmıştı.

Zamanla Guangzhou'da özel araçların sayısı ve insanların seyahat talepleri hızla artmış bu durum da trafik akışının hızında yoğun bir şekilde artış gerçekleştirmişti. 2001 yılında Guangzhou Şehri İstatistik Bürosu'nun gerçekleştirdiği bir araştırmaya

[111]S. Chen, C. Ray, J. Tan, C. Claramunt, "Integrated Transportation GIS for the City of Guangzhou", China,**6th International Coference on ITS Teleconuiiic&ations Proceedings**, 2006.

göre, Guangzhou'daki ailelerin % 17'si özel araca sahipti ve her yıl özel araç alımında % 25'lik bir artış gözlemlenmekteydi.(2005 yılında ise bu sayı 320.000'e ulaşmıştı.)

i.ii Guangzhou'nun İhtiyaçları

Kent ulaşımındaki zorlukların giderilmesi Guangzhou'nun en önemli ihtiyaçlarından biridir.

Ticaret şehri olarak Guangzhou'da yolcuların hoşnutsuzluğu, yük taşımanın pahalılığı, halk ulaşımı için gerçekleştirilen iyileştirme çabalarının yetersizliği, ticari ve endüstriyel üreticilere ait pek çok sorun tekrar ele alınıp, düzenlenmiştir.Tüm bu düzenlemeler gerçekleştirilirken çevre kirliliğinin (gaz, gürültü) minimuma inmesi, hayat kalitesi ise maksimum noktalara ulaşması hedeflenmiştir.

Son kullanıcılar ile ilgili olarak (yayalar, bisikletliler, özel araç sahipleri ve halkın oluşturduğu yolcular) temel kaygı ulaşım sistemindeki güvenlik, düşük fiyat ve konforlu yolculuk talebinin tam olarak karşılanamamasıydı. Diğer bir önemli talep ise yolculuk saatinin minimuma indirilmesiydi.Genellikle kullanıcılar ulaşım olanaklarını kendileri seçerler, bu olanaklar onlar için en iyi olanı ve onların varış yerine ulaşımını en iyi şekilde tamamlamalarını sağlayan üstün modeller olarak belirlenir.Seyahat anlayışını etkileyen temel faktör; trafik bilgisine güvenerek doğru zaman ve doğru bilgiyle seyahat halinde ve öncesinde hazırlığın yapılmasıdır.Yayalar, bisikletliler ve özel araç sahipleri yolculuk öncesi yol bilgisine sokak haritaları olarak bilinen navigasyon araçlarıyla sahip olurlar ve bulundukları noktadan varış yerlerine kadar en uygun rotayı kendileri için belirlerler.Halk tarafından oluşturulan trafik yolcuları ise; tarife bilgilerinin oluşturulmasını, kalkış saatlerinin belirlenmesini, modern trafik bilgilerinin düzenlenmesini ve var olan hizmetleri detaylı bir şekilde incelemek isterler.Bunlara ek olarak yolcular otobüs durakları ve istasyonların yerleşimi ile ilgili ağ hakkında da bir takım gereksinimleri de belirlerler.Yolcuların hareket ağına göre şehrin trafik yapısı şekillenir.Bunlara ek olarak yolculuk süresi, bekleme saati, gecikmeler ve cezaları da kapsayan bir takım düzenlemeler de tamamlanır.

Guangzhou'daki yolculuk taleplerinin karşılanması için pek çok yeni yol inşa edilmiştir. Özel araçların artışıyla birlikte, yol inşasında da büyüme hız kazanmıştır. Guangzhou'nun ulaşım ağındaki temel sıkıntılar ise yapılan çalışmalar sırasında şu şekilde belirlenmiştir;

1) Binalar ve yollar dengesiz bir biçimde dağılmıştır.
2) Yol kapasitesi ihtiyaçların karşılanmasında oldukça eksiktir.(Özellikle de anayol ağı)
3) Trafik tıkanıklığının yaşandığı noktalar oldukça fazladır.(trafik zorlukları),
4) Merkezi bölgelerde yoğunlaşan nüfus trafik karışıklığına neden olmuştur. Özellikle binalar genelde belirli bir yerde toplanmıştır, bu durum da şehir merkezindeki trafik yoğunluğunda çok büyük bir baskı oluşturmuştur.

5.1.3.10 Guangzhou Lojistik Endüstrisi'nin Özellikleri ve Gelişimi

Guangzhou lojistik endüstrisinin gelişimi, şehirde yaşanan gelişmeler bakımından hala ilk sırada ve geniş kapsamlıdır. Guangzhou'nun lojistik süreci geleneksel biçimde şekillenmiştir.Kısa dönemde düşük fiyat politikası belirlenmiştir ama geleneksel anlayış uzun dönemde oldukça fazla zarar meydana getirmiştir.

2007 yılındaki istatistiklere göre; Guangzhou'daki tüketici ürünlerinin perakende satışları 259.5 milyar tutarındaydı.Geçmiş döneme göre % 18.9'un üzerinde bir artış göstermiş, bir önceki yıla göre de % 3.9 oranında bir hız kaydetmiştir.

Guangzhou şehrinde pek çok depo ve nakliye yatırımları olmasına rağmen, bunların çoğu küçük, güçsüz ve dağınık biçimde konumlandırılmıştı.Pek çok bina ve depo yenilenmemiş; navlun, demir yolu, terminaller vs., lojistik endüstrisinin gelişiminde oldukça geri kalmıştır.Çoğu lojistik yatırımı ise hala geleneksel şekilde faaliyetlerini göstermekte; küçük ölçekli ,düşük randımanlı ve sınırlı olarak hizmet vermektedir.

Guangzhou lojistik endüstrisi bakımından önemli bir avantaja sahiptir. Lojistik gelişiminin sağlanabilmesi için sosyal ve ekonomik desteğe ve hızlı ve sağlıklı gelişme kaydedebilen bir yapıya sahiptir. Çin'in güneyinde Guangzhou'da önemli bir navlun merkezi bulunmaktadır. Burada yer alan boru hattı, kara yolu, demir yolu,deniz yolu ve hava yolu ulaşımı kolay bir biçimde gerçekleştirip, ulaşımı daha da gelişmiş hale getirmiştir.Lojistik bakımından başka bir avantaj ise Guangzhou'nun coğrafi konumudur.Yaklaşık 100 kadar yükleme merkeziyle piyasada etkili bir rekabet ortamı oluşturmuş ve ülke de lojistik bakımından birinci sırada yer almıştır.Özellikle de İnci Nehri Deltası bölgesi lojistik bakımından Guangzhou'daki en önemli bölgedir.

i.GIS-Guangzhou'nun Lojistik Alanı

i.i Guangzhou'daki Lojistik Yerlerinin Dağılımı

Guangzhou'nun lojistik endüstrisi gelenekselden modern yapıya doğru bir değişim ve yenilenme içindedir. Çin'in güney bölgesi ticari ürünlerin dağıtım merkezidir. Çin'in güney bölgesinde yer alan Guangzhou'da lojistik endüstrisi bakımından olumlu gelişmeler yaşanmıştır ama bölgedeki antrepo sayısındaki azlık nedeniyle Gunagzhou şehrindeki lojistik gelişimi sınırlı bir biçimde gerçekleşmiştir. Lojistik yerlerinin dağılımını incelediğimizde;[112]

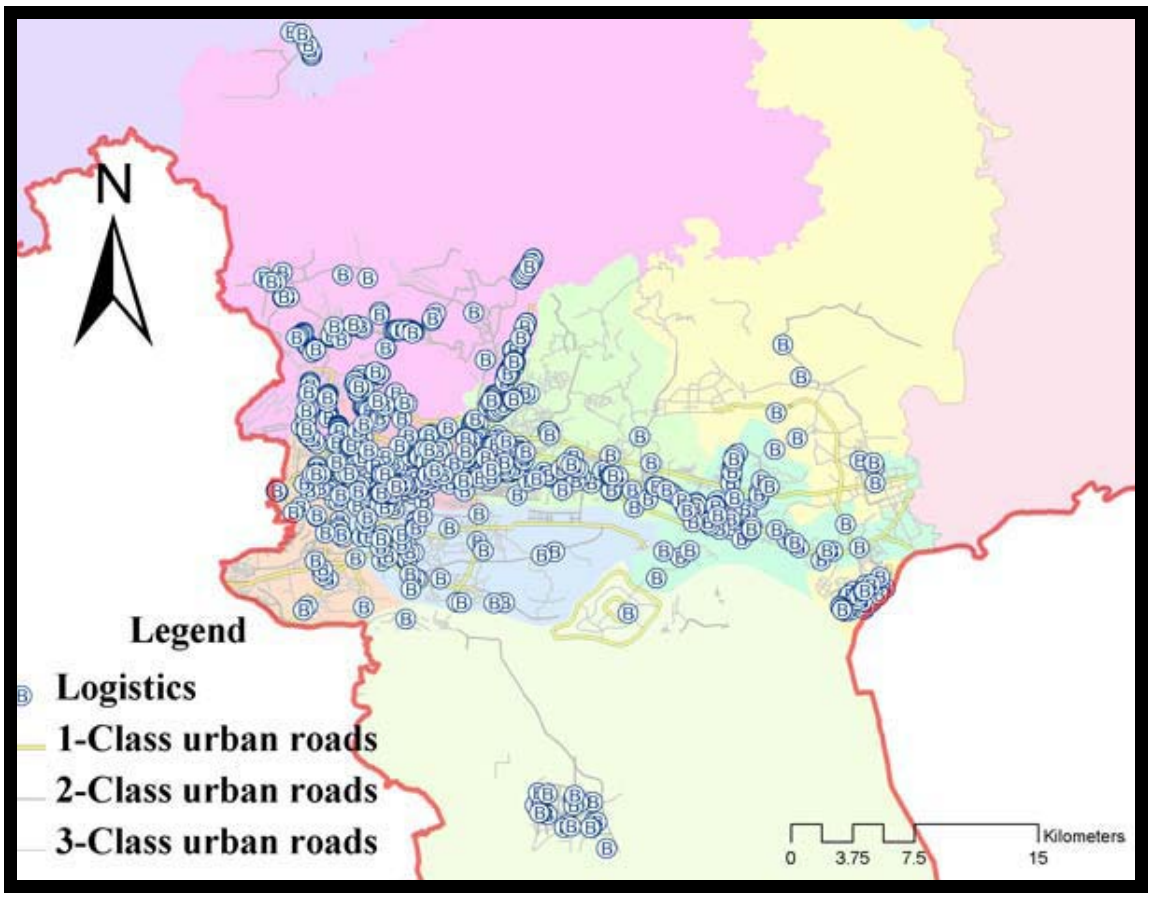

(**Şekil 10:** Guangzhou'daki Başlıca Lojistik Bölgeleri)

(A) "Düzensiz yerleşim" görülmektedir.Lojistik bölgeleri şehrin dış kısımlarında yer almıştır: (Şekil 10) Baiyun, Huangpu ve Tianhe bölgelerindeki depolar şehrin ilk üç büyük deposudur. Bölgedeki depolar sırasıyla 3.632.000 metre kare, 3.084.000 metre kare ve 1.236.000 metre kare büyüklüğündedir.Yuexiu mevkiinde yer

[112] S. Chen, C. Ray, J. Tan, C. Claramunt, "Integrated Transportation GIS for the City of Guangzhou", China,**6th International Coference on ITS Teleconuiiic&ations Proceedings**, 2006.

alan depo Liwan Bölgesi'nin en merkezi yerinde bulunur neredeyse şehrin tam ortasını işgal eder şekilde konumlanmıştır ve buna rağmen %10'dan daha az bir kapasiteyi karşılamaktadır.

(B) Lojistik hizmetleri ile diğer hizmetler arasında bir ilişki bulunmaktadır: Guangzhou'daki lojistik yerleri iki büyük noktada toplanmıştır. Huangpu Bölgesi'nden Canton Road Park'ına kadar olan kısımda önemli depolama yerleri bulunmaktadır.(Şekil 10). Lojistik bölgelerinin toplandığı ve geliştiği yerler çoğunlukla ticaret ve endüstri yatırımlarının bulunduğu yerlerdir. Bu durum lojistik hizmetleri ile diğer hizmetler arasındaki ilişkiyi açıkça ortaya koymaktadır.

(C) Lojistik bölgelerinin çevresinde farklı tiplerde ve değişik büyüklüklerde geniş ulaşım ağı bulunmaktadır.

i.ii Lojistik Yatırımlarının Dağılımı

(A) Lojistik ile ilgili yatırımlar lojistik mevkilerinde toplanmıştır. (Şekil 10) Lojistik yatırımlar genellikle Baiyun'da, Tianhe'de toplanmıştır ama Huangpu, Haizhu ve diğer uzak bölgelerdeki lojistikle ilgili yatırımlar %20'den daha az bir bölümü kapsamaktadır.Lojistik yatırımlarının dağılımına bakıldığında, yatırımların çoğu lojistik alanlarda toplanmıştır.

(B) İthalat ve ihracat hattındaki lojistik yatırımların dağılımı çoğunlukla kuzeydeki ithalat ve ihracat lojistik bölgelerinde toplamaktadır.

Tablo 22

Girişin Listesi

Şehir Girişi (Anayol)	Kontrol Hattı	Genişlik (m)	Şerit
Canton-QingYuan	Qingfeng	23	4
Canton-HuaDu (Yeni)	JiangCun	30	6
Canton-HuaDu	LongGui	18-22	2
Canton-CongHua (Yeni)	TaiHe	23	6
Canton-CongHua (Eski)	TaiHe	10-12	2
Canton-ShanTou	Chang'an	40	4
Canton-ShenZhen	GuangDan	23	6
Canton-ShenZhen	NanGang	24	6
DongJiang road	DongJiang bridge	25	4
Canton-PanYu	LuoXi bridge	60	6
South China Fast Link	PanYu bridge	34-40	8
Canton-ZhongShan	ShaWeiGe	18	6
LongXi road	WuYaKou	60	6
Canton-FoShan	ShaBa	33	4
Canton-FoShan	HuangQi	22-30	4

Kaynak: Guangzhou Yıllık Trafik Raporu, 2005

Tablo 22'de görüldüğü gibi hemen hemen lojistik yatırımların hepsinde 14 ithalat ve ihracat trafik kontrol hattı bulunmaktadır. Bunlardan üç tanesi (Qingfeng, Tai Wo, and Gyaincain) Guangzhou'nun kuzeyinde konumlandırılmıştır.Bunlar 6 kilometrelik bir alanı kaplamaktadır ve 130'dan fazla lojistik yatırımı da belediyeye ait olan yerlerde bulunmaktadır.

(C) Yerleşim şehirdeki ana yola yakın bölgelerde konumlanmıştı, lojistik ile ilgili işlerin toplandığı ve yoğunlaştığı yerler ana yolla benzerlik gösteriyordu.

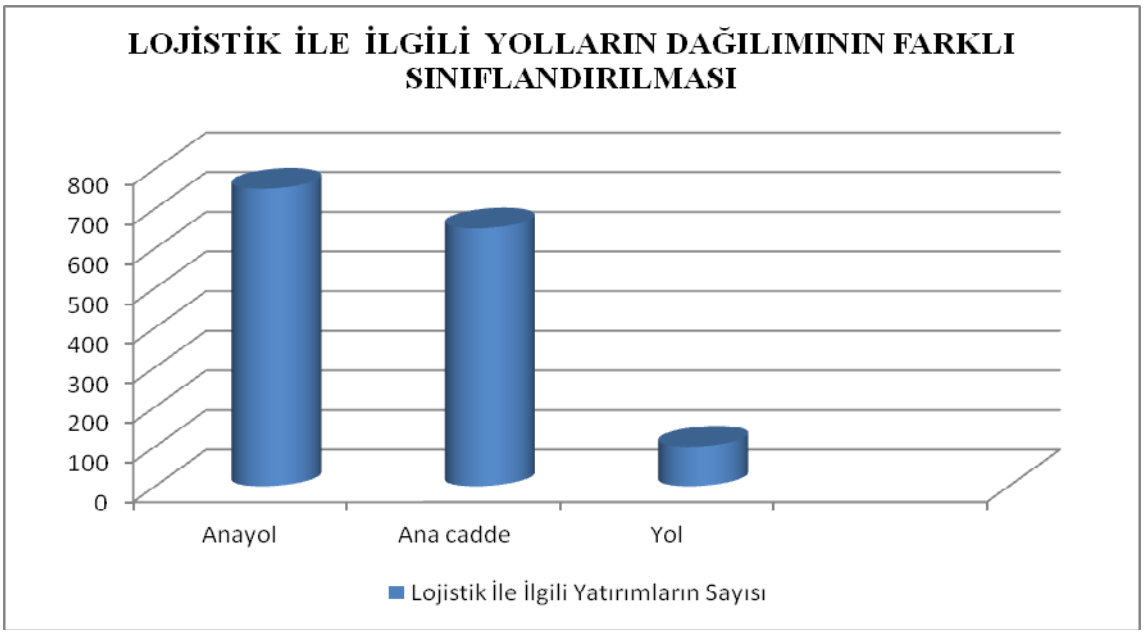

(**Şekil 11 :** Lojistik İle İlgili Yolların Dağılımının Farklı Sınıflandırılması)

Lojistik ile ilgili işler ve yol seviyesi arasındaki ilişki incelendiğinde (Şekil Y), Guangzhou'daki lojistik yatırımların %90'ı çoğunlukla birinci ve ikinci anayolda konumlanmış, yatırımların sayısı da bu durumla benzerlik gösteriyordu, bu yüzden de lojistik yatırımlar genellikle trafiğin bölgesel dağılımına bağlıydı.

i.iii Lojistik Yatırımlara Etki Eden Faktörler

i.iii.i Piyasa Faktörü

Piyasa faktörü lojistik yatırımlara etki eden en önemli faktörlerden biridir.Özellikle de yüksek seviyedeki lojistik yatırımlarının dağılımında piyasa faktörü etkilidir. Şöyle ki Geniş ölçüde Lojistik bölgelerinin yerleşkesi oluşturulurken bu bölgelerin yatırım zincirine yakınlığı oldukça önemlidir.

Tablo 23

Guangzhou'daki Yük Hareketi

Alan	Doğu	Güney Batı	Güney	Kuzey	Kuzey Doğu	Kuzey Batı	Merkez
Oran (%)	25.51	16.83	16.05	13.56	11.49	7.40	10.32

Kaynak: Guangzhou Yıllık Trafik Raporu,2006

Tablo 23 Çin'in güneyine özellikle de Guangzhou'ya yapılan yük taşımacılığını göstermektedir.Bu yük taşımacılığının % 25.51'lik kısımdan Doğu Çin, % 13.56'lık kısımdan Kuzey Çin, % 11.49'luk kısmından Kuzeydoğu Çin, son olarak da %7.40'lık kısmından da Kuzeybatı Çin sorumludur.Yaşanan lojistik yatırımlar, kuzeydeki bu rakamı neredeyse %57.96'ya ulaştırmıştır.Lojistik yatırımlarının dağılımı; piyasa kaynaklarının zengin olduğu yerlerde ve trafik karmaşasının en az olduğu bölgelerde yoğunlaşmıştır.Piyasa arzı ve talebi lojistik yatırımların dağılım planını oluşturur.

Guangzhou'daki lojistik endüstrisinin gelişim planını etkileyen bir diğer faktör de ekonomidir.2007 yılındaki Tianhe Bölgesi ve Yuexiu Bölgesi'nin GSYİH'si sırasıyla 120.000.000.000 Yuan ve 110.000.000.000 Yuan'dır.Diğer bölgeler de dahil olmak üzere bu iki bölgedeki lojistik yatırımlar Guangzhou'da ilk olarak konumlanmıştır. Ekonomik gelişmeler lojistik için gerekli olan kurumları oluşturmuş, özellikle de günümüzdeki lojistik yatırımlarının hedefi sanayi yatırımlarıdır.

i.iii.ii Hükümet Faktörü

Guangzhou şehrindeki lojistik piyasası hükümet sisteminden ve hükümetin yapılanmasından etkilenmektedir.1) Doğrudan etkiler:Lojistik merkezlerinin konumu lojistik ile ilgili işlerin planlarını yönlendirmektedir.2) Dolaylı etkiler:Kent alanının genişlemesi ve kentin sanayi talebindeki değişimi, lojistik ticaretine özellikle de lojistik yatırımların dağılımına yol göstermektedir.

i.iii.iii Trafik Faktörü

Lojistik yatırımların dağılımını belirleyen faktörlerden bir diğeri de altyapıdır.Bağlantı yollarının kullanımı, sınır bölgeleri, farklı arazilerdeki yollarla olan bağlantı durumu, lojistik yatırımlarının dağılımında oldukça önemli önemli bir paya sahiptir.

Trafik faktörünün etkisi, Guangzhou'daki lojistik yatırımları için ulaşım altyapısının planlanmasında ve demiryolu ve hava yoluyla olan aktarımda oldukça önemli bir yere sahiptir. Guangzhou'daki limanlar farklı şekil ve ölçülerde sıralanmakta, lojistik ile ilgili olarak ulaşım ağının önemli bir kısmını oluşturmaktadır.

5.1.3.11 Guangzhou Serbest Ticaret Alanının Yatırım Ortamı, 26.05.2010

Guangzhou Kentsel Gelişme Stratejisi'nin hızlandırılmış uygulaması doğu uzantılı olup, Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nın yayılması ve yükselmesi konusunda tam hareket serbestliği vermiş ve kent ile kırasal kesimin gelişmesi konusunda genel planlar yapmıştır.

Luoguang Bölgesi 2005 yılının Nisan ayında kurulmuştur ve Serbest Ticaret Alanı'nın odaklandığı temel konu ise kırsal kesimin çevre entegrasyonudur.Danıştay tarafından onaylanan bu bölgede yargısal alan 393 kilometrekarenin üzerindedir.[113]

Bölgede 3000'den fazla kuruluş, 979 üretken girişim ve dünyadaki 95 ülkenin 50 şehir ve bölgesinden gelen 500'ün üzerinde kuruluş bulunmaktadır.Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nın dayandığı istatistiklerde, 2005 yılında Luogang Bölgesi'nin toplam çıktı değeri % 16.66 artış oranıyla 65.294 Milyar RBM (renminbi)'ye, % 20.64 artış oranıyla toplam endüstriyel çıktı değeri de 160.824 Milyar RMB'ye, toplam vergi geliri ise % 16. 56 artış oranıyla 15.676 Milyar RMB'ye ulaşmıştır.

2009 Ocak- Eylül ayları arasında, bölgenin toplam çıktı değeri yıllık % 16.03 artış oranıyla 98.337 Milyar RMB olarak gerçekleşti, toplam endüstriyel çıktı değeri yıllık % 17.05 artış oranıyla 243.983 Milyar RMB olarak gerçekleşti, yabancı sermaye % 11.85 artışla 856 Milyon Dolar kullandı, ihracat %7.91 çeyreksel artışla 7.009 Milyar Dolar'a ulaştı, sabit varlık yatırımları yıllık % 32.08 artış oranıyla 15.665 Milyar

[113] *Investment Environment*,(t.y.) http://eng.luogang.gov.cn/public/opwin_.jsp?catid=93|111&id=1340 (8 Mart 2011).

RMB'ye ulaştı ve bunun yıllık % 48.84 artış oranıyla oluşan 5.645 Milyar RMB'si ise altyapı yatırımlarını oluşturdu, toplam vergi geliri ise yıllık % 20.31 artış oranıyla 22.931 Milyar RMB olarak tamamlandı.

Luogang Bölgesi ilk olarak düzenlendi ve başlangıç olarak ekonomik toplam, ekonomik fayda ve Çin'deki 54 eyalet düzeyindeki kalkınma bölgesi ve Guangzhou'daki bölgeler ile şehirler tanımlandı.

Luogang Bölgesi, dış ve iç satışlarda çifte taktik gerçekleştirir, ekonomik yapıdaki merkez bağ olarak bağımsız inovasyon yeteneğini arttırır, ekonomik büyüme modunu değiştirir, emek verilmeden yapılmış teknik inovasyon hizmet sistemini derinlemesine, çok fonksiyonlu ve yüksek kaliteli olarak düzenler,kuruluşlar için uygun işletme inovasyon çevresini oluşturur ve Guangzhou Serbest Ticaret Alanı için daha fazla kalıcı çekirdek rekabeti sağlar.

Luogang Bölgesi'nin eğitim girişimleri hızla gelişmektedir.Eğitim hizmetleri; eğitim kaynakaları,komple system, rasyonel dağıtım, ayırt edici özellikler ve bol başarı ile nitelenmektedir.Şehrin pek çok yerinde ve vilayetlerdinde tavsiyeler vermektedir.

Bu hizmetler bölgesel üstün yatırım çevresinin kilit bölgelerini, ekonomik kuruluş hizmetlerini ve etkili toplumsal ilerleme bölgesini oluşturmuşlardır.

Luogang Bölgesi tıp hizmeti sistemini sağlamıştır.Bu hizmetler bilindiği gibi; hastalığın önlemi ve kontrol sistemi odaklı kamu sağlık kuruşlarını, müşterek ortaklığı olan kurumları ve özel kurumları, şehir ve kırsal alanı kapsayan çalışmaları, rasyonel dağıtımı, uygun görevleri kapsamakta ve temelde kırsal alan ve kent yerleşimlerinin tıp ve sağlık hizmetleri konusundaki taleplerini sağlamak için ayırt edici özelliklerini belirlemektedir.

5.1.3.12 Guangzhou Serbest Ticaret Alanında Yatırımda Bulunan Ülkeler ve Firmaları

Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nda uluslararası yatırımlara odaklandığımızda şu ana kadar, dünyanın önde gelen ve yatırım yapan çokuluslu 500

şirketinin 101'i Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nda yatırım yapmış ve kendi şirketlerini kurmuşlardır.[114]

Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nda yatırım yapan ülkeler ve firmalarını incelediğimizde; ticari açıdan oldukça büyük güce sahip olan Amerika Birleşik Devletleri, Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nda yatırımda bulunmuştur.ABD'ye ait yatırımda bulunan firmaları ise; P & G Ltd Şirketi., Allied Signal Aş., Pepsico Aş., Baxter World Trade Şirketi., Warner – Lambert Ltd. Şti., Pfizer Aş, A-S China Plumbing Products Ltd. Şti., Owens Corning Fiberglas Şti.., H.B.Fuller Ltd. Şti., Sunrider Ltd. Şti., Amway Pacific Ltd. Şti., McCormick Aş., Air Products Şti., Bristol-Myers Squibb Ltd. Şti., Colgate Ltd. Şti., KRAFT Food Ltd. Şti., Kimberly-Clark Ltd. Şti., Delphi Automotive Systems Chian Ltd. Şti., Shorewood Packaging Aş., Tredegar Industries Ltd. Şti, Colson Ltd. Şti., Motorola Ltd. Şti., ASIMCO Ltd. Şti., Noville Ltd. Şti., Pacific Technology Venture Fund Ltd. Şirketi olarak sıralanmaktadır.

Hong Kong da serbest ticaret alanında yatırımda bulunan ülkelerden biridir ve Hong Kong'un yatırımda bulunan firmaları ise; HK & China Gas Ltd Şti., Hutchison China Trade Holding Ltd. Şti.,Swire Duro Ltd. Şti., Hong Kong Oxygen & Acetylene Ltd. Şti., JARDINE Ltd. Şti., Atlinks Ltd. Şti., Inchcape China Ltd. Şti., East Asia Services (Holdings) Ltd. Şti., MLP H.K Ltd. Şti., Omron Electronics Ltd. Şti., LG International Ltd. Şti., NEC Ltd. Şti., Kodak Ltd. Şti. olarak sıralanmaktadır.

Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nda yatırımda bulunan bir diğer ülke ise Hollanda'dır.Hollanda'nın yatırımda bulunan firmaları da; ICI Omicron Ltd. Şti., Avery Dennison Materials Nederland Ltd. Şti., AKZO NOBEL Coatings International Ltd. Şti., Bush Boake Allen Benelux Ltd. Şti., Atotech Chemicals Ltd. Şti., Carrefour Holding, Wrigley Europe Ltd. Şti. Olarak sıralanmaktadır..

Norveç de yatırımda bulunan ülkelerden biridir ve yatırımda bulunduğu firması ise Det Norske Veritas Technical Serives Ltd. Şti.'dir.

Serbest ticaret alanına yatırım gerçekleştiren bir diğer ülke ise Avusturya'dır ve Avusturya'nın yatırım gerçekleştiren firması VA TECH Transmision & Distribution GmbH & Co HEG Ltd. Şti.'dir.

[114]*Investment in GDD*, (t.y.) http://eng.luogang.gov.cn/investor/enterprise.jsp?catid=92|106 (8 Mart 2011).

Almanya da yatırım yapan ülkelerden biridir ve yatırım yapan firmaları ise; Schering Ltd. Şti., Linde Fresh Food Ltd. Şti.,Siemens Holding Aş., İbg Group, Lohmann Haas Pharmaceutical Ltd. Şti.,IKA-werke GmbH & Ltd. Şti, Faber-Castell (H.K.) Ltd. Şti olarak sıralanmaktadır.

Yatırımda bulunan bir diğer ülke de Finlandiya'dır.Finlandiya'nın yatırımda bulunan firmaları da; Savcor Coating Tech Ltd. Şti., Novo Information Tech Development Ltd. Şti., Perlos Engineering Plastics Ltd.Şti.'dir.

Avustralya da Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nda yatırımda bulunmuştur. Avustralya'ya ait firmalar da; BHP Building Products Ltd. Şti. ve Pacifica Group Ltd.Şti.'dir.

İşviçre de yatırımda bulunmuş, yatırımda bulunduğu firmaları da;ABB Aş., Nestle Ltd. Şti. ve Propack Holding Ltd. Şti.'dir.

Yatırım gerçekleştiren bir diğer ülke de Fransa'dır.Fransa'nın yatırımda bulunan firmaları da; Coates Larillux Ltd. Şti.,ELF Lubricants Ltd. Şti.,Schneider Wsire Electrical Equipment Ltd. Şti., ATOFINA Investment Ltd. Şti. ve Eurobis Biscuit Ltd. Şti.'dir.

Yatırım yapan bir başka ülke de Japonya'dır ve Japonya'ya ait firmalar ise; Mitsubishi Electric Aş., Mitsubishi Pharmaceutical Ltd. Şti., Nippon Steel Aş., Mitsui & Co., Ltd Şti., Suntory Ltd. Şti., YAMAHA, Matsushita Electric Industrial Ltd. Şti., Matsushita Electric Works Ltd. Şti., Itochu Aş., Asahi Glass Ltd. Şti., Sumitomo Aş., Sumitomo Electric Industries Ltd. Şti.,Casio Computer Aş., Showa Ltd. Şti., KANEMATSU Aş., Marubeni Aş., HOYA Aş., Shindengen Electric Manufacturing Ltd. Şti., Tomen Aş., Casio Techno Ltd. Şti., Yakult Ltd. Şti., Honda, Victor Company of Japan Ltd. Şti.'dir.

İngiltere de Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nda yatırım gerçekleştiren bir diğer ülkedir.Yatırım gerçekleştiren firmaları da; Reckitt & Colman Ltd. Şti., Watcombe Ltd. Şti.,Fosroc Mining & Tunnelling Ltd. Şti., Thorn Lighting Ltd. Şti.'dir.

Yatırım gerçekleştiren bir başka ülke de Hindistan'dır ve Hindistan'a ait firma da Essel Packaging Ltd. Şti.'dir.

İspanya da yatırım gerçekleştiren bir başka ülkedir. İspanya'ya ait olan firmalar ise; Zahonero Virgili Ltd. Şti. ve Lucta International Ltd. Şti.'dir.

Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nda yatırım gerçekleştiren bir diğer ülke de Singapur'dur ve Singapur'a ait firmalar ise; CPL Exports Plc Ltd. Şti.,Milk Products Ltd. Şti., Want Want Holding Ltd.Şti., Dow Chemical Pacific (Singapore) Ltd. Şti., Elec & Eltek Huangpu (Singapore) Ltd. Şti., Elec & Eltek Huangpu (Singapore) Ltd. Şti., Elec & Eltek Display panel (Virgin island)Ltd. Şti., Growthlink Holding PTE.Ltd. Şti., Elec & Eltek Softtech Ltd. Şti.'dir.

Tayvan, İrlanda, Kore ve İsveç de Guangzhou Serbest Ticaret Alanı'nda yatırımda bulunmuştur.

Tayvan'ın yatırımda bulunan firmaları da**;** Ting-xin International Aş., Taiwan Yuen Foogn Yu Aş., Tai-I Electric Wire & Cable Ltd. Şti.,President Holding Ltd. Şti., Lite-on Peripherals Ltd. Şti. ve Yieh United Steel Aş.'dir.İrlanda'ya ait olan firma ise IFF Aş. Kore'e ait firma ise LG Electronic Aş. ve LG Chemical Ltd. Şti.'dir. İsveç'in yatırımda bulunduğu firması ise; Ericsson Telecom Company Ltd. Şti.'dir.

5.1.3.13 Özel Ekonomik Bölgeler ve Hong Kong'a Yakınlığı

Guangdong'un ekonomik kalkınması ve Hong Kong'un kritik rolü ÖEB'lere[*] referans göstermeden tam olarak açıklanamaz. Tüm eyaleti kapsayan büyük ekonomik değişimler yaşandı ama bunun dışında bölgesel boyutta gerçekleşen değişimlerle ilgili araştırmalarda, geçen on beş yılın ekonomik kazancının istikrarsız dağılımı ve büyüme meyilli birkaç hareketlenmesi de kendisini göstermiştir.Bunlar Guangdong'daki üç farklı ÖEB'yi ve birbirinden farklı belediyeleri kapsamaktadır ve 1980'ler döneminde de bunların her birine özel ekonomik ayrıcalıklar verilmiştir.[*]

Bu bölümde, Guangdong – Hong Kong yakınlığının önemi üzerine dikkat çekilmektedir.

---

[*] Guangdong'daki ÖEB'lere ilişkin yararlı bir açıklama 'Special Economic Zones:Experiment in New Systems', in Vogel, *One Step Ahead in China.* da verilmiştir.

[*] Üç ÖEB (Shenzen, Zhuhai ve Shantau) 1980'de kurulmuştur. 1984'te Guangzhou (eylalet başkenti) merkezi hükümet tarafından yabancı yatırıma açık on dört kıyı şehrine dahil edilmiştir.1988'de başka büyük eyalet yönetimleri de listeye dahil edilmiştir.

İlk olarak, Hong Kong'un sermaye kaynağı olarak rolü: Tablo 24, 1985 – 1992 yılları arasında Guangdong'un tüm doğrudan yabancı yatırımlarının % 42'sinin artan hızla Hong Kong'dan Çin'e doğru olduğunu göstermektedir.** Farklı bir bakış açısıyla, aynı dönemdeki girdi akışına göre Guangdong'un toplam DYY'lerin % 84'ü Hong Kong menşeilidir. Eğer 'dolaylı' yabancı yatırımları yurt dışından olan sermaye aktarımını kapsıyorsa, bu durum tablonun aslında aynı olduğunu göstermektedir.

Bu önemli bir özelliktir. Büyük ölçekli altyapı projeleri dışında (başlıcaları, Guangzhou-Shenzen metro inşası ve büyük güç üretim tesisleri, Hong Kong başkenti) Hong Kong menşeli doğrudan yabancı yatırımların büyük bir oranı bölgeden Guangdong'a üretim girişimcilerinin yer değiştirmesiyle gerçekleşmiştir.(Özellikle İnci Nehri Deltası)***

DYY'nin en belirgin özelliği ticaret akışını gerçekleştirmesidir.Diğer bir deyişle, genellikle girdi kısmında, ortak teşebbüsün kurulması konusu makine ve teçhizat ihracatını ve Hong Kong'dan Guangdong'a hammadde ve yarı mamul maddelerin ihracatını kapsamaktadır, aynı zamanda pek çok ortak girişim Hong Kong'a Kuzey Amerika ve Batı Avrupa ile olan reeksport da kar sağlamıştır. Guangdong'un DYY'lerin çoğu ihracat ve ithalat ile ilgilidir ve hala Hong Kong ağırlıklı, üretim temelli firmalar eyaletlerde faaliyetlerde bulunmaktadırlar.

Tablo 25'de 1985 yılından itibaren Guangdong ve Çin'in dış ticaretinde Hong Kong'un rolü hakkında geniş kapsamlı bilgi verilmektedir. Aynı zamanda bu tablo başka ülkelere artarak gerçekleşen milli ihracatın eyaletlerdeki paylarını gösterir.Bu oran 1992 yılında % 41'e ulaşmıştır.

Aynı yıl, Guangdong'un ihracatının % 84'ü Hong Kong'a sevkedilmiştir. Guangdong'un sömürgeci komşularına olan bağlılığı, onlarla olan ithalatında Tablo 25'de olduğu gibi açıkça ortaya çıkmaktadır.

**1985 öncesinde, karşılığındaki rakam yüksek olsa bile, Guangdong'un yabancı başkent olarak büyük öneminin yansıması görülür.

***Arazi fiyatlarındaki fahiş yükselmeler ve işsizlik bu üretim aktivitelerinin transferine yol açmıştır. Bu şekilde, Hong Kong'un ekonomik yapısında kökten değişime neden olan sanayileşmenin karmaşık sürecine katkıda bulunulmuştur. Bakınız. Ash and Kueh'in "Economic Integration within Greater China ve YP.Hove YY.Kueh'in "Whiether Hong Kong in an Open-Door, Reforming Chinese Economy?, The Pacific Review (Londra), 6,4 (Aralık 1993).

Guangdong'un ihracat ve ithalat temelli FDI tahminleri (Tablo 15) ve eyaletin toplam ticaret hacminin dolar cinsinden tahmini yan yana koyulduğunda (Tablo 25) Hong Kong ile ticaret ilişkilerinin İnci Nehri Deltası'ndan daha fazla olduğu görülür.

Açıkça, Guangdong ve Hong Kong arası FDI temelli olmayan ticaret ölçülebilir ve son yıllarda artmıştır. Şüphesiz, gittikçe artan ihracata dayalı sanayileşme ihtiyacı bunda etkilidir, ayrıca Hong Kong'un iyi yerleşmiş liman olanaklarından, bankacılık ve finans hizmetlerinden, iletişim ağlarından, pazarlama becerilerinden uluslararası ihracat pazarını genişletmek amacıyla yararlanılmıştır.Bundan dolayı, geçtiğimiz birkaç on yılda, Hong Kong'un Çin menşeli ürünlerinin yeniden ihracatında artış gözlenmiştir.

Hong Kong'un uluslararası bağlantıları ve kaynak bulma yeteneği 1990'ların başlarından bu yana FDI dışı ihracatı Guangdong'a doğru geliştirmeyi sağlamıştır.Bunun dışında, Hong Kong'un ciddi dönüşümü Çin ihracatına dayalı olarak Guangdong'la gerçekleşmiştir.Guangdong'un Asya'nın beşinci kaplanı olarak yükselmesine en büyük katkıyı yapacak olan da budur.

Tablo 24

1985 – 1992 Yılları Arasında Çin ve Guangdong'a Girişi Geçekleşen Yabancı Sermayenin İçindeki Hong Kong'un Payı

Doğrudan Yabancı Yatırım						
Hong Kong'un Toplamı (Milyon ABD Dolar)				**Hong Kong'un Toplam Girdideki Payı (%)**		
	Milli	**GD**	**Oran (%)**	**Milli**	**GD**	**Oran (%)**
	(1)	**(2)**	**(3)**	**(4)**	**(5)**	**(6)**
1985	955.68	450.20	47.11	48.86	87.37	178.82
1986	1,328.71	603.10	45.39	59.22	93.66	158.16
1987	1,809.05	502.67	27.79	68.35	84.63	123.82
1988	2,428.05	836.54	34.45	64.93	91.02	140.18
1989	2,341.77	952.72	40.68	62.06	82.38	132.74
1990	2,118.48	1,018.59	48.08	56.42	69.77	123.66
1991	2,661.81	1,448.60	54.42	57.04	79.47	139.32
1992	7,908.94	3,162.27	39.98	70.04	89.04	127.13
1985 – 92	21,552.49	8,974.69	41.64	63.80	84.17	131.93

Tüm Yabancı Sermaye						
Hong Kong'un Toplamı (Milyon ABD Dolar)				Hong Kong'un Toplam Girdideki Payı (%)		
	Milli	GD	Oran (%)	Milli	GD	Oran (%)
	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
1985	1,016,37	845.63	83.20	21.87	92.02	420.71
1986	1,572.85	1,095.45	69.65	21.67	76.71	353.99
1987	2,091.24	884.09	42.28	24.74	72.65	293.60
1988	3,109.44	1,537.96	49.46	30.41	63.03	207.29
1989	2,912.78	1,544.89	53.04	28.96	64.40	222.39
1990	2,431.68	1,298.76	53.41	23.63	64.20	271.64
1991	2,924.96	1,724.80	58.97	25.32	66.80	263.87
1992	8,689.95	3,623.25	41.69	45.26	74.54	164.70
1985 – 92	24,749.27	12,554.83	50.73	30.30	70.26	231.90

Kaynak:1.,4.,7., ve 10. sütun: ZGTJNJ 1986, s.580; 1987, s.604; 1988, s.734; 1989, s.646; 1991, s.630; ve 1992, s.648;2.,5.,8. ve 11. sütun:GDTJNJ 1991, s.317 ve 321; ve 1993, s.364 ve 368;4.,5.,10. ve 11 sütun: Tablo 9.

Not: Tüm yatırım rakamları Hong Kong ve Macau girdilerinden elde edilmiştir.

Tablo 25

1985 – 1992 Yılları Arasında Çin ve Guangdong'un Dış Ticaretinde Hong Kong'un Rolü

Hong Kong'a İhracat						
Değer (100 Milyon ABD Dolar)				Yüzdelik Dilim		
	Milli	GD	Oran (%) (2)/(1)	Milli	GD	Oran (%) (5)/(6)
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1985	72.04	21.27	29.53	26.34	72.03	273.46
1986	97.85	29.55	30.20	31.63	69.51	219.80
1987	137.78	37.51	27.22	34.93	68.90	197.23
1988	182.69	57.25	31.34	38.44	76.50	198.98
1989	219.16	63.66	29.05	41.71	77.77	186.43
1990	266.50	85.43	32.06	42.92	80.90	188.48
1991	321.37	113.69	35.38	44.73	83.06	185.67
1992	375.12	155.58	41.47	44.13	84.37	191.18
1985 – 92	1,672.51	563.94	33.72	40.14	79.42	197.89

Hong Kong'dan İthalat						
	Değer (100 Milyon ABD Dolar)			Yüzdelik Dilim		
	Milli	GD	Oran (%) (8)/(9)	Milli	GD	Oran (%) (11)/(10)
	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
1985	47.97	21.43	44.67	11.35	88.33	778.02
1986	56.00	18.74	33.46	13.05	73.26	561.23
1987	84.37	28.95	34.31	19.52	79.80	408.77
1988	119.73	40.89	34.15	21.66	80.02	369.45
1989	125.40	34.97	27.89	21.20	72.39	341.38
1990	142.58	41.16	28.87	26.73	71.60	267.89
1991	174.63	62.30	35.68	27.38	73.21	267.42
1992	205.34	82.68	40.26	25.48	73.96	290.29
1985 – 92	956.02	331.12	34.64	21.70	75.27	346.83

Kaynak: 1.,4.,7. ve 10. sütun:ZGTJNJ 1987, s.594; 1989, s.636; 1991, s.620;1993, s.638; 2.,5.,8. ve 11. sütun: GDTJNJ 1987, s.334;1989, s.334; 1991, s.305; ve 1993, s.352. 4.,5.,10. ve 11. sütun: Tablo 12'ye dayanarak oluşturulmuştur.

Not: 4.,5.,10. ve 11. sütun sırasıyla Çin ve Guangdong Eyaleti'nin toplam ihracat ve ithalat hacmindeki Hong Kong'un yüzdelik dilimini göstermektedir.

5.2 Nitelikli Sanayi Bölgelerinde Mısır İncelemesi

(**Şekil 12 :** Piramitler)

5.2.1 Ürün Standartları ile İlgili Uygulamalar

5.2.1.1 İthalatta Aranan Şartlar

Dayanıklı ve dayanıksız tüketim mallarının gümrüklerden çıkışı için bu ürünlerin menşe ülkesinden veya üretici firmanın ana merkezlerinden veya bayilerinden ya da dağıtım merkezlerinden gönderilmesi ön koşuldur. Aynı zamanda ithalatta uygulanan kalite kontrol kurallarına uyum sağlaması gerekmektedir.[115]

Kalite kontrolüne tabi ürünlerde aşağıdaki kurallara uyulması gerekmektedir.

i.Paketlenmiş Ürünler

Paket içindeki ürüne uymalı, ürün konteynerin boşluğunu doldurmalı, konteynerin ahşap olması halinde konteynerin kendisinin ilgili kuruluşlarca haşare problemi oluşturmayacağının onaylanmış olması ve her bir paket üzerinde Arapça olarak aşağıdaki detayların yazılması gerekmektedir.

•Üretici adı varsa markası ve ürün türü,

•Ürünün teknik özellikleri ve kullanıma hazırlanması gereken bir ürün olması halinde kullanıma ilişkin bilgiler,

•Taşıma işlemine ilişkin uluslararası spesifikasyonlar ve göstergeler,

•Menşe ülke,

•Üretim ve son kullanım tarihleri.

ii.Makina, Alet ve Ekipmanlar

Her birinde menşe ülkesinin silinmeyecek şekilde yazılmış olması ve Arapça olmak üzere aşağıdaki detayları içeren katalog bulundurulması gerekmektedir.

•Parçaların illüstratif çizimi,

•Kurma ve işletmeye alma metodu,

[115] *Mısır Ülke Profili*, (t.y.) http://www.igeme.gov.tr/pg/section-pg-ulke.cfm?id=M%C4%B1s%C4%B1r (9 Mart 2011).

•Bakım metodu,

•Elektrikle çalışıyor olması halinde elektrik devreleri,

•Güvenlik uyarıları.

Arabalarda motor bilgileri ve Mısır ikliminde kullanılabilirliği ve yakıt spesifikasyonları.

Klima, buzdolabı ve aerosol ürünlerde ozon tabakasını bozucu bir madde kullanılmaması aranan bir şarttır.

iii.Gıda Ürünleri

Bu ürünler kapalı konteynır içinde paketlenmiş olmalı, temiz ve kokudan ari olmalı, silinmeyecek şekilde Arapça olarak aşağıdaki detayları içermelidir.

•Üreticinin adı ve varsa markası,

•Menşe ülkesi,

•Ürün adı, kalitesi ve

•İthalatçının adı ve adresi

•Üretim ve son kullanma tarihleri,

•Hazırlanma şekli,

•İçeriği,

•Kolay bozulabilir olanlarda korunma ve stoklama hakkında teknik bilgi,

•Net ve brüt ağırlıklar,

•Balık hariç et ürünlerinde “Islamic Slaughter” yazılması.

•Üretim ve son kullanma tarihi ingilizce yazılabilir.

iv.Et Ürünleri

Bu ürünler Mısır'a doğrudan menşe ülkeden gönderilmelidir. İyi paketlenmeli ve Arapça olarak aşağıdaki detayları içermelidir.

1.Menşe ülke,

2.Ürün adı ve varsa markası,

3.Kesimhanenin adı,

4.Kesim tarihi,

5.İthalatçının adı ve adresi,

6. Kesimi gözlemleyen veya denetleyen kurumun adı.

v.Tekstil Ürünleri

İthalatçının adı, kumaşın kenarına (selvedge) menşe ülkenin yazılması (başlangıcıntan bitişine kadar) ve kumaşın 30 m'den kısa olmaması gerekmektedir.

Proforma fatura ve kesin faturanın aşağıdaki bilgileri içermesi gerekmektedir.

•Kumaşın uzunluğu,

•Cm olarak genişliği,

•Cm olarak Weft'deki iplik sayısı,

•Cm olarak warp'daki iplik sayısı,

•Weft yarn numarası,

•Warp yarn numarası,

•Weft malzemesi,

•Warp malzemesi,

•Baskı türü,

•Baskı boyası türü,

•Hazırlama şekli,

•Uzunluk başına gram olarak ağırlık.

Radyasyon Testine Tabi Ürünler

•Gıda ürünleri,

•Yağlar ve bu yağların ürünleri,

•Canlı hayvanlar,

•Bitkiler ve tohumlar,

•Hayvan yemi,

•Süte ikame ürünler,

•Tütün.

5.2.1.2 Ticaret Anlaşmaları ve Bölgesel Bütünleşme Hareketleri

Mısır'ın çevresinde bulunan ülkeler veya ülke grupları ile tercihli ticaret anlaşmaları yaparak ekonomik bütünleşme çabası içinde olduğu gözlenmektedir. Bu kapsamda, Mısır'ın çeşitli ülkeler veya ülke grupları ile yapmış olduğu ticaret anlaşmaları aşağıda açıklanmaktadır.

5.2.1.2.1 COMESA (Doğu ve Güney Afrika Ülkeleri Ortak Pazar Anlaşmaları)

Üye ülkeler arasında 1982 yılında yürürlüğe giren tercihli ticaret anlaşmasının yerini almak üzere 8.12.1994'te imzalanmış, Mısır 1998 yılının Mayıs ayında bu gruba üye olmuştur. COMESA'ye üye ülkeler:Angola, Burundi, Comoros Adaları, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Cibuti, Eritre, Etiyopya, Kenya, Magadaskar, Malawi,

Mauritus, Mısır, Namibya, Rwanda, Seyşel, Sudan, Swaziland, Uganda, Zambia ve Zimbabwe'dir (20 ülke).[116]

COMESA Anlaşması Afrika Ekonomik Topluluğuna giden yolda bir aşama olarak kabul edilmektedir. Bir ürünün muafiyet kapsamında değerlendirilebilmesi için üye ülkelerde üretilen ürünün minimum % 45'nin yerli katkı olması gerekmektedir. Mısır'ın da yer aldığı 9 ülke %100 indirim taahhüdünü yerine getirmiştir. Üye ülkelerin 2004'e kadar gümrük birliği, 2025'e kadar ise parasal birlik oluşturması öngörülmektedir. COMESA çerçevesinde, malların serbest dolaşımına kolaylık sağlanması neticesinde maliyetlerde %25 düşüş gerçekleştiği ileri sürülmektedir.

5.2.1.2.2 GAFTA (Büyük Arap Serbest Ticaret Anlaşması)

GAFTA (Büyük Arap Serbest Ticaret Alanı Anlaşması) ile Arap ülkeleri arasında Arap Ortak Pazarı kurulmaya çalışılmaktadır.

GAFTA, Arap ekonomik bütünleşmesinin bugün ulaştığı aşama olarak değerlendirilebilir. Araplar arası ekonomik bütünleşmenin temelleri 50 yıl önce atılmıştır. Arap Ligi 1945 yılında kurulmuştur. 1950 yılında Ortak Savunma ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır. 1953 yılında Araplar arası Ticaretin Desteklenmesi ve Transit Ticaretin Düzenlenmesi sözleşmesini, 1957 yılında Arap Ekonomik Birliği Anlaşması, söz konusu ülkeler arası ekonomik birliğin aşamalarını oluşturmuştur. 1964 yılında Arap Ortak pazarı kurulması gayretlerine şahit olunmuştur.

1981 yılında Araplar arası Ticaretin Teşviki ve Kolaylaştırılması Anlaşması, 1997 yılında yeniden gözden geçirilmiş ve 18 Arap ülkesi tarafından imzalanan GAFTA 1 Ocak 1998 yılında yürürlüğe girmiştir. İlk etapta her yıl %10 gümrük indirimini öngören ve 2008 yılında tamamlanması planlanan serbest ticarete geçiş, daha sonra aşağıdaki plan çerçevesinde 2005 yılı başından itibaren gümrükler tamamen sıfırlanarak ticaretin serbestleştirilmesi kabul edilmiştir.

- 1.1.2003 yılında %60
- 1.1.2004 yılında %80

[116] *Member States*, (t.y.) http://about.comesa.int/lang-en/home (12 Kasım 2010).

• 1.1.2005 yılında %100

GAFTA üyeler arası ticarette tarifelerin yanı sıra, eş etkili vergiler ve tarife dışı engellerin de kaldırılmasını öngörmektedir. Ancak, hizmetler ve yatırımlara ilişkin hususları kapsamamaktadır.

Araplar arası ekonomik bütünleşmenin bu kadar uzun zaman alması, halen somut olmaktan ziyade proje olarak devam etmesi ve mevcut anlaşmanın uygulanmasında karşılaşılan sorunların ekonomik ve politik nedenleri bulunmaktadır. Politik nedenler arasında, Arap ülkeleri arasında ekonomik bütünleşmenin liderliğini kimin yapacağı konusundaki anlaşmazlık ve ulusal egemenlik konuları yer almaktadır. Ekonomik temellerine bakıldığında ise, ticarette yüksek korumacı kültüre sahip olan ülkeler grubunun, ticaretin serbestleştirilmesi ile ortaya çıkacak rekabete olumsuz bakmaları, buna ilave olarak bu ülkelerde üretim alanlarının birbirine benzerliği görülmektedir.

5.2.1.2.3 PAFTA (Pan Arap Serbet Ticaret Alanı)

17 üyeli PAFTA (Pan Arap Serbet Ticaret Alanı) 1 Ocak 2005'de oluşturulmuştur. 300 milyon nüfusa sahip bu bölgede 2008'de gümrük birliği, 2020'de de ortak pazar oluşturulması hedeflenmiştir.

5.2.1.2.4 Agadir Deklarasyonu

Ürdün, Fas, Tunus ve Mısır arasında 8.5.2001 tarihinde yapılan Agadir Deklarasyonu çerçevesinde bu ülkeler arasında serbest mübadele bölgesi oluşturulması kararlaştırılmıştır. Konuya ilişkin olarak müzakereler 2003 yılının başlarında tamamlanmıştır. Bu anlaşmanın en önemli özelliği, müzakerelerin bölge ülkeleri için rekor denebilecek bir sürede tamamlanmış olmasıdır. Avrupa Akdeniz Alanına katkısı çerçevesinde AB tarafından da desteklenmiştir. Üye ülkeler, 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren sanayi ürünlerinde vergileri sıfırlayacaklardır. Tarım ve hizmetler sektörleri de Deklarasyon kapsamında yer almakla birlikte farklı düzenlemelere tabi tutulmuslardır.

5.2.1.2.5 AB-Mısır Ortaklık Anlaşması

AB ile Mısır arasında STA oluşturulmasını da kapsayan Ortaklık Anlaşması görüşmeleri 1995 yılında başlamış ve ancak dört buçuk yıl sonra sonuçlandırılabilmiştir.

Müzakereler 1999 yılının Haziran ayında tamamlanmış ve 25 Haziran 2001 tarihinde imzalanmıştır.

Anlaşmanın imzalanmasından sonra ilgili ülkeler parlamentolarından geçirilmesi süreci başlamış, Mısır parlamentosu 2003 yılında onaylamıştır.2004'de AB ile Ortaklık Anlaşması (Association Accord) imzalayarak yeni bir döneme girmiştir.

25 Haziran 2001 tarihinde imzalanan Anlaşma 1 Haziran 2004'den itibaren geçici olarak uygulanmaya başlamıştır. Buna göre 12 yıllık bir süre sonunda AB ile Mısır arasında bir serbest ticaret alanı oluşacaktır. Sanayi ürünlerinde Mısır AB'ye gümrüksüz mal satabilmektedir. Mısır'ın bazı tarım ürünlerindeki kotaları genişletilmiş, bazı yeni ürünler tercihli sisteme alınmış ve tarımsal ihracat takvimi uzatılmıştır. AB ise sanayi ürünlerini bölümlere ayırarak, aşağıda detayları verilen süre ve şekillerde nihai olarak 3, 13 ve 15'er yıllık dönemlerde gümrük vergilerinin sıfırlanması hakkını kazanmıştır.

Hammadde ve sanayi malzemelerinde 3 yıllık sürede yüzde 25'erlik azaltmalarla üç yılın sonunda AB kaynaklı ürünler için tüm gümrük oranlarının sıfırlanacağı belirtilmiştir. Sanayi üretiminde kullanılan hammaddeler, yarı mamul ürünler ve inşaat malzemeleri için gümrük oranları ise anlaşmanın yürürlüğe girmesinden itibaren üç yıl sonra ilk olarak %10, sonraki her yıl ise %15'lik dilimler halinde düşürülecektir. Dokuzuncu yılın sonunda tüm gümrükler sıfırlanacaktır.Giysiler, elektrikli ev aletleri, kozmetik ürünleri, mobilya ve taşıma amaçlı araçları için ise 1.1.2009'dan 1.1.2016'ya kadar olan sürede ilk yıl %5, sonraki yıllarda %15'lik azalışlarla sıfırlanacaktır. Binek araçlarında ise 2010-2019 arasında %10'luk azaltmalarla sıfırlanacaktır.

Tarım ürünlerinde ise hurma, mango, soğan, patates, narenciyenin %40-80 oranında tavizli olarak AB pazarlarına girmesi öngörülmektedir.

Tarımda işlenmiş ve işlenmemiş tüm gıda ürünlerinde Mısır AB'ye gümrüksüz ürün satabilmektedir.

5.2.1.2.6 ABD, Mısır, İsrail Nitelikli Sanayi Bölgesi Anlaşması

NSB yaklaşımı 1996 yılında ABD tarafından Orta Doğu'da barışın sağlanmasına katkıda bulunması için öncelikle Ürdün, İsrail ve Mısır düşünülerek

başlatılmıştır. Ürdün'de 1999'dan beri 13 NSB bölgesi ABD tarafından onaylanmıştır. Mısır, ABD ve İsrail arasında, içinde % 11,7 oranında İsrail girdisi bulunan ve Mısır'da Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde üretilmiş ürünlerin ABD pazarına gümrüksüz girmesini düzenleyen NSB anlaşmasına ilişkin Mısır-İsrail protokolü 14.12.2004 tarihinde imzalanmıştır.

5.2.2 Mısır Arap Cumhuriyeti'nde Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları

Önceki dönemde, ülkenin ekonomik problemlerinden çıkışı doğrudan yabancı yatırımların çekilmesinde gören Nazif Hükümeti tarafından Kamu İşletmeleri Bakanlığı fesh edilerek, yerine kurulmuş olan ve KİT'leri de kapsayan Yatırım Bakanlığının merkezine Yatırımlar ve Serbest Bölgeler Genel İdaresi yerleştirilmiştir.

2006 Eylül ayında çeşitli uluslararası firmalar ve kuruluşlar tarafından Mısır ekonomisi hakkında raporlar yayınlanmıştır. Uluslararası firmalarca yayınlanan raporlarda, izlenen ekonomi politikaları ve başta Körfez bölgesinden olmak üzere ülkeye gelen yabancı yatırımların etkisiyle kaydedilen ekonomik büyümenin önümüzdeki yıllarda artmasının beklendiği kaydedilmektedir. Öte yandan, Dünya Bankası tarafından yayınlanan raporlarda, Mısır yabancı yatırım çekme konsunda dünyada 165. sırada gösterilmiştir. Mısır hükumeti bu tesbite tepki göstermiştir. Dünya Bankası, "Kalkınma ve Gelecek Kuşak-2007" başlıklı raporunda, Mısır'ın genç nüfusunda 2010-2030 yılları arasında patlama yaşanacağını ve Mısır'da bugünkü işssizlerin yüzde altmışının genç nüfus olduğunu açıklamıştır. Dünya Ekonomik Forumu'nun 2006-2007 yıllık raporunda ise, uluslararası rekabet sıralamasında Mısır'ın geçen yıla oranla 11 sıra gerileyerek 63. sıraya düştüğü belirtilmektedir.

11 Eylül 2006 tarihinde Kahire'de düzenlenen Euromoney Konferansı'nda Mısırlı hükumet yetkilileri 2005-2006 dönemine ilişkin büyüme hızı konusunda farklı açıklamalarda bulunmuşlardır. Başbakan Dr. Nazif, çok sayıda yabancı yatırımcının katıldığı Euromoney toplantısında büyüme hızının yıllardır ilk defa yüzde 6.2'ye yükseldiğini bildirirken, Ekonomi Kalkınma Bakanı Dr. Osman bunu daha yükseklere çekerek yüzde 6.9 olarak açıklamıştır. Maliye Bakanı Dr. Ghali ise Bakanlığının Ağustos ayı raporunda büyüme hızının yüzde 5.9'a yükseldiğinin tescil edildiğini belirtmiştir. Başbakan, konferansta son iki yılda ülkedeki doğrudan yabancı yatırımların

ikiye katlandığını, petrol ve doğalgaz sektörleri dahil tüm yabancı yatırımın 6.1 milyar Dolara ulaştığını, bu rakamın 8 milyar Dolara yükseltilmesinin hedeflendiğini dile getirmiştir.

Hükümet hazırlamış olduğu programında açıkladığı, dış ticaretin serbestleştirilmesi, vergi yükünün hafifletilmesi, yabancı yatırımların artırılması, özelleştirmenin hızlandırılması, bankacılık reformu ve yoksulluk ve işsizlik ile mücadeleye verilen önceliği bir kez daha teyit etmiştir.

i.Mısır Arap Cumhuriyeti'nde Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

2007 yılı itibariyle Mısır'ın sahip olduğu yabancı yatırımlar toplamı yaklaşık 50 milyar dolardır. Bu tutarın ülkenin GSYİH'sine oranı olan % 37,9 Kuzey Afrika ortalaması olan % 30,1'in üzerindedir. 2005-2007 yıllarında ülkeye gelen yabancı yatırımlar toplamı 7,2 milyar dolar olmuştur. 2009 yılı ortasına kadar ulaşan toplam yabancı yatırımların 65 milyar dolar düzeyine ulaştığı tahmin edilmektedir.

Yabancı yatırımlar için ülkeyi cazip hale getirebilmek, çok uzun dönemden beri Mısır'ın ekonomi politikalarında önemli yer almıştır. Bu alanda mevzuatta pek çok olumlu değişiklikler gerçekleştirilmiştir.

Mısır'da yatırımı geliştirmek için yatırımcılara sağlanan teşvik ve garantiler 8/1997 sayılı yasa ile düzenlenmektedir. Bu yasa 230/1989 tarihli yasanın yerini almıştır. Yatırımlar konusunda tek yetkili kurum GAFI-Yatırım ve Serbest Bölgeler Genel İdaresi'dir. GAFI, yatırım yapmak isteyen yabancılar için her türlü bilgi ve yönlendirmeyi birlikte bulabilecekleri bir merkezdir. Bir yatırım projesinin kuruluşu ve işleyişi için gerekli tüm lisansları, çalışma ve yerleşme iznini çıkartır. Yatırım için bölge ve arazi seçiminde yardımcı olur, üretime başlayış tarihini onaylar.

Firmaların ve tesislerinin karları ve ortakların bu kardaki hisseleri Ticari Gelir ve Sanayi Aktiviteleri Vergisi ve Sermaye Karları vergisinden, aktivitenin başlamasını takip eden mali yıldan başlayarak beş yıl süresince muaftır. Bu süre yeni sanayi bölgelerinde, yeni kentsel alanlarda ve Başbakanın belirleyeceği uzak bölgelerde 10 yıl sürecektir. Aynı koşullar Gelişme Sosyal Fonu'ndan finanse edilen yeni projelerde de geçerlidir. Eski Vadi dışında kalan yerlerde muafiyet süresi 20 yıldır.

Firmaların ve kuruluşlarının ortaklık senetleri, kredi ve ipotek sözleşmeleri, kuruluş tarihlerinden itibaren beş yıl boyunca damga pulu vergisinden, noter ve kayıt ücretleri gibi kesintilerden muaftır. Şirketin ve tesislerinin kuruluş yeri olarak seçilen arazinin kayıt sözleşmesi de bahse konu kesintilerden muaftır. Bu yasa kapsamında olan borsaya kayıtlı anonim şirketler, her yıl Merkez Bankası tarafından belirlenen orana göre ödenmiş sermayelerinin belirli bir yüzdesi için verilmesi gereken kar vergisinden muaftırlar.

Firmaların birleşmesi, bölünmesi veya yasal biçim değiştirmesinden kaynaklanan karlar ve ödenmesi gereken vergi ve resimler de vergiden muaftır. Bakanlar Kurulu kararı ile devlet arazilerinin bu şirketlere ücretsiz tahsisi yapılabilir.

Şirket kuruluşu için yasada belirtilen kurallar çerçevesinde GAFI'den izin alınması gerekmektedir. Kuruluş izni verilen şirketler Ticaret Kütüğü'ne kayıt yaptırmak zorundadır. Bu kaydın GAFI idaresine sunulması zorunludur.

5.2.3 2009 yılında Mısır Arap Cumhuriyeti Ekonomisi

Uluslararası alanda yaşanan gelişmelere bağlı olarak ülkedeki gelişmeyi ekonomik reformlarla desteklemeyi hedefleyen Mısır Yönetimi, 2009 yılında da bu hedef doğrultusunda çalışmalarını sürdürmüştür. Mısır ekonomisi, 2009 yılında tüm dünyada yaşanan finansal krizin reel sektör krizine dönüşmesine ve birçok ekonomide negatif büyüme yaşanmasına rağmen büyümesini sürdürmüş ve 2009 yılında % 4.7 büyüyerek 190 milyar dolarlık bir ekonomi büyüklüğüne ulaşmıştır. Aynı dönemde gelişmekte olan ekonomilerde ortalama büyüme oranının % 0.8 seviyesinde gerçekleştiği göz önüne alındığında Mısır ekonomisinin başarılı olduğu değerlendirilmektedir. Buna rağmen, 2008 yılında gerçekleşen %7.2'lik ekonomik büyümenin %4.7'ye düşmesi Mısır ekonomisinin global krizden etkilendiğini göstermektedir. Yapılan analizlerde, ekonomik büyümede yaşanan bu düşüşün daha çok kriz nedeniyle dış talepte yaşanan düşüşten kaynaklandığı ve iç talepte yaşanan canlılık sayesinde büyümenin pozitif gerçekleştiği üzerinde durulmaktadır. Buna uygun olarak, iç pazarda faaliyet gösteren sektörlerde önemli bir büyüme gözlemlenmiş, ihracat odaklı sektörlerde ise önemli gerilemeler olduğu görülmüştür.

2009 yılında sağlanan ekonomik büyümenin %3.5 oranı özel sektör tarafından sağlanmıştır. Kamu sektörünün ekonomik büyümeye katkısı ise %1.2 düzeyinde kalmıştır.

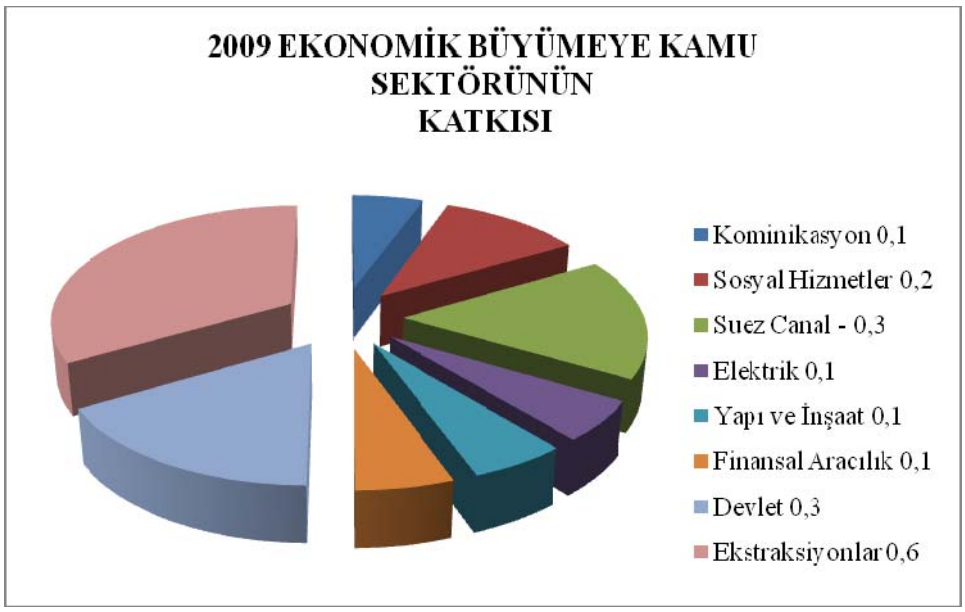

(**Şekil 13 :** 2009 Ekonomik Büyümeye Kamu Sektörünün Katkısı)

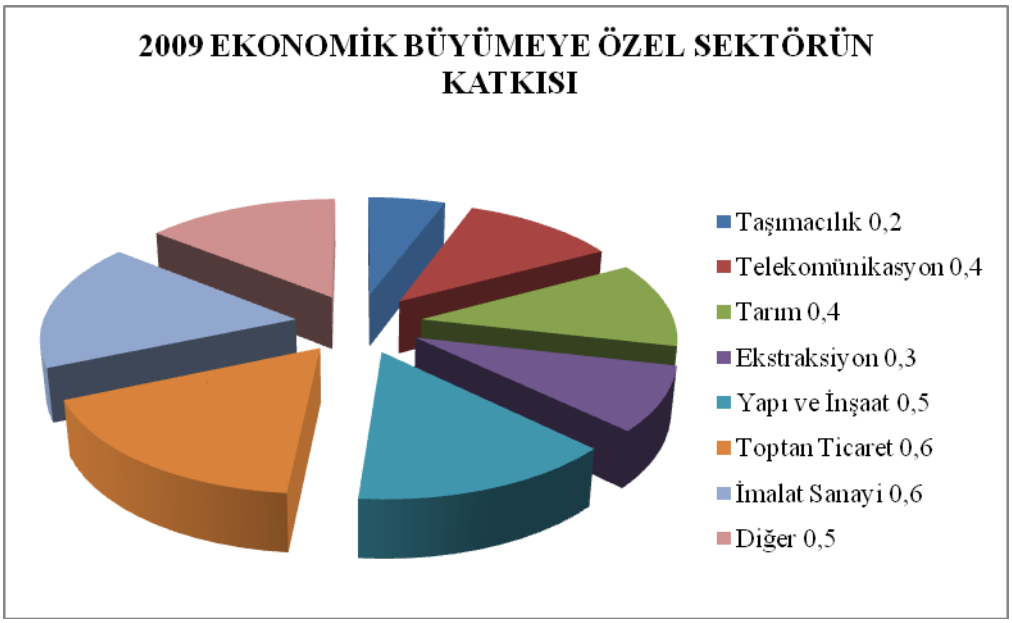

(**Şekil 14 :** 2009 Ekonomik Büyümeye Özel Sektörün Katkısı)

İşsizlik 83 milyon nüfusu olan Mısır için en önemli sorunlardan biri olmaya devam etmektedir. 2008 yılında %8.4 olan işssizlik oranı global krizin etkileri ile 2009

yılında %9.4'e çıkmıştır. Genç bir nüfusa sahip olan Mısır'da her yıl yaklaşık 700 bin kişinin işgücüne katıldığı düşünüldüğünde, işsizlik sorununun her geçen gün daha da önemli bir hale geldiği değerlendirilmektedir. Global krizin etkileri ile yatırımlarda yaşanan düşüş işsizlik oranının %9.4'e çıkmasının en önemli sebebi olmuştur.

2009 yılında enflasyon ise bir önceki yıla göre önemli ölçüde düşmüştür. 2008 yılında %20,2'ye çıkmış olan enflasyon 2009 yılında %9.9'a düşmüştür. Enflasyondaki bu düşüşün en önemli sebepleri gıda ve içeceklerde yaşanan enflasyonun 2008 yılında %12.1 den 2009 yılında %5.7'ye, ekmek ve türevlerinde 2008 yılında %2 den 2009 yılında -%0.3'e, taşımacılıkta 2008 yılında %1'den 2009 yılında %0.2'ye düşmesi olmuştur. Bunun yanında global talebin düşmesinin, hükümetin aldığı bazı tedbirlerin de enflasyon üzerinde olumlu etkisi olduğu değerlendirilmektedir.

2009 yılında Mısır'ın dış ticareti de global krizden etkilenmiştir. 2008 yılında 29.8 milyar dolar seviyesinde olan ihracat 2009 yılında 25 milyar dolara düşmüş, ithalat ise 2008 yılında 56.6 milyar dolar iken 2009 yılında 47.6 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Gerçekleşen bu rakamlar çerçevesinde Mısır'ın dış ticaret hacminde düşüş yaşanmış ve 2008 yılında 82,1 milyar dolar olan dış ticaret hacmi 2009 yılında 75,5 milyar dolar seviyesine düşmüştür. 2009 yılında Mısır'ın en önemli ihraç kalemi ham petrol olmuştur. İhracatın yaklaşık %45'i ham petroldür. Hammadde ihracatı %3.6 yarı-mamul mal ihracatı %7.6, mamul mal ihracatı ise %41.9 olarak gerçekleşmiştir. Diğer taraftan aynı yıl Mısır %33.1 oranında ara mal, %12 oranında işlenmiş petrol ürünleri, %12.8 oranında hammadde, %20.4 oranında yatırım malı ve %19.1 oranında tüketim malı ithalatı gerçekleştirmiştir.

Tablo 26

Mısır Arap Cumhuriyeti'nin İthalatında ve İhracatındaki İlk 10 Ülke

2009 - İTHALATTA İLK 10 ÜLKE				2009 - İHRACATTA İLK 10 ÜLKE			
Sıra	**Ülke**	**Değer (milyon $)**	**İthalat payı (%)**	**Sıra**	**Ülke**	**Değer (milyon $)**	**İhracat payı (%)**
1	ABD	44,748	% 10.56	1	İspanya	11,567	% 6.78
2	Çek Cumhuriyeti	33,915	% 8.7	2	İtalya	11,559	% 6.74
3	Almanya	33,606	% 8.02	3	ABD	11,429	% 6.18
4	İtalya	22,655	% 5.9	4	Hindistan	11,421	% 6.15
5	Türkiye	22,35	% 5.22	5	Suudi Arabistan	11,331	% 5.76
6	Suudi Arabistan	22,017	% 4.48	6	Çek Cumhuriyeti	9,989	% 4.28
7	Fransa	11,6	% 3.56	7	Libya	9,985	% 4.26
8	Rusya	11,551	% 3.45	8	Ürdün	9,935	% 4.04
9	Japonya	11,438	% 3.2	9	İsviçre	9,904	% 3.91
10	Ukrayna	11,34	% 2.98	10	Britanya	8,862	% 3.73
				13	Türkiye	8,667	% 2.89

Kaynak: Mısır İstatistik İdaresi (CAPMAS)

Mısır İstatistik İdaresi'nden (CAPMAS) elde edilen verilere göre, Mısır'ın en önemli dış ticaret partneri Avrupa Birliği olmaya devam etmiştir. Avrupa ülkeleri 2009 yılında Mısır'ın yaptığı ithalatın %18.8'ini ve ihracatın %8.6'sını gerçekleştirmişlerdir. Yukarıda yer alan ve ülkeler bazıyla ihracat ve ithalatı gösteren tabloya bakıldığında Türkiye'nin Mısır'ın ithalatında beşinci (5) sırada ve ihracatında ise onüçüncü (13) sırada olduğu görülmektedir.

Diğer taraftan Mısır'ın önemli gelir kaynaklarından olan Süveyş Kanalı gelirleri ile turizm gelirlerinde 2009 yılında düşüş yaşanmıştır. Süveyş Kanalı gelirlerinin azalmasının temel sebebi bahse konu dönemde uluslararası ticarette yaşanan daralma sonucu Kanalı kullanan gemi sayısından görülen %8,2'lik ve net tonajda görülen %8,9'luk azalmadır.

Diğer taraftan net uluslararsı rezervler 3.3 milyar dolar azalmış aynı zamanda dış borçlarda da 2,36 milyar dolar düşüş yaşanmıştır.

Tablo 27

Mısır Arap Cumhuriyeti Ekonomisi Bakımından Önemli Diğer Göstergeler

	2006	**2007**	**2008**	**2009**
Süveyş Kanalı Gelirleri	33,6	44,2	55,2	44,7
Turizm Gelirleri	77,2	88,1	110,8	110,5
Net Uluslar arası Rezervler	222,9	224,4	334,6	331,3
Dış Borç	229,59	229,9	333,89	331,53

Kaynak: Mısır Merkez Bankası (CBE)

Bahse konu dönemde Mısır doğrudan yabancı sermaye çekmeye devam etmiştir. Her ne kadar bir önceki yıla göre Mısır'a gelen doğrudan yabancı sermaye miktarı %38.7 oranında azalmış olsa da Mısır'ın 2009 yılında 8.1 milar dolar doğrudan yabancı sermaye çekebilmiş olması ülkeye güvenin devam ettiğini göstermektedir.

5.2.4 Mısır Arap Cumhuriyeti'nde Nitelikli Sanayi Bölgesi Uygulamaları

5.2.4.1 ABD,Mısır, İsrail Nitelikli Sanayi Bölgesi Anlaşması

Nitelikli Sanayi Bölgeleri (NSB), ABD pazarına gümrüksüz ve kotasız mal satış olanağı tanınan Mısır'daki belirli bölgelere verilen isimdir.Bu bölgelerdeki

firmalar ürünlerinde belirli oranda İsrail menşeli girdi kullanmaları durumunda ABD pazarına gümrüksüz ve kotasız mal gönderebilmektedir.

NSB yaklaşımı 1996 yılında ABD tarafından Orta Doğu'da barışın sağlanmasına katkıda bulunması için öncelikle Ürdün, İsrail ve Mısır düşünülerek başlatılmıştır. Ürdün'de 1999 yılından beri 13 NSB bölgesi ABD tarafından onaylanmıştır.

Mısır, ABD ve İsrail arasında içinde % 10.5 oranında İsrail girdisi bulunan ve Mısır'da Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde üretilmiş ürünlerin ABD pazarına gümrüksüz girmesini düzenleyen NSB anlaşmasına ilişkin Mısır-İsrail protokolü 14.12.2004 tarihinde imzalanmıştır.Bu anlaşmanın ABD ile Mısır arasında bir serbest ticaret alanına doğru önemli bir adım olduğuna inanılmaktadır.

NSB statüsü verilen yerlerde ve İsrail'de yapılan üretimde kullanılan materyellerin ve doğrudan maliyetlerin bitmiş üründeki oranının % 35'i geçmesi gerekmektedir.Ürünler ABD'ye doğrudan NSB bölgesinden ihraç edilmelidir.NSB'den sadece tekstil ve hazır giyim firmaları değil, ayakkabı, deri ürünleri, gıda ve içecek ve cam eşya sektörleri de yararlanabilir. Nitelikli Sanayi Bölgesi verilen alanlar ve fabrikalar Tablo 28'de gösterilmiştir.Ayrıca İsrail Nitzana Geçiş Noktası'nda, kendi gümrük kontrolü altındaki bölgede bir tane NSB belirlenmiştir.

Tablo 28

Mısır Arap Cumhuriyeti'ndeki Nitelikli Sanayi Bölgeleri, Nitelikli Sanayi Bölgesi Hakkı Verilen Fabrikalar ve Nitelikli Sanayi Bölgesi Kapsamındaki Sanayi Kentleri

NSB	NSB Hakkı Verilen Fabrikalar	NSB Kapsamındaki Sanayi Kentleri
Büyük Kahire NSB	Cairo Cotton Dice E.T.C Samir Flannels Delta	10 Ramazan 15. Mayıs (Helwan) GüneyGiza Shubra Al-Kheİma Nasr Kenti
İskenderiye NSB		İskenderiye (Al- Amria , Bourg El Arab)
Suez NSB		Port Said

Kaynak:http://www.gizegypt.gov.eg/

Tablo 29

Kayıtlı Firmaların Sektörel Dağılımı

Sektör	Firma Sayısı	Yüzdesi
Sebze Ürünleri	10	1.96
İşlenmiş Gıda	15	2.95
Kimyasal Ürünler	17	3.34
Sigara Ürünleri	1	0.20
Tekstil ve Ürünleri	406	79.76
Ayakkabı ve Başlık	9	1.77
Ana Metaller	15	2.95
Elektrik Ürünleri	3	0.59
Plastik Ürünleri	3	0.59
Hayvansal Ürünler	6	1.18
Deri Ürünleri	5	0.98
Taş Parçaları	13	2.55
Mobilya	6	1.18
Toplam	509 (Aynı firma birden çok sektörde olduğu için)	

Kaynak: http://www.gizegypt.gov.eg Alındığı tarih 20.09.2005

Mısır NSB düzenlemesini sadece kendi ihracatının doğrudan ABD'ye artmasına imkan vermesi açısından değil, aynı zamanda yabancı sermayeyi çekmede cazip bir fırsat olarak değerlendirmektedir.

Nitelikli Sanayi Bölgeleri Anlaşması, Mısır'ı basit bir ihracat pazarı olmanın ötesine taşımıştır.Ayrıca Mısır; ticaret, yatırım ve Afrika kıtasına giriş noktası olarak üçlü bir çerçevede düşünülmelidir.[117]

5.2.4.2 Mısır Arap Cumhuriyeti'ndeki Nitelikli Sanayi Bölgeleri

Mısır hükümetinin çok önem verdiği bir diğer konu da Nitellikli Sanayi Bölgeleridir. (NSB)

Nitelikli Sanayi Bölgeleri, Mısır için oldukça önemlidir. İhracatta teşvik sağlaması ve istihdam oluşturması açısından ekonominin büyüme oranlarında artış ve gelişme sağlamıştır.

[117] *Ülke Masaları*, (t.y.) http://www.igeme.gov.tr (12 Kasım 2010).

Dünya Ticaret Örgütü 2004 yılında Tekstil ve Giyim Anlaşması (ATC) altında belirlenen kotalarda üretimi açıklayınca, Mısırlı tekstil ve konfeksiyon üreticileri küresel rekabet ortamında Çin ve Hindistan'ın oluşturduğu tehditten endişe duymaya başladılar.Bu durum karşısında, Mısır'ın Amerika'ya olan ihracatı bir kenara bırakılacak, doğrudan bunun bir sonucu olarak da 150.000 iş fırsatı kaybolacaktı.Burada tahmin edilen maliyet ise, Mısır'a 3.2 Milyar Dolar değerinde doğrudan yabancı yatırım demekti.Bu aynı zamanda, Mısır'da ekonomik büyümenin arttırılması için kaynaklar aranması ve hızlı bir biçimde iş gücünün büyümesi için ticari işlerin sağlanmasıydı.

Ürdün ekonomisinin elde ettiği olumlu sonuçlar, Mısır Hükümeti'nin 24 Aralık 2004 tarihinde Kahire bölgesi için Nitelikli Sanayi Bölgesi olarak müzakerelere başlamasına yol açtı ve Şubat 2005 tarihinde de yürürlüğe girdi. Amerika Ticaret Temsilcisi (USTR) Mısır'da Büyük Kahire Bölgesi, İskenderiye Bölgesi ve Suez Kanal Bölgesi olmak üzere üç tane Nitelikli Sanayi Bölgesi belirledi.4 Kasım 2005 tarihinde ise, Amerika Ticaret Temsilcisi (USTR) dördüncü alan olarak Orta Delta bölgesini belirledi ve Büyük Kahire ile Suez Kanal Bölgesi'nin alanlarını genişletti.

Bu protokol, iki ülke arasında imzalanmış karşılıklı olmayan bir anlaşmadır ve iki ülke arasında Serbest Ticaret Anlaşması'nın yapılmasına doğru atılan bir adım niteliğindedir. Buna rağmen, Amerika - Mısır Serbest Ticaret Anlaşması müzakereleri insan hakları ihlallerinden dolayı kısa bir süre önce askıya alındı.

Kahire'nin kuzeyinde kalan hemen hemen tüm sanayi bölgeleri ve Serbest bölgeler, NSB konumuna getirilebilmektedir.

2004 yılında Mısır ve ABD hükümetleri arasında imzalanan protokol uyarınca bu bölgelerde üretim yapan firmaların ürettikleri malı ABD'ye gümrük vergisi olmaksızın sokmalarına izin verilmektedir. Anlaşmaya göre burada üretilen mallar en az %11,7 oranında İsrail girdisi kullanılarak üretilmelidir. 2007 yılı Ekim ayında alınan karar ile bu oran 10,5'e düşülmüştür.

Anlaşma uyarınca, Mısır'da yerleşik firmaların %35 oranında katma değeri Mısır'da oluşturması ve %11,7 (2007 yılından itibaren %10,5'e indirilmiştir.) oranında İsrail girdisi kullanması durumunda, ABD'ye gümrük vergisiz ihracat imkanı bulunmaktadır. Özellikle tekstil, hazır giyim, deri, yiyecek-içecek ve cam eşya alanlarında NSB'ler avantajlı yatırım alanları olarak ön plana çıkmaktadır.

Mısır Nitelikli Sanayi Bölgeleri ve kapsadıkları alanlar şu şekildedir:

1.Büyük Kahire Bölgesi: Giza, Shubra Al Kheima, Nasr City, 10 Ramazan, 15. Mayıs Şehri, Badr Kenti, 6 Ekim Kenti, Obour Kenti, Kalyoub Kenti ve Gesr El Suez.

2.İskenderiye Bölgesi (Borg El-Arab dahil).

3.Suyevş Kanalı Bölgesi: Port Said, Ismaillia, Suez.

4.Orta Delta: Gharbia, Dakahlya, Monofia, Dommiata.

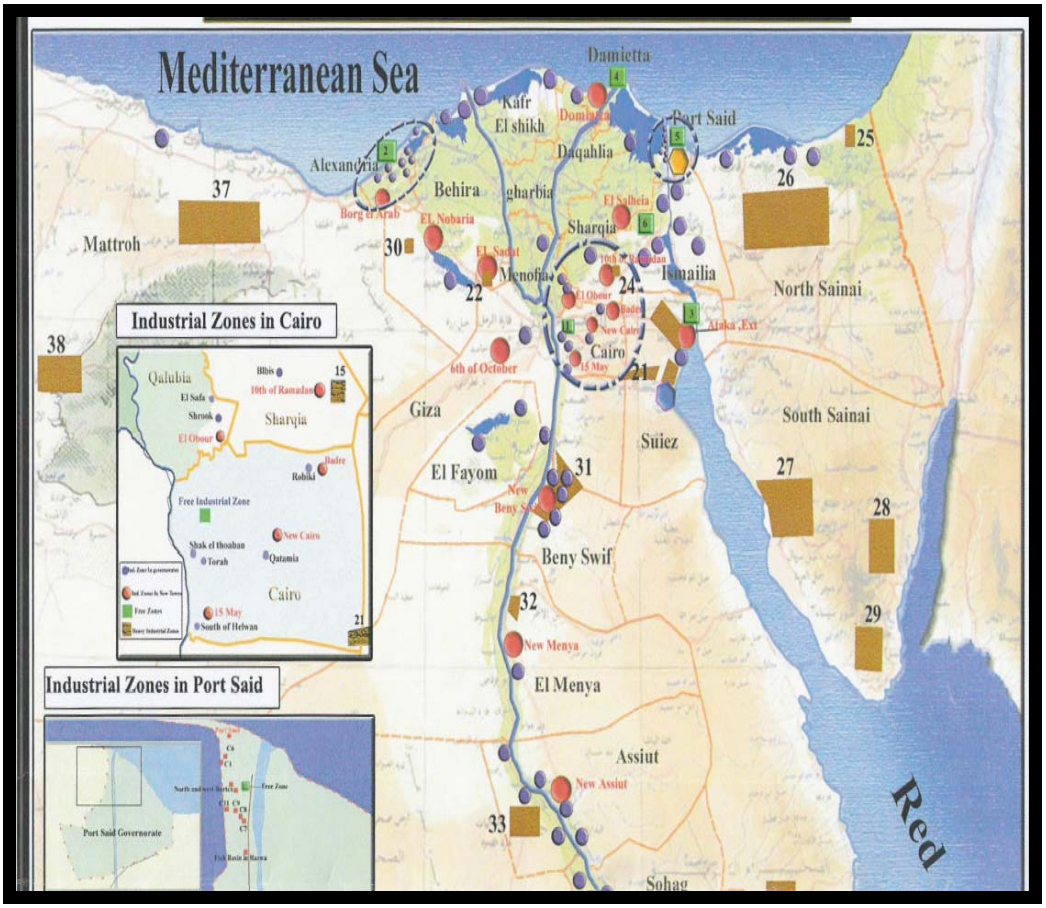

(**Şekil 15 :** Mısır Arap Cumhuriyeti'ndeki Sanayi Bölgeleri)

Bu bölgelere yatırım yapmanın sağladığı en büyük avantaj, ABD gibi dünyanın en büyük tüketici pazarına sahip olan bir ülkeye gümrüksüz mal sokabilme serbestliği sağlamasıdır.[118]NSB sayesinde Amerika'ya yapılan ihracatta büyük artış olmuştur.

[118] DEİK, Mısır Ülke Bülteni,2009, http://www.deik.org.tr/Pages/TR/DEIK_BultenDetay.aspx?bDetId=185&IKID=10 (14 Ocak 2011), s.7-8.

Özellikle tekstil, hazır giyim, deri, yiyecek-içecek ve cam eşya alanlarında faaliyet gösteren firmalar için NSB'ler avantajlı yatırım alanları olarak ön plana çıkmaktadır.

Serbest Bölgeler ve Sanayi Bölgeler'indeki yatırımlar, %11,7 İsrail Girdisi kullandıklarını kanıtlayana, Nitelikli Sanayi Bölgesi haline gelmektedirler.

NSB programının başarısına rağmen, Mısır hükümet kaynaklarınca tekstil endüstrisinin modernizasyonun hala gerekliliğini koruduğu kaydedilmektedir. Devlet tekstil ve giyim firmalarını özelleştirmekte ve yeniden yapılandırmanın sürdürülmesini planlamaktadır. Aynı zamanda, AB'nin yaklaşık 100 milyon Euro finansman desteği ile Sınai Modernizasyon Merkezince kamu ve özel sektöre ait fabrikaları reorganize edecek, sektör için gerekli eğitimi sağlayacak ve erken emekliliği finanse edecek bir modernizasyon programı izlenmektedir.

NSB'lerde 2006 yılı itibariyle 500'den fazla yeni firma kayıtlara geçerken; Nitelikli Sanayi Bölgeleri Anlaşması dahilinde ihracat yapanların tümü giyim ya da tekstil üreticileri olmuştur. NSB uygulaması ertesinde, 2005 yılının ilk yarısında ABD'ye yapılan hazır giyim ihracatı %5 artışla 61,6 milyon Dolara ulaşmıştır.Müteakiben, Temmuz-Eylül 2005 döneminde yaptığı %90 'lık artışla 116 milyon Dolara ulaşmıştır.

NSB uygulamasının, Mısır'da 2005 yılında toplam 60 milyon Dolarlık doğrudan yabancı yatırımın artışına katkıda bulunduğu kaydedilmektedir. 2005 yılının ikinci yarısından itibaren, Mısır tekstil ve giyim sektörü Hindistan, Türkiye ve Tayvan firmaları için yatırım açısından ilgi odağı olmuştur. Türkiye'de yükselen üreten maliyetleri ve 2005 yılı başı itibariyle ortadan kalkan tekstil kotaları nedenleriyle, ÇHC başta olmak üzere Güneydoğu Asya ülkeleriyle rekabette sıkıntı yaşayan Türk firmalarının Mısır'a yönelmeleri Mısır kamu kurumları ve Mısır basınınca halihazırda üzerinde en fazla durulan konuları başında gelmektedir.

Sonuç olarak, Mısır'da kurulan Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nin etkileri olumlu yönde gerçekleştirilmiştir.2004 yılında, İsrail'in Mısır'a ihracatı %30'un üzerinde yükselen bir oranla 29 Milyon Amerikan Doları'ndan 93.2 Milyon Amerikan Doları'na ulaşıp, 2006 yılında ise 125 Milyon Amerikan Doları'nı aşmıştır.2008 yılında ise, Mısır'da Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nin kapsamına on bölge daha eklenmiştir.Bazı

hesaplarda, Nitelikli Sanayi Bölgesi'nde yer alan şirketlerin yaklaşık %20'sinin tamamı Ürdünlüler'e ait olarak belirtilmiştir.

5.2.4.3 Mısır Arap Cumhuriyeti'ndeki Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nin Konumu

(**Şekil 16 :** Mısır Arap Cumhuriyeti'ndeki Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nin Konumu)

-İskenderiye Bölgesi

-Büyük Kahire Bölgesi

Nasr Şehri, Shoubra Al Kheima, Giza, 15. Mayıs Şehri, 10 Ramazan,6 Ekim Kenti,Obour Şehri,Badr Şehri,Kalioub Şehri,Gesr El Suez, Kahire'deki diğer alanlar

-Orta Delta

Dakahleya,Damietta,Gharbeya,Monofeya

-Suez Kanal Bölgesi

Ismailia,Port Said,Suez

Daha fazla coğrafi alan protokole taraf olanların ortak kararı ile eklenebilir.[119]

[119] *QIZ Locations*, (t.y.) http://196.205.98.231/About_QualifiedLocations.aspx (9 Mart 2011).

5.2.4.4 Mısır Arap Cumhuriyeti'ndeki Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nin Avantajları

i.Gümrüksüz Pazara Giriş

Mısır,dünyanın en büyük tüketici pazarı olan Amerika'ya gümrüksüz olarak girebilen birkaç ülkeden biridir.Bütün ürünler nitelikli sanayi bölgelerinde, protokolde belirtilen menşe kurallarına uygun olarak üretilir.Vergi muafiyeti; sanayi olup olmadığına,kamu ve özel sektör tarafından üretilip üretilmediğine, büyüklüğü ve işletme hacmine bakılmaksızın tüm ürünler için geçerlidir.Ayrıca Mısır, gümrüksüz giriş imkanını AB, diğer Arap Ülkeleri, COMESA Ülkeleri ve Türkiye gibi birkaç önemli pazara da sağlar.Bunun sonucunda da, faaliyet gösteren şirketler bütün ticari pazarlara girip, rekabet hakkına sahip olurlar.[120]

ii.Basit ve Esnek Koşullar

Menşe kuralları gereğince, Mısır'daki nitelikli sanayi bölgelerinde üreticiler, üretilen ürünün değerinin % 35'ini temin etmek zorundadır. Bunların en az % 10.5'i İsrail girişli olmalıdır.

Protokol, tek bir yüklemeyi değil, daha geniş bir periyot olan ekonomik çeyrek dönemlerini içeren mamul oranına göre, üretici bağlılığını gözeterek esnekliği sağlamaktadır.

iii.Kotasız İhracat

İhracat ne miktar da ne de mevsimsel koşullara bağlı olarak maksimum / minimum kotalar ile sınırlıdır.

iv.Protokolün Sınırlanmamış Geçerliliği

Protokolün, ne zamanı, ne de önceden ayarlanmış bir bitiş tarihi vardır.

iv.i Coğrafya

Mısır ideal bir endüstri merkezi olmasının yanında ticaret için de bir merkezdir. Mısır,küresel ticaret yollarının merkezinde yer alan, Avrupa ve Afrika'ya

[120] *QIZ Advantages*, (t.y.) http://196.205.98.231/About_QizAdvantages.aspx (10 Mart 2011).

kolay erişim sağlayan, Doğu Asya Bölgesi'ne, Amerika'dan daha kısa sürede gidebilen bir coğrafyaya sahiptir.

iv.ii Rekabetçi Faktör Maliyetleri

Mısır'da faaliyet gösterildiğinde, benzer pazar erişimi olan ülkelere kıyasla, ekonomik girdi maliyetleri karşılanır. Hammadde maliyetleri Mısır'da bölgedeki diğer ülkelere göre daha düşüktür ve fiyatlar Mısır ülkesine özgü olduğundan sabittir, dalgalı döviz kurları söz konusu değildir. Maliyetler zaman için yükselebilir ancak benzer ekonomik statüdeki diğer ülkelere nazaran Mısır'da fiyat yükselişinin marjinal boyutlarda olacağı düşünülmektedir.

iv.iii İşgücü

Mısır yatırımcılara geniş ve rekabet edebilecek uygun maliyetli iş gücü imkanı sunmaktadır.

5.2.4.5 Mısır Arap Cumhuriyeti Ekonomisine Nitelikli Sanayi Bölgelerinin Yararları

Mısır'daki NSB lerin yararları çeşitlidir, en önemlisi Amerikan pazarına yakın olmak, tarife dışı engellerin kalkması, tarifelerin genişlemesi ve kotaların limitsiz hale gelmesidir. Diğer yararlar ise, geniş işgücü hacmi ve düşük faktör maliyetleridir. Diğer pazarlarla olan ticaret anlaşmalarının ek yararlarının yanı sıra, Mısır, bu bölgedeki endüstrilere sayısız ekonomik faydalar sağlamak için ideal bir konumdadır. NSB'lerin pozitif ekonomik etkisi şudur, yabancı yatırımcılar ve Mısırlı şirketler, rekabet güçlerini ve karlılıklarını arttırmak için işletmelerini bu bölgede konumlandırmak için çabalamaktadırlar.

NSB'ler kurulduğundan bu yana Mısır'dan Amerika'ya yapılan yapılan ihracatta artış olmuştur. Dahası, NSB dahilinde ihracat yapan şirketler limitsiz duty-free erişim sayesinde yüksek kar elde etmişlerdir.

NSB şirketleri bu büyüme ayak uydurmak için büyürken, Mısır azalan işsizlikten ve dünya ekonomik haritasında Mısır'ın yerini güçlendirecek ekonomiden yararlanmaktadır.

Nitelikli Sanayi Bölgeleri, Mısır ekonomisine beklenen katkıyı sağlamıştır.Bu durum Mısır ekonomisinde doğrudan yabancı yatırımlar ve daha fazla iş fırsatı olarak gerçekleşecektir.Tercihli ticaret anlaşmasından dolayı önümüzdeki yıllarda doğrudan yabancı yatırımlar tahmini olarak 5 Milyar Dolar'a ulaşacaktır bu durum NSB Protokolü, Avrupa Birliği, Arap Serbest Ticaret Bölgesi ve COMESA gibi diğer anlaşmalarla bağlantılıdır.NSB'deki yatırımlar, ekonomik büyüme oranını arttırabilir ve önemli ölçüde iş fırsatı sağlayabilir.Tahmini olarak, yeni iş fırsatlarının potansiyeli 300,000 olacaktır, önümüzdeki birkaç yıl içinde de yeni işin her birinin ortalaması 100,000 EGP'ye dayanıcaktır. (5 Milyar $ =EGP 30 Milyar /100,000 = 300,000 iş)

Hazır Giyim ve Tekstil Dışında NSB'den Faydalanan Sektörler: Çeşitli Mısır endüstri sektörü Nitelikli Sanayi Bölgeleri Protolü ile ayakta durabilmiştir.Oldukça yüksek gümrük oranlarından ötürü gıda sektörü Mısır Nitelikli Sanayi Bölgesi ihracatı için önemli fırsatlar sunuyor.Örneğin, hazır sebzelerden olan kurutulmuş soğan ve sarımsak % 10-30 oranında Birleşmiş Milletler gümrük oranına sahiptir ama bu oranlar Nitelikli Sanayi Bölgesi Protokolü çerçevesinde ise ortadan kalkmaktadır.Aynı zamanda benzer fırsatlar deri ürünleri, spor ayakkabı ve zücaciye ürünleri için de geçerlidir.

NSB kapsamındaki Mısır tekstil ihracatı: hazır giyim ve tekstil ürünleri son verilere göre, NSB prokolü dahilinde Amerika'ya yapılan yüksek hacimli ihracat en büyük paya sahiptir.

5.2.4.6 Nitelikli Sanayi Bölgelerinin Mısır Arap Cumhuriyeti'nin İhracatına Katkısı

Nitelikli Sanayi Bölgeleri, Mısır Arap Cumhuriyeti ekonomisinin gelişimi için oldukça önemli bir yere sahiptir.

İhracatta teşvik sağlaması, istihdam oluşturması, ekonominin büyüme oranlarında artış ve gelişme sağlaması bakımından da nitelikli sanayi bölgeleri Mısır ekonomisinde önemli gelişmeleri beraberinde getirmiştir.

Mısır Arap Cumhuriyeti'ndeki NSB'den sadece tekstil ve hazır giyim firmaları değil, ayakkabı, deri ürünleri, gıda ve içecek ve cam eşya sektörleri de yararlanabilmekte ve ihracata önemli katkılar sağlamaktadır.

NSB sayesinde Mısır ekonomisinde Amerika'ya yapılan ihracatta büyük artış gerçekleşmiş ve özellikle de tekstil, hazır giyim, deri, yiyecek-içecek ve cam eşya alanlarında faaliyet gösteren firmalar için NSB'ler avantajlı yatırım alanları olarak ön plana çıkmıştır.

Mısır Arap Cumhuriyeti ekonomisine NSB'lerin ihracat açısından katkısını değerlendirdiğimizde; Mısır Nitelikli Sanayi Bölgesi'nde yer alan kayıtlı firmaların % 79'u ihracat gerçekleştirmezken % 21'i ise ihracat yapmaktadır. Bu oranlara göre; kayıtlı firmaların 617'si ihracat gerçekleştirmezken, 171'i ise ihracatı gerçekleştirmektedir.

Mısır NSB'leri sadece kendi ihracatının doğrudan ABD'ye artmasına imkan vermesi açısından değil, aynı zamanda yabancı sermayeyi çekmede cazip bir fırsat olarak değerlendirilmektedir.

NSB'ler, Mısır'ı basit bir ihracat pazarı olmanın ötesine taşımış ve Mısır'ı ticaret, yatırım ve Afrika kıtasına giriş noktası olarak üçlü bir çerçevenin odak noktası haline getirmiştir.

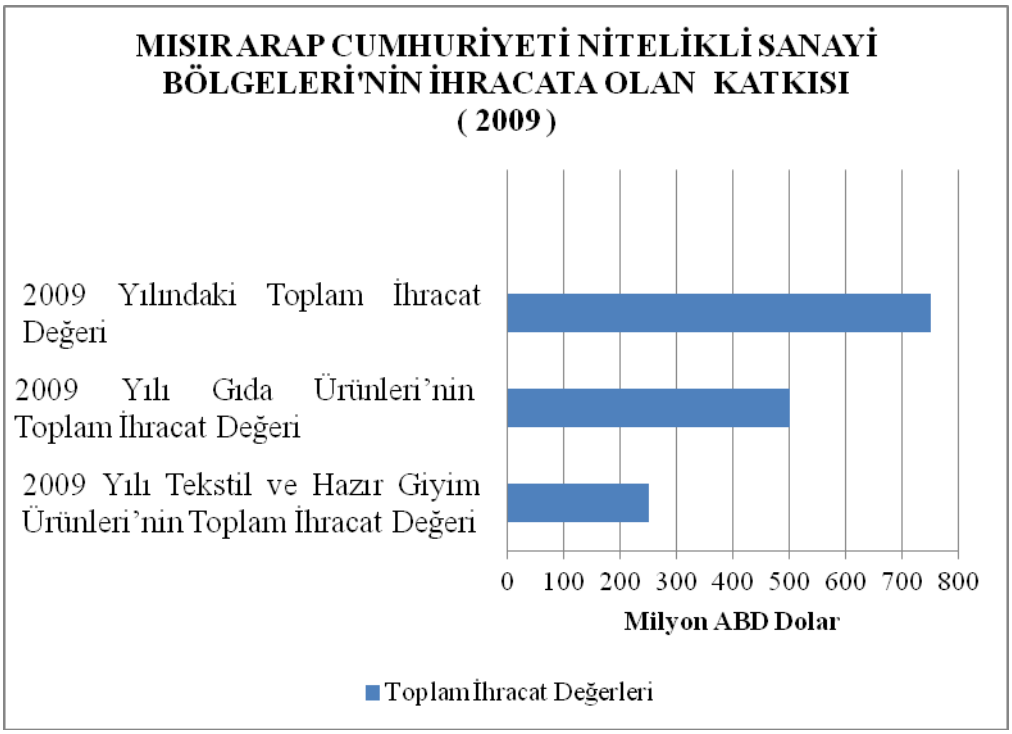

(**Şekil 17** : Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nin 2009 Yılında İhracata Olan Katkıları)

2009 yılı Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nin ihracata olan katkısını incelediğimizde;2009 yılı Tekstil ve Hazır Giyim Ürünleri'nin toplam ihracat değeri 761,5 Milyon ABD Dolar olmuştur.2009 yılı Gıda Ürünleri'nin toplam ihracat değeri ise 2,266 Milyon ABD Dolar, toplam ihracatı ise; 2009 yılının birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyrek döneminin toplamı olarak 763,5 Milyon ABD Dolar olmuştur.

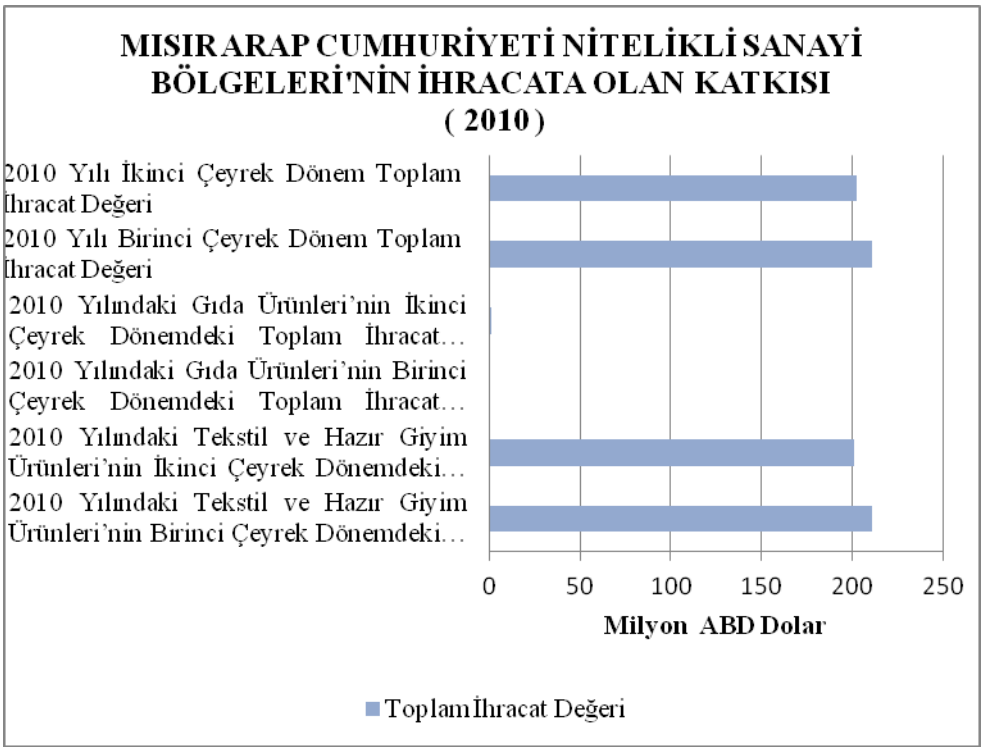

(**Şekil 18** : Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nin 2010 Yılında İhracata Olan Katkıları)

2009 yılı Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nin ihracata olan katkısını incelediğimizde ise; 2010 yılındaki Tekstil ve Hazır Giyim Ürünleri'nin ihracat değerinin birinci çeyrek dönemdeki ihracat değeri 210,7 Milyon ABD Dolar iken, ikinci çeyrek dönemde bu değerde düşüş yaşanmış ve 9,6 Milyon ABD Dolar değerindeki düşüşle birlikte ihracat değeri 201,1 Milyon ABD Dolar olmuştur.

2010 yılındaki Gıda Ürünleri'nin ihracat değerine baktığımızda; birinci çeyrek dönemdeki ihracat değeri 0,718 Milyon ABD Dolar iken, ikinci çeyrek dönemde bu değerde de artış görülmüş ve 0,228 Milyon ABD Dolar'lık artışla birlikte ihracat değeri 0,946 Milyon ABD Dolar'a ulaşmıştır.

2010 yılındaki toplam ihracatı ele aldığımızda ise; birinci çeyrek dönemdeki toplam ihracat 210,9 Milyon ABD Dolar iken, ikinci çeyrek dönemde bu değer 202,0 Milyon ABD Dolar'a düşmüştür.

Sonuç olarak; Nitelikli Sanayi Bölgeleri, Mısır Arap Cumhuriyeti ekonomisine beklenen katkıyı sağlamış, önemli fırsatlar sunmuş ve ihracatta önemli derecede artış gerçekleştirmiştir.

5.2.4.7 Mısır Arap Cumhuriyeti'ndeki Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nin Organizasyon Yapısı[121]

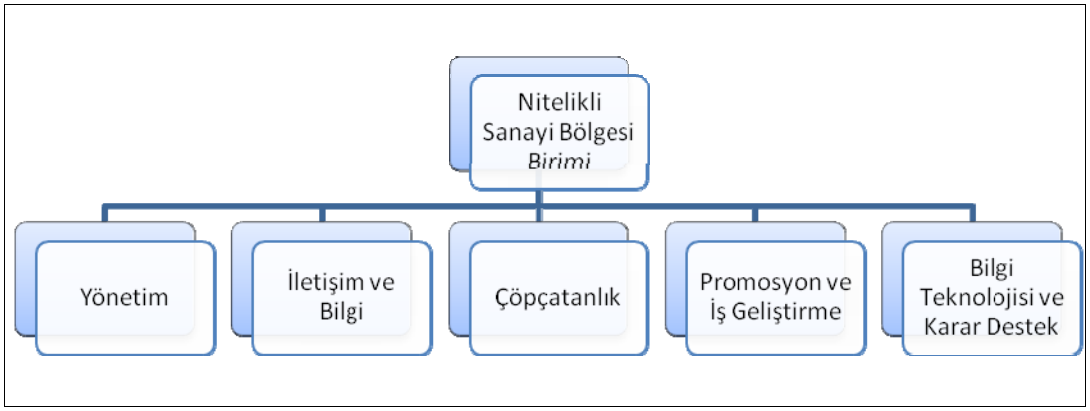

(**Şekil 19 :** Mısır Nitelikli Sanayi Bölgesi Organizasyon Yapısı)

5.2.4.8 Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgesi Birimi

Nitelikli Sanayi Bölgeleri, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Teknik Bürosu'nun bir bölümüdür (MTI). Mısır'ın taraf olduğu ortak komite için yönetici ve teknik destek birimi olarak hizmet vermekte, bundan dolayı elde ettiği haklardan dolayı da Protokol'ün uygulama işlemlerinin görevlerini yönetmektedir.[122]

i.Amaç

Temel amaç, Mısır'ın ürünlerinin gümrük vergisi olmadan ABD'ye akışını sağlayıp nitelikli Mısırlı şirketlerinin değerini maksimize ederek dünyanın en büyük tüketici pazarı haline gelmesine yardımcı olmaktır.

[121] *QIZ Unit*, (t.y.) http://196.205.98.231/Unit_OrganizationalStructure.aspx (10 Mart 2011).
[122] *About Unit*, (t.y.) http://196.205.98.231/QIZ_Unit.aspx (10 Mart 2011).

ii.Misyon

Misyonumuz, nitelikli sanayi bölgesi protokolünün başarıyla uygulanmasını sağlamaktır. Birim, yürütme kolu olarak Mısır temsilcisi için nitelikli sanayi bölgeleri ortak komitesinde görev yapacaktır. Birim tüm hissedarlar ile birlikte belirlenen hedeflerin gerçekleştirilmesi için çalışacaktır.

iii.Vizyon

Protokolün yönetiminden sanayi / ticaret stratejisinin desteklenmesi kararına kadar destek ve hizmetlerin tüm önerileri teklif edilir.

iv.Yetki

Birim pek çok görevi tamamlamak için yetkilendirilmiştir. Bunlardan en önemlileri ise şunlardır:

-Nitelikli sanayi bölgelerinde yer alan Mısırlı şirketlerin belirlenen bölgeleri ve listede yer alan nitelikli sanayi bölgeleri protokolü çerçevesinde ABD'ye gümrük vergisinde muaf yetkili şirketlerin başvuruları kabul ederler.

- Protokolde yer alan tüm coğrafi konum ve menşe koşullarıyla ilgili kurallar toplantı zamanında talepler ve yararları açısından gözden geçirilir.

- NSB listesindeki şirketlerin denetim zorunluluğu vardır, buradaki amaç gerekli nitelikleri karşılayıp karşılamadıklarını belirlemek ve buna göre listede kalmalarına veya listeden çıkarılmalarına karar vermektir.

- NSB protokolüne göre ülkede iş yapmak isteyen yerel ve yabancı şirketler için bilgi merkezi işlevi görür.

- Birleşme Komitesi'nin Mısır tarafındaki üyelerine, NSB temelli faaliyetlere ilişkin istatistiksel verileri toplar, bilgiyi analiz edip öneriler sunar, böylelikle üyelere kararlarında destek hizmeti verir.

5.2.4.9 Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgesi Prosedürü

a) Genel Bakış

1.Konum

Öncelikle şirket belirlenen bir yerde konumlandırılır.[123]

2.Kayıt

Faaliyetlerini ve fabrika yerlerini kayıt formları ve evraklarla düzenleyip doğrulamak zorundadır.Nitelikli Sanayi Bölgesi Protokolü kapsamında şirketler kayıt işlemlerini gerçekleştirmek için aşağıdaki adımları izlemelidir:

1.Form doldurulur ve online kayıt formu şeklinde gönderilir.

2.Nitelikli sanayi bölgesi birimlerine gerekli belgeler gönderilir. Gerekli belgeler şunlardır:

-Eğer firma serbest bölgede bulunuyorsa Yatırım ve Serbest Bölgeler Genel Kurumu (GAFI)'dan Rapor veya Ticaret Sicili

-Sanayi Sicili

-Vergi Karnesi

Belgeler aşağıdakilerden biri tarafından nitelikli sanayi bölgesi birimlerine teslim edilecektir.

Elden teslim için:Nitelikli Sanayi Bölgesi Birimi, Ticaret ve Sanayi Bakanlığı, 2 Latin America Street, Garden City,Kahire

Fax göndererek:Dikkat:Nitelikli Sanayi Bölgesi Birimi'nde belgelerin onaylanması için +2 022 794 8025

Elektronik posta yoluyla:procedures@gizegypt.gov.eg

[123] *QIZ Procedures*, (t.y.) http://196.205.98.231/QIZ_Procedures.aspx (7 Mart 2011).

3.Onay

Tamamlanan başvurular Nitelikli Sanayi Bölgesi Ortak Komitesi tarafından önce üç ayda bir kontrol edilecek sonrasında ise bir sertifikayla (bir yıllık süre için geçerli) firmanın Amerika piyasasında gümrüksüz hareket edebilme hakkından yararlanması için onay verdiğini bildirecektir.

4.Yenileme Şartları

Tamamlanan başvurular Nitelikli Sanayi Bölgesi Ortak Komitesi tarafından önce üç ayda bir kontrol edilecek sonrasında ise bir sertifikayla (bir yıllık süre için geçerli) firmanın Amerika piyasasında gümrüksüz hareket edebilme hakkından yararlanması için onay verdiğini bildirecektir. Firmanın ismi,irtibat kurulacak kişi, adres, telefon, fax numarası ve elektronik posta yoluyla irtibat kurulacak olan kişi bildirilmelidir.

b) Üç Ayda Bir Gözden Geçirme

Uygulama sürecini hızlandırmak için şirketler aşağıdaki talimatları uygulamak zorundadırlar.

1.Tüm Nitelikli Sanayi Bölgesi firmaları Üç Ayda Bir Gözden Geçirme Formu'nu eksiksiz bir şekilde doldurup, gerekli birime teslim etmelidirler. Nitelikli sanayi bölgesi birimlerinin destekleyici belgeleri aşağıdaki gibidir:

- 1. Çeyrek: 1- 15 Nisan

- 2.Çeyrek: 1-15 Temmuz

- 3.Çeyrek: 1-15 Ekim

- 4.Çeyrek: 1- 15 Ocak

Perşembe ile Pazar günleri, saat 09.00-17.00 arasında çalışmalar yapılmaktadır.

2.Üç Ayda Bir Gözden Geçirme Formu

-Nitelikli sanayi bölgeleri kapsamında ihracatlarını gerçekleştiren firmalar yukarıda belirtilen çeyrek dönemlerde Üç Ayda Bir Gözden Geçirme Formu'nun

elektronik kopyasını doldurup, kağıt üzerine olan kopyasını (kağıt dosya) teslim etmeden önce gerekli formu review@mfti.gov.eg adresine göndermelidir.

-Nitelikli sanayi bölgeleri kapsamında ihracatlarını gerçekleştirmeyen firmalar yukarıda belirtilen çeyrek dönemlerde yukarıdaki gibi aynı formu sunacaktır ama Üç Ayda Bir Gözden Geçirme Formu'nun sadece 'Özet ' sayfasını doldurmalıdırlar.

Üç Ayda Bir Gözden Geçirme Formu doldurulurken unutulmaması gerekenler:

- Üç Ayda Bir Gözden Geçirme Formunda yer alan tüm alanlar İngilizce olarak doldurulmalıdır.
- Üç Ayda Bir Gözden Geçirme Formu bulunan bilgilerin tümü faturalarda gösterilen bilgilerle aynı olmak zorundadır.

Elektronik kopya gönderilmeden önce kağıt üzerine olan kopya belgeler onaylanmaz.

3.Şirketlerin aşağıdaki belgeleri teslim etmeleri gerekmektedir:

Tamamlanmış Üç Ayda Bir Gözden Geçirme Formu (irtibat kurulacak kişi tarafından imzalanıp, firma kaşesi basılmalıdır.)

Dosya 1: Gerekli İhracat belgeleri (sırayla):

- **Gümrük Beyan Formu** (Orjinali:Nitelikli Sanayi Bölgesi Protokolü kapsamında Amerika'ya yapılan her ihracatta,gümrük idaresince nitelikli sanayi bölgesi mührü vurulur.

- **Ticari Fatura:**(Orjinali:Gümrük idaresince nitelikli sanayi bölgesi mührü vurulur.

- **Gümrük Beyan Formu'nda Düzenlemer:**(varsa)

- **İstatistik Formu:** (Orjinali: GOEIC mührü ile mühürlenir.)

- **Konşimento:**(Orjinali:Amerika'ya yapılan her ihracat işlemi Nitelikli Sanayi Bölgesi Protokolü kapsamındadır.)

4.Dosya 2: Gerekli İthalat Belgeleri (Sırasıyla)

- **Gümrük Beyan Formu** (Orjinali:Nitelikli Sanayi Bölgesi Protokolü kapsamında İsrail'den yapılan her ithalatta,gümrük idaresince nitelikli sanayi bölgesi mührü vurulur.

- **Ticari Fatura:** (Orjinali:İsrail gümrük damgası ile mühür vurulur ve İsrail menşeli (en az % 10.5'i) beyan içerir.) (Orjinali:Gümrük idaresince nitelikli sanayi bölgesi mührü vurulur.)

- **Menşei Şehadetnamaesi:** (Orjinali:Menşei Şehadetnamesi var ise İsrail gümrük damgası ile mühür vurulur.)

- **Ambalaj Listesi:** (Orjinali:İsrail gümrük damgası ile mühür vurulur.)

- **Hizmet Faturası:** (varsa)

5.Dosya 3:Aşağıdakileri içerir:

NSB protokolü dahilinde İsrail'den ithal amaçlı yapılan yüklemelerde, İsrail faturalarının kopyası, malların İsrail orijinli olduğunu göstermelidir ve İsrail Orijinal Sertifikasına sahip olmalıdır (İsrail gümrüğü kendi pulunu ve Mısır gümrüğü de NSB pulunu yapıştırmalıdır).

6.Genel Uyarılar

- Bazı İsrail şirketleri ithal kumaşları beyazlatırlar, bu süreç kumaşları İsrail orijinli yapmaz, bu nedenle NSB kontrolüne İsrail ürünüymüş gibi giremezler. İsrail Gümrük Müdürlüğü, beyazlatılan kumaşlara ait faturalara, NSB'e uygun olmadığı gerekçesi ile pul yapıştırmaz.

- Çeyrek dönmelerde, NSB şirketleri NSB protokolüne göre yaptıkları ihracatı ispatlayan gerekli belgeleri iletmelidirler.NSB bölümü, bu belgeleri gerçekleşen ihracatla karşılaştırır.Buna göre, uyumsuzluk görülen şirketler, kuralları ihlal ettiği için protokol askıya alınır.İstisna söz konusu değildir.

- Serbest bölgedeki Mısırlı tedarikçilerden İsaril girdileri satın alan NSB şirketleri, Mısırlı tedarikçiye gelen İsrail faturasını ve Mısırlı tedarikçinin onlara verdiği faturayı ibraz etmek zorundadır.

- İsrail girdileri başka bir NSB fabrikasından satın alınmışsa ve her iki taraf da serbest bölge dışında ise, şu hususlara dikkat edilir:

A şirketi (satıcı) B şirketine (alıcı) NSB damgalı orijinal gümrük pulunu vermek durumdadır.

A şirketi (satıcı) B şirketine (alıcı) kısmi değil toplam tutarı içeren faturayı teslim etmek zorundadır.

A şirketi (satıcı) teslim formu doldurmalıdır. Bu form, operatör bankadaki yetkili biri tarafından imzalanmalıdır.

- Pul eksiği olan doküman varsa veya belgeler firmaya ulaşmadıysa, lütfen bu formu doldurun.

NSB bölümü, firma yukarıda bahsi geçen talimatlara uymadığı takdirde, çeyrek dönemlik raporlarını kabul etmediği için özürlerini bildirir.

5.2.8.10 Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nin Sayısal Verilerle İncelenmesi

i. Kayıtlı Firmaların Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgelerine Göre Dağılımı

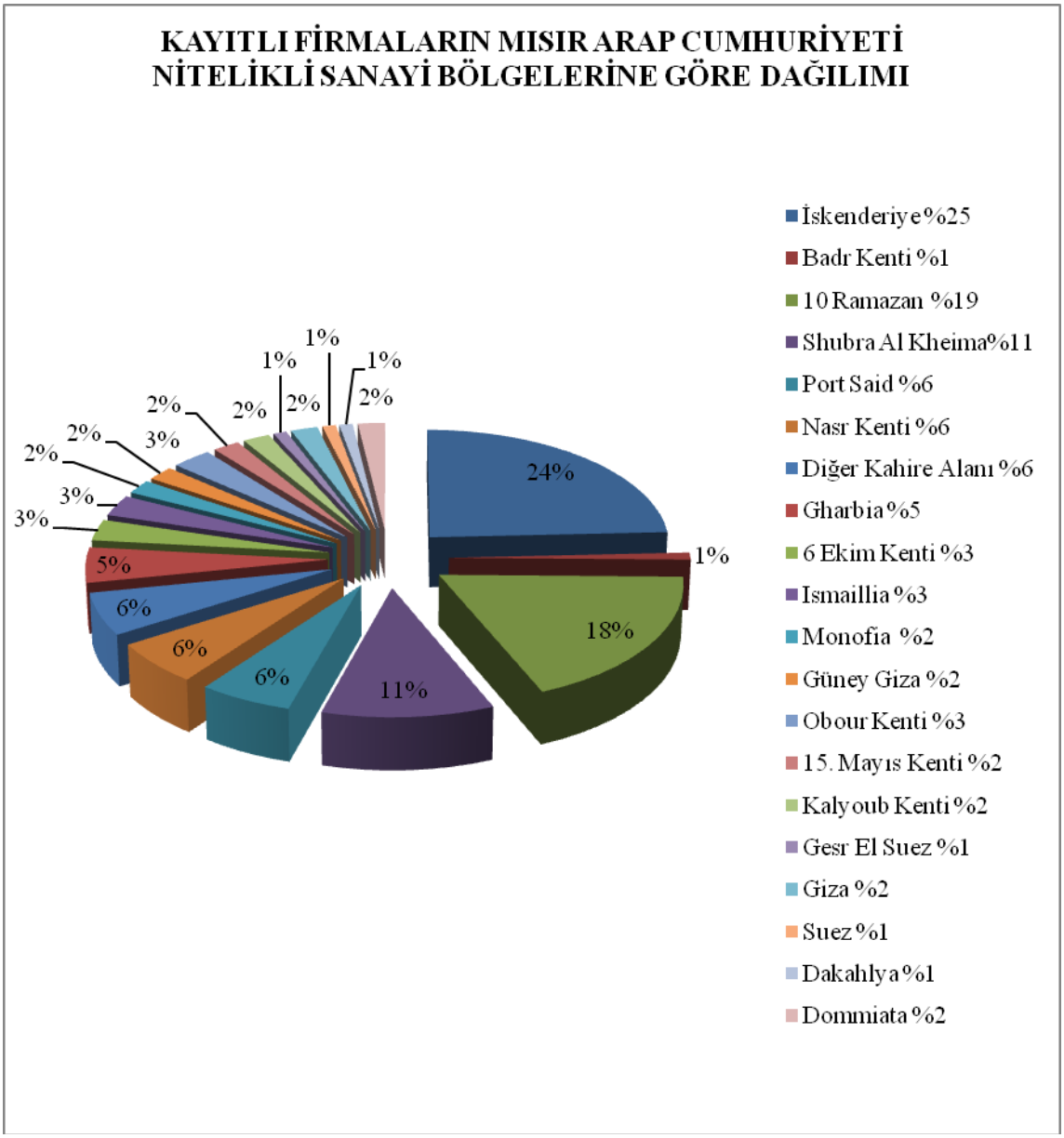

(**Şekil 20 :** Kayıtlı Firmaların Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgelerine Göre Dağılımı)

Mısır'da Kayıtlı Firmaların Nitelikli Sanayi Bölgeleri'ne Göre Dağılımını incelediğimizde; ilk sırayı % 25'lik kısımla İskenderiye almaktadır.İkinci sırada ise % 19 ile 10 Ramazan, üçüncü sırada da % 11 ile Shubra Al Kheima bulunmaktadır.Kayıtlı

firmaların dağılımında % 6'lık dilimde Port Said, Nasr Kenti, Diğer Kahire Alanı,% 5'de Gharbia, % 3'de ise 6 Ekim Kenti, Ismaillia, Obour Kenti, % 2'de ise Monofia, Güney Giza, 15. Mayıs Kenti, Kalyoub Kenti, Giza ve Dommiata bulunmakta,son olarak da % 1'lik kısımda Badr Kenti, Gesr El Suez, Suez ve Dakahlya yer almaktadır.[124]

Konum	Bölgelere Göre Sıklık
İskenderiye	189
10 Ramazan	141
Shubra Al Kheima	80
Port Said	47
Nasr Kenti	42
Diğer Kahire Alanı	42
Gharbia	36
6 Ekim Kenti	26
Ismaillia	26
Güney Giza	15
Monofia	17
Obour Kenti	20
15. Mayıs Kenti	12
Kalyoub Kenti	16
Gesr El Suez	10
Giza	13
Suez	7
Dakahlya	4
Badr Kenti	5
Dommiata	2
Genel Toplam	**750**

(**Şekil 21 :** Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'ndeki Kayıtlı Firmaların Konum ve Bölgelere Göre Sıklık Bakımından Dağılımı)

Mısır Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde Kayıtlı Firmaların Konum ve Bölgelere Göre Sıklığını değerlendirdiğimizde; İskenderiye'de 189 kayıtlı firma, 10 Ramazan'da 141, Shubra Al Kheima'da 80, Port Said'de 47, Nasr Kenti'nde 42, Diğer Kahire Alanı'nda 42, Gharbia'da 36, 6 Ekim Kenti'nde 26, Ismaillia'da 26, Güney Giza'da 15, Monofia'da 17, Obour Kenti'nde 20, 15. Mayıs Kenti'nde 12, Kalyoub Kenti'nde 16, Gesr El Suez'de 10, Giza'da 13, Suez'de 7, Dakahlya'da 4, Badr Kenti'nde 5, Dommiata'da da 2 olmak üzere toplamda 750 kayıtlı firma bulunmaktadır.

[124] *Statistics For Exports and Imports under QIZ Protocol till 30/10/2009*, (t.y.) http://196.205.98.231/Media_MediaBriefingNotes.aspx (2 Mart 2011).

ii. Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'ndeki Kayıtlı Firmaların İşgücü (Toplam İşçi Sayısı) Bakımından Dağılımı

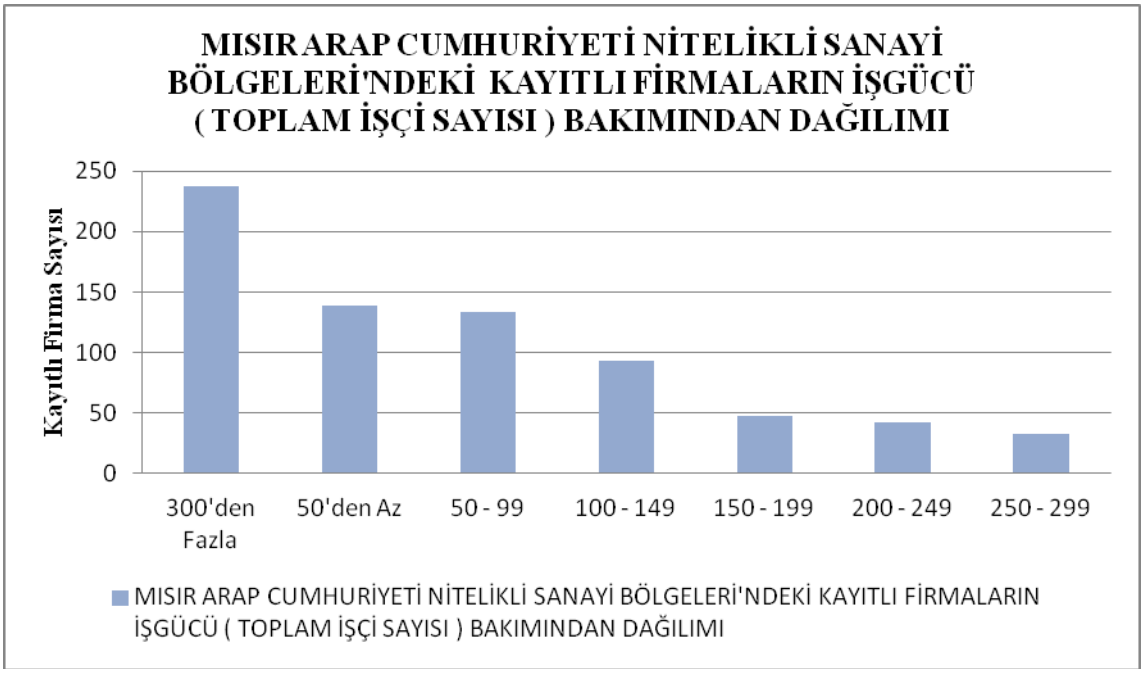

(**Şekil 22 :** Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'ndeki Kayıtlı Firmaların İşgücü Bakımından Dağılımı)

Kayıtlı Firmaların İşgücü (Toplam İşçi Sayısı) ve İhracat Durumu Açısından Dağılımını grafik olarak incelediğimizde; 300'den fazla işçinin Nitelikli Sanayi Bölgesi'ndeki 237 kayıtlı firmada çalıştığı görülmektedir.Yine bu grafikte, 50'den az işçinin 139 kayıtlı firmada, 50 – 99 arası işçinin 133 kayıtlı firmada, 100 – 149 arası işçinin 93, 150 – 199 arası işçinin 48, 200 – 249 arası işçinin 42, 250 – 299 arası işçinin 33 ve diğer işçilerin de 25 kayıtlı firmada çalıştığı görülmektedir.

İşçi Sınıfı	Bölgelere Göre Sıklık
300'den Fazla	237
50'den Az	139
50 – 99	133
100 – 149	93
150 – 199	48
200 – 249	42
250 – 299	33
Diğer	25
Genel Toplam	**788**

(**Şekil 23 :** Kayıtlı Firmaların İşgücü ve İhracat Durumu Açısından İşçi Sınıfı ve Bölgelere Göre Sıklık Bakımından Değerlendirilmesi)

Kayıtlı Firmaların İşgücü (Toplam İşçi Sayısı) ve İhracat Durumu Açısından Dağılımını İşçi Sınıfı ve Bölgelere Sıklık Tablosu'nda incelediğimizde ise; 300'den fazla işçinin Nitelikli Sanayi Bölgesi'ndeki 237 kayıtlı firmada çalıştığı görülmektedir.Yine bu grafikte, 50'den az işçinin 139, 50 – 99 arası işçinin 133, 100 – 149 arası işçinin 93, 150 – 199 arası işçinin 48, 200 – 249 arası işçinin 42, 250 – 299 arası işçinin 33, diğer işçi gruplarının da 25 kayıtlı firmada olmak üzere toplamda 750 kayıtlı firmada çalıştığı görülmektedir.

iii. Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'ndeki Kayıtlı Firmaların İhracat Durumu Açısından Dağılımı

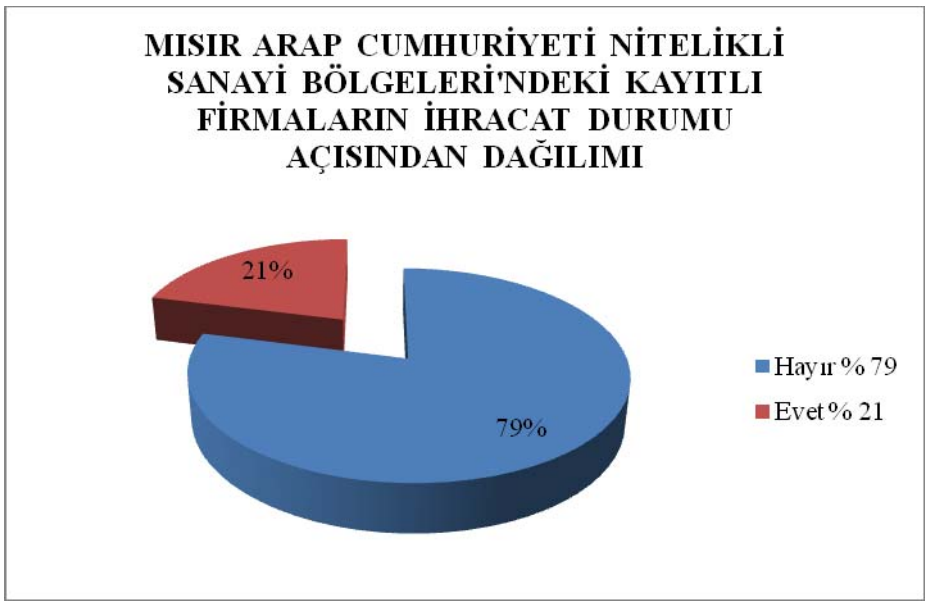

(**Şekil 24 :** Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'ndeki Kayıtlı Firmaların İhracat Durumu Açısından Dağılımı)

Kayıtlı Firmaların İhracat Durumu Açısından Dağılımını incelediğimizde; Mısır Nitelikli Sanayi Bölgesi'nde yer alan kayıtlı firmaların % 79'u ihracat gerçekleştirmezken % 21'i ise ihracat yapmaktadır.

İhracat Durumu	Bölgelere Göre Sıklık
Hayır	573
Evet	177
Genel Toplam	**750**

(**Şekil 25 :** Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'ndeki Kayıtlı Firmaların İhracat Durumu Açısından Dağılımı'nın İhracat ve Bölgelere Göre Sıklık Bakımından Değerlendirilmesi)

Kayıtlı Firmaların İhracat Durumu Açısından Dağılımını İhracat ve Bölgelere Göre Sıklık Tablosu'nda incelediğimizde ise; Mısır Nitelikli Sanayi Bölgesi'nde yer alan kayıtlı firmaların 573'ü ihracat gerçekleştirmezken, 177 kayıtlı firması ise ihracat yapmaktadır.

iv. Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'ndeki Kayıtlı Firmaların Sektörler Açısından Dağılımı

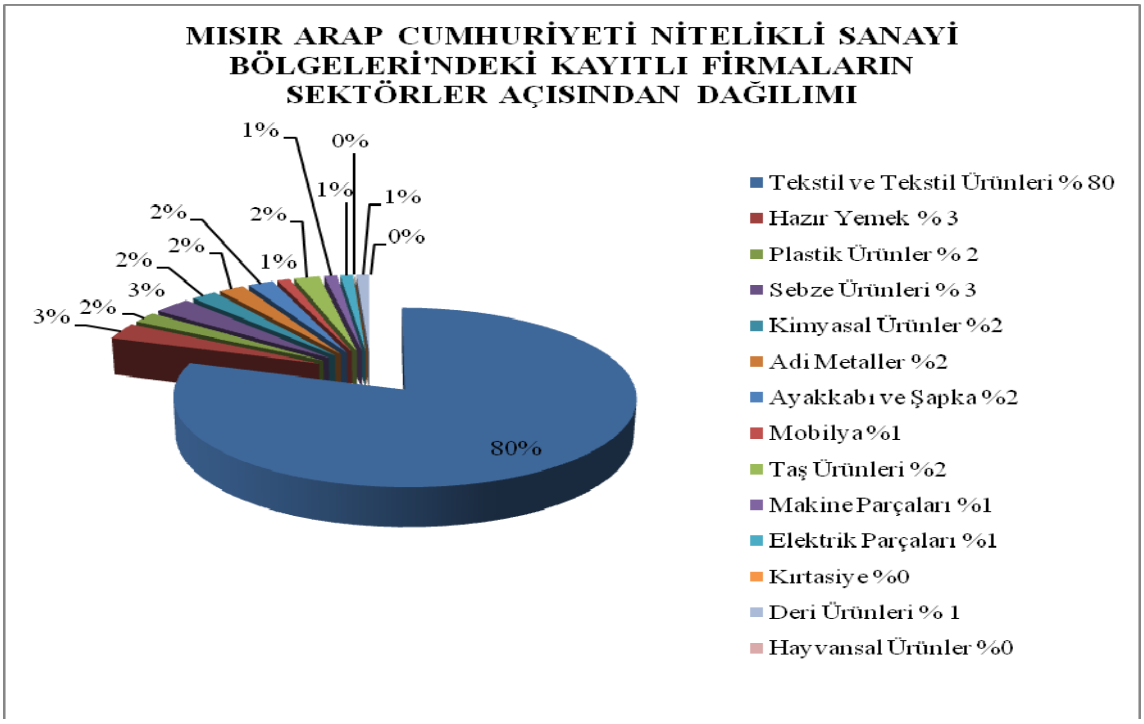

(**Şekil 26 :** Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'ndeki Kayıtlı Firmaların Sektörler Açısından Dağılımı)

Mısır Nitelikli Sanayi Bölgesi'nde Yer Alan Kayıtlı Firmaların Sektörler Açısından Dağılımını incelediğimizde, ilk sırayı % 80 oranıyla Tekstil ve Tekstil Ürünleri almaktadır.% 3'lük kısımda ise Hazır Yemek, Sebze Ürünleri, % 2'lik kısımda ise Plastik Ürünler, Kimyasal Ürünler, Adi Metaller, Ayakkabı ve Şapka, Taş Ürünleri ve Kırtasiye yer almakta, % 1'lik kısımda ise Mobilya, Makine Parçaları, Elektrik Parçaları ve Deri Ürünleri yer almaktadır.

v. Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'ndeki Kayıtlı Firmaların Sermaye Açısından Dağılımı

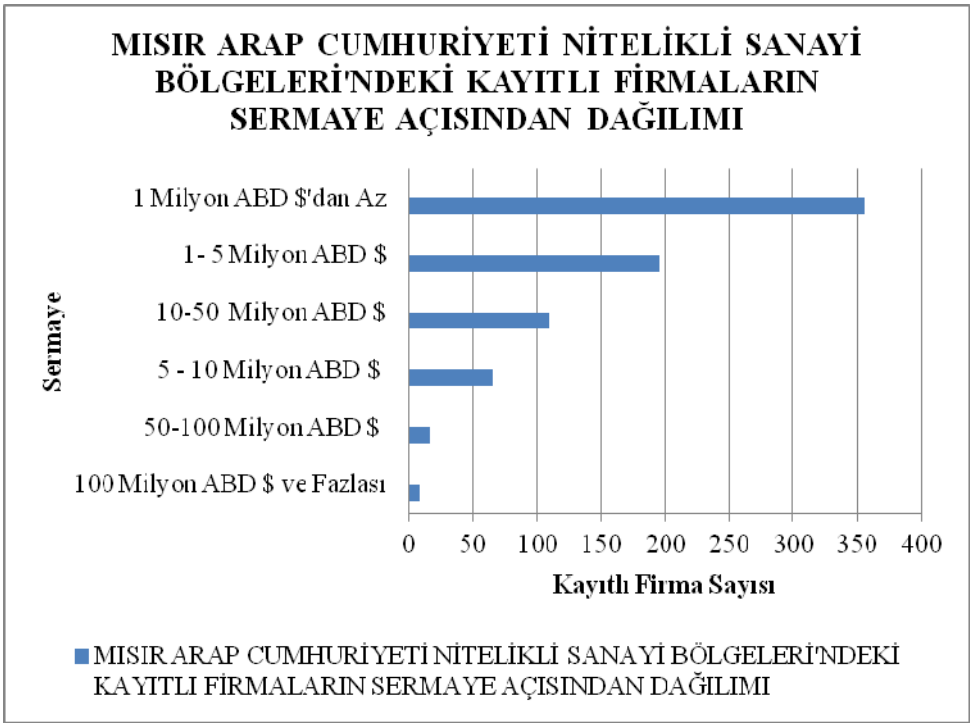

(**Şekil 27 :** Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'ndeki Kayıtlı Firmaların Sermaye Açısından Dağılımı)

Mısır Nitelikli Sanayi Bölgesi'nde Yer Alan Kayıtlı Firmaların Sermaye Açısından Durumunu değerlendirdiğimizde; kayıtlı firmaların 195'i 1 Milyon ABD Dolar ile 5 Milyon ABD Dolar arasında sermayeye sahipken, 110 kayıtlı firmanın sermayesi ise 10 Milyon ABD Dolar ile 50 Milyon ABD Dolar arasındadır.8 kayıtlı firmanın sermayesi 100 Milyon ABD Dolar ve fazlasına sahipken, 65 kayıtlı firma 5 Milyon ABD Dolar ve 10 Milyon ABD Dolar arası sermayeye sahiptir.17 kayıtlı firma 50 Milyon ABD Dolar ile 100 Milyon ABD Dolar arası sermayeye sahipken, 355 kayıtlı firma ise 1 Milyon ABD Dolar'dan az sermayeye sahiptir.

vi. Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'ndeki Kayıtlı Firmaların Yatırım Açısından Dağılımı

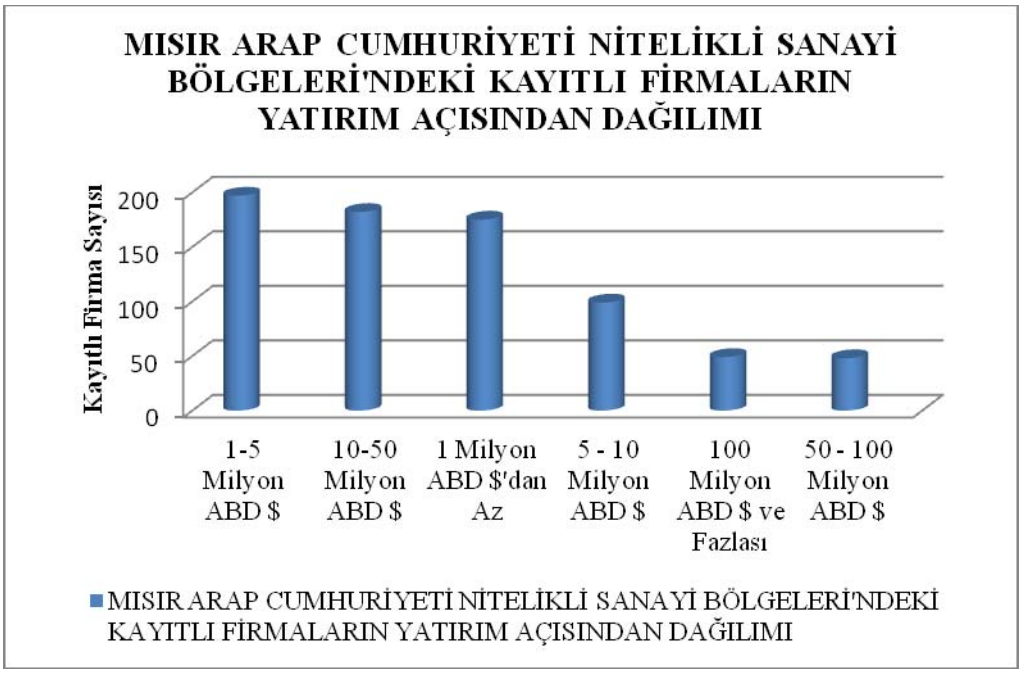

(**Şekil 28 :** Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'ndeki Kayıtlı Firmaların Yatırım Açısından Dağılımı)

Mısır Nitelikli Sanayi Bölgesi'nde Yer Alan Kayıtlı Firmaların Yatırım Açısından Durumunu değerlendirdiğimizde; kayıtlı firmaların 197'si 1 Milyon ABD Dolar ile 5 Milyon ABD Dolar arasında yatırıma sahipken, 182 kayıtlı firmanın yatırımı ise 10 Milyon ABD Dolar ile 50 Milyon ABD Dolar arasındadır.49 kayıtlı firmanın yatırımı 100 Milyon ABD Dolar ve fazlasına sahipken, 99 kayıtlı firma 5 Milyon ABD Dolar ve 10 Milyon ABD Dolar arası yatırıma, 48 kayıtlı firma 50 Milyon ABD Dolar ile 100 Milyon ABD Dolar arası yatırıma, 175 kayıtlı firma ise 1 Milyon ABD Dolar'dan az yatırıma sahiptir.

vii. Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'ndeki Kayıtlı Firmaların Gelişimi

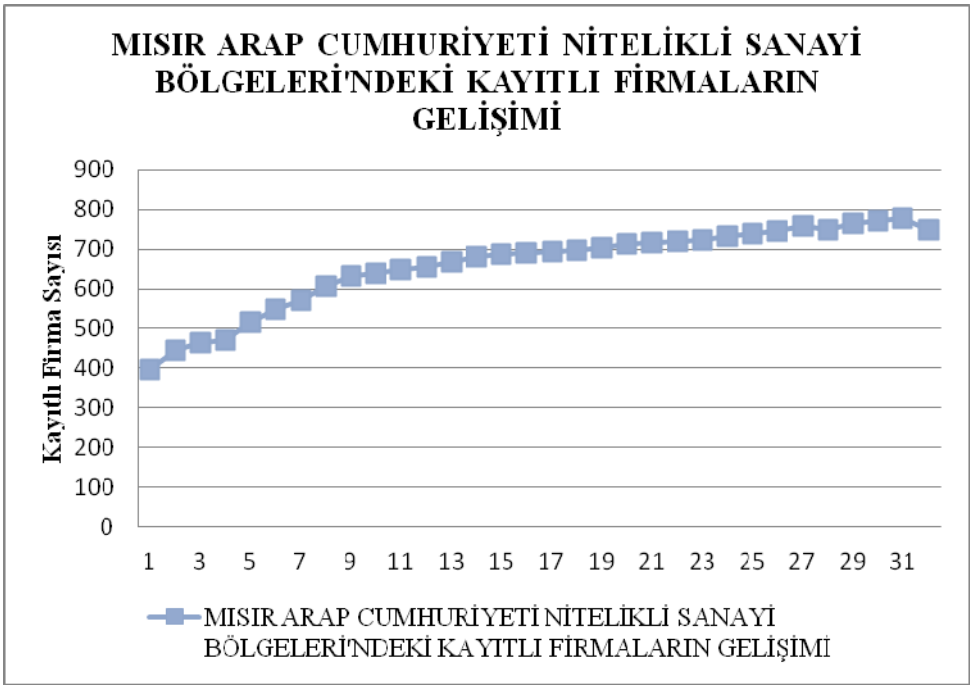

(**Şekil 29 :** Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'ndeki Kayıtlı Firmaların Gelişimi)

Mısır Nitelikli Sanayi Bölgesi'nde Yer Alan Kayıtlı Firmaların Gelişimini incelediğimizde genel olarak firma sayısının her geçen gün arttığı, yani sayı bakımından genel bir artışın olduğu görülmektedir. Bazı dönemlerde kayıtlı firma sayısında yaşanan bu artışta gerilemeler görülmüş ama bu gerilemeler kısa süreli olup,kayıtlı firma sayısında tekrar artış sağlanmış ama son dönemde de yaşanan ekonomik gelişmelerden ötürü kayıtlı firma sayısında tekrar düşüşe rastlanmıştır.Mısır Nitelikli Sanayi Bölgesi'nde kayıtlı firma sayısı 759'a yükseldikten sonra bu dönemde yaşanan ekonomik gelişmelere paralel olarak kayıtlı firma sayısında bir düşüş yaşanmış ve kayıtlı firma sayısı 749'a düşmüştür. Kayıtlı firma sayısındaki bu gerilemenin ardından artış tekrar başlamış ve 15 kayıtlı firmanın faaliyete geçmesiyle birlikte bu sayı 764'e yükselmiştir. Sonrasında ise Mısır Nitelikli Sanayi Bölgesi'ndeki Kayıtlı Firma sayısı 770'e, 779'a yükselmiş ama son olarak 2010 yılı verilerine göre kayıtlı firma sayısı 750'ye düşmüştür.Genel açıdan Mısır Nitelikli Sanayi Bölgesi'ndeki kayıtlı firmaların gelişimini incelediğimizde istikrarlı bir artışın olduğu görülmektedir.

viii. Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgesi İstatistikleri

Tablo 30

22/2/2005'den 30/06/2010'a Kadar Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nin İhracat ve İthalat Değerleri

	Tekstil ve Hazır Giyim Ürünlerinin İhracat Değeri*	Gıda Ürünlerinin İhracat Değeri*	Toplam İhracat*	İthalat'ın Toplam Değeri*	Nitelikli Sanayi Bölgesi'nin İhracat Yapan Firmaları
Çeyrek (Q) / 2 2005	61.6	0.000	61.6	8.3	54
Çeyrek (Q) / 3 2005	116.2	0.000	116.2	14.7	70
Çeyrek (Q) / 4 2005	110.5	0.207	110.7	12.9	85
Toplam 2005	**288.3**	**0.207**	**288.6**	**36.0**	
Çeyrek (Q) /1 2006	117.5	0.530	118.1	13.1	96
Çeyrek (Q) /2 2006	164.3	0.439	164.7	18.7	137
Çeyrek (Q) /3 2006	177.7	0.078	177.8	21.3	139
Çeyrek (Q) /4 2006	176.7	0.211	176.9	20.6	146
Toplam 2006	**636.2**	**1.259**	**637.5**	**73.7**	
Çeyrek (Q) /1 2007	166.7	0.079	166.8	19.9	148
Çeyrek (Q) /2 2007	182.5	0.081	182.6	20.7	155
Çeyrek (Q) /3 2007	187.9	0.101	188.0	21.8	142
Çeyrek (Q) /4 2007	151.2	0.290	151.5	17.9	147
Toplam 2007	**688.3**	**0.553**	**688.8**	**80.4**	
Çeyrek (Q) /1 2008	169.4	0.137	169.5	18.2	149
Çeyrek (Q) /2 2008	184.1	0.043	184.2	19.4	150
Çeyrek (Q) /3 2008	205.6	0.479	206.1	22.0	149
Çeyrek (Q) /4 2008	184.6	0.295	184.9	19.0	149
Toplam 2008	**743.7**	**0.954**	**744.7**	**78.6**	
Çeyrek (Q) /1 2009	190.5	0.688	191.2	20.2	152
Çeyrek (Q) /2 2009	186.5	0.792	187.3	19.8	142
Çeyrek (Q) /3 2009	200.6	0.378	200.9	21.4	146
Çeyrek (Q) /4 2009	184.0	0.409	184.1	19.1	153
Toplam 2009	**761.5**	**2.266**	**763.5**	**80.5**	
Çeyrek (Q) /1 2010	210.2	0.718	210.9	22.4	151
Çeyrek (Q) /2 2010	201.1	0.946	202.0	21.4	146
Çeyrek (Q) /3 2010	233.1	0.524	233.6	24.8	146
Toplam 2010 (Ocak – Eylül)	**644.4**	**2.187**	**646.6**	**68.6**	

Kaynak:Mısır Merkez Bankası

* Değer ABD Milyon Doları'na göre belirlenir.

22/2/2005 tarihinden 30/06/2010'a kadar İhracat ve İthalat Değerleri açısından Mısır Nitelikli Sanayi Bölgesi'ni tablodaki verilere dayanarak değerlendirdiğimizde; 2005 yılı ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyrekte incelenmiş, 2006,2007,2008 ve 2009 yılları birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyrekte ele alınıp, 2010 yılı ise birinci, ikinci ve üçüncü çeyrek de açıklanmaya çalışılmıştır.

Çeyrek dönem üç aylık süreci kapsamaktadır.

Tekstil ve hazır giyim ürünlerini ihracat açısından değerlendirdiğimizde; 2005, 2006, 2007, 2008 ve 2009 yıllarındaki toplam ihracat değerleri bir önceki yıla göre sürekli artış göstermiştir.2010 yılının birinci çeyrek döneminde artış devam ederken, ikinci çeyrek dönemde ise azalma görülmüş ama üçüncü çeyrek dönemde bu düşüş yerini tekrar yükselişe bırakmıştır.

2005 yılındaki tekstil ve hazır giyim ürünlerinin ihracat değerini incelediğimizde; ikinci çeyrek dönemde ihracat değeri 61.6 Milyon ABD Dolar iken, üçüncü çeyrek dönemde 54,6 Milyon ABD Dolar artışla 116,2 Milyon ABD Dolar'a ulaşmıştır.2005 yılı dördüncü çeyrek döneminde ise tekstil ve hazır giyim ürünlerinin ihracat değerinde bir gerileme görülmüştür.5,7 Milyon ABD Dolar'lık gerilemeyle birlikte dördüncü çeyrek dönemdeki tekstil ve hazır giyim ürünlerinin ihracat değeri 110,5 Milyon ABD Dolar olmuştur.2005 yılı tekstil ve hazır giyim ürünlerinin toplam ihracat değeri ise 288,3 Milyon ABD Dolar'dır.

2006 yılındaki tekstil ve hazır giyim ürünlerinin ihracat değerinde ise; birinci çeyrek dönemdeki ihracat değeri 117,5 Milyon ABD Dolar iken, ikinci çeyrek dönemde bu değer 164,3 Milyon ABD Dolar'a yükselmiştir. Üçüncü çeyrek dönemde de bu artış devam etmiş ve ihracat değeri 177,7 Milyon ABD Dolar'a ulaşmıştır. Dördüncü çeyrek dönemde ise bir önceki çeyrek döneme göre ihracat değerinde azalma görülmüş ve ihracat değeri 176,7 Milyon ABD Dolar olmuştur.2006 yılı tekstil ve hazır giyim ürünlerinin toplam ihracat değeri ise 636,2 Milyon ABD Dolar'dır.

2005 yılı ve 2006 yılı tekstil ve hazır giyim ürünlerini toplam ihracat değeri açısından ele aldığımızda da 2005 yılı toplam ihracat değeri 288,3 Milyon ABD Dolar iken 2006 yılındaki toplam ihracat değeri ise 636,2 Milyon ABD Dolar'dır. Tekstil ve hazır giyim ürünleri toplam ihracatında 2006 yılında bir önceki yıla göre 347,9 Milyon ABD Dolar değerinde bir artış görülmüştür.

2007 yılındaki tekstil ve hazır giyim ürünlerinin ihracat değerini incelediğimizde ise; birinci çeyrek dönemdeki ihracat değeri 166,7 Milyon ABD Dolar iken, ikinci çeyrek dönemde bu değer 182,5 Milyon ABD Dolar'a yükselmiştir. Üçüncü çeyrek dönemde de bu artış devam etmiş ve ihracat değeri 187,9 Milyon ABD Dolar'a ulaşmıştır. Dördüncü çeyrek dönemde ise bir önceki çeyrek döneme göre 36,7 Milyon ABD Dolar değerinde azalış gerçekleşmiş ve ihracat değeri 151,2 Milyon ABD Dolar olmuştur. 2007 yılı tekstil ve hazır giyim ürünlerinin toplam ihracat değeri ise 688,3 Milyon ABD Dolar olmuştur.

2006 yılı ve 2007 yılı tekstil ve hazır giyim ürünlerinin toplam ihracat değerine baktığımızda 2006 yılı toplam ihracat değeri 636,2 Milyon ABD Dolar iken 2007 yılındaki toplam ihracat değeri ise 688,3 Milyon ABD Dolar olarak gerçekleşmiştir.Tekstil ve hazır giyim ürünleri toplam ihracatında 2007 yılında bir önceki yıla göre 52,1 Milyon ABD Dolar değerinde bir artış görülmüştür.

2008 yılındaki tekstil ve hazır giyim ürünlerinin ihracat değerini ele aldığımızda ise; birinci çeyrek dönemdeki ihracat değeri 169,4 Milyon ABD Dolar iken, ikinci çeyrek dönemde bu değer 184,1 Milyon ABD Dolar'a yükselmiştir. Üçüncü çeyrek dönemde de bu artış devam etmiş ve ihracat değeri 205,6 Milyon ABD Dolar'a ulaşmıştır.Dördüncü çeyrek dönemde ise 21 Milyon ABD Dolar'lık azalış görülmüş ve ihracat değeri 184,6 Milyon ABD Dolar olmuştur. 2008 yılı tekstil ve hazır giyim ürünlerinin toplam ihracat değeri ise 743,7 Milyon ABD Dolar olmuştur.

2007 yılı ve 2008 yılı tekstil ve hazır giyim ürünlerini toplam ihracat değeri açısından değerlendirdiğimizde 2007 yılı toplam ihracat değeri 688,3 Milyon ABD Dolar iken 2008 yılındaki toplam ihracat değeri ise 743,7 Miilyon ABD Dolar olmuştur. Tekstil ve hazır giyim ürünleri toplam ihracatında 2008 yılında bir önceki yıla göre 55,4 Milyon ABD Dolar'lık bir artış yaşanmıştır.

2009 yılındaki tekstil ve hazır giyim ürünlerinin ihracat değerini incelediğimizde; birinci çeyrek dönemdeki ihracat değeri 190,5 Milyon ABD Dolar iken, ikinci çeyrek dönemde bu değer 186,5 Milyon ABD Dolar'a düşmüştür. Üçüncü çeyrek dönemde ise bu azalış yerini artışa bırakmıştır ve 14,1 Milyon ABD Dolar artışla ihracat değeri 200,6 Milyon ABD Dolar'a yükselmiştir.Dördüncü çeyrek dönemde ise bir önceki çeyrek döneme göre ihracat değerinde 16,6 Milyon ABD Dolar'lık bir

azalma gerçekleşmiş ve ihracat değeri 184,0 Milyon ABD Dolar olmuştur. 2009 yılı tekstil ve hazır giyim ürünlerinin toplam ihracat değeri ise 761,5 Milyon ABD Dolar olmuştur.

2008 yılı ve 2009 yılı tekstil ve hazır giyim ürünlerini toplam ihracat değeri bakımından değerlendirdiğimizde ise 2008 yılı toplam ihracat değeri 743,7 Milyon ABD Dolar iken 2009 yılındaki toplam ihracat değeri ise 761,5 Milyon olarak kendisini göstermiştir. Tekstil ve hazır giyim ürünleri toplam ihracatında 2009 yılında bir önceki yıla göre 17,8 Milyon ABD değerinde bir artış görülmüştür.

2010 yılındaki tekstil ve hazır giyim ürünlerinin ihracat değerinde ise; birinci çeyrek dönemdeki ihracat değeri 210,7 Milyon ABD Dolar iken, ikinci çeyrek dönemde düşüş yaşanmış ve 9,6 Milyon ABD Dolar düşüşle birlikte ihracat değeri 201,1 Milyon ABD Dolar olmuştur. Üçüncü çeyrek dönemde ise yükseliş tekrar görülmüş ve ihracat değeri 233,1 Milyon ABD Dolar'a ulaşmıştır.

Sonuç olarak tekstil ve hazır giyim ürünlerinin ihracat değerini 2005 yılında ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyrek dönemde, 2006, 2007, 2008, 2009 yıllarında ise birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyrek dönemde, 2010 yılında ise birinci, ikinci ve üçüncü çeyrek dönemde incelediğimizde ihracat değerlerinde genellikle artış görülmüş, belli dönemlerde de ihracatta azalmalar yaşanmıştır.

Tekstil ve hazır giyim ürünlerinin 2005, 2006, 2007, 2008, 2009 toplam ihracat değerleri sırasıyla; 288,3 Milyon ABD Dolar, 636,2 Milyon ABD Dolar, 688,3 Milyon ABD Dolar, 743,7 Milyon ABD Dolar ve 761,5 Milyon ABD Dolar olarak gerçekleşmiştir.Yani tekstil ve hazır giyim ürünlerinin toplam ihracat değerinde seneden seneye istikrarlı bir artış gözlemlenmiştir.

Gıda ürünlerini ihracat açısından değerlendirdiğimizde; 2005, 2006, 2007, 2008 ve 2009 yıllarındaki toplam ihracat değerlerinde dönem dönem artış dönem dönem de azalışlar görülmüştür.2010 yılının birinci çeyrek döneminde artış devam ederken, ikinci çeyrek döneminde de bu durum devam etmiştir.

2005 yılındaki gıda ürünlerinin ihracat değerini incelediğimizde de; ikinci ve üçüncü çeyrek dönemdeki ihracat değerleri bilinmezken, dördüncü çeyrek dönemde ise

gıda ürünlerinin ihracat değeri ise 0,207 Milyon ABD Dolar'dır.2005 yılının ihracat değerinin toplam ihracatı ise 0,207 Milyon ABD Dolar'dır.

2006 yılındaki gıda ürünlerinin ihracat değerini ele aldığımızda; birinci çeyrek dönemdeki ihracat değeri 0,530 Milyon ABD Dolar iken, ikinci çeyrek dönemde bu değer 0,439 Milyon ABD Dolar'a düşmüştür. Üçüncü çeyrek dönemde de düşüş devam etmiş ve ihracat değeri 0,078 Milyon ABD Dolar'a gerilemiştir. Dördüncü çeyrek dönemde ise bir önceki döneme göre 0,133 Milyon ABD Dolar'lık artış görülmüş ve ihracat değeri 0,211 Milyon ABD Dolar olmuştur.2006 yılı gıda ürünlerinin toplam ihracat değeri ise 1,259 Milyon ABD Dolar'dır.

2005 ve 2006 yılını gıda ürünleri toplam ihracat değeri açısından ele aldığımızda 2005 yılı toplam ihracat değeri 0,207 Milyon ABD Dolar iken 2006 yılındaki toplam ihracat değeri ise 1,259 Milyon ABD Dolar olarak gerçekleşmiştir.

Gıda ürünleri toplam ihracatında 2006 yılında bir önceki yıla göre 1,052 Milyon ABD Dolar'lık bir artış görülmüştür.

2007 yılındaki gıda ürünlerinin ihracat değerine baktığımızda da; birinci çeyrek dönemdeki ihracat değeri 0,079 Milyon ABD Dolar iken, ikinci çeyrek dönemde bu değer 0,081 Milyon ABD Dolar'a yükselmiştir. Üçüncü çeyrek dönemde de bu artış devam etmiş ve ihracat değeri 0,101 Milyon ABD Dolar'a ulaşmıştır. Dördüncü çeyrek dönemde ise bir önceki çeyrek döneme göre ihracat değerinde 0,189 Milyon ABD Dolar'lık artış görülmüş ve ihracat değeri 0,290 Milyon ABD Dolar olmuştur. 2007 yılındaki toplam ihracat değeri ise 0,553 Milyon ABD Dolar olmuştur.

2006 yılı ve 2007 yılı gıda ürünlerini toplam ihracat değeri açısından incelediğimizde 2006 yılı toplam ihracat değeri 1,259 Milyon ABD Dolar iken 2007 yılındaki değeri ise 0,553 Milyon ABD Dolar olarak belirlenmiştir.Gıda ürünlerinin toplam ihracatında 2007 yılında bir önceki yıla göre 0,706 Milyon ABD Dolar'lık bir azalma meydana gelmiştir.

2008 yılındaki gıda ürünlerinin ihracat değerini ele aldığımızda; birinci çeyrek dönemdeki ihracat değeri 0,137 Milyon ABD Dolar iken, ikinci çeyrek dönemde bu değer 0,043 Milyon ABD Dolar'a düşmüştür. Üçüncü çeyrek dönemde ise ihracat değeri 0,479 Milyon ABD Dolar'a ulaşmıştır. Dördüncü çeyrek dönemde ise bir önceki

çeyrek döneme göre ihracat değerinde 0,184 Milyon ABD Dolar azalma meydana gelmiş ve ihracat değeri 0,295 Milyon ABD Dolar olmuştur. 2008 yılı gıda ürünlerinin toplam ihracat değeri ise 0,954 Milyon ABD Dolar olarak belirlenmiştir.

2007 yılı ve 2008 yılı gıda ürünlerini toplam ihracat değeri bakımından incelediğimizde 2007 yılı toplam ihracat değeri 0,553 Milyon ABD Dolar iken 2008 yılındaki değeri ise 0,954 Milyon ABD Dolar olmuştur. Gıda ürünleri toplam ihracatında 2008 yılında bir önceki yıla göre 0,401 Milyon ABD Dolar'lık bir artış meydana gelmiştir.

2009 yılındaki gıda ürünlerinin ihracat değerine baktığımızda; birinci çeyrek dönemdeki ihracat değeri 0,688 Milyon ABD Dolar iken, ikinci çeyrek dönemde bu değer 0,792 Milyon ABD Dolar'a yükselmiştir. Üçüncü çeyrek dönemde ise bu artış yerini azalışa bırakmıştır ve 0,414 Milyon ABD Dolar'lık bir gerilemeyle gıda ürünlerinin ihracat değeri 0,378 Milyon ABD Dolar'a düşmüştür. Dördüncü çeyrek dönemde ise bir önceki çeyrek döneme göre ihracat değerinde 0,031 Milyon ABD Dolar'lık artış meydana gelmiş ve ihracat değeri 0,409 Milyon ABD Dolar olmuştur. 2009 yılı gıda ürünlerinin toplam ihracat değeri ise 2,266 Milyon ABD Dolar olarak gerçekleşmiştir.

2008 yılı ve 2009 yılını gıda ürünlerinin toplam ihracat değerlerine baktığımızda da 2008 yılının toplam ihracat değeri 0,954 Milyon ABD Dolar iken 2009 yılındaki toplam ihracat değeri ise 2,266 Milyon ABD Dolar olmuştur. Gıda ürünleri toplam ihracatında 2009 yılında bir önceki yıla göre 0,688 Milyon ABD Dolar'lık bir artış meydana gelmiştir.

2010 yılındaki gıda ürünlerinin ihracat değerlerini incelediğimizde; birinci çeyrek dönemdeki ihracat değeri 0,718 Milyon ABD Dolar iken, ikinci çeyrek dönemde bu değerde de artış yaşanmış ve 0,228 Milyon ABD Dolar'lık artışla birlikte ihracat değeri 0,946 Milyon ABD Dolar olmuştur. Üçüncü çeyrek dönemde ise 0.422 Milyon ABD Dolar'lık düşüşle gıda ürünlerinin ihracat değeri 0.524 Milyon ABD Dolar olarak belirlenmiştir.

Sonuç olarak gıda ürünlerinin ihracat değerini 2005 yılında ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyrek dönemde, 2006, 2007, 2008, 2009 yılında ise birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyrek dönemde, 2010 yılını ise birinci ve ikinci çeyrek dönemde

incelediğimizde ihracat değerlerinde genellikle artış görülmesine rağmen belli dönemlerde de ihracat değerinde azalmalar yaşanmıştır.

Gıda ürünlerinin 2005, 2006, 2007, 2008, 2009 toplam ihracat değerleri ise sırasıyla;0,207 Milyon ABD Dolar, 1,259 Milyon ABD Dolar, 0,553 Milyon ABD Dolar, 0,954 Milyon ABD Dolar ve 2,266 Milyon ABD Dolar olarak gerçekleşmiştir. Yani gıda ürünlerinin toplam ihracat değerinde kimi zaman artış kimi zaman da azalış gerçekleşmiştir.

Toplam ihracat açısından 2005, 2006, 2007, 2008 ve 2009 yıllarını ele aldığımızda toplam ihracat verilerine göre kimi zaman artış kimi zaman da azalış görülmüştür.2010 yılının birinci çeyrek döneminde toplam ihracat verilerinde artış yaşanırken, ikinci çeyrek döneminde ise azalışlar görülmüştür.Üçüncü çeyrek dönemde de bu azalma yerini tekrar artışa bırakmıştır.

2005 yılındaki toplam ihracata baktığımızda; ikinci çeyrek dönemde toplam ihracat 61.6 Milyon ABD Dolar iken, üçüncü çeyrek dönemde ise 54,6 Milyon ABD Dolar'lık artış oranıyla 116,2 Milyon ABD Dolar'a ulaşmıştır. 2005 yılı dördüncü çeyrek döneminde ise toplam ihracatta bir gerileme yaşanmıştır.5,5 Milyon ABD Dolar değerindeki bir gerilemeyle birlikte dördüncü çeyrek dönemdeki toplam ihracat 110,7 Milyon ABD Dolar olmuştur. 2005 yılı toplamı açısından toplam ihracat ise 288,6 Milyon ABD Dolar'dır.

2006 yılındaki toplam ihracatı değerlendirdiğimizde ise; birinci çeyrek dönemdeki toplam ihracat 118,1 Milyon ABD Dolar iken, ikinci çeyrek dönemde bu oran 164,7 Milyon ABD Dolar'a yükselmiştir. Üçüncü çeyrek dönemde de bu artış devam etmiş ve toplam ihracat 177,8 Milyon ABD Dolar'a ulaşmıştır. Dördüncü çeyrek dönemde ise bir önceki çeyrek döneme göre toplam ihracatta azalma görülmüş ve toplam ihracat 176,9 Milyon ABD Dolar olmuştur. Toplam ihracatın 2006 yılının birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyreğinin toplamı ise 637,5 Milyon ABD Dolar'dır.

2007 yılındaki toplam ihracatı ele aldığımızda da; birinci çeyrek dönemdeki toplam ihracat 166,8 Milyon ABD Dolar iken, ikinci çeyrek dönemde bu değer 182,6 Milyon ABD Dolar'a yükselmiştir. Üçüncü çeyrek dönemde ise toplam ihracat 188,0 Milyon ABD Dolar'a ulaşmıştır. Dördüncü çeyrek dönemde ise bir önceki çeyrek döneme göre toplam ihracatta azalma gerçekleşmiş ve toplam ihracat 151,5 Milyon

ABD Dolar olmuştur.Toplam ihracatın 2007 yılının birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyreğinin toplamı ise 688.8 Milyon ABD Dolar'dır.

2008 yılındaki toplam ihracatı değerlendirdiğimizde; birinci çeyrek dönemdeki toplam ihracat 169,5 Milyon ABD Dolar iken, ikinci çeyrek dönemde bu değer 184,2 Milyon ABD Dolar'a yükselmiştir. Üçüncü çeyrek dönemde de bu artış devam etmiş ve 206,1 Milyon ABD Dolar'a ulaşmıştır.Dördüncü çeyrek dönemde ise bir önceki çeyrek döneme göre toplam ihracatta 21,2 Milyon ABD Dolar'lık düşüş görülmüş ve toplam ihracat 184,9 Milyon ABD Dolar olmuştur.Toplam ihracatın 2008 yılının birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyreğinin toplamı ise 744,7 Milyon ABD Dolar olmuştur.

2009 yılındaki toplam ihracatı ele aldığımızda ise; birinci çeyrek dönemdeki toplam ihracat 191,2 Milyon ABD Dolar iken, ikinci çeyrek dönemde bu değer 187,3 Milyon ABD Dolar'a düşmüştür. Üçüncü çeyrek dönemde ise bir önceki çeyrek döneme göre 13,6 Milyon ABD Dolar'lık artışla birlikte toplam ihracat 200,9 Milyon ABD Dolar'a ulaşmıştır. Dördüncü çeyrek dönemde ise toplam ihracat 184,1 Milyon ABD Dolar olmuştur.Toplam ihracatın 2009 yılının birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyreğinin toplamı ise 763,5 Milyon ABD Dolar'dır.

2010 yılındaki toplam ihracatı incelediğimizde; birinci çeyrek dönemdeki toplam ihracat 210,9 Milyon ABD Dolar iken, ikinci çeyrek dönemde ise bu değer 202,0 Milyon ABD Dolar'a düşmüştür. Üçüncü çeyrek dönemde ise toplam ihracat değeri 233, 6 Milyon ABD Dolar'a ulaşmıştır.

Sonuç olarak toplam ihracatı 2005 yılında ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyrek dönemlerde, 2006, 2007, 2008, 2009 yıllarında ise birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyrek dönemlerde, 2010 yılını ise birinci ve ikinci çeyrek dönemlerde incelediğimizde toplam ihracatta bazı dönemlerde düşüş yaşansa da genel olarak artış görülmüştür.

Toplam ihracatın 2005, 2006, 2007, 2008, 2009 sene sonu toplamlarına göre ele aldığımızda sırasıyla toplam ihracat değerleri; 288,6 Milyon ABD Dolar, 637,5 Milyon ABD Dolar, 688,8 Milyon ABD Dolar, 744,7 Milyon ABD Dolar ve 763,5 Milyon ABD Dolar olarak gerçekleşmiştir. Yani toplam ihracat değerlerinde seneden seneye istikrarlı bir artış izlenmiştir.

İthalatın toplam değeri açısından 2005, 2006, 2007, 2008 ve 2009 yıllarını değerlendirdiğimizde de; ithalatın toplam değerlerinde kimi zaman artış kimi zaman da azalış yaşanmıştır. 2010 yılının birinci çeyrek döneminde artış yaşanırken, ikinci çeyrek dönemde ise azalış görülmüş ve üçüncü çeyrek dönemde de tekrar artış yaşanmıştır.

2005 yılına ithalatın toplam değeri açısından baktığımızda; ikinci çeyrek dönemde ithalatın toplam değeri 8.3 Milyon ABD Dolar iken, üçüncü çeyrek dönemde ise 6.4 Milyon ABD Dolar'lık artışla 14,7 Milyon ABD Dolar'a ulaşmıştır.2005 yılı dördüncü çeyrek döneminde ise bir gerileme meydana gelmiş ve ithalatın toplam değeri 12,9 Milyon ABD Dolar olmuştur.2005 yılı toplamı açısından ithalatın toplam değeri ise 36,0 Milyon ABD Dolar'dır.

2006 yılının ithalatının toplam değerini ele aldığımızda ise; birinci çeyrek dönemdeki ithalatın toplam değeri 13,1 Milyon ABD Dolar iken, ikinci çeyrek dönemde bu değer 18,7 Milyon ABD Dolar'a yükselmiştir. Üçüncü çeyrek dönemde de ithalatın toplam değeri 21,3 Milyon ABD Dolar'a ulaşmıştır. Dördüncü çeyrek dönemde ise bu değer 20,6 Milyon ABD Dolar olmuştur. İthalatın toplam değerinin 2006 yılının birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyreğinin toplamı ise 73,7 Milyon ABD Dolar'dır.

2007 yılını ithalatın toplam değeri bakımından ele aldığımızda; birinci çeyrek dönemdeki ithalatın toplam değeri 19,9 Milyon ABD Dolar iken, ikinci çeyrek dönemde bu değer 20,7 Milyon ABD Dolar'a ulaşmıştır. Üçüncü çeyrek dönemde de bu artış devam etmiş ve ithalatın toplam değeri 21,8 Milyon ABD Dolar olmuştur.Dördüncü çeyrek dönemde ise bir önceki çeyrek döneme göre 3,9 Milyon ABD Dolar değerinde bir düşüş yaşanmış ve 17,9 Milyon ABD Dolar olmuştur. 2007 yılının birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyreğinin toplamı ise 80,4 Milyon ABD Dolar'dır.

2008 yılını ithalatın toplam değerine baktığımızda da; birinci çeyrek dönemdeki ithalatın toplam değeri 18,2 Milyon ABD Dolar iken, ikinci çeyrek dönemde bu değer 19,4 Milyon ABD Dolar'a yükselmiştir. Üçüncü çeyrek dönemde ithalatın toplam değeri 22,0 Milyon ABD Dolar iken dördüncü çeyrek dönemde ise 19,0 Milyon ABD Dolar olmuştur. İthalatın toplam değerinin 2008 yılının birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyreğinin toplamı ise 78,6 Milyon ABD Dolar'dır.

2009 yılını ithalatın toplam değerini açıkladığımızda ise; birinci çeyrek dönemde ithalatın toplam değeri 20,2 Milyon ABD Dolar iken, ikinci çeyrek dönemde

bu değer 19,8 Milyon ABD Dolar'a düşmüştür. Üçüncü çeyrek dönemde ise tekrar artış yaşanmış ve 21,4 Milyon ABD Dolar olmuştur. Dördüncü çeyrek dönemde ise bir önceki çeyrek döneme göre 2,3 Milyon ABD Dolar değerinde bir düşüş yaşanmış ve ithalatın toplam değeri 19,1 Milyon ABD Dolar olarak gerçekleşmiştir.İthalatın toplam değerinin 2009 yılının birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyreğinin toplamı ise 80,5 Milyon ABD Dolar'dır.

2010 yılını ithalatın toplam değeri açısından incelediğimizde; birinci çeyrek dönemdeki ithalatın toplam değeri 22,4 Milyon ABD Dolar iken, ikinci çeyrek dönemde ise bu değer 21,4 Milyon ABD Dolar'a düşmüş ama üçüncü çeyrek dönemde ise tekrar 24,8 Milyon ABD Dolar'a yükselmiştir.

Sonuç olarak ithalatın toplam değerini 2005 yılında ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyrek dönemde, 2006, 2007, 2008, 2009 yıllarında ise birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyrek dönemlerde, 2010 yılını ise birinci, ikinci ve üçüncü çeyrek dönemde incelediğimizde ithalatın toplam değerinin bazı dönemlerinde düşüş yaşansa da genel olarak artış gösterdiği kaydedilmiştir.

İthalatın toplam değerlerine 2005, 2006, 2007, 2008, 2009 sene sonu toplamlarına göre inceleğimizde sırasıyla; 36,0 Milyon ABD Dolar, 73,7 Milyon ABD Dolar, 80,4 Milyon ABD Dolar, 78,6 Milyon ABD Dolar ve 80,5 Milyon ABD Dolar olarak gerçekleşmiştir. Yani ithalatın toplam değerinde genel olarak artış yaşansa da kimi zaman azalışlar da meydana gelmiştir.

Nitelikli sanayi bölgesinin ihracat yapan firmalarını değerlendirdiğimizde; 2005, 2006, 2007, 2008 ve 2009 yıllarında firma sayısı çoğu zaman artış gösterse de belli dönemlerde azalışlar da göstermiştir

2005 yılındaki nitelikli sanayi bölgesinin ihracat yapan firmalarını incelediğimizde; ikinci çeyrek dönemde firma sayısı 54 iken, üçüncü çeyrek dönemde ise bu sayı 70'e yükselmiştir. Dördüncü çeyrek dönemde de nitelikli sanayi bölgesinin ihracat yapan firmalarının sayısı artış göstermiş ve 85'e ulaşmıştır.

2006 yılındaki nitelikli sanayi bölgesinin ihracat yapan firmalarını değerlendirdiğimizda ise; birinci çeyrek dönemde ihracat yapan firmaların sayısı 96 iken, ikinci çeyrek dönemde bu sayı 137'ye yükselmiştir. Üçüncü çeyrek dönemde ise

firma sayısında artış devam etmiş ve sayı 139'a ulaşmıştır. Dördüncü çeyrek dönemde de firmalarının sayısı artış göstermiş ve 146'ya ulaşmıştır.

2007 yılındaki nitelikli sanayi bölgesinin ihracat yapan firmalarını incelediğimizde ise; birinci çeyrek dönemde ihracat yapan firmaların sayısı 148 iken, ikinci çeyrek dönemde firma sayısında artış yaşanmış ve bu sayı 155'e yükselmiştir. Üçüncü çeyrek dönemde ise firma sayısındaki artış yerini azalışa bırakmış ve 142'ye düşmüştür. Dördüncü çeyrek dönemde de firmalarının sayısı artış göstermiş ve 147'ye ulaşmıştır.

2008 yılındaki nitelikli sanayi bölgesinin ihracat yapan firmalarını ele aldığımızda; birinci çeyrek dönemde ihracat yapan firmaların sayısı 149 iken, ikinci çeyrek dönemde bu firma sayısına bir tane daha eklenerek sayı 150'ye ulaşmıştır. Üçüncü çeyrek dönemde ise ihracat yapan firma sayısı tekrar 149'a düşmüştür. Dördüncü çeyrek dönemde de bu sayı korunmuş ve nitelikli sanayi bölgesinin ihracat yapan firmalarının sayısı 149 olarak kalmıştır.

2009 yılındaki nitelikli sanayi bölgesinin ihracat yapan firmalarında ise durum şu şekildedir:Birinci çeyrek dönemde ihracat yapan firmaların sayısı 152 iken, ikinci çeyrek dönemde firma sayısında düşüş yaşanmış ve bu sayı 142'ye düşmüştür.Üçüncü çeyrek dönemde ise artış gerçekleşmiş ve firmalarının sayısı 146'ya ulaşmıştır.Dördüncü çeyrek dönemde de firma sayısındaki artış devam etmiş ve sayı 153'e ulaşmıştır.

2010 yılındaki nitelikli sanayi bölgesinin ihracat yapan firmalarındaki durumu değerlendirdiğimizde; birinci çeyrek dönemde ihracat yapan firmaların sayısı 151 iken, ikinci çeyrek dönemde firma sayısında düşüş yaşanmış ve bu sayı 146'ya gerilemiştir. Bu sayı kendisini üçüncü çeyrek dönemde de korumuştur.

Sonuç olarak nitelikli sanayi bölgesinin ihracat yapan firmalarını 2005 yılında ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyrek dönemlerde, 2006, 2007, 2008, 2009 yıllarında ise birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyrek dönemlerde, 2010 yılını ise birinci, ikinci ve üçüncü çeyrek dönemlerde incelediğimizde ihracat yapan firma sayılarında genelde artış görülmüş ama belli dönemlerde de sayının azaldığı belirlenmiştir.

ix. Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgesi'nde İhracat ve İthalatın Gelişimi

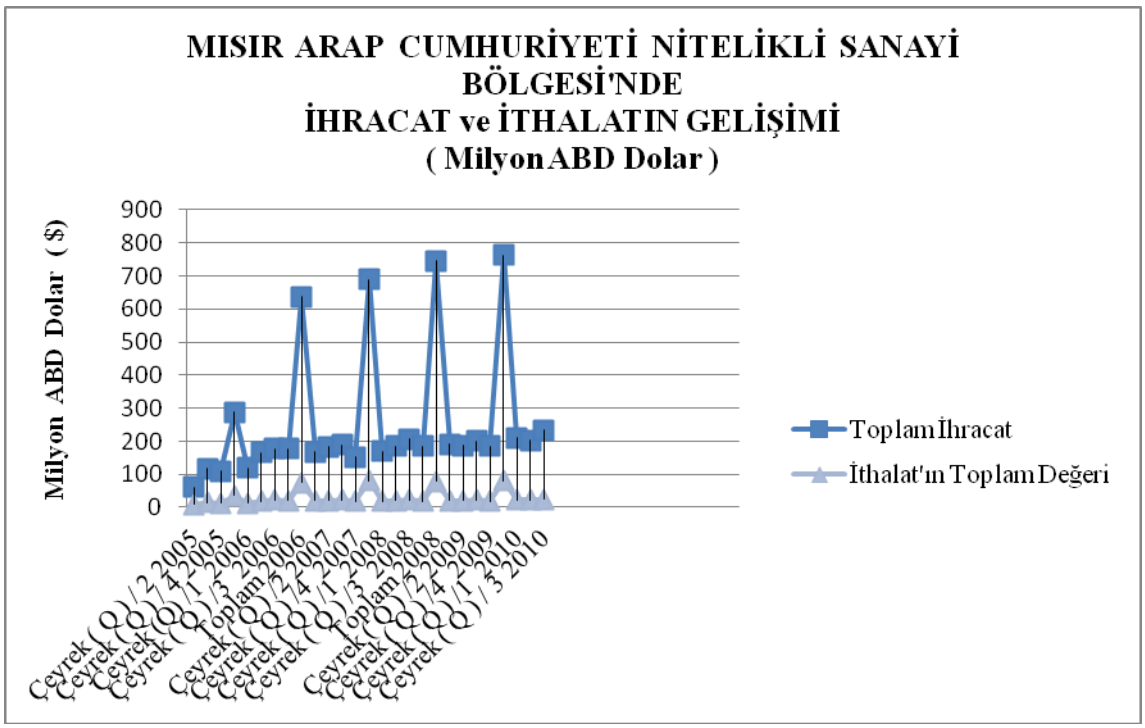

(**Şekil 30 :** Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgesi'nde İhracat ve İthalatın Gelişimi)

Nitelikli sanayi bölgesinde ihracat ve ithalatın gelişimini grafik olarak incelediğimizde; toplam ihracat ve ithalatın toplam değerinin gelişimi 2005 yılının ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyreğinde, 2006,2007,2008 ve 2009 yılının birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyreğinde, 2010 yılının ise birinci, ikinci ve üçüncü çeyreğinde ele alınmıştır.*

Toplam ihracat açısından 2005, 2006, 2007, 2008 ve 2009 yıllarını değerlendirdiğimizde toplam ihracat verilerine göre kimi zaman artış kimi zaman da azalış görülmüştür.2010 yılının birinci çeyrek döneminde toplam ihracat verilerinde artış yaşanırken, ikinci çeyrek dönemde ise azalış görülmüş ama bu azalış yerini üçüncü çeyrek dönemde tekrar yükselişe bırakmıştır.

2005 yılındaki toplam ihracatı incelediğimizde; ikinci çeyrek dönemde toplam ihracat 61.6 Milyon ABD Dolar iken, üçüncü çeyrek dönemde ise 54,6 Milyon ABD Dolar değerinde artışla 116,2 Milyon ABD Dolar'a ulaşmıştır.2005 yılı dördüncü

* 2009 Aralık'ının Sonuna Kadar

çeyrek döneminde ise toplam ihracatta bir gerileme görülmüştür.5,5 Milyon ABD Dolar değerinde bir gerilemeyle birlikte dördüncü çeyrek dönemdeki toplam ihracat 110,7 Milyon ABD Dolar olmuştur.2005 yılı toplamı açısından toplam ihracat ise 288,6 Milyon ABD Dolar'dır.

2006 yılındaki toplam ihracatı değerlendirdiğimizde; birinci çeyrek dönemdeki toplam ihracat 118,1 Milyon ABD Dolar iken, ikinci çeyrek dönemde bu değer 164,7 Milyon ABD Dolar yükselmiştir.Üçüncü çeyrek dönemde de bu artış devam etmiş ve toplam ihracat 177,8 Milyon ABD Dolar'a ulaşmıştır.Dördüncü çeyrek dönemde ise bir önceki çeyrek döneme göre azalış görülmüş ve toplam ihracat 176,9 Milyon ABD Dolar olmuştur.Toplam İhracat'ın 2006 yılının birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyreğinin toplamı ise 637,5 Milyon ABD Dolar'dır.

2007 yılındaki toplam ihracatı ele aldığımızda da; birinci çeyrek dönemdeki toplam ihracat 166,8 Milyon ABD Dolar iken, ikinci çeyrek dönemde bu değer 182,6 Milyon ABD Dolar'ına yükselmiştir. Üçüncü çeyrek dönemde de bu artış devam etmiş ve toplam ihracat 188,0 Milyon ABD Dolar'a ulaşmıştır.Dördüncü çeyrek dönemde ise bir önceki çeyrek döneme göre toplam ihracatta azalma görülmüş ve 151,5 Milyon ABD Dolar olmuştur.Toplam ihracatın 2007 yılının birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyreğinin toplamı ise 688.8 Milyon ABD Dolar'dır.

2008 yılındaki toplam ihracatda ise durum şu şekildedir: Birinci çeyrek dönemdeki toplam ihracat 169,5 Milyon ABD Dolar iken, ikinci çeyrek dönemde bu değer 184,2 Milyon ABD Dolar'a yükselmiştir. Üçüncü çeyrek dönemde de bu artış devam etmiş ve toplam ihracat 206,1 Milyon ABD Dolar'a ulaşmıştır. Dördüncü çeyrek dönemde ise bir önceki çeyrek döneme göre toplam ihracatta 21,2 Milyon ABD Dolar'lık azalış görülmüş ve toplam ihracat 184,9 Milyon ABD Dolar olmuştur. Toplam ihracatın 2008 yılının birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyreğinin toplamı ise 744,7 Milyon ABD Dolar'dır.

2009 yılındaki toplam ihracata baktığımızda; birinci çeyrek dönemdeki toplam ihracat 191,2 Milyon ABD Dolar iken, ikinci çeyrek dönemde ise bu değer 187,3 Milyon ABD Dolar'a düşmüştür. Üçüncü çeyrek dönemde ise bir önceki çeyrek döneme göre 13,6 Milyon ABD Dolar değerinde artışla birlikte toplam ihracat 200,9 Milyon ABD Dolar'a ulaşmıştır. Dördüncü çeyrek dönemde ise bir önceki çeyrek

döneme göre toplam ihracatta 16,8 Milyon ABD Dolar'lık azalış görülmüş ve toplam ihracat 184,1 Milyon ABD Dolar olmuştur.Toplam ihracatın 2009 yılının birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyreğinin toplamı ise 763,5 Milyon ABD Dolar'dır.

2010 yılındaki toplam ihracatı incelediğimizde; birinci çeyrek dönemdeki toplam ihracat 210,9 Milyon ABD Dolar iken, ikinci çeyrek dönemde ise bu değer 202,0 Milyon ABD Dolar'a düşmüştür.Üçüncü çeyrek dönemde ise 233,6 Milyon ABD Dolar'a yükselmiştir.

İthalatın toplam değeri açısından 2005, 2006, 2007, 2008 ve 2009 yıllarını değerlendirdiğimizde ithalatın toplam değerlerinde kimi zaman artış kimi zaman da azalış görülmüştür.2010 yılının birinci çeyrek döneminde ithalatın toplam değerinde artış yaşanırken, ikinci çeyrek döneminde ise azalış görülmüş ama üçüncü çeyrek dönemde ise artış tekrar yaşanmıştır.

2005 yılını ithalatın toplam değeri açısından ele aldığımızda; ikinci çeyrek dönemde ithalatın toplam değeri 8.3 Milyon ABD Dolar iken, üçüncü çeyrek dönemde ise 6.4 Milyon ABD Dolar'lık artışla 14,7 Milyon ABD Dolar'a ulaşmıştır.2005 yılı dördüncü çeyrek döneminde ise ithalatın toplam değerinde bir gerileme görülmüştür ve ithalatın toplam değeri 12,9 Milyon ABD Dolar olmuştur.2005 yılı toplamı açısından ithalatın toplam değeri ise 36,0 Milyon ABD Dolar'dır.

2006 yılını ithalatın toplam değerindeki durumu ise şöyledir: Birinci çeyrek dönemdeki ithalatın toplam değeri 13,1 Milyon ABD Dolar iken, ikinci çeyrek dönemde bu değer 18,7 Milyon ABD Dolar'a yükselmiştir .Üçüncü çeyrek dönemde de bu artış devam etmiş ve 21,3 Milyon ABD Dolar'a ulaşmıştır.Dördüncü çeyrek dönemde ise bir önceki çeyrek döneme göre ithalatın toplam değerinde azalma görülmüş ve ithalatın toplam değeri 20,6 Milyon ABD Dolar olmuştur.İthalatın toplam değerinin 2006 yılının birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyreğinin toplamı ise 73,7 Milyon ABD Dolar'dır.

2007 yılını ithalatın toplam değeri bakımından ele aldığımızda; birinci çeyrek dönemdeki ithalatın toplam değeri 19,9 Milyon ABD Dolar iken, ikinci çeyrek dönemde bu değer 20,7 Milyon ABD Dolar'a yükselmiştir.Üçüncü çeyrek dönemde de bu artış devam etmiş ve 21,8 Milyon ABD Dolar olmuştur.Dördüncü çeyrek dönemde ise bir önceki çeyrek döneme göre 3,9 Milyon ABD Dolar değerinde bir düşüş yaşanmış ve

17,9 Milyon ABD Dolar olmuştur.İthalatın toplam değerinin 2007 yılının birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyreğinin toplamı ise 80,4 Milyon ABD Dolar'dır.

2008 yılını ithalatın toplam değerinde ise; birinci çeyrek dönemdeki ithalatın toplam değeri 18,2 Milyon ABD Dolar iken, ikinci çeyrek dönemde bu değer 19,4 Milyon ABD Dolar'a yükselmiştir.Üçüncü çeyrek dönemde de bu artış devam etmiş ve 22,0 Milyon ABD Dolar olmuştur.Dördüncü çeyrek dönemde ise bir önceki çeyrek döneme göre 3,0 Milyon ABD Dolar değerinde bir düşüş yaşanmış ve İthalatın Toplam Değeri 19,0 Milyon ABD Dolar olmuştur.2008 yılının birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyreğinin toplamı ise 78,6 Milyon ABD Dolar'dır.

2009 yılını ithalatın toplam değeri açısından incelediğimizde; birinci çeyrek dönemdeki ithalatın toplam değeri 20,2 Milyon ABD Dolar iken, ikinci çeyrek dönemde bu değer 19,8 Milyon ABD Dolar'a düşmüştür. Üçüncü çeyrek dönemde ise tekrar artış yaşanmış ve ithalatın toplam değeri 21,4 Milyon ABD Dolar olmuştur.Dördüncü çeyrek dönemde ise bir önceki çeyrek döneme göre 2,3 Milyon ABD Dolar'lık bir düşüş yaşanmış ve ithalatın toplam değeri 19,1 Milyon ABD Dolar olmuştur.İthalatın toplam değerinin 2009 yılının birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyreğinin toplamı ise 80,5 Milyon ABD Dolar'dır.

2010 yılını ithalatın toplam değerine baktığımızda da; birinci çeyrek dönemdeki değeri 22,4 Milyon ABD Dolar iken, ikinci çeyrek dönemde ise bu değer 21,4 Milyon ABD Dolar'a düşmüştür.Üçüncü çeyrek dönemde ise tekrar artış yaşanmış ve 24,8 Milyon ABD Dolar'a ulaşmıştır.

Sonuç olarak ithalatın toplam değerini 2005 yılında ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyrek dönemde, 2006, 2007, 2008, 2009 yılında ise birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyrek dönemde, 2010 yılını ise birinci, ikinci ve üçüncü çeyrek dönemde incelediğimizde ithalatın toplam değerinin bazı dönemlerinde düşüş yaşansa da genel olarak artış görülmüştür.

x. Ürünlerin Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nden İhracatı

x.i 22 Şubat 2005-30 Haziran 2010 Dönemi Boyunca İlk 10 Ürünün Gelişimi

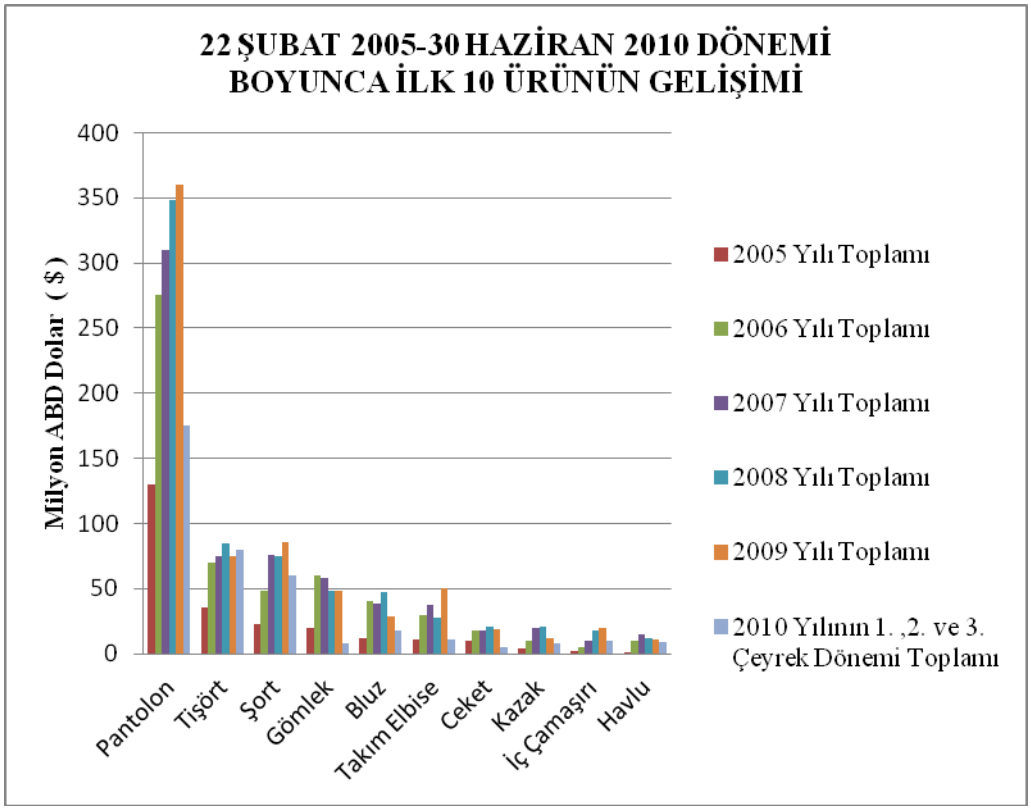

(**Şekil 31 :** 22 Şubat 2005-30 Haziran 2010 Dönemi Boyunca İlk 10 Ürünün Gelişimi)

Ürünlerin nitelikli sanayi bölgelerinden ihracatı konusunda, 22 Şubat 2005-30 Haziran 2010 Dönemi Boyunca İlk 10 Ürünün Gelişimini incelediğimizde, ilk on ürün pantolon, tişört, şort, gömlek, bluz, takım elbise, ceket, kazak, iç çamaşırı ve havluyu kapsamaktadır.Bu ilk on ürünün gelişimi de 2005, 2006, 2007, 2008, 2009 yılı toplamında ve 2010 yılının toplamı ise birinci ve ikinci çeyrek döneme göre ele alınmıştır.

2005 yılı toplamına göre, ilk on ürünün ihracatını değerlendirdiğimizde pantolon ihracatı 130 Milyon ABD Dolar iken, tişört ihracatı 35 Milyon ABD Dolar, şort ihracatı ise 23 Milyon ABD Dolar'dır. Gömlek ihracatı 20 Milyon ABD Dolar, bluz ihracatı ise 12 Milyon ABD Dolar, takım elbise ihracatı da 11 Milyon ABD Dolar iken, ceket ihracatı ise 10 Milyon ABD Dolar'dır. Kazak ihracatı 4 Milyon ABD Dolar iken,

iç çamaşırı ihracatı 2 Milyon ABD Dolar ve havlu ihracatı ise 1 Milyon ABD Dolar olarak gerçekleşmiştir.

2006 yılı toplamına göre, ilk on ürünün ihracatını ele aldığımızda; pantolon ihracatı 275 Milyon ABD Dolar iken, tişört ihracatı 70 Milyon ABD Dolar, şort ihracatı ise 48 Milyon ABD Dolar'dır. Gömlek ihracatı 60 Milyon, bluz ihracatı 40 Milyon, takım elbise ihracatı 30 Milyon, ceket ihracatı ise 18 Milyon ABD Dolar'dır. Kazak ihracatı 10 Milyon ABD Dolar iken, iç çamaşırı ihracatı 5 Milyon ABD Dolar olarak gerçekleşmiş ve havlu ihracatı da 10 Milyon ABD Dolar olmuştur.

2007 yılı toplamına göre, ilk on ürünün ihracatını değerlendirdiğimizde ise; pantolon ihracatı 310 Milyon ABD Dolar iken, tişört ihracatı 75 Milyon ABD Dolar, şort ihracatı ise 76 Milyon ABD Dolar'dır. Gömlek ihracatı 58 Milyon, bluz ihracatı 38 Milyon, takım elbise ihracatı 37 Milyon, ceket ihracatı ise 18 Milyon ABD Dolar'dır. Kazak ihracatı 20 Milyon ABD Dolar iken, iç çamaşırı ihracatı 10 Milyon ABD Dolar ve havlu ihracatı ise 15 Milyon ABD Dolar'dır.

2008 yılı toplamına göre, ilk on ürünün ihracatına baktığımızda da; pantolon ihracatı 348 Milyon ABD Dolar, tişört ihracatı 85 Milyon, şort ihracatı 75 Milyon, gömlek ihracatı 48 Milyon, bluz ihracatı ise 47 Milyon ABD Dolar'dır. Takım elbise ihracatı 28 Milyon ABD Dolar iken, ceket ihracatı ise 21 Milyon ABD Dolar'dır. Kazak ihracatı 21 Milyon, iç çamaşırı ihracatı 18 Milyon ve havlu ihracatı da 12 Milyon ABD Dolar'dır.

2009 yılı toplamına göre, ilk on ürünün ihracatını değerlendirdiğimizde ise durum şu şekildedir: Pantolon ihracatı 360 Milyon ABD Dolar iken, tişört ihracatı 75 Milyon ABD Dolar, şort ihracatı ise 86 Milyon ABD Dolar'dır. Gömlek ihracatı 48 Milyon ABD Dolar, bluz ihracatı 29 Milyon, takım elbise ihracatı 50 Milyon, ceket ihracatı 19 Milyon, kazak ihracatı 12 Milyon, iç çamaşırı ihracatı 20 Milyon ve havlu ihracatı ise 11 Milyon ABD Dolar'dır.

2010 yılı toplamına göre, ilk on ürünün ihracatı birinci ve ikinci çeyrek döneme göre ele alınmıştır. 2010 yılına göre ilk on ürünün ihracatını incelediğimizde; pantolon ihracatı 175 Milyon ABD Dolar iken, tişört ihracatı 80 Milyon ABD Dolar, şort ihracatı ise 60 Milyon ABD Dolar'dır. Gömlek ihracatı 8 Milyon, bluz ihracatı 18 Milyon, takım elbise ihracatı da 11 Milyon ABD Dolar iken, ceket ihracatı ise 5 Milyon

ABD Dolar'dır. Kazak ihracatı 8 Milyon, iç çamaşırı ihracatı 10 Milyon ve havlu ihracatı da 9 Milyon ABD Dolar'dır.

x.ii Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde İlk 10'da Yer Alan ABD'li Alıcı Firmanın İhracatı

x.ii.i 22 Şubat 2005-30 Haziran 2010 Döneminde Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde İlk 10'da Yer Alan ABD'li Alıcı Firmaların İhracatı

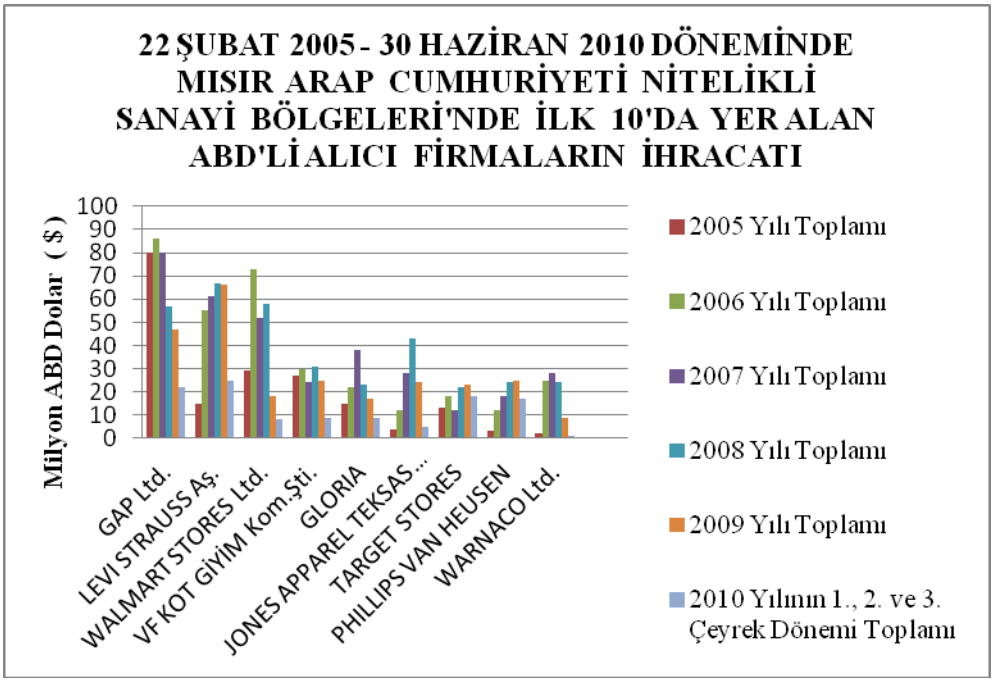

(**Şekil 32 :** 22 Şubat 2005-30 Haziran 2010 Döneminde Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde İlk 10'da Yer Alan ABD'li Alıcı Firmaların İhracatı)

Mısır Nitelikli Sanayi Bölgesi'nde İlk 10'da Yer Alan ABD Alıcı Firmanın İhracatını 22 Şubat 2005-30 Haziran 2010 Döneminde incelediğimizde ilk on firma; GAP Ltd., LEVI STRAUSS Aş., WALMART STORES Ltd., VF KOT GİYİM Kom.Şti., GLORIA, JONES APPAREL TEKSAS II, TARGET STORES, PHILLIPS VAN HEUSEN ve WARNACO Ltd. ele alınarak incelenmektedir.Bu ilk on firma 2005, 2006, 2007, 2008, 2009 yılı toplamında ve 2010 yılının birinci ve ikinci çeyrek döneminin toplamına göre ele alınmıştır.

2005 yılı toplamına göre, ilk on ABD alıcı firmasının ihracatını değerlendirdiğimizde; GAP Ltd.'in ihracatı 80 Milyon ABD Dolar iken, LEVI STRAUSS Aş.'nin ihracatı 15 Milyon ABD Dolar, WALMART STORES Ltd.'in

ihracatı ise 29 Milyon ABD Dolar'dır.VF KOT GİYİM Kom.Şti.'nin ihracatı 27 Milyon ABD Dolar, GLORIA'nın ihracatı ise 15 Milyon ABD Dolar, JONES APPAREL TEKSAS II'nin ihracatı da 4 Milyon ABD Dolar iken, TARGET STORES'un ihracatı ise 13 Milyon ABD Dolar'dır. PHILLIPS VAN HEUSEN'in ihracatı 3 Milyon ABD Dolar iken, WARNACO Ltd'in ihracatı 2 Milyon ABD Dolar'dır.

2006 yılı toplamına göre, ilk on ABD alıcı firmasının ihracatını ele aldığımızda; GAP Ltd.'in ihracatı 86 Milyon ABD Dolar iken, LEVI STRAUSS Aş.'nin ihracatı 55 Milyon ABD Dolar, WALMART STORES Ltd.'in ihracatı ise 73 Milyon ABD Dolar'dır.VF KOT GİYİM Kom.Şti.'nin ihracatı 30 Milyon ABD Dolar, GLORIA'nın ihracatı ise 22 Milyon ABD Dolar, JONES APPAREL TEKSAS II'nin ihracatı da 12 Milyon ABD Dolar iken, TARGET STORES'un ihracatı ise 18 Milyon ABD Dolar'ıdır. PHILLIPS VAN HEUSEN'in ihracatı 12 Milyon ABD Dolar iken, WARNACO Ltd'in ihracatı 25 Milyon ABD Dolar'dır.

2007 yılı toplamına göre, ilk on ABD alıcı firmasının ihracatının durumuna baktığımızda; GAP Ltd.'in ihracatı 80 Milyon ABD Dolar iken, LEVI STRAUSS Aş.'nin ihracatı 61 Milyon ABD Dolar, WALMART STORES Ltd.'in ihracatı ise 52 Milyon ABD Dolar'dır.VF KOT GİYİM Kom.Şti.'nin ihracatı 24 Milyon ABD Dolar, GLORIA'nın ihracatı ise 38 Milyon ABD Dolar, JONES APPAREL TEKSAS II'nin ihracatı da 28 Milyon ABD Dolar iken, TARGET STORES'un ihracatı ise 12 Milyon ABD Dolar'ıdır. PHILLIPS VAN HEUSEN'in ihracatı 18 Milyon ABD Dolar iken, WARNACO Ltd'in ihracatı 28 Milyon ABD Dolar'dır.

2008 yılı toplamına göre, ilk on ABD alıcı firmasının ihracatında ise; GAP Ltd.'in ihracatı 57 Milyon ABD Dolar iken, LEVI STRAUSS Aş.'nin ihracatı 67 Milyon ABD Dolar, WALMART STORES Ltd.'in ihracatı ise 58 Milyon ABD Dolar'dır.VF KOT GİYİM Kom.Şti.'nin ihracatı 31 Milyon ABD Dolar, GLORIA'nın ihracatı ise 23 Milyon ABD Dolar, JONES APPAREL TEKSAS II'nin ihracatı da 43 Milyon ABD Dolar iken, TARGET STORES'un ihracatı ise 22 Milyon ABD Dolar'ıdır. PHILLIPS VAN HEUSEN'in ihracatı 24 Milyon ABD Dolar iken, WARNACO Ltd'in ihracatı 24 Milyon ABD Dolar'dır.

2009 yılı toplamına göre, ilk on ABD alıcı firmasının ihracat durumunda; GAP Ltd.'in ihracatı 47 Milyon ABD Dolar iken, LEVI STRAUSS Aş.'nin ihracatı 66

Milyon ABD Dolar, WALMART STORES Ltd.'in ihracatı ise 18 Milyon ABD Dolar'dır.VF KOT GİYİM Kom.Şti.'nin ihracatı 25 Milyon ABD Dolar, GLORIA'nın ihracatı ise 17 Milyon ABD Dolar, JONES APPAREL TEKSAS II'nin ihracatı da 24 Milyon ABD Dolar iken, TARGET STORES'un ihracatı ise 23 Milyon ABD Dolar'ıdır. PHILLIPS VAN HEUSEN'in ihracatı 25 Milyon ABD Dolar iken, WARNACO Ltd'in ihracatı 9 Milyon ABD Dolar'dır.

2010 yılı toplamına göre, ilk on firmanın ihracatı birinci ve ikinci çeyrek döneme göre ele alınmıştır.2010 yılı toplamına göre, ilk on ABD alıcı firmasının ihracatını incelediğimizde; GAP Ltd.'in ihracatı 22 Milyon ABD Dolar'ı iken, LEVI STRAUSS Aş.'nin ihracatı 25 Milyon ABD Dolar, WALMART STORES Ltd.'in ihracatı ise 8 Milyon ABD Dolar'dır.VF KOT GİYİM Kom.Şti.'nin ihracatı 9 Milyon ABD Dolar, GLORIA'nın ihracatı ise 9 Milyon ABD Dolar, JONES APPAREL TEKSAS II'nin ihracatı da 5 Milyon ABD Dolar iken, TARGET STORES'un ihracatı ise 18 Milyon ABD Dolar'ıdır. PHILLIPS VAN HEUSEN'in ihracatı 17 Milyon ABD Dolar iken, WARNACO Ltd'in ihracatı 1 Milyon ABD Dolar'dır.

x.iii İsrail'in % 10.5 Oranındaki İthalat İçeriği

x.iii.i 22 Şubat 2005 - 30 Haziran 2010 Döneminde İsrail'in İthalatı

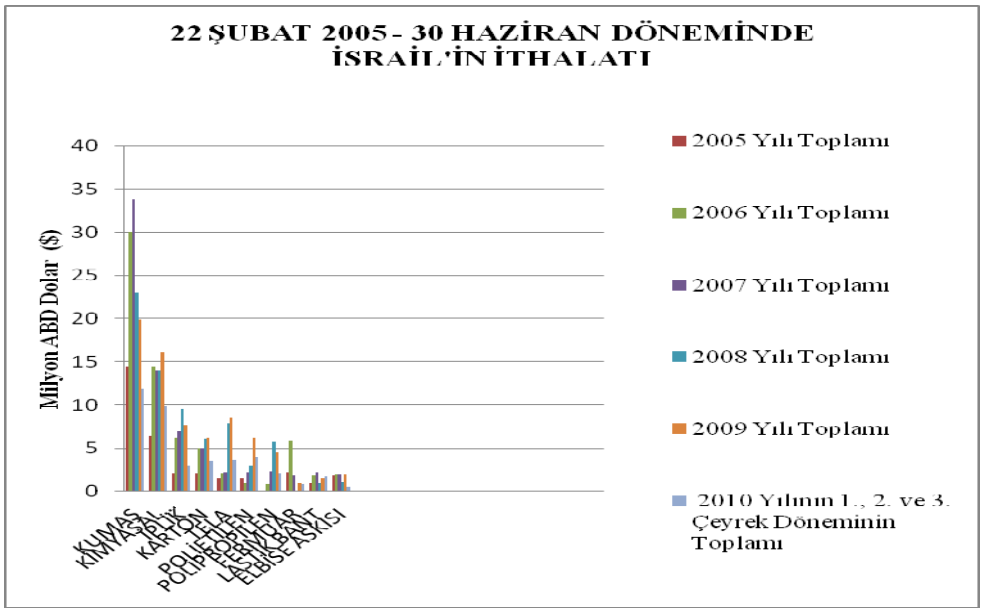

(**Şekil 33 :** 22 Şubat 2005 - 30 Haziran 2010 Döneminde İsrail'in İthalatı)

22 Şubat 2005 - 30 Haziran 2010 Döneminde İsrail'in ithalatı kumaş, kimyasal maddeler, iplik, karton, tela, polietilen, polipropilen, fermuar, lastik bant, elbise askısı ithalatına göre incelenmiş; 2005, 2006, 2007, 2008, 2009 yılı toplamında ve 2010 yılının toplamı ise birinci ve ikinci çeyrek dönemine göre ele alınmıştır.

2005 yılı toplamına göre, İsrail'in ithalatını incelediğimizde; kumaş ithalatı 14,5 Milyon ABD Dolar iken, kimyasal maddeler ithalatı 6,5 Milyon ABD Dolar, iplik ithalatı ise 2 Milyon ABD Dolar'dır.Karton ithalatı 2 Milyon ABD Dolar, tela ithalatı ise 1,5 Milyon ABD Dolar, polietilen ithalatı da 1,5 Milyon ABD Dolar iken, polipropilen ithalatı ise 0,1 Milyon ABD Dolar'dır. Fermuar ithalatı 2,1 Milyon ABD Dolar iken, lastik bant ithalatı 1 Milyon ABD Dolar'ı ve elbise askısı ithalatı ise 1,8 Milyon ABD Dolar'dır.

2006 yılı toplamına göre, İsrail'in ithalatını ele aldığımızda; kumaş ithalatı 30,1 Milyon ABD Dolar, kimyasal maddeler ithalatı 14,5 Milyon ABD Dolar, iplik ithalatı ise 6,1 Milyon ABD Dolar'dır. Karton ithalatı 5 Milyon ABD Dolar, tela ithalatı 2 Milyon ABD Dolar, polietilen ithalatı da 1 Milyon ABD Dolar iken, polipropilen ithalatı ise 0,8 Milyon ABD Dolar'dır. Fermuar ithalatı 5,8 Milyon ABD Dolar iken, lastik bant ithalatı 1,8 Milyon ABD Dolar ve elbise askısı ithalatı ise 1,9 Milyon ABD Dolar'dır.

2007 yılı toplamına göre, İsrail'in ithalatına baktığımızda; kumaş ithalatı 33,8 Milyon ABD Dolar iken, kimyasal maddeler ithalatı 14 Milyon ABD Dolar, iplik ithalatı ise 7 Milyon ABD Dolar'dır. Karton ithalatı 5 Milyon ABD Dolar, tela ithalatı ise 2,2 Milyon ABD Dolar, polietilen ithalatı da 2,1 Milyon ABD Dolar iken, polipropilen ithalatı ise 2,3 Milyon ABD Dolar'dır. Fermuar ithalatı 1,8 Milyon ABD Dolar iken, lastik bant ithalatı 2,2 Milyon ABD Dolar ve elbise askısı ithalatı ise 1,9 Milyon ABD Dolar'dır.

2008 yılı toplamına göre, İsrail'in ithalatını değerlendirdiğimizde; kumaş ithalatı 23 Milyon ABD Dolar, kimyasal maddeler ithalatı 13,9 Milyon ABD Dolar, iplik ithalatı ise 9,5 Milyon ABD Dolar'dır. Karton ithalatı 6 Milyon ABD Dolar, tela ithalatı ise 7,9 Milyon ABD Dolar, polietilen ithalatı da 3 Milyon ABD Dolar iken, polipropilen ithalatı ise 5,7 Milyon ABD Dolar'dır. Fermuar ithalatı 0,1 Milyon ABD

Dolar iken, lastik bant ithalatı 1 Milyon ABD Dolar ve elbise askısı ithalatı ise 1,1 Milyon ABD Dolar'dır.

2009 yılı toplamına göre, İsrail'in ithalatını incelediğimizde; kumaş ithalatı 19,9 Milyon ABD Dolar, kimyasal maddeler ithalatı 16,1 Milyon ABD Dolar, iplik ithalatı 7,7 Milyon ABD Dolar, karton ithalatı 6,1 Milyon ABD Dolar, tela ithalatı ise 8,5 Milyon ABD Dolar'dır.Polietilen ithalatı da 6,2 Milyon ABD Dolar iken, polipropilen ithalatı ise 4,5 Milyon ABD Dolar'dır.Fermuar ithalatı 1 Milyon ABD Dolar iken, lastik bant ithalatı 1,5 Milyon ABD Dolar ve elbise askısı ithalatı ise 1,9 Milyon ABD Dolar'dır.

2010 yılında İsrail'in İthalatı'na baktığımızda; ithalat birinci ve ikinci çeyrek döneminin toplamına göre ele alınmıştır.2010 yılı toplamına göre, İsrail'in ithalatını incelediğimizde; kumaş ithalatı 11,9 Milyon ABD Dolar iken, kimyasal maddeler ithalatı 9,8 Milyon ABD Dolar, iplik ithalatı ise 3 Milyon ABD Dolar'dır. Karton ithalatı 3,5 Milyon ABD Dolar, tela ithalatı ise 3,5 Milyon ABD Dolar, polietilen ithalatı da 4 Milyon ABD Dolar iken, polipropilen ithalatı ise 2 Milyon ABD Dolar'dır.Fermuar ithalatı 0,8 Milyon ABD Dolar iken, lastik bant ithalatı 1,7 Milyon ABD Dolar ve elbise askısı ithalatı ise 0,5 Milyon ABD Dolar'dır.

xi. Nitelikli Sanayi Bölgeleri Firma İstatistikleri-21 Kasım 2010 Tarihinde Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde Kayıtlı 9 Firmanın İstatistikleri [125]

xi.i Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde Yer Alan 9 Kayıtlı Firmanın Yerleşim Bakımından Dağılımı

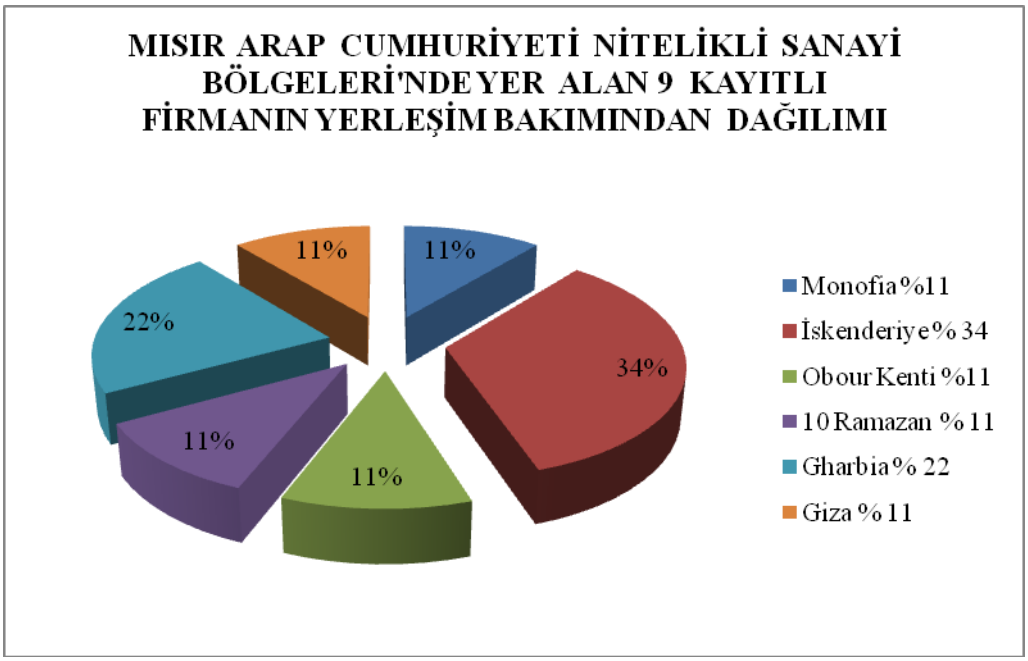

(**Şekil 34 :** Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde Yer Alan 9 Kayıtlı Firmanın Yerleşim Bakımından Dağılımı)

21 Kasım 2010 tarihinde Kayıtlı 9 Firma'nın İstatistikleri'ne göre Kayıtlı Firmaların Yerleşim Bakımından Mısır Nitelikli Sanayi Bölgeleri'ndeki Dağılımını incelediğimizde;ilk sırayı %34 oranıyla İskenderiye, ikinci sırayı ise % 22 ile Gharbia almaktadır.%11'lik kısımda ise Monofia, Obour Kenti, 10 Ramazan ve Giza bulunmaktadır.

[125] *QIZ Company Statistics – 9 Companies Qualified on 21/11/2011*,(t.y.) http://196.205.98.231/Data_QualifiedCcompanies.aspx?show=2 (2 Mart 2011)

Konum	Bölgelere Göre Sıklık
İskenderiye	3
Obour Kenti	1
10 Ramazan	1
Gharbia	2
Giza	1
Monofia	1
Genel Toplam	**9**

(**Şekil 35 :** Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde Kayıtlı 9 Firmanın Konum ve Bölgelere Göre Sıklık Durumu Bakımından Dağılımı)

Mısır Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde Kayıtlı 9 Firmanın Konum ve Bölgelere Göre Sıklık Durumunu değerlendirdiğimizde;İskenderiye'de 3 kayıtlı firma, Obour Kenti'nde 1 kayıtlı firma, 10 Ramazan'da da 1 kayıtlı firma bulunmaktadır. Gharbia'da 2 kayıtlı firma, Giza'da ve Monofia'da 1 olmak üzere toplamda 9 kayıtlı firma yer almaktadır.

xi.ii Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'ndeki 9 Kayıtlı Firmanın İşgücü (Toplam İşçi Sayısı) Bakımından Dağılımı

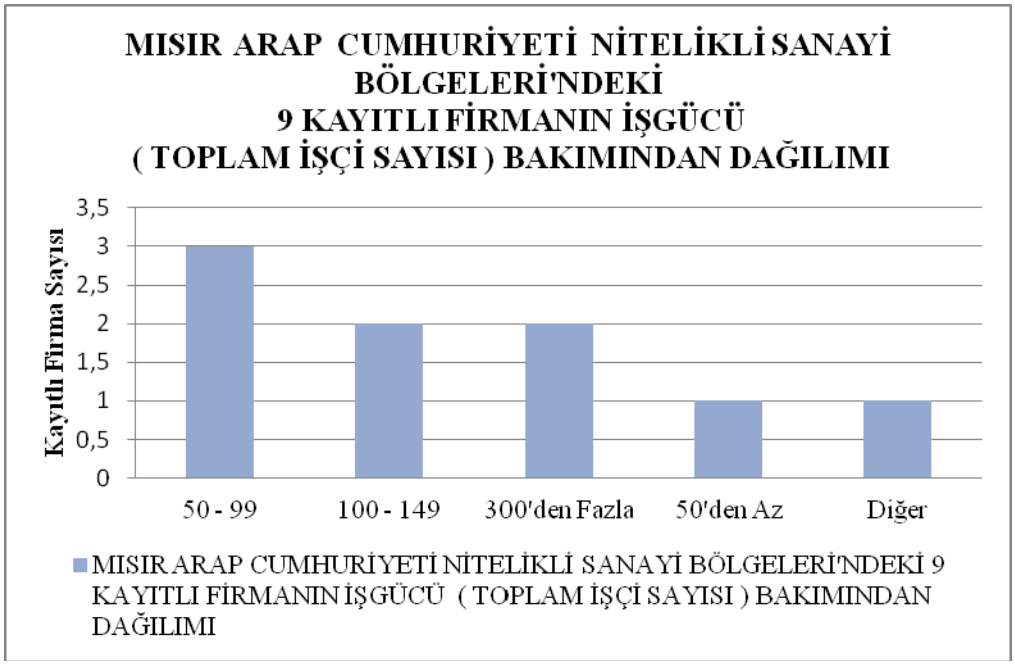

(**Şekil 36 :** Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'ndeki 9 Kayıtlı Firmanın İşgücü Bakımından Dağılımı)

Mısır Nitelikli Sanayi Bölgeleri'ndeki 9 Kayıtlı Firmanın İşgücü (Toplam İşçi Sayısı) Bakımından Dağılımını grafik olarak değerlendirdiğimizde; 50 – 99 arası işçi nitelikli sanayi bölgesindeki 3 kayıtlı firmada, 100 – 149 arası işçinin 2 kayıtlı firmada, 300'den fazla işçinin 2 kayıtlı firmada, 50'den daha az işçinin ise 1 kayıtlı firmada, diğer işçilerin de 1 kayıtlı firmada çalıştığı görülmektedir.

İşçi Sınıfı	Bölgelere Göre Sıklık
50 – 99	3
100 – 149	2
300'den Fazla	2
50'den Az	1
Diğer	1
Genel Toplam	**9**

(**Şekil 37 :** Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'ndeki 9 Kayıtlı Firmanın İşgücü Açısından Dağılımının İşçi Sınıfı ve Bölgelere Sıklık Bakımından Değerlendirilmesi)

Mısır Nitelikli Sanayi Bölgeleri'ndeki 9 Kayıtlı Firmanın İşgücü (Toplam İşçi Sayısı) Açısından Dağılımını İşçi Sınıfı ve Bölgelere Sıklık Tablosu'nda incelediğimizde; 50 – 99 arası işçinin nitelikli sanayi bölgesindeki 3 kayıtlı firmada, 100 – 149 arası işçinin 2 kayıtlı firmada, 300'den fazla işçinin 2 kayıtlı firmada, 50'den daha az işçinin ise 1 kayıtlı firmada ve diğer işçilerin de 1 kayıtlı firmada çalıştığı görülmektedir.

xi.iii Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde Yer Alan 9 Kayıtlı Firmanın İhracat Durumlarına Göre Dağılımı

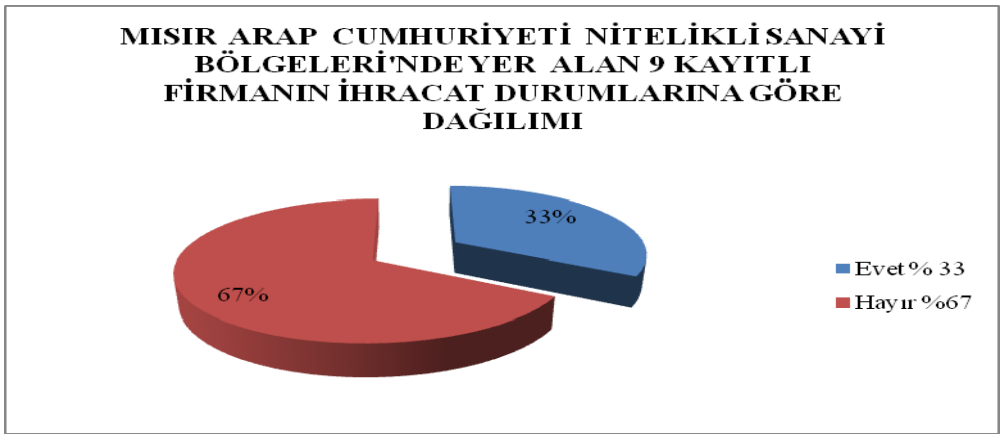

(**Şekil 38 :** Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde Yer Alan 9 Kayıtlı Firmanın İhracat Durumlarına Göre Dağılımı)

Mısır Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde Yer Alan 9 Kayıtlı Firmanın İhracat Durumlarına Göre Dağılımını incelediğimizde; Mısır Nitelikli Sanayi Bölgesi'nde yer alan 9 kayıtlı firmanın % 67'si ihracat gerçekleştirmezken % 33'ü ise ihracat yapmaktadır.

İhracat Durumu	Bölgelere Göre Sıklık
Hayır	6
Evet	3
Genel Toplam	**9**

(**Şekil 39 :** Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde Yer Alan 9 Kayıtlı Firmanın İhracat Durumlarına Göre Dağılımının İhracat ve Bölgelere Göre Sıklık Bakımından Değerlendirilmesi)

Mısır Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde Yer Alan 9 Kayıtlı Firmanın İhracat Durumlarına Göre Dağılımını İhracat ve Bölgelere Göre Sıklık Tablosu'nda incelediğimizde; Mısır Nitelikli Sanayi Bölgesi'nde yeralan 9 kayıtlı firmanın 6'sı ihracat gerçekleştirmezken, 3'ü ihracat gerçekleştirmektedir.

xi.iv Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde Yer Alan 9 Kayıtlı Firmanın Sektör Bakımından Dağılımı

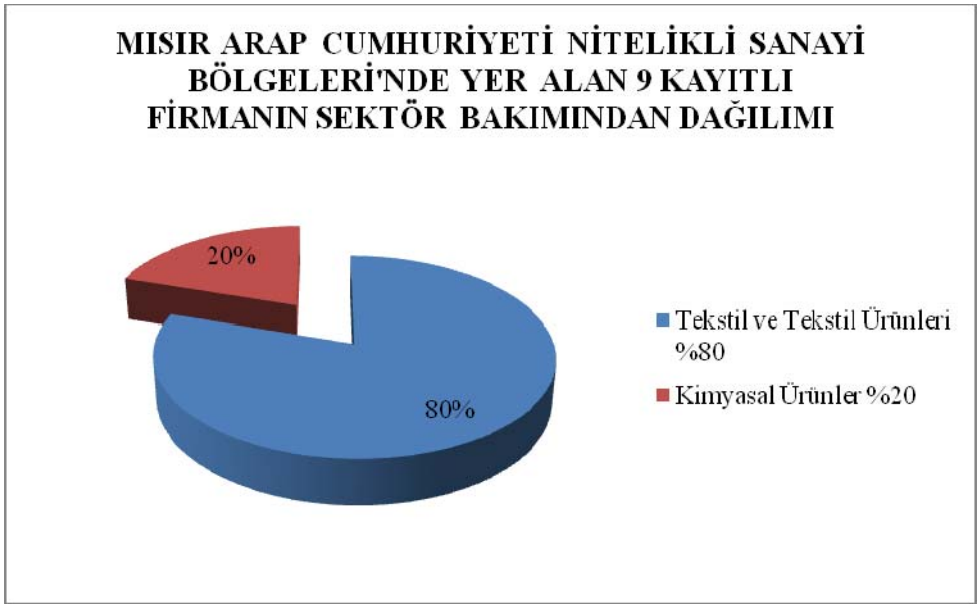

(**Şekil 40 :** Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde Yer Alan 9 Kayıtlı Firmanın Sektör Bakımından Dağılımı)

Mısır Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde Yer Alan 9 Kayıtlı Firmanın Sektör Bakımından Dağılımını incelediğimizde, tekstil ve tekstil ürünleri % 80'lik kısmı kapsarken, kimyasal ürünler % 20'lik kısımda yer almaktadır.

Sektör	Bölgelere Göre Sıklık
Tekstil ve Tekstil Ürünleri	8
Kimyasal Ürünler	1
Genel Toplam	**9**

(Şekil 41 : Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde Yer Alan 9 Kayıtlı Firmanın Sektör Bakımından Dağılımının Sektör ve Bölgelere Sıklık Açısından Değerlendirilmesi)

Mısır Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde Yer Alan 9 Kayıtlı Firmanın Sektör Bakımından Dağılımını Sektör ve Bölgelere Sıklık Tablosu'nda ele aldığımızda; tekstil ve tekstil ürünleri % 80'lik kısmı kapsarken, kimyasal ürünler % 20'lik kısımda yer almaktadır.

xi.v Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde Yer Alan 9 Kayıtlı Firmanın Sermaye Bakımından Dağılımı

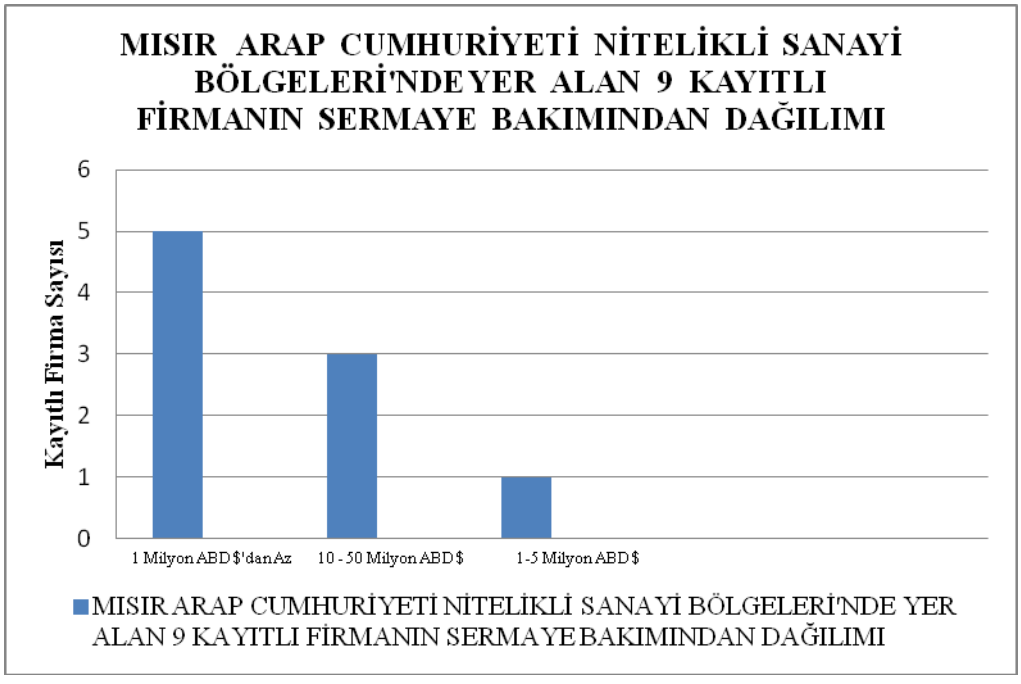

(**Şekil 42 :** Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde Yer Alan 9 Kayıtlı Firmanın Sermaye Bakımından Dağılımı)

Mısır Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde Yer Alan 9 Kayıtlı Firmanın Sermaye Bakımından Dağılımını değerlendirdiğimizde; kayıtlı firmaların 5'i 1 Milyon ABD Dolar'ından az sermayeye sahipken, 3 kayıtlı firma ise 10 ile 50 Milyon ABD Dolar arası sermayeye sahiptir.Bunun dışında da 1 kayıtlı firma 1 ile 5 Milyon ABD Dolar'lık sermayeye sahiptir.

xi.vi Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde Yer Alan 9 Kayıtlı Firmanın Yatırım Açısından Dağılımı

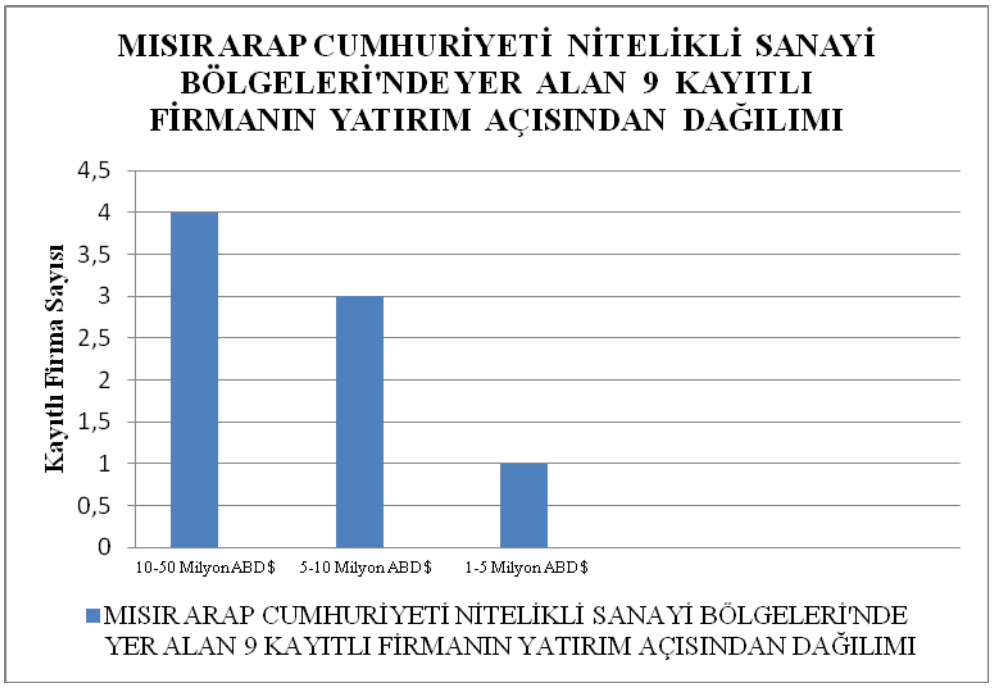

(**Şekil 43 :** Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde Yer Alan 9 Kayıtlı Firmanın Yatırım Açısından Dağılımı)

Mısır Arap Cumhuriyeti Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde Yer Alan 9 Kayıtlı Firmanın Yatırım Açısından Dağılımını incelediğimizde; kayıtlı firmaların 4'ünün Mısır Nitelikli Sanayi Bölgeleri'ndeki yatırımı 10 Milyon ABD Dolar ile 50 Milyon ABD Dolar arasındadır.3 kayıtlı firma 5 Milyon ABD Dolar ile 10 Milyon ABD Dolar arasında yatırıma sahipken, 1 kayıtlı firma da 1 Milyon ABD Dolar ile 5 Milyon ABD Dolar arasında yatırım gerçekleştirmiştir.

6.SONUÇ

Dünya'nın hızla küçüldüğü, mal ve hizmet hareketlerinin de günden güne büyüdüğü günümüz ortamında, gelişmiş bilgi teknolojilerinin de yardımıyla gerek ülkelerarası ticaret gerekse de çok uluslu şirket yatırımları büyük miktarlara ulaşmış durumdadır.Dışa açık büyüme, ihracata dayalı kalkınma kavramlarının geniş kesimlerce kabul gördüğü günümüz dünyasında bu koşulların oluşturulması inkar edilemeyecektir.

Dünya ekonomisinde son 10–15 yıl içerisinde gerçekleşen değişimler işletmeleri stratejik politikalarını bir daha gözden geçirmeye zorlamıştır. Hızlı yenileme ve değişim trendine ayak uyduramayan işletmeler bugünkü rekabet ortamında varlığını sürdürememektedir.Diğer taraftan, gelişmiş ülkelerdeki büyük holdingler dünya ekonomisinde önemli paya sahipken, gelişmekte olan ülkelerdeki işletmelerin dünya pazarına girmesi ve önemli yere sahip olmasını gittikçe zorlaşmaktadır. Bu yüzden firmalar çeşitli maliyet, hammadde, yerleşim, işgücü ve sermaye avantajlarını kullanarak büyüme, piyasada rakiplerinin önüne geçme, daha iyi hizmet sunma, markalaşma ve benzeri amaçlarını hayata geçirmeye çalışmaktadırlar. Tüm bu amaçlara ulaşabilmek için sadece fayda sağlayabildiği ülkede üretimi gerçekleştirmek yeterli olamamaktadır, hatta giderek daha az yeterli olmaktadır çünkü üretilmiş olan mallar ve hizmetleri piyasaya taşımak için mesafeler araya girmekte, yani masraflar oluşmaktadır.Dolayısıyla ülkeler iç işletmelere dünya pazarına çıkabilmek için bazı kolaylıklar ve avantajlar sunmaktadır. Bunlardan biri Serbest Bölgeler diğeri ise Nitelikli Sanayi Bölgeleridir.

Serbest bölgeler,"Bir ülkenin ulusal egemenlik sınırları içinde bulunmakla birlikte gümrük sınırları dışında kalan, ülkede geçerli olan dış ticaret ile diğer mali ve iktisadi alanlara yönelik devlet düzenlemelerinin tamamen ortadan kaldırıldığı veya kısmen uygulandığı bölgeler" olarak tanımlanabilmektedir. Yalın bir ifadeyle serbest bölge, ülkenin özel olarak seçilmiş bir bölümünde birtakım teşvikler ve muafiyetler doğrultusunda ülke ekonomisine belirli kazanımlar sağlamak amacıyla oluşturulmuş yerlerdir.

Önceleri coğrafi özelliklerin kendiliğinden ortaya çıkardığı Serbest Bölgeler, ülkelerin ekonomik ve siyasal yapısına bağlı olarak gelişme göstermiş, her ülke kendi gerçeklerine uygun Serbest Bölge tipini oluşturmaya çalışmıştır.

Nitelikli Sanayi Bölgeleri; Ürdün'de ve Mısır'da ABD'nin onayı ile hükümet tarafından belirlenen bir bölgede elde edilen ürünlerin, ABD pazarına kotasız ve vergisiz ihracı olanağı sağlayan alanlardır.

Bu bölgeler ABD-İsrail Serbest Ticaret Anlaşması'na (STA) dayanarak kurulmakta ve uygulamadaki örneğini de Ürdün'de ve Mısır'da kurulan bölgeler oluşturmaktadır.

2004 yılının Aralık ayında Mısır, ABD ve İsrail arasında Nitelikli Sanayi Bölgesi oluşturulmasına yönelik protokol imzalanmış ve bu protokole göre Mısır'da Kahire, Port Said ve İskenderiye'de 7 bölge NSB kapsamın alınmıştır. İlerleyen zamanlarda bu bölgelerin sayısı artmıştır.Mısır Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nin son hali Büyük Kahire Bölgesi'nde Giza, Shubra Al Kheima, Nasr City, 10 Ramazan, 15. Mayıs Şehri, Badr Kenti, 6 Ekim Kenti, Obour Kenti, Kalyoub Kenti ve Gesr El Suez; İskenderiye Bölgesi (Borg El-Arab dahil), Suyevş Kanalı Bölgesi'nde Port Said, Ismaillia, Suez; Orta Delta'da ise Gharbia, Dakahlya, Monofia, Dommiata olarak şekillenmiştir.

Türkiye, NSB'lerin kurulmasına oldukça önem vermekte ve bununla ilgili çalışmalarını sürdürmektedir.Türkiye, ABD'ye belirli ürünlerde ve belirli limitlerde Genelleştirilmiş Preferanslar kapsamında gümrük vergisiz ihracat olanağına sahiptir.Ancak Türkiye'nin önemli ihracat potansiyeli olan tekstil ve konfeksiyon ürünlerinin ABD pazarına girişini kontrol etmek ve sınırlandırmak için yüksek gümrük tarifeleri ile kota uygulaması söz konusudur. Nitelikli Sanayi Bölgeleri, bu bölgelerde üretilen malların kota ve gümrük vergisi olmadan ABD piyasasına girme fırsatı sunmaktadır. Bu bölgelerin tek örneği, Orta-Doğu barış sürecinin desteklenmesi için Ürdün'de ve Mısır'da kurulan bölgelerdir. 2002 yılı başlarında Türkiye ile ABD arasında yapılan toplantılarda bu bölgelerin Türkiye'de de kurulması ele alınmıştır ve ABD yönetimince bu konuda hazırlanan yasa taslağı ABD Kongresine sunulmuş ve 7 Ekim 2002 tarihinde Temsilciler Meclisinde kabul edilmiştir. Ancak 2003 yılı Mart ayında ABD Kongresi ilgili yasayı iptal etmiş ve Türkiye'de NSB'lerin kurulması askıya alınmıştır.

Nitelikli Sanayi Bölgeleri, Mısır Arap Cumhuriyeti ekonomisine beklenen katkıyı sağlamış, önemli fırsatlar sunmuş ve ihracatta önemli derecede artış sağlamışlardır.

NSB'ler sıfırdan kurulabileceği gibi, mevcut organize sanayi bölgeleri, serbest bölgeler veya endüstri bölgeleri de NSB olarak tayin edilebilir. Dolayısıyla proje mevcut bölgelerin yeniden yapılandırılması için bir fırsat oluşturabilir. Ancak NSB'ler, ülke sanayisinde ve sanayi kuruluşlarında süratli degişim1ere yol açarak üretim ve yatırım imkanlarını arttırmak suretiyle ihracat patlaması meydana getirecek sihirli bir değnek olarak değil, ABD ile uzun vadeli bir işbir1iğinin temeli olarak değerlendirmek daha sağlıklı bir yaklaşımdır.

Sonuç olarak; serbest bölgeler ve nitelikli sanayi bölgelerinden iyi bir planlama, etkili yönetim ve denetim mekanizması ile daha fazla yararlanıp, gelecekte görülmesi muhtemel olumsuzlukların en aza indirilip, ekonomide beklenen katkının özellikle de ihracata olan katkının fazlasıyla sağlanması hedeflenmektedir.

Serbest bölgeler ve nitelikli sanayi bölgeleri hem iç işletmelere kolaylıklar sağlamakta, hem de yabancı teknoloji ve sermayeyi ülkeye çekmektedir.Bununla birlikte serbest bölgeler ve nitelikli sanayi bölgeleri kuruldukları ülkeye ve burada faaliyet gösteren firmalara önemli avantajlar sağlamaktadır. Özellikle üretimde kullanılan girdilerin yurtiçinden sağlanması halinde, ülke ekonomisine olacak katkı ve ekonomide oluşturulan katma değer daha da artacaktır. Serbest bölgeler doğrudan sağladığı avantajların yanı sıra dolaylı olarak da, ülkede ekonomik alanda faaliyet gösteren sektörlere yeni pazar stratejileri konusunda yön ve ivme kazandırırken, ülke ekonomisinin dünya pazarlarında rekabet gücünü arttıracak tecrübeler edinmesini de sağlamaktadır.Ancak sağlanan bu avantajların oluşturduğu katkının boyutu serbest bölgelerin ve nitelikli sanayi bölgelerinin kuruluş amaçlarına uygun hareket etmeleri ile yakından ilişkilidir. Söz konusu avantajlar da iyi değerlendirildiği sürece dünya piyasalarında rekabet avantajları sağlanacak ve bu piyasalardan daha fazla pay elde edilebilecektir.Aksi takdirde avantaj yerini dezavantaja bırakacaktır.

EKLER

EK 1 BATI YAKASI, GAZZE ŞERİDİ VE NİTELİKLİ SANAYİ BÖLGELERİNDE ÜRETİLEN ÜRÜNLERE GÜMRÜK MUAFİYETİ TANINMASINA İLİŞKİN 13 KASIM 1996 TARİHLİ *6955* SAYILI BİLDİRGE[126]

1. 1985 tarihli ABD-İsrail Serbest Ticaret Alanı Uygulama Yasası'nın 9.

bölümünün a fıkrası değişiklik yapılmış şekliyle, başkanın Gazze Şeridi, Batı Yakası veya herhangi bir nitelikli sanayi bölgesinde üretilmiş bir maddenin gümrükten muaf tutulmasının gerekli olduğu kararını vermesi örneğinde olduğu gibi, belirli koşullar altında mevcut bir gümrük vergisinde yapacağı bir değişikliği veya eliminasyonu ilan etme konusunda başkana yetki vermektedir.

2. Yasanın 9. bölümünün c fıkrası başkanı, malzemelerin Gazze Şeridi, Batı Yakası veya bir nitelikli sanayi bölgesinden ABD'ye nakledilmeleri halinde bile anlaşrnada (ABD-İsrail STA'sı) belirtilen koşulları taşımaları durumunda ABD-İsrail STA'sı kapsamında doğrudan İsrail'den ABD'ye nakledilmiş mallar gibi muameleye tabi tutulabileceklerini ilan etme konusunda yetkilendirmektedir.

3.Yasanın 9, bölümünün d fıkrası, Batı Yakası, Gazze Şeridi veya herhangi bir nitelikli sanayi bölgesinde üretilmiş malzemelerin değer veya maliyetlerinin, ABD-İsrail STA'sının 3 no'lu ekinin bölüm I c ve i fikralarına bağlı olarak İsrail'de üretilmiş malzemelerin değer veya maliyetlerine dahil edilebileceklerini ve Batı Yakası, Gazze Şeridi veya herhangi bir nitelikli sanayi bölgesinde gerçekleştirilen işleme faaliyetlerine ait direkt maliyetlerin, anılan anlaşmanın 3 no'lu ekinin c ve ii fikralarına bağlı olarak İsrail'de gerçekleştirilen işleme faaliyetlerine ait direkt maliyetlere dahil edilebi leceklerini ilan etrneye başkanı yetkili kılmaktadir.

[126] Bill Clinton, 'Proclamation 6955—to provide duty-free treatment to products of the West Bank and the Gaza Strip...", *Weekly Compilation of Presidental Documents,* 1996, Vol.32, Issue 46, Academic Search Premier ven tabanı (18 Aralık 2011).

4.Anılan yasanın 9. bölümünün e fıkrası, yasanın amaçları doğrultusunda nitelikli sanayi bölgelerinin kurulacağı yerleri belirleme konusunda başkana yetki vermektedir.

5.Yasanın 9. bölümünün a fıkrası gereğince, kalifikasyon şartlarını taşıyan ve yasanın 9. bölürnünde belirtilen koşullara uygun olarak ülkeye giriş yapan Batı Yakası,Gazze Şeridi veya herhangi bir nitelikli sanayi bölgesi ürününün gümrüksüz girişini sağlamak üzere Amerikan Harmonize Tarife Sistemi'nde (HTS) değişiklik yapılması gerektiğine karar verdim.

6.Anlaşma (ABD-İsrail STA'sı) gereklerini karşılamak koşuluyla Batı Yakası, Gazze Şeridi veya herhangi bit nitelikli sanayi bolgesinden ABD'ye nakledilen malzemelerin, direkt olarak İsrail'den ABD'ye nakledilmiş malzemeler gibi muameleye tabi tutulabileceklerine karar verdim.

7.Batı Yakası, Gazze Şeridi veya herhangi bir nitelikli sanayi bölgesinde üretilmiş malzemelerin değer veya maliyetlerinin, ABD-İsrail STA'sının 3 no'lu ekinin bölüm I c ve i fıkralarına bağlı olarak İsrail'de üretilmiş malzemelerin değer veya maliyetlerine dahil edilebileceklerine ve Batı Yakası, Gazze Şeridi veya herhangi bir nitelikli sanayi bölgesinde gerçekleştirilen işleme faaliyetlerine ait direkt maliyetlerin, anılan anlaşmanın 3 no'lu ekinin c ve ii fikralarına bağlı olarak İsrail'de gerçekleştirilen işleme faaliyetlerine ait direkt maliyetlere dahil edilebileceklerine karar verdim.

8.1974 tarihli Ticaret Yasası'nın 604. bölümü, bu yasanın ve ithalat muamelelerini etkileyen diğer yasaların koşullarının varlığı veya benzeri fiillerin varlığı hallerinde HTS'de değişik1ik yapma konusunda başkana yetki vermektedir.

Bundan dolayı, anayasanın ve Birleşik Devletler Yasaları'nın verdiği yetki ile Birleşik Devletler Başkani olarak ben William J. Clinton, Birleşik Devletler Yasa Kitabı'nın 3 no' lu baş1ığı 301 no'lu bölümü, ABD-İsrail Serbest Ticaret Alanı Uygulama Yasası'nın (19 U.S.C. 2112) 9. bölümü ve 1974 tarihlj Ticaret Yasası'nın 604. bölümü tarafından sınırlanmamış olarak ve onları da içerecek bir şekilde ilan ederim ki:

(1) Öngörülen tarife muamelesini yasaya bağlı olarak sağlamak için, bu bildirgenin ekinde detaylarıyla açıklandığı şekilde HTS tadil edilmiştir.

(2)Yasanın (19 U.S.C. 2112) 9. bölümünün e fıkrasının, resmi gazetede ilan etmek suretiyle nitelikli sanayi bölgelerinin kurulacağı alanlann belirlenmesine ilişkin bana vermiş olduğu güçleri Birleşik Devletler Ticaret Temsilcisi'ne devrederim.

(3)Malların girişine veya tüketim için depodan çekilmesine ilişkin olarak bu bildirgenin eki tarafından HTS'de yapılan değişiklikler, bildirgenin resmi gazetede yayınlanmasından 3 gün sonra geçerli olacaktır.

(4)Daha önceki bildirgelerde yer alan koşulların ve idari emirlerin bu bildirgede atılan adımlarla çelişen kısımları bu bildirge tarafından ikame edilmiştir.

İçinde bulunduğumuz 1996 yılının Kasım ayının 13. günü itibariyle, Birleşik Devletler'in 221 yıllık bağırnsızlığının şahitliğinde bu bildirgeyi imzalamış bulunuyorum.

Birleşik Devletler Başkanı William J. Clinton

(l5 Kasım 1996 tarihinde saat O8:45'te bu belge Resmi Gazete Bürosu tarafından dosyalanmıştır.)

NOT: Bu bildirgenin yayınlanrnasına Basın Sekreterliği Ofisi tarafından 14 Kasım tarihinde rnüsaade edilrniş ve belge 18 Kasım'da resmi gazetede yayınlanrnıltır.

EK 2 İSRAİL DEVLETİ HÜKÜMETİ VE ÜRDÜN KRALLIĞI ARASINDAKİ IRBID NİTELİKLİ SANAYİ BÖLGESİ ANLAŞMASI[127]

1985 tarihli ABD-İsrail Serbest Ticaret Alanı Uygulama Yasası'nın değişiklik yapalan 9. bölümünde ve Birleşik Devletler Başkanı'nın 6955 no'lu bildirgesinde belirtilen şartların tanınması bağlamında, Irbid'de nitelikli sanayi bölgesi oluşturulması konusunda uzlaşan taraflar (İsrail Devleti Hükümeti ve Ürdün Krallığı Hükümeti), anılan bölgenin belirtilen yasa ve bildirge çercevesinde nitelikli sanayi bölgesi olarak tayin edilmesini ABD Hükümeti'nden talep ederler.

Fıkra 1- Coğrafi Sınırlar

İsrail Devleti ve Ürdün Krallığı Hükümetleri, kendi ülkelerinin aşağıda belirtilen bölgelerini, malların orjinine bakılmaksızın gümrük vergisinden veya üretim, tüketim ya da satış vergilerinden muaf olarak gizebilecekleri bölgeler olarak tayin ederler.

A.İsrail Devleti Hükümeti için: Haritaya Sergi A olarak eklenen, kara geçiş sınırındaki Şeyh Huseyin Nahar Bolgesi'nde İsrail gümrüğü kontrolündeki alan

B.Ürdün Krallığı Hükümeti için: Haritaya Sergi B olarak iliştirilen Ibid'deki gümrüksüz bölge.

Tarafların kendi ulusal yasaları temelinde, İsrail ve Ürdün gümrük otoriteleri, belirtilen bölgelere yönelik mal akımının hızlı bir şekilde gerçekleşrnesini temin etmek amacıyla özel gümrük prosedürleri tesis edeceklerdir.Bu prosedürlerin amacı, anlaşmaya uygun olarak gümrük ve vergilendirmne ilkelerinin sıkı bir şekilde uygulanmasıdır.İsrail Devleti açısından bölgenin dışında bulunan fabrikalar, yasa ve bildirgeye göre (19 U.S.C. 2112 VE 6955 sayılı bildirge) zorunlu olan minimum %35 oranındaki katma değere katkıda bulunacaklarından, İsrail gümrük otoriteleri bölgeye nakledilecek malları ihtiva eden girdilerin ithalatında gümrük muafiyetini garanti edeceklerdir.

---

[127] *Agreement Between The Government Of The State Israel And The Government Of The Hashemite Kingdom Of Jordan Of Irbid Qualifying Zone,* 1997, http://www.rnoit.gov.il/NR/exeres/C649232A-C856-436A-9559-510F77DBB794.htm (3 *Ocak* 2011).

Fıkra 2 - Ekonomik İşbirliği

A.Yasanın ve bildirgenin başlca amaçlarından biri olan bölgedeki ekonomik işbirliğinin gerçekleştirilmesi amacının gerçekleştirilmesine yönelik olarak İsrail Devleti ve Ürdün Krallığı Hükümetleri, sorumluluğu anahatlarıyla İsrail ve Ürdün arasında önemli bir işbirliğini içeren Irbid Nitelikli Sanayi Bölgesi sınırları içerisinde konumlandırılacak firmaları tespit etmek olacak bir ortak kornite tesis etme konusunda uzlaşırlar.Komitenin tespit ettigi işletmeler tarafından bölgede işlenen ürünler, yasada ve bildirgede belirtilen koşulları taşımaları halinde ABD'ye gümrüksüz girmek için uygun olacaklardır.

B.Birleşik Devletler'in bit temsilcisi, gözlemci sıfatıyla komite toplantılarına katılma hakkına sahip olacaktır.

C. Komite, bir işin İsrail ve Ürdün arasında önemli bir ekonomik işbirligini içerdiğini gösteren hususları belirleyebilir. Bu hususlar şunlardir:

1.Yasa ve bildirge çerçevesinde ABD'ye gümrüksüz giriş için zorunlu koşul olan %35'lik katma değere, her biri en az üçte bir oranında olmak üzere, nitelikli sanayi bölgesinin Ürdün tarafındaki üretici ve İsrail tarafındaki üretici tarafından katkıda bulunulması ve bunun devam ettirilmesi. Veya;

2. Maliyetler %35'lik minimum katma değer hesaplamasında dikkate alınmasa bile, karlar hariç olmak üzere, gümrüksüz muamele için uygun olan malların toplam üretim maliyetine taraflardan her bininin en az %20 oranından katkıda bulunması ve bunu devam ettirmesi. Bu amaca yönelik olarak maliyetler, materyallerin meydana getirilmesini, ücret ve maaşları, tasarım ve ar-ge giderlerini, sermaye yatırımları amortismanlarını, pazarlama maliyetlerini kapsayan genel giderleri vb. içerir.

D.Ortak komite, paragraf C'de belirtilen şartlar temelinde, ürünleri Birleşik Devletler'e gümrüksüz giriş için uygun olan işletmeleri onaylama ve koşullar karşılanrnadığı takdirde bu onayı iptal etrne yetkisine sahiptir. Gümrüksüz giriş ayrıcalığı için verilen uygunluk onayları ortak kornite tarafından yıllık bazda yeniden gözden geçirilecektir.

E. Ortak komite, ürünleri gümrüksüz muamele için uygun olan işletmelerin isimlerini zarnanında ABD gümrüğüne bildirecek ve ABD) Ticaret Temsilcisi tarafından 6955 sayılı bildirge kapsarnında nitelikli sanayi bölgesinin tayin edilmesine ilişkin çerçeve de iliştitilmiş bir şekilde 29 Temmuz 1997 tarihinde İsrail ve Ürdün Sanayi ve Ticaret Bakanları'na gönderdiği rnektupta ayrıntılarıyla anlatılan rnenşe kurallarına uygun olarak, onaylanan işletmeler tarafından üretilen ya da işlenilen ürünleri tespit edecektir.

Fıkra 3- Menşe Kuralları

İsrail Devleti Hükümeti ve Ürdün Krallığı Hükümeti, Irbid Nitelikli Sanayi Bölgesi'nde işlenilen herhangi bir tekstil ve hazır giyirn ürününün menşeinin, üründe kullanılan bölgeye giren ve çıkan girdilerin veya materyallerin işleme yeri veya orjinine bakılmaksızın, yalnızca Uruguay Round Anlaşması'nın (19 U.S.C. 3592) 334 no'lu bölümünde ayrıntılarıyla belirtilen tekstil ve hazır giyim ürünlerinin rnenşeine ilişkin kurallara uygun olarak belirleneceği konusunda uzlaşır.

Fıkra 4 - Gürnrük İşbirliği

İsrail Devleti ve Ürdün Krallığı Hükümetleri, ABD'ye gümrüksüz giriş işlemlerinin tekrar gözden geçirilmesine yönelik olarak uygulanan koşullara uygunluğu teyit etmek ve ABD'ye gürnrüksüz giriş için gerekli kalifikasyon şartlarını taşımayan malzemelerin hukuksuz olarak ülkeye girişini önlemek için Birleşik Devletler yetkililerinin talep ettikleri bilgilerin sağlanmasında, gerekli teyitleri yapma yöntemini de içerecek bir şekilde yardım edeceklerdir.

Fıkra 5 - Yürürlüğe Giriş

Bu anlaşrna, tarafların gerekli yasal prosedurleri tamarnlamasıyla birlikte yürürlüğe girecektir.

16 Kasım, 1997 Doha (Katar)

KAYNAKÇA

Kitaplar:

Alpar, Cem. **Dünyada ve Türkiye'de Serbest Bölgeler**.Ankara:Dost Kitapevi, 1985.

Bakır,Sennur.**Serbest Bölgeler:Genel Bir Değerlendirme**.Ankara:TBMM Yayınevi, 1984.

Demir, Fevzi.**Anayasa Hukukuna Giriş.**5.Basım.İzmir:Barış Yayınları,1984.

Derbil, Süheyl.**İdare Hukuku.**Ankara : A.Ü.Hukuk Fakültesi Yayınları,1960.

Göğer, Erdoğan. **Hukuk Başlangıcı.**4.Basım.Ankara:A.Ü. Hukuk Fakültesi Yayınları,1972.

Güner, Sedat. **Serbest Bölgelerde Vergi Kanunlarının Yeri**. 22. Baskı. Ankara: Gümrük Kontrolörleri Derneği Yayınları**,**1999.

Hook, Brian (Ed.).**Guangdong China's Promised Land**. New York: Oxford University Press, 1996.

Işık, İsmail ve Mehmet Çabuk. **Vergi, Muhasebe ve Dış Ticaret Uygulamaları Açısından Serbest Bölgeler**. Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınevi, 2007.

İnan, Kamran. **Olaylar ve Düşünceler**. 2. Baskı. İstanbul:Timaş Yayınları, 2003.

Koçak, Yakup. **Serbest Bölgeler ve Kıyı Bankacılığı.**İstanbul:İGEME Yayınları,1988.

Özer,Ercan. **Nitelikli Sanayi Bölgeleri**. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2002.

Taylar, Yıldırım. **Türk Vergi Açısından Serbest Bölgeler**.Ankara: Mali Hukuk Yayınları,2008.

Süreli Yayınlar:

Ahrens, J. ve A. Mayer –Baudeck. " Special Economic Zones: Shortcut or Raound- aboutway Towards Capitalism", **Intereconomics**. March / April 1995,ss.87-96.

Alter,R. "Lessons from the Export Processing Zone in Mauritius". **Finance and Development**. Vol.4, No.28,1991.

Altay Ebiri, Kevser. "Serbest Bölgelerde Sağlanan Vergisel Teşvik ve Avantajlar". **Vergi Raporu Dergisi**.Sayı.78,2005.

Bağrıaçık,Atilla ve Yalçın Boz. "Dalgalı Kur Rejiminde Serbest Bölgelerin Türk İhracatçısına Sağladığı Avantajlar", **Mali Çözüm Dergisi.** Sayı.55,2001.

Bağrıaçık, Atilla ve Yalçın Boz. "İhracatçılarımızın ve Yabancı Sermaye ile Ortak Yatırım Düşünen Firmalarımızın Tek Çıkar Yolu Serbest Bölgeler", **Mali Çözüm Dergisi.** Sayı.57,2001.

Bozkurt, Fatih. "Nitelikli Sanayi Bölgeleri (Qualified Industrial Zones)". **Gümrükte Uzman Görüş.** Sayı: 2, Ocak 2003.

Chen S., Ray C., Tan J. ve Claramunt C. "Integrated Transportation GIS for the City of Guangzhou", China,**6th International Coference on ITS Teleconuiiic&ations Proceedings**.2006.

Erol,Ahmet. "Serbest Bölgelerde Tanınan Ayrıcalık Ve Teşvikler". **Mükellefin Dergisi.** Sayı.88, Nisan 2000,ss.60-61.

Fan Simon, Chengze. **Çin Doğrudan Sermaye Yatırımlarını Çekmede Neden Başarılıdır: İşlem Maliyeti Yaklaşımı**, Bekir Gövdere (çev.). Dış Ticaret Dergisi Yayınları, 1999.

Güney, Enver. "Nitelikli Sanayi Bölgeleri ve Tekstil-Konfeksiyon Sektörlerinin Gelişen Koşullarda Karşılaştığı Sorunlar".**Yaklaşım Dergisi**. Sayı.119, Kasım 2002.

Hone,A. " Export Processing Zones". **Development Digest**. Vol.3, No.10, March 1972,ss.89-92.

Köroğlu, Ömer. "Serbest Bölgelerin Ülke Ekonomilerine Etkileri". **Yaklaşım Dergisi.** Cilt.7, Sayı.75, Mart 1999.

Ma, Xiaoyi. "Guangzhou Comprehensive Transportation Development Strategy (2010-2020)", **Traffic and Transportation Studies**. ASCE. 2010.

Sarısu, Ayhan. "Nitelikli Sanayi Bölgeleri Ve Uygulamaları". **Asomedya.** Kasım 2002.

Şahinalp, Bülent. "Nitelikli Sanayi Bölgeleri (Qualified Industrıal Zones – QIZs) Çözüm mü? Yoksa Yeni Başlangıç mı?". **Made in Turkey Dış Ticaret Dergisi**.Cilt.1,Sayı.2, Mart/Nisan 2000,ss.15-18.

Ülker,Mert. "Nitelikli Sanayi Bölgeleri". **Global Bülten**.Kasım 2002.

Vural,İlhami."Serbest Bölgelerin Türk Dış Ticaretine Muhtemel Etkileri". **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. Sayı.4.

Diğer Yayınlar:

Abbasi, Javad. "A Bounty Of Comparative Advantages". **JORDAN Your' Profit Center In The Middle East**.1998.

Bulletin. "Investment Climate In Jordan". 1998.

Bulletin, "Jordan Time To Investment", 2001.

Bulletin. "QIZ A Golden Opportunity For Duty Free And Quota Free Entry Into theUSA Market". 2001.

Çakıroglu, Deniz."Çin Ülke Raporu",**İGEME 2008 Yılı Faaliyet Raporu**. Ankara,2008.

Çiller,Tansu."Dünya'da ve Türkiye'de Serbest Bölgeler", **Rapor**.Ankara,1983.

Devlet Planlama Teşkilatı. **Serbest Bölgeler Hakkında Rapor**. Ankara,1985.

Dünya. "Nitelikli Bölgeler Krizi", 23 Ağustos 2002.

Dünya. "Sanayici, ABD'de QIZ'ler Güneydoğu'ya Yakışır Diyecek", 22 Temmuz 2002.

Dünya .' Serbest Bölgeler ', 25 Eylül 1984.

Hürriyet. 26 Şubat 2002.

ILO. **Export Processing Zones by Sector**. 2003.

İstanbul Ticaret Odası**. Dünya'da ve Türkiye'de Serbest Bölgeler.** Ekim.İstanbul,1983.

Nas, Adnan. "Un, yağ,şeker var ama ABD ile helva yapamıyoruz", **Dünya**.18 Haziran 2004.

Omay, İlhan. "Çin'in Türkiye Tekstil ve Konfeksiyon Sektörüne Etkisi ve Afrika", **Dünya**. 24 Ağustos 2000.

Serbest Bölgeler Başkanlığı**.Serbest Bölge Çalışmaları Hakkında Rapor.**Ankara, 1985.

Sürek, Şevket. " 2005'e 120 sayılı gün kaldı", **Dünya**.2 Eylül 2004.

Sürek, Şevket. "Nitelikli Sanayi Bölgeleri, ABD ve Dışişlerimiz", **Dünya**. 1 Ağustos 2002.

Sürek, Şevket. "Nitelikli Sanayi Bölgeleri ", **Dünya**. 12 Eylül 2002.

Şengezer,İskender."Serbest Bölgeler",**İGEME 2000 Yılı Faaliyet Raporu**. Ankara,2000.

Tezler:

Oğuz, Gökhan. "Nitelikli Sanayi Bölgeleri, Ürdün Uygulaması ve Türkiye",**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Marmara Üniversitesi SBE,2005.

Önal, Latif."Serbest Bölgelerde İşçi İşveren İlişkileri",**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. İstanbul Teknik Üniversitesi SBE,1986.

Uslu, Kamil. "Serbest Bölgelerin Yatırımlar ve İstihdam Üzerine Etkilerinin Türkiye Açısından Değerlendirilmesi",**Yayınlanmamış Doktora Tezi.** Marmara Üniversitesi SBE,1985.

Veri Tabanları:

"ABD-Mısır-İsrail Kısmi Serbest Ticaret Anlaşması", *Anadolu Ajansı*.2004,ISI Emerging Markets veri tabanı (18 Mart 2011).

Clinton,Bill. 'Proclamation 6955—to provide duty-free treatment to products of the West Bank and the Gaza Strip...", *Weekly Compilation of Presidental Documents,* 1996, Vol.32, Issue 46, Academic Search Premier veri tabanı (18 Aralık 2011).

Field, Alan M.. "Pushing free trade in the Middle East",*The Journal of Commerce*. 2004,Vol.5, No.51. EBSCOhost veri tabanı (23 Mart 2011).

"King Meets Delegation Representing Investors at QIZ ", *Petra News Agency*. 2004, ISI Emerging Markets veri tabanı (10 Ocak 2011).

Sürek, Şevket."Çin'den vergi, ABD'den NSB, Türkiye'ye hava, civa!...", *Dünya*. 2004, ISI Emerging Markets veri tabanı (19 Şubat 2011).

"1st Lead: Egypt, Israel, US Sign Historical Trade Agreement", *Finance Custom Wire*. 2004, EBSCOhost veri tabanı (18 Şubat 2011).

"United States, Egypt and Israel to Launch Historic Trade Partnership", *Business Custom Wire*. 2004,EBSCOhost veri tabanı (20 Şubat 2011).

İnternet:

About Unit. (t.y.) http://196.205.98.231/QIZ_Unit.aspx (10 Mart 2011).

Ad Dulayl Industrial Park.(t.y.) http://www.dleil.com/index.php?option=com_content&view=article&id=175&Itemid=159 (4 Şubat 2011).

Agreement Between The Government Of The State Israel And The Government Of The Hashemite Kingdom Of Jordan Of Irbid Qualifying Zone. 1997. http://www.rnoit.gov.il/NR/exeres/C649232A-C856-436A-9559-510F77DB B794.htm (3 Ocak 2011).

Agreement Between The Government Of The State Israel And The Government Of The Hashemite Kingdom Of Jordan On Irbid Qualifying Zone.1997. http://www.moit.gov.il/NR/exeres/2124E799-4876-40EF-831C-6410830D8F02.htm (5 Şubat 2011).

Ali Dölek.“NSB’lerde çözümsüzlük sürecek”, *NT V-MSNBC*. 29 Haziran 2004. http://www.ntvmsnbc.com/news/276314.asp?cp1= 1 (14 Mart 2011).

Bilgili,Emine. “Nitelikli Sanayi Bölgeleri Ve Türkiye”.2003. http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/nitelikli%20sanayi%20bolgeler.doc (14 Ocak 2011).

Bilgili, Emine.”Türkiye’de Kurulması Düşünülen Nitelikli Sanayi Bölgeleri”,*DTM Dergisi.* 2003.http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/nitelikli%20sanayi%20bolgeler.doc (16 Ocak 2011).

Çin Bültenleri. (t.y.) http://www.tusiad.org.tr/FileArchive/ChinaBusinessInsight_11_May_2010.pdf (12 Aralık 2010).

Çin Ekonomisi. (t.y.) http://www.frmtr.com/ekonomi-iktisat-isletme/766382-cin-ekonomisi.html (27 Kasım 2010).

Çin Halk Cumhuriyeti'ne İhracat Nasıl Yapılır?. (t.y.) http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=231&dil=TR&ulke=CHC (9 Mart 2011).

Çokal,İdris. “Nitelikli sanayi bölgeleri 100 bin kişiye iş sağlar”, *Zaman*. 28 Şubat 2003. http://arsiv.zaman.com.tr/2003/02/28/ekonomi/butun.htm (14 Mart 2011).

Çongar, Yasemin. “Tezkere cezazı! ‘Nitelikli bölgeler’ askıda”, *Milliyet*. 15 Mayıs 2003. http://www.milliyet.com/2003/05/i5/ekonomi/eko01.html (14 Ocak 2011).

DEİK. Mısır Ülke Bülteni.2009. http://www.deik.org.tr/Pages/TR/DEIK_BultenDetay.aspx?bDetId=185&IKID=10 (14 Ocak 2011).

Erdoğan, tekstili sordu Bush, ‘krizdeyiz’ dedi. 2004. http://www.hurriyetim.com.tr/haber/0..sid- 1@w-1@nvid- 364770.00.asp (15 Mart 2011).

Focusing on the East of Guangzhou. (t.y.) http://eng.luogang.gov.cn/guidebook/advantage.jsp?catid=93|111 (6 Mart 2011).

GDD Advantages. (t.y.) http://eng.luogang.gov.cn/guidebook/advantage.jsp?catid=93|111 (9 Mart 2011).

GDD Agriculture. (t.y.) http://eng.luogang.gov.cn/public/showArchive_.jsp?catid=91|96&id=19 (5 Mart 2011).

GDD Location. (t.y.) http://eng.luogang.gov.cn/public/showArchive.jsp?catid=91|97 (9 Mart 2011).

GDD Sci-tech. (t.y.) http://eng.luogang.gov.cn/public/showArchive_.jsp?catid=91|96&id=18 (5 Mart 2011).

Guangzhou'da Görülmeye değer yerler. (t.y.) http://www.guangzhoufuari.com/guangzhoubilgi.asp (12 Şubat 2011).

ILO."Export Processing Zones by Sector." 2003.http://www.ilo.org/public/english/dialogue/sector/themes/epz/stats.html (17 Kasım 2010).

Investment Environment.(t.y.) http://eng.luogang.gov.cn/public/opwin_.jsp?catid=93|111&id=1340 (8 Mart 2011).

Investment in GDD. (t.y.) http://eng.luogang.gov.cn/investor/enterprise.jsp?catid=92|106 (8 Mart 2011).

İnci Nehri Deltası. (t.y.) http://www.igeme.gov.tr/KKS/userfiles/file/PRD.pdf (2 Şubat 2011).

İTKİB. En Fazla Tekstil ve Konfeksiyon İhracatı Yapılan Ülkeler. 2010. http://www.itkib.org.tr/ihracat/DisTicaretBilgileri/.../cin_ulke_raporu.pdf (4 Ocak 2011).

Kent Planlaması. (t.y.) http://www.sinoturkish.com/ckm/index.php?option=com_content&task=view&id=36&Itemid=33&limit=1&limitstart=1 (27 Kasım 2010).

Lash: ABD Nitelikli Sanayi Bölgeleri'ne önem veriyor. (t.y.) www.ntv.com.tr/news/163057.asp?cp1=1 (12 Aralık 2010).

Leading Industries. (t.y.) http://eng.luogang.gov.cn/aboutus/features.jsp?catid=91|98 (5 Mart 2011).

Member States. (t.y.) http://about.comesa.int/lang-en/home (12 Kasım 2010).

Mısır Ülke Profili. (t.y.) http://www.igeme.gov.tr/pg/section-pg-ulke.cfm?id=M%C4%B1s%C4%B1r (9 Mart 2011).

Nitelik1i Sanayi Bölgeleri İçin Uygulama Stratejisi.2002. http://www.turksae.com/face/index.php?text id=5l, (4 Ekim 2010).

Our History. (t.y.) http://eng.luogang.gov.cn/public/showArchive_.jsp?catid=91|96&id=20 (2 Mart 2011).

Pazara Giriş Stratejileri ve Türkiye İçin Bir Pazara Giriş Modeli. (t.y.) http://www.econturk.org/dtp10.html (8 Mart 2011).

Population. (t.y.) http://eng.luogang.gov.cn/public/showArchive.jsp?catid=91|236 (2 Mart 2011).

QIZ Advantages. (t.y.) http://196.205.98.231/About_QizAdvantages.aspx (10 Mart 2011)

QIZ Company Statistics – 9 Companies Qualified on 21/ 11/ 2011. (t.y.) http://196.205.98.231/Data_QualifiedCcompanies.aspx?show=2 (2 Mart 2011).

QIZ Procedures. (t.y.) http://196.205.98.231/QIZ_Procedures.aspx (7 Mart 2011).

QIZ Unit. (t.y.) http://196.205.98.231/Unit_OrganizationalStructure.aspx (10 Mart 2011).

Qualified Industrial Zones. (t.y.) http://www.jordanembassyus.org/09172001004.htm (8 Mart 2011).

QIZ Locations. (t.y.) http://196.205.98.231/About_QualifiedLocations.aspx (9 Mart 2011).

Statistics For Exports and Imports under QIZ Protocol till 30/10/2009. (t.y.) http://196.205.98.231/Media_MediaBriefingNotes.aspx (2 Mart 2011).

Türkiye-İsrail Ekonomik İlişkileri. 2010. http://www.mfa.gov.tr/turkiye-israil-ekonomik-iliskileri.tr.mfa (2 Şubat 2011).

Ülke Masaları. (t.y.) http://www.igeme.gov.tr (12 Kasım 2010).

Ürdün Nitelikli Sanayi Bölgesi' Tanıtım Toplantısı.2004.

http://www.amcham.org/ReceptionsNews.aspx?id=3 (3 Şubat 2011).

WEPZA.2006.http://www.wepza.org/DevelopingTradeCapacity.html (10 Ekim 2010).